ОПЫТЪ
РУССКО-УКРАИНСКАГО
СЛОВАРЯ.

Составилъ
МИХАИЛЪ ЛЕВЧЕНКО.

КІЕВЪ.
Въ Типографіи Губернскаго Управленія
1874.

ОПЫТЪ

РУССКО-УКРАИНСКАГО

СЛОВАРЯ.

Составилъ

МИХАИЛЪ ЛЕВЧЕНКО.

КІЕВЪ.

Въ Типографіи Губернскаго Управленія.

1874.

Дозволено цензурою. Кіевъ, 30 Октября 1874 г.
Цензоръ *Пузыревскій*.

При составленіи настоящаго словаря, для объясненія словъ книжнаго русскаго языка, я придерживался преимущественно украинскаго, какъ самаго распространеннаго), нарѣчія южно-русскаго языка и въ рѣдкихъ только случаяхъ я бралъ слова изъ остальныхъ двухъ нарѣчій южнорусскаго языка т. е. *Полѣсскаго* и *Галицкаго*. Такіе слова впрочемъ я обозначалъ: *Полѣс.*, *Галиц.* или *Гал.*

Для незнающихъ замѣчу, что украинскимъ нарѣчіемъ говоритъ большинство Южноруссовъ отъ р. Днѣстра до Дона и Кубани; *Полѣсскимъ* нарѣчіемъ говорятъ жители Черниговской губерніи, (кромѣ южныхъ уѣздовъ), въ Радомысльскомъ Кіевской губер., въ сѣверныхъ уѣздахъ Волынской и въ южныхъ Гродненской губерніи. Говоръ Русиновъ, живущихъ въ привислянскихъ губерніяхъ, составляетъ какъ бы переходъ отъ Полѣсскаго нарѣчія къ *Галицкому*, которымъ говорятъ въ Галичинѣ, Буковинѣ и въ сѣверной половинѣ Бессарабіи.

Хотя украинское нарѣчіе, въ грамматическомъ отношеніи, почти тождественно по обоимъ берегамъ Днѣпра, но отдѣльныя понятія, (преимущественно технические термины), на лѣвомъ берегу Днѣпра, раньше освободившемся отъ польскаго вліянія, выражаются часто иными словами, чѣмъ на правомъ. Такъ напримѣръ: *жесть* на лѣвомъ берегу Днѣпра, (т. е. въ Полтавской, Черниговской и Харьковской губерніяхъ), называется—*жерсть*, а на правомъ берегу Днѣпра, (т е. въ губерніяхъ: Кіевской, Волынской и Подольской),—*бляха; возжи—віжки* (Лѣвоб.) и *лійці* (Правоб.); *кожевникъ—кушнір* (Лѣвоб.) и *гарбар* (Правоб.). Такія слова я вездѣ отмѣчалъ—

Лѣвоб. Лѣв. и *Правоб*, *Прав.* Личныя имена также не одинаково произносятся на иравомъ и на лѣвомъ берегу; такъ, напримѣръ, на лѣвомъ берегу говорятъ: *Хведір*, *Хведора*, *Панас*, а на правомъ: *Тодор*, *Тодора*, *Танас*.

Часто также встрѣчаются слова, употребляющіяся въ одной только мѣстности, иногда на очень ограниченномъ пространствѣ, какъ напримѣръ: *пловучая мельница* почти на каждой рѣкѣ называется иначе: на Днѣпрѣ—*наплавнѝй млин*; на Горини—*пливàк*; на Западномъ Бугѣ—*плавàк*; на Сеймѣ—*гончàк*. *Мельница подливная*—къ Конотопскомъ уѣздѣ и въ другихъ мѣстахъ—*підсубійник*, *підсубіёк*. въ Радомысльскомъ же—*підспідник*. Небольшая полевая дорожка въ Конотопскомъ уѣздѣ называется—*путѝвець*. Трава на пастбицахъ, сохранившаяся подъ снѣгомъ до весны, называется въ Херсонской губерніи—*калданѝ*. При всѣхъ такихъ словахъ я отмѣчалъ мѣстность, гдѣ они въ употребленіи или гдѣ я ихъ слышалъ.

Изъ числа печатныхъ источниковъ, которыми я пользовался, самый важный матерьялъ доставилъ мнѣ словарь Закревскаго, (въ его книгѣ—*Старосвітскій Бандуриста*); но иной разъ онъ приводилъ цитаты изъ сочиненій или неизвѣстныхъ мнѣ, или же, хотя и извѣстныхъ, но не имѣвшихся у меня, при составленіи настоящаго словаря, подъ рукою. Пользуясь подобными цитатами для примѣровъ, я означалъ ихъ подобнымъ образомъ:—(Мазепа Закр.) или (Шумлянскій, Закр.), (Орликъ, Закр.). Точно также слова, встрѣченныя мною только у Піскунова (Словница) или въ сочиненіяхъ Нечуя, я отмѣчалъ: (Піск.) и (Нечуй).

Очень много и весьма интересныхъ словъ сообщилъ мнѣ Алек. Конст. Павловъ;—при словахъ, сообщенныхъ имъ, и до того мнѣ неизвѣстныхъ, я ставилъ (Павл.). Прочія сокращенія употреблены мною слѣдующія:

Черн.—Черниговская губернія.

Полт.—Полтавская губернія.

Харьк.—Харьковская губернія.

Херс.—Херсонская губернія.

Полѣс. и Пол.—Полѣсье (преимущественно Радомысльскій у.).

Гал.—Галичина.

Кіевс.—Кіевская губернія.

Под.—Подольская губернія.

Вол. г.—Волынская губернія.

Радом.—Радомысльскій уѣздъ, Кіевской губерніи.

Херс. Ан.—Ананьевскаго уѣзда, Херсонской губерніи.

Полт. Луб.—Лубенскаго у. Полтавской губерніи.

Кон. и Конот.—Конотопскаго у. Черниговской губерніи.

Чуб.—пѣсни, изданныя Чубинскимъ и помѣщенныя въ 3-мъ и 5-мъ том „Трудовъ экспедиціи, снаряженно Импер. Рус. географ. обществомъ в Западно-Русскій край.

Собир.—собирательное число.

Многокр.—многократный видъ.

Однокр.—однократный видъ.

Стар.—старинное слово.

Раст.—растеніе.

Закр.—Закревскій т. е. его „словарь малороссійскихъ идіомовъ“, въ книгѣ „Старосвітскій бандуриста.“

Въ настоящемъ Опытѣ русско-украинскаго словаря я привелъ названія только извѣстнѣйшихъ и распространеннѣшихъ животныхъ, а также и растеній, какъ культурныхъ, такъ и дикорастущихъ; чтобы не было сомнѣній въ русскомъ названіи, тамъ гдѣ я находилъ необходимымъ, я присоединялъ и латинскія названія.

Для удобства лицъ, которыя пожелали бы пользоваться моимъ словаремъ, я, избѣгая ссылокъ на синонимы, (напримѣръ: Безграничный—безкраій; Безпредѣльный—безкраій), старался каждое слово опредѣлять. Для той же цѣли я, въ разныхъ мѣстахъ привожу, хотя не синонимы, но слова однозначные, какъ напримѣръ: при словѣ *колосъ*, я указываю: кукуруза—*почáток* и при словѣ *кисть кукурузы—почáток*; *источникъ—джéрело*, *криниця* и *ключъ—джéрело*, *криниця*. *Пеликана* (птицу) и *сайгу* (жвачное животн.) я не напрасно помѣстилъ въ своемъ словарѣ,—оба эти животныя извѣстны нашимъ замлякамъ, такъ какъ пеликанъ часто встрѣчается по берегамъ Чернаго моря, а сайга, хотя изрѣдка, встрѣчается въ степяхъ Екатеринославской губерніи, по сосѣдству съ Дономъ.

При составленіи настоящаго словаря я, кромѣ своего собственнаго сборника словъ, пользовался, какъ упомянутыми трудами За-

кревскаго и Піскунова, такъ равно: Энеидою (Котляревскаго), Бѣлорусскимъ словаремъ (Носовича), лѣтописью Велички, лѣтописью Самовидца и другими сочиненіями. Сверхъ того я считаю долгомъ выразить здѣсь свою признательность лицамъ, оказавшимъ мнѣ помощь въ моемъ трудѣ, какъ пересмотромъ моего словаря, такъ равно и указаніемъ сдѣланныхъ мною упущеній, (не помѣщаю ихъ именъ, такъ какъ я не имѣлъ возможности испросить на это ихъ личное согласіе), а также лицу, слѣдившему за корректурою и принявшему на себя хлопоты съ типографіей и т. п.

Такъ какъ мой словарь есть неболѣе какъ «Опытъ» и потому, конечно, въ немъ есть много пропусковъ, неточностей, невѣрныхъ объясненій словъ и всякаго рода промаховъ, то буду покорнѣйше просить всѣхъ знатоковъ южнорусскаго языка присылать мнѣ дополненія и всякаго рода указанія, *) которыми я могъ бы воспользоваться при слѣдующемъ изданіи моего словаря, если бы въ таковомъ оказалась потребность.

М. Левченко.

Октября 24-го
1874 года.
Кіевъ.

---

*) Адресъ мой: Кіевъ, на Шулявской улицѣ, М. М. Левченку въ собственномъ домѣ.

ОПЫТЪ

РУССКО-УКРАИНСКАГО СЛОВАРЯ.

А.

А? (вопросительно)—Га?

Абрикосъ (раст. и плодъ)—морѐля, аберкòс, жердѐля (Херс.).

Августъ—Сѐрпень.

Авось—мòже, ачѐй.

Адрессовать (кого)—направѝти.

Адскій—пекѐльний.

Адъ—пѐкло.

Азбука—буквàр, граматка.

Ай! междометіе—ой!

Аистъ (птица)—чорногýз (Херс.), боцян, бýсель (прав.), лелѐка (Подольск.), (самецъ)—лелѐчич. *Ciconia.*

Аккомпаниментъ—пригравàння.

Аккомпанировать—провòдити, пригравàти.

Акушерка—бàбка.

Акушерствовать—бàбити, бабувàти.

Акцентъ—вимòва, промòвка, говірка. *По Остéрщині чутнá Литвáцька промóвка.*

Алебастръ минер.)—лебáстер.

Алтарь—вівтàрь.

Амбаръ—комòра.

Амвонъ—збін (Харьк. губ. сум.)

Анаѳема—онàѳима, анàхтема.

Анаѳемскій—онàхимський.

Анекдотъ—прйказка, побрехѐнька.

Анисъ (раст.)—гáнус. *Pimpinella sativa.*

Апрѣль—Квітень (Основа 1862 г.)

Арбузъ—кавýн.

Арестантъ—рештàнт, въязень, невòльник.

Арестовать—орештувàти, зарештувàти.

Армія—вàрмія, військо.

Ароматный—запашнйй, пахýчий, духовйтий, пахнючий.

Аромать—пàхощі.

Артиллеристъ—гармàш.

Ассоціація—спілка.

Астры (цвѣты)—гàйстри, àйстри.

Атласъ (ткань)—отлàс; (старин.) саѐта.

Ау! межд.—акгý (говорятъ грудным дѣтямъ), гу-у!

Аукать—гукáти, загукáти.

Б.

Бабка (степень родства)—ба̀ба, ба̀бка; (ласкательн., т. е. бабушка)—баб'у̀ся, баб'у̀ня; (кость для дѣтск. игры)—паць.

Бабочка(насѣк.)-мотѝль,метѐлик. *Papilio.*

Базилика (раст.)—васи́льки. *Ocymum basilicum.*

Байковий—баєвий.

Балаганъ—я́тка.

Балагурить—бала́кати, роздаба́рювати, базікати (смотри: говорить).

Балагурство—теревѐні, бала́кання, ро́зказні.

Бала́гуръ—балаку̀чий, балакли́вий.

Балалайка (музык. инстр.)—балаба́йка.

Балконъ—кга́нок.

Валова ть—ба́лувати.

Баловень—мазу́н, мазу́нчик, бе́цман, мами́й.

Баловство—баловня́, баловствò, пу̀стощі. *Шоб мені пустощів небуло* (Кіев. Василь).

Банка (жестяная)—бляша́нка (правб.); (глиняная, стекл.)—ба̀нка,слò̀йка(Кіевъ).

Баранки—бу̀блики.

Баранъ—баран, баране́ць; (выложенный) ва́лах, валаш́ок.

Барахтаться—вовту́зитись, тріпатись.

Баринъ—пан; (увелич.)—панюга; (мелкопомѣстн.)—полу̀панок;(уменьш.)—панò̀к; (множ.)—панò̀ве, (собират., т. е. баре)—панова̀.

Баричъ—панѝч; (уменьш.)—панѝченько; (барчукъ)—панѧ, панѧтко.

Барская спѣсь (раст.)—зіркѝ, зірочкѝ. *Lichnis chalcedonica.*

Барскій—па́нський;(съ барскими замашками)—пановѝтий.

Барство—па̀нство.

Барствовать—паніти.

Бархатки (раст.)—чорнобрѝвці. *Tagetes patula.*

Бархатъ—оксамит.

Бархатний—оксами́тний, оксамитò̀вий.

Барщина—па́нщина, па́ньщина.

Барыня—па́ні, па́нія.

Барышня—па́нна, па́нночка.

Басня—ба́йка.

Бацъ! межд.—торох! брязь! ляп! лясь!

Башмакъ—черевѝк.

Башня—ба̀шта, вѐжа.

Бедра—(у скота) клубѝ, (у людей) ку̀льші.

Безбрежный—безкра̀їй.

Безвредный—нешкодли́вий, незава̀дний.

Безвременно—не до ча̀су, безча̀су.

Безграничный—безкра̀їй.

Безденежно—да̀рмо, ду̀рно, за так гро́шей.

Безденежье—безгрішша.

Бездна—безò̀дня.

Бездолье—недò̀ля, безголò̀ввя, безтала̀ння, безò̀лля.

Бездомный—бурла̀ка, безха̀тній.

Бездонный—безò̀дній.

Бездорожица—безпу̀ття, бездорò̀жжа, нѐпуть.

Бездѣльничать — ледащіти, баїдики бйти, байдакувàти.

Бездѣльникъ — ледàщо, ледàй (Пов.)

Беззаботный — необáчний, недбàлий.

Беззаконіе — безправья (?).

Безнаказанно — безкарàнно?

Безопасно — безпѐшно.

Безопасный — безпѐшний.

Безотвѣтно — мòвчки.

Безотговорочно — неодмòвно.

Безотговорочный — неодмòвний.

Безотлагательно — притьмóм, прòбі, кòнче, докòнче.

Безошибочно — безобмѝлу, безобмѝлки, непомѝльно, неомѝльно, без помѝлки.

Безошибочный — неомѝльний, нехѝбний (Правб.).

Безпамятство — забуттà?

Безпечальный — нежурлѝвий.

Безпечность — необáчність.

Безпечный — необàчний.

Безплодный — неродѝочий, недорòдний.

Безпокойный — невгомòнний, невгавỳчий, невпокíйний.

Безпокойство — невпокòй, несупокій; (сокрушеніе духа, тоска) — гризотà.

Безпокоить — непокòіти, турбовàти; (надоѣдать) — докучàти. (*Безпокоиться*) — турбовàтись, побивàтися.

Безпорядокъ — нѐряд, непорàдок; (въ безпорядкѣ) — жỳжмом.

Безпредѣльность — безмірря (Піск.)

Безпредѣльный — безкрàій.

Безпрекословно — бѐзпереч., безперѐчно, без змагáння.

Безпрепятственно — безборóнно?

Безпрепятственный — непри́пинний, незаборóняний, безборóнний, вільний.

Безпрестанно — безустáнно, раз-у-рàз, безперестàнно, без перестàнку, без устàнку, безугàву.

Безпрестанный — невгавỳчий, безперестàнний, безугàвний.

Безпричинно — ні зàщо, ні прòщо; нізтòго, ні з сёго.

Безпробудно — без прòсипу.

Безпутный — непутящий.

Безрогій — (о быкѣ) — кгỳлий.

Безсильный — недỳжий, немòшний.

Безславіе — неслàва.

Безсловесный — немовлѝчий.

Безсознательно — несамовѝто (Троц.) внестѝмці.

Бездтыдно — без сòрому, безсоромітно.

Бездтыдный — стидкѝй, безсорòмний.

Бездтолковость — безглỳздя.

Бездтолковый — безглỳздий, дурноголòвий.

Безуміе — навіжѐнство, безглỳздя.

Безурядица — розгардíяш.

Безучастный — безпричàстний.

Безчестье — ганьбà.

Безчестить — ганьбувàти.

Безчисленность — бѐзліч.

Безчисленный — незлічѐнний, незчислѐнний.

Векасъ (птица)—овчàрик, баранèць.

Векрень (на векрень, о шапкѣ)—бакúр, на бакúр.

Беременная—черевàта, (о женщинѣ)—вагітнà, важкà, тяжкà, тягітнà, брюхàта, непорòжня, (о коровѣ) тèльна; (о овцѣ)—котна, (о свиньѣ)—порòсна, (о кобылѣ)—жерèба, берèжа.

Беречь—оберегàти, стерегтú, пильнувàти, доглядàти, берегтú; (Беречься)—оберегàтись, берегтúсь, постерегàтись, стерегтúсь.

Берлога — мирлýга (Черниг. губ.), берлíг.

Бесѣда—розмòва.

Бить—бúти; лупúти, лýщити, товктú, (рвать за волосы)—вихрúти, скýбти; (сильно и продолжительно)—чýстрити; (съ плескомъ)—лúпати; (линейкою по ладони)—пàлю дàти; (бить въ ладоши, хлопать руками)—плúскати, плескàти лàдки; (бить палкою)—дубàсити; (неистово, истязать)—катувàти; (стегать)—стёбати, шмагàти; (поперегъ, гибкимъ чѣмъ)—перезàти; (хлыстомъ, вѣтвью)—хвúськати; (сѣчь розгами)—шпàрити, сікти, (про)хворостити, (од)чухрати. (Биться) — бúтися; (о сердцѣ)—колотúтися, тёхкати.

Благовонный—запашнúй, пахýчий.

Благовременно—зарàні, зарàння, зàгодя.

Благодарить—дàковати; (благодарю)—спасúбі, дàковать; (благодаря)—дàкуючи, дàковати. *Дяковати дядькові—у нас гроші е.*

Благодарность—дàка, поджа.

Благодарный—вдàчний.

Благодѣтель — добродій, доброчúнця (правоб.). *Пàне добродію*—милостивый государь

Благодѣтельный—добродійний, доброчúнний.

Благодѣяніе—добродійство, добрò, доброчинство? *Я ёму добро зробив, а він так мені оддячив.*

Благополучно—гарàзд. *Дома усè гарàзд.*

Благопріятный—погòжий.

Благопріятствовать—погòдити, спрiàти. *Тепер час погòдить, треба дiлом поспiшатись.*

Благотворительность—доброчúнність

Благоуханіе—пàхощі.

Блестѣть—блищàти, лúснути, лощúтись, виліскуватись, полíскуватись; (блестѣть неровно, сверкать)—блúскати, миготíти, мигтíти; (слабо блестѣть, мерцать)—блúмати, (чуть замѣтно)—бриніти, (блеститъ)—блúщиться.

Блестка—бліска, блúща (Піск.), блúщик.

Блестящій—блискýчий.

Близко—блúзько; (ближе)—блúзче; (близёхонько)—близènько, близèсенько.

Близнецы—близнята, близнюкú, двойнята.

Близъ—побілú, поблизý, край, білú, сýміж.

Блинъ—млинèць.

Блистать—блещàти.

Блистающій — блискỳчий.

Блондинъ — білявий, білỳха (общ. р.); білокỳрий.

Блужданіе — блукàння, блуканѝна.

Блуждать — блудѝти, блукàти.

Блѣдный — блідѝй.

Блѣять (объ овцахъ) — мѐкати, бѐкати.

Блюдо (посуда) — мѝска, полỳмисок; (кушанье) — стрàва.

Богатый — замòжний, багàтий.

Богатѣть — багатíти, можнìти, розживàтись.

Богачъ — багатѝр, багàч.

Богомольцы (странств.) — прочàне (отъ *проща* — отпустъ).

Богослуженіе — одпрàва, слỳжба божа, слỳжба.

Богъ — Біг. Богъ вѣсть что бòзнащо, невідь-що; Богъ помочь — магàй-Бі.

Бодриться — бадёрѝтись.

Бодрый — бадёрѝстий.

Бодьянъ — (раст. *Stern-Anis, Pimpinella Anisum*) — бодàн.

Божба — божбà, божіння?

Божески — бòжо, побòжому.

Божиться — божѝтися, присягáтися.

Божье дерево (раст.) — біж-дерево. *Artemisia abrotanum.*

Бойкій — шỳстрий, гòстрий, бойкѝй.

Бойко — шỳстро, бòйко.

Бойня — різнѝця.

Болотистый — багнѝстий, багнявий.

Болотный — багнòвий, багнявий, болòтяний.

Болото — болòто, багнò; (ржавое) — ржàвець, иржàвець.

Болтать (ногами) — дрѝкгати.

Болтаться — мотàтися, тиліпàтися, мотлятися.

Болтовня — рòзказні, базíкання.

Болтунъ (говорунъ) — лепетỳн; (— о дѣтяхъ) — белькотỳн.

Болтъ (желѣзный) — прогòнич.

Больно — бòлізько, бòляче, уразлѝво?

Больной — недỳж, слабѝй, хòрий, недỳжний, хвòрий, болю̀чий, нездỳжащий.

Больше — більш, (больше всего) — над усёго, найбільш, сàме більш, більш усёго.

Большой — велѝкий, здорòвий, здоровѐнний. *Здоровий шмат.* (Очень большой) — величѐзний, величѐнний.

Болѣзненно — бòлізно.

Болѣзненный — болю̀чий, болѐсний, хѝрний, хѝрявий, хвòрий, слабовàтий; (о растеніи) — мѝршавий, (о ранѣ) — бòлісний, болю̀чий.

Болѣзнь — хворòба, нѐміч, нѐдуг, болість, хорòба, нездỳжання, слабувàння.

Болѣть — недỳжати, недомагàти, слабувàти (Херс. Ан.), хоровàти, боліти, хѝріти, нездỳжати, недугувàти; (чувствовать острую боль) — щеміти. *Пучку порізав, да так щемить, що страх. Щемить мое серденько.*

Болящій (о ранѣ) — болю̀чий.

Борецъ—бі̀ець, перебі̀ець (Котл.)

Боровъ—кнур.

Бороновать—волочи́ти, скорòдити.

Борьба—борня́, боротьбà (Волын. г.), бороттѝ.

Босикомъ—босякòм, босячкòм; (на босую ногу)—босóніж. *Вдів чòботи босòніж.*

Босоногій—бóсий, босáк.

Ботинки—патѝнки, чобіткѝ (послѣднее—вѣрнѣе дѣтскіе или женскіе щегольскіе сапоги).

Бочаръ—бòндар.

Бочка, бочечка, боченокъ—бóчка, бочóнок; (однодонная)—кàдуб, кàдовб, кàдка, кадỳшка, (для масла)—фà̀ска, дi̇̀жечка, (для тѣста—квашня)—дi̇̀жà, дi̇̀жка, (для воды)—водя́нка, (для храненія имущества, съ крышкою)—бòдня; (полубочка)—перèріз, зрi̇́зок, шерітвас, шаплѝк; (плоскій боченокъ)—барѝло, барѝльце, (барило съ шейкою и ножками)—боклàг, баклàга, (бочка выдолбленная изъ цѣльнаго дерева липы и употреб. для хран. меду)—лѝповка, (выдолбленная изъ цѣльнаго дерева, преимущ. изъ дуба, и употребляемая для щелоченья бѣлья)—жлỳкто.

Боязливо—бòязко.

Боязливый—боязкѝй, полохлѝвий, боязлѝвий, жахлѝвий.

Боязнь—бòясть.

Боярышникъ (растеніе)—глод. *Crataegus oxiacantha.*

Бояться—боя́тися, страхà̀тися, ляка̀тися. (Дѣепричаст. бóячись, боючѝсь, страхà̀ючись).

Бракъ (что либо негодное)—обірок.

Бранить—лà̀яти, (сильно бр.)—кобенѝти, коренѝти (какъ бы перебирать все до корней), костѝти, сварѝти.

Брань—лà̀яння, лà̀йка.

Братній—братѝв, брà̀тський, брà̀тній.

Братъ, братецъ—брат, брà̀тік, браткò.

Бревно (круглое)—бервенò, (четырехгранное)—бà̀лка, брус.

Бредни—бреднѝ. *Не що дня—бреднѝ* (Посл.)

Брезгать—брѝдити, брезговà̀ти, гидувà̀ти; (человѣкомъ)—гордувáти.

Брезгливый—бридлѝвий, гидлѝвий.

Бремя—вагà̀.

Бренчанье—брѝнькання, брѝзкання.

Бренчать—бразчà̀ти; (на музыкальн. инструментѣ)—брѝнькати.

Брить—голѝти.

Бриться—голѝтися.

Бритье—голíння.

Бровь—брова̀, (*множ.*) брòви, (*твор. п. множ.*) бровѝма, (*уменьш.*) брíвки, брíвоньки.

Бродить—бродѝти, вèшатись, шлѝтися, швèндяти, валà̀пдатись, шà̀статись, шатà̀тись, (не зная дороги или безъ цѣли)—блукà̀ти, (безпокойно или суетясь)—шмигля́ти, (мѣшая другимъ, сновать)—сновикгà̀ти, (безъ пріюта)—мѝкатися, (безъ цѣли)—тинѝтися, ту-

лѧтися, (заглядывая вездѣ)—нѝкати. *Сюди ник, туди ник, да й день не велик.*

Бродяга—бродѧга, волоцю̀га, сіромѧха, (собир.—сірѡма), заволѡка, приблу̀да, бурлѧка.

Бросаться—кѝдатись, хапѧтись, порива̀тись, (—на что) накидѧтися.

Бросать—кѝдати, (съ силою)—шпурлѧти, шпура̀ти, (съ пренебреженіемъ)—верга̀ти, метѧти, швира̀ти, шверга̀ти, шверлѧти, (съ силою, преимущест. о вѣтрѣ)—бурха̀ти.

Бросить—кѝнути, покѝнути, пустѝти' шугну̀ти, швирну̀ти, шпурну̀ти, (—объ землю и т. п.)—гѐпнути, (оставить безъ вниманія)—занедба̀ти, занехѧти.

Броситься—метну̀тисъ, кѝнутись, порва̀тись, (наброситься)—накѝнутись, дорва̀тись, допѧсти.

Брызганье—прѝскання.

Брызгать, брызнуть—прѝскати, прѝснути, кра́пати, кропѝти. *Дощ тільки поприскав, (покра̀пав).*

Брызги—прѝски, брѝзки.

Брюнетъ—чорнѧвий, чорну̀ха.

Брюхо—чѐрево, пу̀зо.

Бряцаніе—брязкотнѧ.

Бряцать—брѧзкати, брязкоті́ти, брязчѧти.

Бубенчикъ—балабо́нчик.

Бубны (музык. инстр.)—бу́бни, (бубнов. масть)—звонкѝ.

Бугоръ—пѧгорок,(искуств.)—шпилёк, могѝла.

Будни—бу̀ддень.

Буднишній—будѐнний.

Будто—будсѝм, ненѧче, нѧче, мов; (будто бы)—мовлѧв.

Будущій—бу̀дучий, прѝшлий.

Букли—кудѐлі. *Були якісь то потіпахи з кудѐлями на головах.* (Энеида Котл.).

Букъ (дерево)—бук, бучѝна. *Fagus sylvatica.*

Булавка—шпѝлька.

Булочница—бублѐйница, бублѐшница.

Бултыхъ! (въ воду) *межд.*—бовть!

Бумага (писчая — папі̀р, (бумажныя цвѣтныя нитки)—зѧполоч, (исписанная, макулятура)—шпаргѧл, (хлопчатая)—бавѡлна, (оберточная)—бѝбула, (бумажка)—папі́рець (бо *пѧпі́р* муж. роду).

Бумажный—папірѧний, папі́рчатий, з папі́ру, (хлопчато-бумажный)—баволнѧний, бавонѧний.

Буравить—свердлѝти.

Буравъ—свѐрдел, сверлѡ, ум. свѐрдлик.

Бурный—бурхлѝвий, бурлѝвий, (сильный, о вѣтрѣ)—навѧльний, (порывистый о вѣтрѣ)—рвачкѝй. *Над річкою бурхливою стояв козак з дівчиною* (Пѣсн.)

Бутонъ (цвѣточный)—пу̀пъяшок, (—распускающійся)—розпу̀колка.

Бутылка (большая, бутыль)—сулія, (—малая) плѧшка,бутѐлька;(пузырекъ)—слѡік.

Буфетъ—крѐденець (Правб.), мѝсник. *Поклала на мисниках, та на полиці.*

Буянъ—забія̀ка, розбиша̀ка.

Бывалый—бува̀лець, бува̀лий, вида̀лий.

Бывать—бува̀ти.

Бывшій—зо̀шлий, мину̀лий, (нѣкогда, когда то бывшій)—колѝшній.

Быкъ—вол, віл, во̀лик, (племенной)—буга̀й, буга̀ець, буга̀йчик.

Былое (бува̀льщина, бѝлиця, бува̀ль.
Быль (

Быстро—ху̀тко, пру̀дко, мѝттю.

Быстрота—шпа̀ркость, швѝдкость, ху̀ткость, (теченія)—бистрина̀.

Быстрый—хуткѝй, прудкѝй, швидкѝй.

Бытность—буття̀.

Бытъ—по̀бит.

Быть—бу̀ти, знахожа̀тися, знаходѝтися, (быть передовымъ, руководителемъ)—перѐд вестѝ, передова̀ти, (быть вакантнымъ, свободнымъ: о людяхъ и невоодушевленныхъ предметахъ)—гуля̀ти, (только о невоодушевл. предметахъ)—порожнюва̀ти, (быть въ силахъ)—зду̀жати, (быть годнымъ)—годѝтися, (быть нужнымъ)—зда̀тися.

Бѣганье—біготня̀, біганѝна.

Бѣгать—бігати, гаса̀ти, ганя̀ти. Смотри: *бѣжать.*

Бѣглецъ—утіка̀ч, втіка̀ч.

Бѣглый—збіглий, у(в)тіклий, забіглий.

Бѣгомъ—біго̀м, бігма̀, бігцѐм.

Бѣгство—утічка, втічка, (обратиться въ бѣгство)—пустѝтись навтікача̀.

Бѣда—лѝхо, лѝшенько, біда̀, (напасть)—наха̀ба, ха̀лепа, (въ бѣдѣ)—у приту̀зі.

Бѣдно—вбо̀го.

Бѣдность—убо̀жество, бідно̀та, мизѐрство, злѝдні, бідность, бідо̀та, (горькая)—лихота̀ (Закр.).

Бѣдный—вбо̀гий, мизѐрний, бідний.

Бѣднѣть—бідніти, вбо̀жати, зво̀дитись, голіти. *Так звівся, що хліба нізащо купити.*

Бѣдняга, бѣдняжка—небора̀к, сердѐшний, бідола̀ха, (о женщинѣ)—сердѐшна, небо̀га.

Бѣднякъ—бідня̀к, голя̀к, злѝдень, голѝш, гольтіпа̀ка, (множ. собир.)—гольтіпа̀, голо̀та, голотва̀.

Бѣдственный—бідола̀шний.

Бѣдствіе—лѝхо, лиха̀ годѝна, ха̀лепа, напа̀сть, лихоліття, біда̀, безголо̀ввя.

Бѣдствованіе—бідова̀ння, горюва̀ння.

Бѣдствовать—бідува̀ти.

Бѣжать (бѣгать)—бігти, (со всѣхъ силъ)—шкура̀ти, (однокр.)—шкурну̀ти, дра̀ти, (быстро)—мча̀тись, чухра̀ти, (взадъ и впередъ)—гаса̀ти, (въ разныя мѣста)—ганя̀ти, (съ быстротою вѣтра)—дмухну̀ти, ду̀нути, (побѣжать)—махну̀ти, шасну̀ти, (не останавливаясь)—чеса̀ти, (стуча ногами)—лопотіти, тупотіти, (мелкими шажками, о дѣтяхъ)—копотіти, (о водѣ)—точѝтися, бігти, (о водѣ же, струиться)—хвалёва̀ти, дзю̀рити.

Бѣжать—(уйти)—втектѝ, утектѝ, дра̀ла дати, тя̀гу дати, пъята̀ми накива̀ти

Бѣлена (раст.)—блекотà (Лѣвобереж.); вінѝця (Херс. Анан.) *Hyosciamus niger.*

Бѣлье—шмàття; білѝзна (Правобереж.)

Бѣльмо—полѝда.

Бѣситься—казѝтися.

Бѣшенный—скажѐний, крỳчений, шалѐний (радом.). *Кручена собака побѝла.*

Бѣшенство (о животныхъ)—каз, сказ, скажѐння.

В.

Важничать—пиндю́читись.

Важно—повàгом, повàжно.

Важность—вàжниця (*Велика важниця!*), повàга.

Важный—повàжний, бỳчний. *Поважное писаніе ваше дойшло* (Орликъ. Закр.).

Валежникъ—хмиз, хвòрост; навàл (Радом.)

Валекъ (при повозкѣ)—бàрок, òрчик, (для стирки бѣлья)—рубѐль, прач, прàник.

Валетъ (въ картахъ)—нѝжник, хлап.

Вальшнепъ (птица)—слỳмка, слỳква, окòс.

Василекъ (раст.)—волòшка. *Centaurea cyanus.*

Вахлакъ—вайлò.

Вашъ—вàший, вàський, ваш.

Вблизи—поблизỳ, изблизỳ.

Вбросить—вкѝнути.

Вверхъ—догорѝ, (бросать вверхъ)—вгòру (кѝдати). *Догори ногами.*

Вверхъ дномъ—шкерѐберть.

Ввести—впровàдити.

Вволю—до-схочỳ.

Ввѣрить—звірити.

Вдали—òдаль, оддалѝ.

Вдвигать—всòвувати.

Вдова—удовà.

Вдовецъ—удовѐць.

Вдоволь—довòлі, чимàло, вволю.

Вдогонку—наздогòн, навздогѝнці, уздогѝнці.

Вдоль—подòвж, уподòвж, вподòвж, вздовж.

Вдругъ—вмить, відрàзу, рàптом, зненàцька, враз, зрàзу.

Вдѣланный—вправлений.

Вдѣлать—вробити.

Вездѣ—усю́ди, повсю́ди, всю́ди, скрізь, по всіх усю́дах.

Величина—велѝкость? (величиною съ кого)—завбільшки. *З теля завбільшки.*

Велѣть—звелѝти.

Вербовка—затя́г.

Веревка—вірòвка, (для вытаск. воды)—ужѝвка, вѝжка, (канатъ)—кадола (Херс. Ан.), (бичевка)—мотỳз, мотỳзок, (спурокъ)—поворòз, поворòзка, поворòзочка, (стеклядь)—шпагат.

Вереница—нѝзка, гуж, (о журавляхъ)—клю́ч, (вереницею)—гужѐм, гуськòм, ключѐм. *Журавлі летять ключѐм.*

Верея (у дверей)—бігỳн, пъя́тка.

Верста—верствà.

Вертелъ—шашлѝк.

Вертлявый—юрлѝвий.

Вертопрахъ—жѐвжик.

Вертѣть—крутѝти. *Крутити мордою, носом.* Вертящійся—вертючий.

Верховье—овершки (стога сѣна, соломы и т. п.), верхівя (дерева;) (рѣки, долины)—верховѝна.

Верхомъ (ѣхать)—вѐрхи (іхати).

Верхъ (брать)—горỳ (брати). *Унія на Украинѣ почала гору брати* (Лѣт. Самовид.).

Весенній—веснѧ̀ний.

Весло (большое)—опа̀чина, (на баркѣ, на плоту)—треплò.

Веснушки—ластовѝння.

Весь—увѐсь, усѐй, цілий, цілісенький.

Весьма—вѐльми, дỳже.

Ветла, ива (дерево)—верба̀. *Salix alba.*

Вечеромъ—увечір, увѐчері, ввѐчері.

Вечеръ—вечір.

Вещь—річ, реч.

Взаправду—спра̀вді.

Взапуски—наввѝпередки. *Бігати на ввипередки (бѣгать взапуски).*

Взболтать—сколотѝти, збовта̀ти.

Взбунтоваться—обуритись, повста̀ти.

Взбѣситься сказѝтись, скрутѝтись, (иноск. разозлиться)—посатапіти, заюшѝтись.

Взваливать—зверта̀ти. *Коли сам наброів, то на мене не звертай.*

Взволнованный (о человѣкѣ)—несамовѝтий.

Взволноваться (о рѣкѣ)—розхвѝлитись, (о человѣкѣ)—зрỳшитися?

Взвѣсить—зва̀жити, (взвѣшивать)—зва̀жувати, вива̀жувати.

Взглядъ—пòгляд, зглѧ̀д.

Взглянуть—глѧ̀нути, зглѧ̀нути, глѧ̀нуть, подивѝться, поглѧ̀нути, споглѧ̀нути, глѧ̀нутись. *Глянься Боже ти на мене;* (—быстро)—зирнỳти.

Вздорожать—подорòжчати.

Вздоръ дурнѝця, (уменьш.)—дурнѝчка, нісенітниця (отъ: ні се, ні те).

Вздохнуть—зітхнỳти.

Вздохъ—зітха̀ння.

Вздрогнуть—издригнỳтись.

Вздувать—здима̀ти, (однокр.)—здỳти.

Вздумать—замѝслити, здỳмати, згада̀ти.

Взлелѣянный—вѝкоханий, вѝпещений.

Взлелѣять—вѝкохати.

Взлетѣть—знѧ̀тись, злѝнути, злетіти.

Взлѣзать—зла̀зити, (вздираться)—кара̀бкатись, дѐртися, дра̀батись, (отсюда: дра̀бина), (на что-либо отвѣсное)—спина̀тись. *Зпинаеться, мòв жаба на стіну*, взбіратись.

Взнудывать—нузда̀ти.

Взобраться узлізти, *вскрябатися.*

Взойти—всходить—зийтѝ, підийма̀тись; (о раст.)—схòдити, (взойти на умъ)—наверзтѝся, заманỳтись; (взошло въ голову) наверзлòсь, нагада̀лось, заманỳлось.

Взоръ—пòгляд.

Взрослый—вирòслий, зрòслий, дорòслий, зрòстний, дохожа̀лий.

Взрытый (о землѣ)—зрýшений, порýшений.

Взрыть—зкопàти, зрýшити, порúти.

Взъерошенный—кострубàтий, розпàтланий.

Взывать—вкликàти, волàти.

Взыскивать—(долгъ) прàвити.

Взятка—хаптýра, хабàр, скýп (Вол.) базарúнка, ралѣць; (о пчелахъ) узя̀ток; (въ картахъ)—брàтка (Полт.) (*Скуп* отъ *хабара*, отличается тѣмъ, что его можно только взять, а не дать.)

Взяточникъ—хаптýрник, хапýга, драпіка, дряпіка.

Взять—узя̀ти, взя̀ти, поня̀ти, имàти; (взять силою) здобýти.

Видимо—очевúдки, очевúдячки.

Видимый—відо̀мий: (*видимое дѣло*)—*видо̀ме дíло*.

Видно—вúдно, вúдко.

Видный—вúдкий, (собою)—показнúй.

Виднѣться (вдали, неясно)—манячúти, манячитúсь, малячúти, бованíти, мрíти, мрíяти.

Видѣнный—вúданий.

Видѣть—бà̀чити; (—дурно)—недоб..чà̀ти; (видѣться)—бà̀читись.

Видящій (не слѣпой)—зрà̀чий, видю̀чий, видю̀щий, бачýчий.

Визгъ—вискотнá, верещà̀ння, вèреск.

Визжать—вищà̀ти, верещà̀ти, (о собакахъ)—скаучà̀ти, (о свиньяхъ)—квічà̀ти, кувíкати, кургúкати.

Вилка—видèлка

Винный (вкусъ, запахъ, букетъ)—виновúй.

Виновница—виновà̀тница.

Виновный—вúнний (отсюда въ русск. *невинный*), виновà̀тий.

Винокурня—вúнница, горíльня.

Винокуръ—вúнник, гурà̀льник.

Висѣлица—шúбеница, (иносказательно)—глагòль, рèлі

Висѣльникъ—шúбеник.

Висѣть—вúсіти.

Висячій—висю̀чий.

Вишь!—ач! (сокращено изъ *бач*); (вишь какой!)—ач якúй! (вишь как!)—ач як!

Віолончель с. ж.—бас (Піск.), басòля. *Тепер мені не до соли, коли грають на басолі.*

Включать—влучáти, *загортàти*, залучà̀ти.

Включеніе—влучèння.

Включить—влучúти.

Вконецъ—до остà̀нку, до послíдку. *Рíшивсь усёго до послíдкý*,—*разорился вконецъ*.

Вкусно—смà̀чно.

Вкусный—смачнúй, смашнúй, смаковúтий.

Вкусъ—смак, вподобà̀ння?

Владычество—панувà̀ння.

Владычествовать—панувà̀ти.

Владѣніе—держава, володíння. *И державы добрѣ духовныхъ* и мірскихъ людей (Хмельниц. 1654 г. Закр.)

Владѣть—володіти.

Влажно—вòгко, вòхко.

Влажный—вòхкий, воложний, вòгкий.

Власть—*вòлость?* прàво, влàда (Под. губ.) *Яке ти маешъ надо мною прàво?* (т. е. власть).

Влечь—волочѝти, волокти́, таргàнити. *Вівк потаргàнив вівцю.*

Влить—влѝти, всѝпати.

Влюбиться—закохàтись.

Влюбленный—закòханий.

Вмигъ—одрàзу.

Вмѣститься—змістѝтися.

Вмѣсто—замісць, замісто, наміст, на місто, на-тò-мість, помісь, (—всѣ)—до гỳрту; (—того)—замість, замісь.

Вмѣстѣ—вкỳпі, укỳпі, укỳпоньці, рàзом, вкупці, заразòм, орàз, докỳпи.

Вмѣшательство—втручàння.

Вмѣшаться (не въ свое дѣло)—втручѝтись, встрѝти; вмішàтися, (многокр. т. е. вмѣшиваться)—вмішуватися, втручàтися, втискàтися, вмикàтися, встрявàти, вдирàтися, вступàтися, вступàти.

Вначалѣ—перш, пèрше, спершỳ, пèрве.

Внезапно—зненàцька.

Внезапный—нàглий. *Через твій нàглий приїзд я про усе забула. Борони Боже нàглої смерти.*

Вниманіе—увàга.

Внимательно—вважлѝво? пѝльно, увàжно. *Не уважно слухаеш, а після не так зробиш, як треба.*

Внимательный—уважливий, ввічливий, увàжний, бàчний? бачлѝвий?

Внимать—вважàти, слỳхати, уважàти: *Вважай добре, що батько каже. Вняти не вняв що я тобі казав.*

Вновь (опять)—знов, знòву, изнòву.

Внукъ—онỳк, унỳк.

Внутренности (животн.)—тèльбухи, кèльбухи, бèбехи, кèндюхи, хлàки.

Внутренность—нутрò, нутрòба.

Внушать—вмовлѝти? угрущàти? (Конотопск.)

Внятно—виразно, внѝтно, ѝтно.

Вобрать—ввібрàти.

Вовсе—вòвся, òвсі, зовсім.

Водка—горілка, горівка,(ум.)горілонька; сивỳха, добрỳха, мокрỳха, чикилдѝха; (у Гуцуловъ)—палянѝця, (у Венгер. Русин.)—пàленка; (настоянная въ печи на сухихъ фруктахъ и кореньяхъ, т. е. ратафія)—варèна, варенỳха, запікàна; (настойка)—налѝвка; (крѣпкая, шуточно)—спотѝкач, (старая)—стàрка (Правоб.), вистоѝлка (Лѣвоб.)

Водоворотъ (омутъ)—вир, крỳча (Черн.), ворòнка (Влад.—Вол. у.)

Водоросли (рѣчные)—кушѝр.

Водочный—горільчàний, горілочний, *Бджола не любить горілчаного духу.* (Номис.)

Воевать—воювàти.

Военный—військòвий.

Военноплѣнный—полонèвик, полоняпик, брàнець.

Вожакъ – поводи́рь; (иносказат.) верховòда, поводàтарь, ватажòк.

Вожатий—поводи́р, поводáтор.

Вожделѣнный – пожадàний, жадàний.

Возвратить—вернýти, (отдать)—віддàти, воротѝти.

Возвратъ—звòрот, вíзвòрот?, поворòт, вертàння, вороттѝ, відворот (Под.) *З того світу нема повороту; е каяття, да нема вороття.*

Возвращать—вертàти, (сов.) вернýти; привертàти: *жебы добра, отпадлыи твой епископіи, были привернены* (Упіятъ Шумлянскій, 1681 г., Закр.); (сов.) привернýти, вертàти, зворочàти, ворочàти; (возвращаться)—вертàтися, ворочàтися.

Возвращеніе—звòрот, поворòт, повертàння, вороттѝ, вíзвòрот, вертàння (Прав.) *Щоб тобі не було ні пуття, ні вороття.*

Возвышаться (становиться выше) — вѝсшати.

Возвышенность — шпиль, шпилёчок, згірря.

Возгласить—заволàти.

Возгордиться—згордíти, загордíти, запишѝтися (отъ: пиха).

Воздвигнуть—спорудѝти, вѝбудовати, збудувàти.

Воздержаніе — встримàння, ýдерж, здèржка.

Воздержно—встримàло, здèржно.

Воздержность—стримàлость.

Воздержный—стримàлий, витримàлий, повстѧгливий.

Возжи—вíжки (Лѣвоб.), лíйці (Правоб.)

Возиться—пàнькатись, пòратись, пàдькатись, (копошиться) — гомозѝтись, (—съ чѣмъ, хлопотать около чего)—пèцькатись (Полѣс.)

Возка (хлѣба)—возовѝця.

Возлѣ—кòло, кілѧ, білѧ, пíдля, пòуз, повз, край, пòбіч, по-при, сýміж, побілѧ, пòпліч, опостíн, поруч, упòруч, пòузбіч, мѝмо. *Нейди мимо стіл. Він стояв поузбоч сієї хати. См.* подлѣ.

Возлюбленная—облюбèниця, коханка.

Возмездіе—віддѧка.

Возможность—могота (Нечуй), спроміжность, змòга, спосíб, снага? *Боронитися до снаги.*

Возможный—стàточний. *Чи се-ж стàточне дíло.*

Возмутить(возстановитьпротивъ кого)—підбýрити; (взмутить) — скаламýтити; збаламýтити, зворушѝти.

Возмутиться (возстать)–обýритись.

Возмущать —баламýтити, колòшкати, підбýрювати.

Возмущеніе—смýта?

Возмущенный—обýрений.

Вознагражденіе–нагорòда, заплàта, винагорòда.

Вознамѣриться (забрать въ голову)—покласти (собі), навàжитись.

Возникать — повставàти. *Повстають бунты* (Скоропад.) (Однокр. т. е. возникнуть)—повстàти.

Возня–заходи. *Багато з тім заходу.*

Возобновлять зновля̀ти, поновля̀ти.

Возрадоваться — зрадіти, пора̀дова̀тись.

Возраженія - суперѐки.

Возразить—одказати. *Я спитав, а він одказав.*

Возрастать (о дѣтяхъ)—дохо̀жувати? (Піск.)

Возставшій—обу̀рений.

Возстать—обу̀ритись, повста̀ти.

Возъ—віз; (для возки хлѣба въ Херс.) ося̀г, васа̀г (чумацкій для дальнихъ дорогъ)—літѐрний, ма̀жа; (чабанскій для возки съѣстн. припасовъ)—коти̇̀га; (большой сельско-хозяйственный въ Херс. г.)—мажа̀ра.

Вой—виття, вой.

Войлокъ—повсть, повсти̇̀на; (небольшой)—ля̀мець.

Войлочный—повсгяни̇̀й, повстёвий.

Воинственный—воёви̇̀тий.

Воинъ—воя̀к, воя̀ка.

Войско—війско.

Войти - ввійти̇̀, увійти̇̀, (непрошеннымъ) —вбра̀тись.

Вокругъ—наво̀коло, округи̇̀, навкруги̇̀, круги̇̀, округ. *Округ шиі у три стальки дороге монисто* (Шишацкій). *Вона вбога округи.*

Волдырь—кгу̀ля, кгуркгу̀ля, пухи̇̀рі; міхур, міхурець (Под. г.)

Волкъ—вовк, вівк, звір; (увел.)—вовчи̇̀ще.

Волна—хви̇̀ля.

Волненіе (на водѣ)—хвилюва̀ння, (движеніе.—рух.

Волнистый—хвиля̀стий.

Волновать (воду)—хвилюва̀ти (Пі к.)

Волноваться (о водѣ) - хвилюва̀тись, шпува̀ти; (сердиться) бу̀ритись.

Волокита (любящій ухаживать за женщинами)—бабій, бабоду̀р, ба̀хур.

Волоса — воло̀сся, (длинные) — па̀тли, (длинные всклокоченные)—ку̀дли, (вьющіеся)—кучеря̀ве воло̀сся, (кудри)—ку̀чері.

Волочиться (за женщинами) - бахурова̀ти.

Волшебникъ—чарівник, чаклу̀н, характѐрник.

Волшебница—чарівниця.

Волшебство—ча̀ри.

Воля—во̀ля, во̀ленька.

Вонзить—засити̇̀ти, загна̀ти, устроми̇̀ти, затопи̇̀ти, зану̀рити.

Вонъ—геть, прочки, прічки (ум. отъ: прочь). *Геть прочки від мене.—Против нічки помандровав козак прічки* (Пѣс.) (Вонъ гдѣ)—онде, (вонъ тамъ)—он, онде, ген, аж ген, (вон тотъ)—оттой, онтой.

Воображать—роїтись (у голові). *Ему роїться у голові,*—(онъ воображаетъ.)

Вообразиться—спогада̀ти, зду̀матись. *Здумалось ёму, що се добре буде. Як тя кохаю—не спогадаеш. (Нар. пѣснь, Повл.)*

Вообще—згола, взага̀лі, зага̀лом.

Вооруженіе—ришту̀нок, збро̀я.

Вооруженный—орỳжний, збрòйний.

Вооружиться—узбрòітить, обỳритись.

Вопить—голосѝти, галасувàти, голосувàти, репетувàти, волàти.

Вопль—гàлас, рѐпет, репетувàння, голосіння.

Вопреки—наперекір, всỳпор

Вопросъ—питàння, спѝтка.

Ворковать—туркотàти, буркотàти.

Воробей (птица)—горобѐць.

Вороватий—хапкѝй.

Воровать—крàсти, злодіячити (Піск.)

Воровка—злодійка.

Воровство—злодійство, крадіж, крадіжка.

Ворожея ворòжка, знàхорка, шептỳха.

Воронка—лійка.

Вороной—кàрий, воронѝй.

Воронъ (птица)—гàйворон, грàйворон, крук, грач; гàва (Херс. Ан.)

Ворота (одностворчатыя)—ворòта, (двустворчатыя)—брàма.

Воротъ, воротникъ — кòмір, кòвнір, (*уменьш.*) комірець, комірок.

Ворса (на сукнѣ)—бàрма, бàрва (Вол. губ.)

Ворсистый—барвѝстий (Вол. г.)

Ворчаніе (о людяхъ)—бормотàння, буркотнѝ; (о собакахъ)—гарчàння, гаркотнѝ.

Ворчать (о людяхъ)—бурчàти, бормотàти, мурмотàти; мурчàти, мурмотіти, буркотіти; (о собакахъ)—гарчàти, гàркати.

Воръ—злòдій, злодіяка; (увелич.) злодюга, ворюга, ворѝга, злодіїще.

Воскликнуть—заволàти, гукнỳти, вѝгукнути.

Восковой—вощàний.

Воскъ—віск.

Воскресенье—неділя;(—Христово,Свѣтлый праздникъ)—Велѝкдень.

Воскресный—недільний.

Воспаленіе (раны)—розъятрѐння, заятрѐння.

Воспаляться (гнѣвомъ)—лютѝтись, ярѝтись, (о ранѣ)—ятрѝтись.

Воспарить—шугнỳти.

Воспитаніе — годовàння, виховàння, згодовання?

Воспитанникъ — годòванець, виховàнець; (пріемышъ)—приймàк, прѝймит.

Воспитанница—виховàниця, вихòванка, (—пріёмышъ)—приймàчка.

Воспитанный — вѝхований, вѝгодований.

Воспитать—вѝгодувати, вѝховати, вѝростити; (многокр. т. е. воспитывать)—годувàти, вихòвувати, ростѝти, довòдити до рòзуму, згодòвувати, вигодòвувати, вирòщувати?; воспитываться)—вихòвуватись.

Воспламениться—вспалàти, запалàти, загорітись, занѝтись.

Воспользоваться—покорѝстуватись.

Воспоминаніе — помѝнка, спомѝнка,

пàмъять, пàмъятка; (въ воспоминаніе) —на незàбудь.

Воспрепятствовать — перепинѝти; (запретить)—заборонѝти.

Воспрещать—заборонѝти.

Востокъ—схід.

Восточный—східний.

Восхваленный—вѝхвалений.

Восхвалять—вихвалѝти.

Восходить—здіймàтись, видибàти, вихòдити. *Місяць видибає, сходить.*

Восьмерка (въ картахъ) — осьмàчка, вісьмàка.

Воткнуть—встромѝти.

Вотъ—ось, тут. *Тут він почав верзти усяку нісенітницю;* се, от; (вотъ-вотъ) от-от; (вотъ гдѣ)—òсь-де, òсьдечки, тỳтечки; (вотъ еще)—ото ще, тож бак, отцè; (вотъ же)—одже; (вотъ здѣсь)—аж ось де, аж осьдечки, аж осьденьки; (вотъ извольте видѣть)—от як бачите; (вотъ какой)—òсь який, от-такѝй; (вотъ какъ)—оттàк, оттàкички, тàкички, òсь як. *Такички треба робити. От так, так сіють мак и морковку й пустернак* (Пѣсн.); (вотъ такой)—оттакѝй; (вотъ тамъ)—òнде; (вотъ то-то)—тож-то, тож бо то; (вотъ что)—òт що; (вотъ этотъ)—отсѐй.

Вошь—вòша, (*множ.*) воші; (*собират.*) нужà.

Впереди—спèреду, попèреду, (—идти)—пèредом (йти), перèд (вестѝ).

Впечатлѣніе—вражèння. (Закр. правобережн.).

Вписать—уписàти.

Вплавь—уплѝнь, вплѝнь.

Вполнѣ—вдòсталь (Вол. губ.), уповні.

Впору (платье)—впору, вгàдно; (кстати)—о пригоді.

Впослѣдствіи—навпослі.

Вправить (вдѣлать)—запрàвити, управàвити, вробѝти.

Впредь—напередкѝ.

Впрочемъ—протò, апротè, алè, однàк, однàково. *Сім літ горох не родив, про то голоду не було.*

Врагъ—вòрог, супостат.

Вражловать—ворогувàти.

Вражескій—врàжий, ворòжий, урагòвий.

Вразумить—напутѝти.

Вразумлять—надоумлѝти.

Враки—брехнѝ.

Враль—брехỳн, скоробрèшко, забрèха, скоробрèха, брешкò.

Вредить—шкòдити, (—здоровью)—вàдити, верèдити. *Не іж багàто, шоб не завередило.*

Вредно—вадко, шкòдить.

Вредный—валлѝвий? шкодлѝвий.

Временно—до чàсу, на чàс, начасѝнку.

Временный—дочàсний, часòвий, тимчасòвий. *Щастя дочасне, злидні довічні.*

Время—час, часѝ, годѝна, врèмня, урèмья, добà; (во всякое время)—на всяк час; (въ прежнее время)—задавніх

чàсів, спреж, допреж сёго; (въ то время)—тоді, саме тоді; (временемъ)—чàсом. *Часом лучче стає.*

Врознь (въ разсыпную)—врòстич, (по одиночкѣ)—нарізно.

Вростать—уростàти.

Всадникъ—верховий, верховéць.

Все—усѐ, (все равно)—усѐ однàко, усе однò, однàково, дармà, однàково; (—что)—усе однò (що); (въ смыслѣ горя мало)—байдужé, а ні гàдки: *ёму а не гадки.* (Все таки)—а всеж, усѐтаки.

Всегда—извік, завжди (Прав.), вік-віком, спредвіку, усѐ; зàвше (изрѣдка по Правоб. какъ полонизмъ), завсёгда (иногда слышно въ Чернигов.) *Він усе сидить дома. Ми из-вік так жили. Вік-віком він рибою торгує. Він усе ходить пішки.*

Всегдашній—невивòдний. *Він у нас невиводний гость.*

Всего—усёго; (всего два, только два)—двоечко; (всего три, только три)—троечко.

Вскачь—навзàводи, на-вскòчки.

Вскипѣть—закипітися.

Всклокоченный—кошлàтий, покòшланий, покòшманий, роскòшманий, зкỳдланий, зкуёвжений.

Вскорѣ—незабàром, скòро. *Скоро після того він собі поїхав.*

Вскочить—зхопйтися, скòчити. *Миттю схопився з місця. Разом скочив на коня.*

Всласть—всмàк, до смàку.

Вслухъ—гòлосно.

Вслушиваться—дослухàтись.

Вслѣдствіе (того)—через тѐ, затім, з-за (Закр.), из-зà. *З за моєї неуважности мушу пропадати.*

Вслѣдъ—услід, навздогін, вдогонку? вздогонку?

Всматриваться—вдивлàтись, придивлàтись, вглядàтися.

Вспахать—зъорàти.

Всплывать—спливàти, виринàти.

Вспоминать—згàдувати, (сов.) згадàти, спамъятàти, нагадàти; (однокр.)—згадàти, пригадàти, спогадàти.

Вспотѣть—спотіти, запотіти, упріти.

Вспыльчивый—палкйй, палёний?

Вспыхнуть (объ огнѣ)—спалàти; (о человѣкѣ)—спахнỳти, зашàритись, закипіти.

Вставать—устàвати; (приподыматься)—звòдитись; (однокр. т. е. встать)—устàти, встàти, (приподняться)—звѐстись, підвѐстись; (—послѣ сна)—порушàтись.

Встревоженный—зполòшений, зрỳшений, переполòшений; (самъ не свой)—несамовйтий.

Встревожить—пополошйти, сполошйти.

Встревожиться—зполошйтися.

Встрѣтить—спіткàти, стріти, зустріти, стрітити, зустрітити; (сов.)—стрінути, зуспіти, натрàпити, (нечаянно)—здйбати. *Я натрапив єго на дорозі у Київ.* (Встрѣтиться)—зустрітись, спіткатись; изійтися, зійтися.

Встрѣча стріча, спіткàння.

Встрѣчать — устрівàти, перестрівàти; (встрѣчаться)—зустрічàтись.

Встряхнуться—стрепенỳтись.

Вступать—увіходити, вкрочàти; (вступить въ бракъ, въ супружество)—побратися, понятися, женитися; (вступиться за кого, защитить)—заступйтись.

Вступленіе (въ домъ)—вхідчини, вступ?

Всучить (навязать противъ воли)—утеліщити.

Всхлипываніе—пхйкання.

Всхлипывать—пхікати.

Всходить—зіходити, сходити.

Всѣ—усі; (—вообще)—огỳлом, усі на голỳ; (—вмѣстѣ)—гỳртом.

Всякій—кòжний, кòжен, услкий; (всякій безъ исключенія)—кожнісенький (Лѣвоб.); жадний, жаднісенький (Правоб.); (—вечер)—що вèчір, що вèчора

Всячески—усякòво.

Втащить—втерèбити.

Втиснуть—втручйти, втйрити, вобгàти, впхнỳти.

Втихомолку—нйшком, знйшка, потаèмне, стай, потàй.

Вторично—вдрỳге, удрỳге, за дрỳге, повтòрне, вдругòраз, вдругòряд.

Вторникъ—вівтòрок, вівтірок.

Второпяхъ—похапцèм.

Втроемъ—утрёх.

Втыкать—встромляти, втикàти; (воткнуть)—встромйти.

Втѣсняться—вдирàтись.

Входить—увіходити.

Вчера—вчòра, учòра.

Въ—у, ув, до *У що, у віщо*—(во что). *Ввійшов у хату. Ув дворі. Ходімо до хати.* (Въ ничто)—внівець.

Въѣхать—уіхати, заіхати. *Уіхав у двір.*

Выбитый (о хлѣбѣ)—стопцёваний, столòчений, збйтий.

Выборки—вйзбірки.

Выборъ—обірàння, обрàння.

Выбранить—злàяти, полàяти, вйлаяти, розлàяти, покартàти.

Выбранный—обрàтий.

Выбрать—обрàти, изобрàти, (пособирать)—вйзбірати. *Усі горіхи визбірали, так що нічого не зосталось.*

Выбриться—вйголитись.

Выбуравливать—вписвèрдлювати.

Выбыть—вйбути, (свое время)—одбути, відбỳти.

Выбѣгать (часто или вездѣ)—вйбігати, (незамѣтно ускользать)—вшмйгувати. *Раз-у-раз вибіга; усюди вибігав, та не знайшов. Хто его зна, коли він и вишмигнув.*

Вывертываться (на словахъ)—відбрèхуватися.

Вывести (пятно, клоповъ)—вйбавити.

Вывинченный—вйгвинчений, вишрубòваний.

Вывинчиванье—вигвйнчування, вишрубòвування.

Вывинчивать—вигвйнчувати, вишрубовувати, одвертàти.

Вывихнуть—звихнýти.

Выворачивать—вивертàти.

Вывéданный—вйпитаний.

Вывéдываніе—вйпити, *р. ув.*—дознàння.

Вывéдывать—визнавàти, випйтувати, розпйтуватись, допйтуватись.

Выгибанье—вигинàння.

Выгибать—вигинàти, вихиля́ти; (однокр.) вйгнути. (Выгибаться)—вигинàтися, вихиля́тися.

Выгнать—вйгнати, вйтурити, вйгурлити.

Выговаривать—вимовля́ти; (однокр.)—вймовити.

Выговоренный—вймовлений.

Выгода—корйсть, вигòда.

Выгодно—згòдно.

Выгодный—згòдний, вгòдний.

Выгонять—турля́ти, турйти, витурля́ти, гонйти, виганя́ти.

Выгресть—вигребти, вигорнути, вигромадити.

Выдавать (себя за кого)—удавàти. *Удае з себе письмéнного.*

Выдаться (изъ окна, изъ толпы)—вйткнути ь, вйтнутись.

Выдача—видавàння, вйдача.

Выдвигаться—висòвуватись, (совер.) вйсунутись; (видвинуть)—вйсунути.

Выдергать вйсмикати, (многокр.)—висмйкувати.

Выдержать—вйдержати, вйтримати, вдéржати, встоя́ти, вйтрівати.

Выдернуть—вйсмикнути, (шнурокъ, ниткý)—вйшморгнути.

Выдираться—видирàтися, вискребàтися, (изъ тéсноты)—випірàтися.

Выдолбить—вйдовбати; (—топоромъ)—вйцюкати.

Выдохнуться—вйтхнутись.

Выдохшійся—вйтхлий.

Выдраться—вйдергися, вйдряпатися.

Выдумать—вйгадати, здýмати, вимислити.

Выдумывать—вигàдувати, вимишля́ти.

Выдéлать—вйробити; (о кожахъ)—вйчинити; (что либо дурное)—вйтворити, зкòїти; (выдéлывать)—вироблювати, виробляти, (—кожи)—чинити, вичиняти.

Выдéлить—вйділити, відрізнйти, (выдéлять)—виділя́ти, вилучàти, вирòзнювати; (выдéляться)—виділя́тись, вирòзнюватись; (отличаться)—визначàтись.

Выжариваться—висмàжуватись; (сов.) висмажитись; випрягàтись, випікàтись; (сов.) вйпектись.

Выжженный—вйпалений.

Выживать (свой срокъ)—вибувàти.

Выжиганіе—випалювання, вйпал, випікàння.

Выжигать—випалювати, випікати.

Выжидать—вижидàти, витрівàти, чекàти, ждàти, го.йти. *Треба ще годити,*

поки мордзи настануть. Годи мишень, будеш мене згадувати.

Выжимки—вйжимки; (—изъ конопляного сѣмени)—макýха; (изъ свеклы на сахарн. заводахъ, изъ маку и т. п.)—жмйхи, жмàки. *Жмаками добре свиней годувати.*

Выздоровѣть—вйдужати, одýжати, вйчуняти, очýняти, вйзгоровіти.

Вызовъ—викликàння.

Вызывать—викликàти.

Выигривать—виграва̀ти.

Выискать (переискать)—вйшукати; (втихомолку)—вйнишпорити; (разыскать)—знайтй; (—время)—вйгадати (час).

Выискивать—шукàти, вишýкувати, вишукòвувати.

Выисповѣдаться—вйсповідатися.

Выйти (изъ яйца, о птицахъ)—вйлупитись.

Выказать—вйказати,вйткнути;(языкъ)—вйсолопити.

Выказаться—вйказатись, вйявитись, вйставитись, вйткнутися, визначитись, обизнàчитися.

Выкатывать—викòчувати.

Выкладывать (быковъ, барановъ)—волошйти, скопйти, викладàти.

Выковырять—вйколупати, вйкорпати.

Выламывать—вилòмлювати, виломлйти; (отщепливать)—вискеплйти (Полѣс.)

Вылеживаться—улѐжуватись.

Вымазанный—вймазаний, вймащений, вйшмарований.

Вымазать—змàзати, вймазати, (—глиною)—вймастити (жирнымъ чѣмъ либо или густою жидкостью)—вйшмарувати.

Выманивать—видýрювати.

Вымараться—запѐцькатись (Полѣс.), замàзатись.

Вымереть—вйконати, вймерти.

Вымыслъ и **вымыселъ**—бàйка, (—содержащій въ себѣ цѣлую повѣсть, шутку и проч.)—вйгадка.

Вымыть (бѣлье)—вйпрати, (—что либо, вытирая при этомъ)—вйшаровати.

Выносить—виндòшувати, виндòсити.

Вынуждать—вимагàти.

Вынужденіе—вимагання, вйсилка.

Вынуть—вйняти, вййняти.

Вынырнуть—вйрнути, вйпурнути.

Вынырять—вирина́ти.

Выостренный—вйгострений.

Выострить—вйгострити.

Выпачкать—закалйти, замàзати, запѐцькати (Полѣс.); (выпачкаться)—запѐцькатись (Полѣс.), вймазатись, замазатись.

Выписка—вйпіс.

Выплескать—вйхлюпати, вйбовтати, вйплюскати.

Выплеснутый—вйпліснутий, вйплюснутий.

Выплыть—вйплисти, сплйнути.

Выплюнуть—вйплюнути, вйблюнути.

Выплясывать—витанцёвувати.

Выпоить (угощая)—вйтрактовати, вйпоіти, вйчастувати.

Выползти—вйповзти, вйлізти.

Выполнить (дѣло)—одбýти.

Выполнять (порученія)—справувати; (—стогъ сѣна?)—вершйти, вивéршувати.

Выправить (сдѣлать прямымъ)—вйправити, вйпростовати; (выправлять)—виправлйти, (—въ дорогу)—виряжáти, випровáжувати.

Выправленный—вйпростаний.

Выпрашиванье (хитростію, обманомъ)—видýрювання.

Выпроваживать—виряжáти, випровáжувати.

Выпросить (хитростію, обманомъ)—вйдурити, вйтуманити, вйциганити, вимиркати.

Выпрягать—випрягáти, розпрягáти; (выпрягаться)—випрягáтися, роспрягáтися.

Выпрямить—вйпростовати; (выпрямиться)—вйпростоватись; (выпрямлять)—випрóщувати, вирівнювати; (выпрямляться)—випрóщуватись.

Выпугнуть—вйполошити, злугнýти.

Выпутать—вйпутати, вйплутати; (выпутываться)—випýтуватися, вивертáтися, виплýтуватися.

Выпучить (глаза)—вйрячити, вйтрíщити, вйлупити (очі).

Выпытать—вйзнати, вйпитати.

Выпь (птица)—бугáй.

Выпяленный—вйпъятий, вйпнутий.

Выпяливать—випинáти.

Выравнивать—виправлйти, вирівнювати.

Выражать—(словами)—вомовлйти. *Грає кобзарь, виспівує, вимовля словами.* (Шевченко.)

Выраженіе—вйраз(?).

Выразительно—виразно.

Выразительный—виразний?

Выразиться (высказаться)—вйсловитись; (—выявиться)—вйзначатись.

Вырвать—вйрвати, вйшарпнути, (извергнуть рвотою)—вйригати, вйблюнути; (вырваться)—вйрватись, вйхопитись, вйпорснути, випручáтись.

Выродившійся (изъ лучшаго вида въ худшій)—вйродочний.

Выродокъ—вйродок, вйплодок.

Вырости—вйрости, вйгнатись.

Вырубить (огня)—вйкресати (вогню).

Вырубленный—вйрубаний, вйтятий.

Вырубливать—вирýблювати, витинáти.

Выручить (изъ бѣды)—вйзволити, одзвóлити, вйбавити, вйрятувати, запомогтй.

Выручка—вйручка, (воен., старин.)—óдсіч; (—въ торговлѣ)—вйзволка.

Вырываться (освобождаться)—пручáтися, борсатися, рвáтись, виривáтись, випрýчуватись, випручáтись; (выскакивать, выказываться)—вихóплюватись, вихоплятись.

Высаживать—висáжувати, висажáти.

Высасывать—смоктати, висмóктувати.

Выселять—виселйти.

Высказаться—вйсловить.

Выскоблить (выскресть) — вискрѐбти, вйскромадити. *Тіста не зосталось и діжку вискромадила.*

Выскользнуть—вйковзнути, вйсклизнути, вйслизнутп, вйшмигнути.

Выскочить—вйскочити, вйхопитись

Выслушать—вйслухати.

Высматривать — визирàти, виглядàти, зйрити. *Вони зирять навоколо, де що лежить.* (Высмотрѐть)—вйглядіти, наглѐдіти, назйрити.

Высовывать—висòвувати, (—языкъ)—висолòплювати.

Высокопочтенный—мостйвий, мосцйвий.

Высокоумно—зписьмѐнна.

Высосать—вйсмоктати.

Высота—височина, височѐнь, висòкость. *Ой літає орел, до літає сивий На високій високості* (Пѐснь).(Высотою)—наввйшки, заввйшки, увйшки.

Высохнуть—вйсохнути, вйсохти.

Высохшій—вйсхлий.

Выставить (носъ)—вйткнути (ніс); (—языкъ)—вйсолопити; (—зубы)—вискалити, вищерити, вйскерити; (—животъ)—вйпъясти; (выставлять)—виставлйти, (—напр. окно)—вистановлйти; (выпячивать)—випинàти.

Выставка (напоказъ)—вйстанòва.

Выставляться (важничать) — випинàтись.

Выстегать—вйстёбати, вистібати.

Выстиранный (о бѣльѣ)— вйпраний, изіпраний, вйпратий.

Выстирать (бѣлье)—вйпрати.

Выстраданный—вйпокутований, однокутòваний.

Выстрадать—вйпокутовати? однокутовàти? вйтерпіти.

Выстричь—вйстригти, обстрйгти.

Выстроганный (рубанкомъ)—гемблёваний, вигемблёваний.

Высроить—збудувàти, вйбудувати, вйставити (будинок).

Выстрѣлить—стрѐлити, вйпалити.

Выстрѣлъ—пòстріл, стріл.

Высучивать—висýкувати, (соверш.) вйсукати

Высчитывать—вилічувати, одлічувати, вирахòвувати, (*сов. в.*) вйраховати; вивертàти, одвертàти, лишàти.

Высшій—вйсчий.

Высылать—висилàти, виправлàти.

Высыхать—висихàти.

Высь (высота)—вйша.

Высѣчь— вйсікти, вйдрати, вйпороти, вйпарити, вйшпарити, прохворостйти, отдюбàрити, одчухрàти; (—рукою)—нашлёпати.

Выталкивать—випихàти, випірати, вишòвхувати, (*сов. в.*) вйштовхнути, вишòвхати.

Вытапливать (жиръ, сало)—витòплювати, витоплйти, вишквàрувати, висквàрувати.

Вытаптывать (хлѣбъ, траву)—толòчити.

Вытаращить (глаза)—вйрячити, вйпучити, вйтріщити, вйлупити (очі).

Вытащить—вйволочити.

Вытекшій—вйтеклий.

Вытолкать—вйштурхати, вйштурхнути, вйпхнути, вйштовхнути.

Вытоптать (хлѣбъ)—вйтолочити, вйтовкти, вйтоптати.

Вытравленный (отравою истребленный)—вйтрутий, вйтруений.

Вытравливать (мышей, крысъ)—витрýювати.

Вытребовать—вйправити.

Вытряхиванье—витрýшування.

Вытряхивать—витрýшувати, (вытряхнуть)—вйтрусити.

Выть—вйти.

Вытѣснять—виругòвувати, випірàти.

Вытягиванье—витягàння.

Вытягивать—витягàти, (вытягиваться)—витягàтись, простягàтись; (вытянувшись стоять, о человѣкѣ)—навспинячки. *Москаль стояв навспинячки перед командиром.*

Вытянуть витягти, вйволокти.

Выучить—вйвчити, обучйти, навчйти; (выдрессировать)—вйшколити, вймуштрувати.

Выхватить—вйхопити; (выхватиться)—вйхопитись.

Выхваченный—вйхоплений.

Выхворать—вйхоріти, вйболіти.

Выхлебать—вйсёрбати.

Выхлопотать—вйправити. *Виправили позов.*

Выходецъ—вйшлий, пересèлець.

Выходить (изъ обыкновенія)—вивòдитись; (—изъ воды, ямы)—видибàти; (—изъ дому)—вихòдити; (—изъ общества)—вибувàти.

Выходъ—вйисте, вййстя, вíйстя, *прочка. По вíйстью з церкви, одíхав* (Ханенко.

Выхолодить (комнату)—вйхолодити, вйстудити.

Выцарапать—вйдряпати.

Выцѣдить (изъ бочки)—вйцідити, вйточити, (*несов. в.*)—вицíжувати, витòчувати.

Вычесть—вйлічити, вйраховàти, одлічйти, збàвити, лишйти, одвернýти, відвернýти.

Вычетъ—òдліч, вилічування, òдбава, відворот.

Вычислить—вйлічити, вйраховати, розлічйти, розчйслити, зрахувàти, розрахувàти.

Вычитать—одвертàти, лишàти; (вычитывать)—вилічувати, вирахòвувати, відлічувати, лишàти.

Вычищать—вичищàти, (соломою вытирать)—вишарòвувати.

Вычищенный—вйчищений, вишарòваний.

Выше—вйсче, звиш, верх (чогось), по вèрх, вйще. *Звише меновáний*—выше именованный). (Выше силъ) не в моготу.

Вышедшій—вйшлий.

Вышелушить—вйлущити, злущйти.

Вышеупоименованный—вишемèненний. (Писарс. терм.)

Вышиванье—вишива̀ння, гаптова̀ння.

Вышивать(узорами)—мерѐжити;(—шелкомъ, золотомъ)—гаптува̀ти.

Вышитый—вѝшитий, гаптова̀ний.

Вышколенный— вѝшколений, вимуштро̀ваний.

Вышколить—вѝшколити, вѝмуштровати.

Вышпіонить—вѝшпігувати.

Выштукатуренный—пова̀лений.

Выщипать (о перьяхъ)—вѝскубати, вѝскубти.

Выяснить—вѝяснити, вѝтлумачити, заяснѝти.

Выяснять—виясня̀ти, витлума̀чувати.

Вьюнокъ (раст.)—кручені паничі. *Convolvulus arvensis.*

Вьюшка (печная)—кагла̀.

Вѣдь, вѣдь же—ажѐ, аджѐ, аджѐж, таджѐ, таджѐж. *Адже я тобі казав. Ажеж ти був у місті. Адженж ти був у хаті.*

Вѣдьма—відьма.

Вѣжливо—грѐчно, звича́йно.

Вѣжливость—звичайність.

Вѣко (вѣжда)—віко.

Вѣковой—ві̀ковий, ві̀ковічний, одві̀чний.

Вѣкъ—ві̀к.

Вѣникъ — ві̀ник; (обдерганный, — голикъ)—деркач.

Вѣрно—пѐвне, пѐвно, дісне.

Вѣроятно—ма̀буть, либо̀нь, вѝдно, десь, подо̀бно. *Того-ж року, подобно, преставися.* (Величко).

Вѣскій—важкий, важкелѐнний.

Вѣстимо—аже-ж.

Вѣстникъ—віщу̀н, вісту̀н.

Вѣсть—вість, вістка, звістка, чу̀тка, почу̀тка, поголо̀ска.

Вѣсъ—вага̀, тяжина?

Вѣсы (большіе)—вага̀, вагѝ, тѐрези; (—малые)—шалькй.

Вѣтвистый—вітвѝстий, гилля̀стий.

Вѣтвиться—бро̀статись.

Вѣтвь, (вѣточка съ листьями)—вітка, галу̀зка (Правоб.); *(собир.)* віття; (—безъ листьевъ)—гилля̀ка, гилля̀чка, гѝлька, (*собир.*) гілля̀; (развѣтвленія, тонкія вѣточки)—на̀вітття, шѝголля (Полѣс.; вѣроятно отъ: *суголля*); (сухія вѣтви на землѣ)—нава̀л, хво̀рост; (мелкій *хворост*)—хмѝз; (лѣсные обломки)—ла̀марь.

Вѣтеръ — вітер; (уменьш.) — вітрець; (увел.)—вітрю̀га; (—сухой)—суховій.

Вѣтренникъ—вітрогон, шелихвіст, жѐвжик.

Вѣтрено—вітряно.

Вѣтренность—пусто̀та.

Вѣтренный (о погодѣ)—вітря̀нний; (о человѣкѣ)—пустотлѝвий?

Вѣха—віха, тичѝна.

Вѣчно—вічне, вічно.

Вѣчность—вічность.

Вѣчный—вічний; (стар.)—вікуістий, вічистий (*Вічисте добро*—наслѣдственное имущество.)

Вѣшалка—жѐрдка.

Вѣять—віяти; (сильно, о вѣтрѣ)—буа̀ти; (—порывисто)—бу̀рхати.

Вязанье—вяза̀ння.

Вязнуть (въ грязи)—гру̀знути, стря̀гнути.

Вянуть—въя̀нути, ва̀нути, въя̀днути.

Г.

Гадальщица—воро̀жка.

Гаданье—гада̀ння, ворожба̀.

Гадать—гада̀ти, ворожи̇ти.

Гадина—га̀дина, по̀гань; (змѣя)—гадю̀ка.

Гадить—га̀дити, паску̀дити, пога̀нити.

Гадиться—га̀дитись, паску̀дитись.

Гадкій—гидки̇й, бридки̇й (Волын. губ.), пага̀ний (сравн. ст.—ги̇дший); паску̀дний, (—о человѣкѣ)—паску̀да.

Гадко—ги̇дко, пага̀но, бри̇дко (Волын. губ.), ги̇досно.

Гадость — ги̇дкость, гидо̀та, бридо̀та (Волын. губ.), ги̇дость, по̀гань, паску̀дство, бри̇дкость.

Гайка—га̀йка, шру̀ба (Влад. Вол.)

Гарнизонъ — зало̀га (старин.). *Всю тамъ въ фортеці драгунскую залогу вирубали* (Величко).

Гарусный—га̀русовий.

Гасить—гаси̇ти, туши̇ти.

Гауптвахта—одва̀хта, калаву̀рня; (какъ мѣсто заточенія)—буцега̀рня.

Гвоздика (раст.)—гвозди̇ка (Вол. губ.), гвізди̇к; (дикоростущій)—травъянѐць. *Dianthus cariophyllus;* кашта̀нчики, *D. barbatus.*

Гвоздь—гвіздо̀к, гвіздо̀чок; (подковный)—ухна̀ль; (маленькій, для обивки)—цвях, цвяшо̀к.

Гдѣ—де, (гдѣ же)—де-ж, (гдѣ-нибудь)—аби̇-де, куди̇ небу̀дь, денѐбудь; (гдѣ-то)—десь, дѐ-то, дѐсь-то.

Гибель (погибель)—заги̇ба. *Та в мене щоденно пропа̀сниця,—то вішна загиба та й годі!* (Полтав. губ. Лубен. уѣз.)

Гибкій — гнучки̇й, гнутки̇й, гипки̇й, хвиськи̇й, хистки̇й, хвія̀стий, вія̀стий(?)

Гигантъ—вѐлетень.

Главный—головни̇й. *Зъ головнимъ войскомъ* (Скоропад. Закр.)

Гладить (утюгомъ)—прасова̀ти.

Глазированный—поли̇вяний.

Глазурь—поли̇ва.

Глазъ—о̀ко, *(множ.)*—о̀чі, *(умен.)* очи̇ні, оченя̀та, оченя̀тка; *(твор. множ.* очи̇ма, вічми, (въ глазахъ)—в віччю̀. *Так мині у віччю червоно, червоно стало.* (Глазъ на глазъ)—на самоті, вічь-на-вічь (*tête à tête*), на віч.

Гласный (не тайный)—вістни̇й.

Глина—гли̇на; (—вязкая, легкоплавкая)—глей; (—фаянсовая, Радом. у.) мула̀.

Глодать—гри̇зти, глида̀ти, жвакова̀ти.
Ви глида̀йте, викуса̀йте,
Мене-ж тільки не займа̀йте (Пісня).

Глотанье—ковта̀ння

Глотать—ковта̀ти, глита̀ти.

Глотка—пѐлька. *Шоб тобі глевтяко̀м пѐльку заткнуло.*

Глотокъ (питья)—ковтòк.

Глохнуть—глȕхнути.

Глубина—глиб, глибочинà (Полт. г.), глибинà, глубизнà (Вол. г.), нутрò, глибочѐнь (Кіев.) глибинȁ; (—неизмѣримая)—плѐсо (Волын. г.); (глубиною)—углȉбшки, завглȉбшки (Екат. губ.), углибочінь (Кіев. губ. Васильков. у.)

Глубокій — глибòкий, глибочѐнний; (глубже)—глȉбче, глȉбше.

Глумиться—глумȉтися, глузувàти.

Глупецъ—дȕрень.

Глуповатость—прȉдурь.

Глуповатый—придȕркуватий.

Глупость (качество)—дурь; (вздоръ, пустякъ)—дурнȉця.

Глупый—дурнȉй.

Глупѣть—дурнішати.

Глухой—глухȉй, глушкò.

Глушь—глуш, глущинȁ, глущовинà?

Глыба (земли)—скȉба; брȉла, брȉля.

Глядь!—зирк, гульк!

Гнать—гнàти, турȉти.

Гнесть—гністи, гнітȉти, нагнітàти.

Гнетъ—гніт, сȕтісок.

Гнилой—гнилȉй; (о деревѣ)—трȕхлий, трухлȉвий, потрȕхлий.

Гниль—гниль; (—въ деревѣ)—трухлȉтина; (о сѣнѣ)—гнилля. *Як прийде Илля, то пардбе гнилля.* (Поговор. Харьков. губ.); (объ огородныхъ и садовыхъ овощахъ)—гнилȉччя.

Гнить—гнȉти, гнистȉ, гноїтися. *Одежа гноїться на дощі.*

Гнуть—гнȕти, нахилȁти, згинàти.

Гнуться—гнȕтись.

Гнушаться—гидувàти, брȉдити, грѐбувати. *Я б радніший ёму, та що ж коли він гребуе моім хлібом-сіллю.* (Харьков. губ.)

Гнѣваться—гніватися, гнівȉтися.

Гнѣвить—гнівȉти.

Гнѣвъ—гнів, гнівання.

Гнѣздиться — гніздȉтися, мостȉтися, кȕблитись.

Гнѣздо—гніздò, кублò, кубѐлечко. (Собственно кублò значитъ ямка выгребенная птицею, напр. курицею въ землѣ). *Жовта куриця під тином кублиться.* (Посл.)

Говорить—мòвити, мовлȁти, казàти, говорȉти, гутòрити (слышно рѣдко, чаще въ Галичинѣ); (болтать вздоръ)—молòти, верзтȉ, городȉти; (нетвердо выговаривать)—лепетàти; (бесѣдовать)—балàкати; (одно и то же)—торòчити, (изъ пустого въ порожнее)—роздобàрювати, базікати, патякати; (рѣзко и и не умолкая, или осуждая)—пащикувàти; (часто говорить: *що?*)—шòкати; (съ крикомъ, съ воплемъ)—галасувàти, репетувàти, (ворча)—бормотàти, бурчàти, (нескладно)—варнякати, варзякати; (тихо и невнятно)—мȉмрити, бубоніти; (громко, но невнятно)—гомоніти, бубоніти, (гнѣвно)—грімати; (въ носъ)—гугнȁвити, бубнȁвити; (скоро)—дроботіти; (скоро, высокими нотами)—сокотіти, цокотіти; (медленно, размазывая, какъ бы по складамъ—*syllaba*)—слебезувàти; (безъ членораз-

дѣльныхъ звуковъ)—белькотàти, болмотàти; (картавя)—гàркати; *отсюда*: гаркàвий, гаркỳша; (пришептывать)—шепелàвити; (шопотомъ)—шептàти, шепотіти; (разомъ цѣлою толпою)—замурмотàти; (торопясь, въ гнѣвѣ)—порощàти, запорощàти; (надоѣдая, твердить)—турчàти; (калякать)—базувàти; (говорить вздоръ)—запòсити, теревѐні прàвити, балàси точѝти; (настойчиво, одно и тоже)—прàвити своѐ; (настаивая, говорить вздоръ) — провàдити; (—на непонятномъ языкѣ)—джеркотіти, харамàркати. *Вміраючи, він щось белькотав, та хто ёго зна-щò. Верзе, що в рот попаде. Заніс таке неподобне. Почне, незнать що, провàдити.*

Говорливый—байкѝй, говіркѝй, балаклѝвий, гомонлѝвий, балакỳчий, мòвний (Рудч.)

Говорунья—говорỳха, щебетỳха, цокотỳха.

Говоръ—говірка, гỳторка (Харьк. г.) помòвка; (невнятный, шумъ)—гòмін.

Говядина—яловѝчина.

Годиться—годѝтись.

Годичный—роковѝй, годовѝй. *Рокова плата.*

Годный (къ чему) годнѝй, (усѣч.) годѐн, придàтний, здàтний, годàчий, підходàчий. *Підходячий товар.*

Годовой—годовѝй, рòчний. *Рочисте свято*—годовой праздникъ (Вол. г.)

Годъ—год, рік; (прошлый годъ—торік), (позапрошлый годъ)—по-зàторік; (прошлогодній)—торішній; (позапрошлогодній)—позàторішній; (текущій, настоящій, т. е. сего года)—сёгòрішній; (на будущій годъ) — на-без-рік. (Волын. губ.; буквально: на черезъ годъ).

Годящійся—гòжий, здàтний.

Голенище—халàва.

Голень—гомілка (Подол.), голёна (Вол.), стегнò?

Головастикъ (необразовав. лягушка)—ополòник (Черн.); пỳголòвок (Херс. г.)

Головной—головъàний.

Головня (въ угляхъ)—головѐшка, головнà; (въ хлѣбѣ)—занà (Херс. Ан.)

Голодать—голодувàти.

Голодъ (голодное время)—гòлод, голодівка, голоднѐча (Влад.-Вол. у.)

Гололедица—òжеледь, ожелѐдиця.

Голубиный—голубъàчий.

Голубки (раст.)—оксàмит, павлѝне очкò. *Aquilegia vulgaris.*

Голубой—блакѝтний.

Голышъ—гольтіпàка, голодрàбець.

Голь—голòта.

Гонять—ганàти, турàти.

Гора—горà, гірка; (увелич.) гòрюка; горб, діл, верх (въ Галиціи); (небольшая остроконечная)—шпиль, шпилёк; (съ плоскою вершиною)—полонѝна (Галиц.); (выдающійся бокъ горы)—щолбà; (насыпная) — рòблениця; (небольшая, или взгорье) згірря.

Горбушка (хлѣба)—окрàйчик, окрàець.

Горбыль—обàполок.

Гордецъ—гордỳн.

Горделивый—гордовѝтий.

Гордиться—пишàтись, пишнѝтись, гордовàти, бундючитись.

Гордость—гордовàння, пихà.

Гордый—гòрдий, гордовѝтнй.

Горе—лѝхо, лѝшенько, гòре.

Гореванье—журбà, сумовàння, жаль. *З жалю не знала, що й робити.*

Горевать—тужѝти, журѝтись, сумовàти, горювàти, вбивàтися.

Горемыка—бідолàха, неборàк.

Горемычный—бідолàшний.

Горестный—жàлібний.

Горесть—жаль.

Горецъ—горàк, гірнàк (галицк)., горюн (Путивльск. уѣзд. житель праваго, высокаго берега Сейма).

Горечь—гіркотà, гìркість.

Горизонтъ—òбрій (Харьк. губ.). *Сонце сіло за обрій.*

Горло—гірло, горлѝнка; (горлышко бутылки)—гòрличко, рỳлка, шѝйка.

Горничная—покоёвка.

Городской—городськѝй, городовѝй, городѝнский, міськѝй, мійськѝй.

Городьба—горòжа, огорòжа.

Горожане (жители города)—городѝне, містѝне; (сословіе)—міщàне.

Горожанка—городѝнка.

Горсть жмèня; (—большая, въ двѣ руки)—прѝгоршня.

Горшечникъ—ганчàр.

Горшокъ—гòрщик, *умен.* горщà, горщѝк, горщàтко, горнàтко; *(—чугунный)—чавỳн.

Горькій—гіркѝй, гірковàтий.

Горькнуть—гіркнути. *Капуста гіркне, що у їй нема росолу.*

Горько—гірко.

Горючій—палкѝй.

Горячо—шпàрко, гòряче, гарячѐ.

Господинъ—пан, добрòдій, (множ. т. е. господа)—панòве; (собират.)—пàньство; (обращаясь къ публикѣ)—панòве добродійств .

Господскій—пàнський; (принадлежащій къ двору владѣльца)—двòрський, дворòвий.

Господство—панувàння.

Господствовать—панувàти.

Госпожа—пàні, д брòдійка.

Гостепріимный—гостѝй.

Гостить—гостѝти, гостювàти.

Государство—господàрство, пàнство' держàва.

Государь (батюшка)—сподàрь, господàрь, пан-отèць, (*зват. п.* пан-òтче, панòче (чаще).

Готовить—готувàти, готòвити.

Готовъ—м. р. ладèн, ж. р. ладнà, ср. р. ладнè, м. ч. ладнì. *Не бравъ я тих грòшей; свідчусь Богом, ладèн заприсятѝсь* (Кіев. губ. Васильков. у).

Гощеніе—гостювàння.

Грабежъ—здѝрство (Конис. 256), рабовàння.

Грабитель—здѝрщик, драпіка.

Грабительство—рабува̀ння, здѝрство.

Грабить—рабува̀ти, обдира̀ти, грабува̀ти, ша̀рпати, лупѝти.

Градъ—гряд; (мелкій)—крупа̀.

Грамотность—письма̀цтво, письмѐнство; по письмѐнськи, *з письмѐнська*—(съ высока по ученому).

Грамотный—письмѐнний.

Грамотѣй—письма̀к.

Граница (государствен.)—грянѝця, кордо̀н (на границѣ съ Галичиною); (граница владѣній частныхъ)—межа̀, (раздѣляющая небольшія части одного владѣнія)—обміжок; (раздѣляющая ланы и бывающая шириною въ сажень)—су̀голов, су̀лов (Херс. губ.).

Графъ—гра̀бя.

Гребень, гребешекъ—гребінѐць, гребінка, гребінчик.

Грезиться—верзтѝся, привѝджуватись, брѐдитись, р ї̀тись у голові.

Гремушка—бря̀зкальце.

Гремѣть—греміти, гуркотіти, грімотіти, (3-е л. ед. ч. наст. вр). грімотѝть и грімо̀че; (начинать гремѣть)—нагріма̀ти. *Ось перечасуймо лишень, бо й грім нагріма̀ и дощ накрапа̀* (Харьк. губ.).

Гремящій—грімля̀чий, гуркотлѝвый.

Гресть (что либо въ кучу)—грома̀дити, згорта̀ти, згрома̀жувати; гребтѝ, горну̀ти, загріба̀ти; (весломъ)—гребтѝ, грома̀дити, грома̀дитись. *Сідай мерщій въ дуба* (огромная лодка) *та громадь.* (Екатеринослав. губ.).

Гречиха—грѐчка.

Гречневики (разнаго вида хлѣбъ изъ гречневой муки)—греча̀ники, греча̀нні стовпці̀.

Грибы (Agaricus et Boletus)—грибѝ, гу̀би; (рижикъ)—рижо̀к, (*множ.*) рижкѝ; (шампиньонъ)—печерѝця; опѐньки; сироіжки, бабки; мухомори; маслякѝ, (сморчокъ)—сморж.

Гробъ—домовѝна, трупа̀, доломѝна, дубовѝна (Харьк. губ.).

Гроздъ—гро̀но, китя̀г (Подольск.), кѝтиця, кѝтичка.

Грозить—похваля̀тись, сварѝтись. *Грім гремить—Богъ свариться. Конокради, що їх піймали, похвалялися червоного півня* (пожару) *підпустити.*

Грозный—страшнѝй, страшлѝвий, грі̀зний.

Громкій—голоснѝй, гучнѝй; (въ переп. знач., т. е. надѣлавшій шуму)—бучнѝй.

Громко—го̀лосно, гу̀чно; (громче)—голосні̀ш, громні̀ш.

Громоздкій—непокладнѝй, невкла̀дистий.

Громъ—грім; (большой шумъ)—гуркотня̀; (сильный крикъ)—бу̀ча. Надѣлалъ грому—*підняв бучу.*

Грохнуть—грю̀кнути, гѐпнути; (грохнуться, т. е. упасть и ушибиться)—гѐпнутись.

Грохотать—грімотіти, грюкотіти, гуркота̀ти, гуркотіти.

Грохотъ—грімотня̀, гу̀ркот, гуркотня̀, гуркота̀ння, грюк, грюкотня̀.

Грошъ (1/2 копѣйки) — шаг.

Груда (замершая грязь)—груда̀, ко̀лоть.

Грустить—смутковàти, сумувàти, журѝтись.

Грустно—сýмно, жýрно.

Грустный—смýтний, сумнѝй, журнѝй.

Грусть—смýток, сум, туґа̀, журба̀.

Грѣшно—гріх; (говоря съ дѣтьми)—грішка, грішки.

Грязнить—калѝти.

Грязниться—калѝтись, брудніти.

Грязно—брýдно, нечѝсто, ка̀лно, грà̀зько. (Въ грязную пору)—ка̀лної добѝ. *Саме ка̀лної добѝ їхали ми* (Харьков. губ.).

Грязный (немытый)—брýдний, кальнѝй, чо̀рний, нечѝстий. *Чого ти не скинеш чо̀рної сорочки?*

Грязь—болòто, багно̀; (вязкая, густая)—твань, багню̀ка, грязю̀ка; (засохшая на дорогѣ)—закà̀л; (замерзшая)—грýда, ко̀лоть.

Грянуть (о громѣ)—грѝмнути.

Гудѣнье гудіння.

Гудѣть—густѝ, гугоніти, гудіти; (—глухо или въ отдаленіи)—гуготіти, стугоніти. *Сажа у ко̀мені занялась, да такъ горить, аж стугонить.*

Гуляка—гульвіса, гультѝй.

Гулянье—гульнѝ, гуля̀нка.

Гумно—ток, тік, гумно̀; (—небольшое)—гумѐнце. (*Гуменцем* же называютъ (правоб.) кружокъ выбритый на темени у католич. ксендзовъ).

Гусеница (безволосая)—гýсениця; (собир.)—гусельнѝ;(—волосатая)—волосінь.

Густой, густѝй; (о тѣстѣ, кашѣ)—крутѝй; (густолиственный, о деревѣ)—рясний.

Густота (лѣса)—густвинà, густѝня, гущà̀вина (осадокъ);—гýща. *Въ густвинѣ лѣсной скитавшійся* (Величко).

Гусь—гýска; (самецъ)—гусà̀к; (самка)—гýсиня; (гусенокъ)—гусенѝ, гусѝ.

Гуськомъ (одинъ за другимъ)—гýжем.

Д.

Давать—давà̀ти; (дай)—кѐ, (дай-ка)—кѐлиш, (дайте-ка)—кѐте-лишень, кѐте-лиш.

Давнопрошедшій—спозаколѝшній, колѝшній. (Давнопрошедшее дѣло)—да̀вня річ, колѝшнє.

Давность—давнинà.

Даже—аж; навіть (Правоб).

Да и—та-й, да-й.

Далеко—далѐко, далечѐнько; (далеко-далеко)—геть-гѐть.

Даль—далинà; далечѐнь (Кіев. Василь.) *далѐчиня* (Полт.); (далѣе)—да̀лій, да̀льш, да̀лі.

Дама (въ карт.)—кра̀ля, вѝшник (Полт.).

Данная (на землю)—за̀пис.

Дань—пода̀ток, данинà.

Дарить—дарѝти, дарувà̀ти.

Дарованіе (способность)—тала̀н, хисть; кебѐга, кѐба (Харьк. Лебед.)

Даровитый—хисткѝй, дотѐпний, удà̀тний; кибітний, кибітливий (Харьк. губ.).

Даромъ (безденежно)—да̀ром, ду̀рно, на дурни̇чку, да̀рма, да̀рмо, на дурни̇цю, за спаси̇бі.

Даръ—подару̀нок, дару̀нок.

Дать (видъ)—залічкува̀ти? (—почувствовать)—завда̀ти; (—что-нибудь)—переки̇нути; (—приданое)—ви̇посажити, ви̇правити.

Дача—ху̀тор (Одесск.).

Дающій—даю̀чий, да̀вець. *Від злого давця бери и капця* (посл.).

Даяніе—данни̇, подава̀ння. (Данни̇ называютъ также отраву или мнимо-волшебный напитокъ).

Два—два, дво̀е; (только два)—дво̀ечко; (вдвоемъ)—у двох.

Дважды—двічи. (Дважды два)—двічи по двічи.

Дверь—двѐра; (опускная)—ля̀да. (*Лядою* называется также квадратная опускная ставня въ небольшихъ лавкахъ, служащая днемъ вмѣсто стола).

Двигать—ру̀шати, воруши̇ти, со̀вати; (подвигать)—посува̀ти; (двинуться, тронуться)—ру̀шити; (двигаться, обнаруживать движеніе)—воруши̇тися; (—съ мѣста)—руша̀ти; (шевелиться, о множествѣ червей, муравьевъ)—кишіти; (двигаться впередъ, о множ.)—пла̀вом плисти̇. Для усиленія говорится: *кишма кишать;* или: *сарана плавомъ пливе.*

Движеніе—рух, по̀рух.

Движимость—ма̀етки.

Дворецъ—па̀лац, дво̀рець.

Дворня—чѐлядь.

Дворъ (вообще)—двір, оби̇йстя (правоб); (часть двора отгороженная между хатою и огородомъ)—задвірок.

Двугривенный—сороко̀вець (Под. г.).

Двудневный—двудѐнний.

Дебри (непроходимый лѣсъ)—пу̀ща, нѐтро, нѐгря.

Декламировать (произносить вирши)—віршува̀ти.

Деликатный—тендітний.

Денежный—грошови̇тий.

День—день; (цѣлый день,—нарѣч.) у весь дѐнечки, (днемъ)—у день; (добраго дня, здравствуйте)—добридѐнь.

Деньги—гроші; (денежки)—гро̀шики; (деньжата)—грошеня̀та.

Дергать—сми̇кати, сіпати; (перья или за волосы)—ску̀бти.

Деревня—село̀.

Дерево, деревцо—дѐрево, дереви̇на, деревце; (усохшее)—сушь, сушня̀к; (усохшее на корню)—сухостій; (сломанное бурею)—бурело̀м; (срубленное, съ обрубленными вѣтвями)—коло̀да; (часть дерева, не имѣвшая вѣтвей—голомень, у Даля)—окорѐнок; (обтесанная колода)—балка; (обрубокъ колоды, чурбанъ)—коло̀дка.

Держать—трима̀ти, держа̀ти.

Дерзать—ва̀житися.

Дерзко—нахра̀пом.

Дернуть—сіпону̀ти, смикну̀ти.

Дерюга—рядно̀.

Дескать (молъ)—мов, мовля̀в.

Дёсна—а̀сна (Полт.), а̀сла (?)

Дессертъ—зайдки.

Дешевизна—дешевна̀, дешевня̀.

Дешевый—дешѐвий (лѣвоб.), та̀ній (прав.)

Диванъ—топча̀н.

Дивный—1) чудна̀й (въ смыслѣ странный); 2) чудо̀вий (отличный, достойный удивленія).

Дитя—дитѝна, дитѝнка; дітвак; *множ.* дітвакѝ (Харьк. Леб.), *(собир.)* дітвора̀, (*множ.*) діти.

Длина—довжина̀; довженѝк (Харьк.); (длиною)—завдо̀вжки, удо̀вшки, удо̀вж.

Длинно—до̀вго; длиннѣе)—до̀вше.

Длинноволосый—пелеха̀тий, патла̀тий.

Длинноногій—циба̀тий.

Длинный—до̀вгий; (очень длинный)—довжѐнний, довжѐзний.

Длить—довжѝти: *нехай Бог довжить твою віку, поки....* (длиться)—до̀вжитися, діятись (Хар. г.): *нехай вік твій довжиться до правнуків. Ніч давно діється.*

Для (изъ-за)—кгля, за-для, ку. *За-для тебе одного. За-для потреби.* (Для чего)—нащо́, на віщо, для чо̀го.

Дневать—днюва̀ти.

Дно, донышко—дно, денцѐ.

Добавить—долучѝти, дода̀ти, добава̀ти, доточѝти; (о деньгахъ)—надба̀вити.

Добавленіе—дода̀вка, дода̀токъ, набава̀. *Въ додатокъ сказав: ще треба добавки, бо не вистачить.*

Добавлять—додава̀ти, набавля̀ти; (дополнять)—докла̀дати.

Добиться (своего лестью)—улестѝти.

Добраться,—добра̀тись, допха̀тись, доплуга̀нитись, докосѝтися, допа̀сти, дорва̀тися, доточѝтися, дочапа̀тися, доскочѝти.

Добровольно—доброхіть, самохіть, з доброї волі.

Доброжелательный—зичлѝвий, доброхо̀тний.

Доброжелательство—зичлѝвость.

Доброжелательствовать—зѝчити, спріа̀ти.

Доброта—до̀брість (Нечуй).

Добываніе—добува̀ння?

Добытый (обманомъ)—вѝдурений, вѝциганений, вѝтуманений.

Добыть—добу̀ти, здобу̀ти, роздобу̀ти.

Добыча—до̀бич, здо̀бич, пожѝва, добу̀ток. (Въ добычу)—на пота̀лу.

Довести—допрова̀дити.

Доводить (до чего)—допрова̀жувати, (сов.) допрова̀дити.

Довольно—го̀ді, бу́де. *Годі тобі пустувати.*

Довольство—доста̀ток.

Довольствовать—споживля̀ти, вистача̀ти. *На усіхъ не вѝстачиш*—всѣхъ не удовольствуешь.

Довѣріе—віра. *Нема̀ тобі віри.*

Довѣриться—звіритись.

Довѣрчивый—ймовірний.

Довѣшивать—дова̀жувати.

Догадка—до̀мисел, дога̀дка.

Догадываться—догàдуватися; (сов.) догадàтися; домѝслюватися, домишлѝтися.

Догнать—настѝгнути, нагнàти, догнàти, наздогнàти.

Договаривать—годѝти, згòжувати, домовлѝти, еднàти. *Не страшно женѝтись, страшно попа еднати* (посл.) (Договариваться, условливаться)—домовлѝтися, еднатися, годитися; (договоренный)—домòвленний, згòжений, умòвлений; (сов. т. е. договорить)—договорѝти, домòвити, згодѝти, поеднàти.

Договоръ—умòва, вговòр.

Додержать—дотримàти.

Дождевой—дощовѝй, дождèвний, дощѝстий.

Дождь—дощ;(—кратковременный)—тучнѝй, (—продолжительный)—обложнѝ, (сильный, но кратковрем.)—тѝча (Херс. г.); (сильный и продолж. ливень)—зàлива; (мелкій со снѣгомъ)—мигѝчка; (мелкій, похожій на туманъ)—мжѝчка, мрѝка; (частый, о дождѣ)—краплѝстий.

Дожидать—ждàти, ожидàти, чекàти, тривàти. *Потрівай лишень.*

Дождаться—діждàти, дочекàти (съ польск.).

Дожить (дождаться)—дожѝти, дожѝтися.

Дознаніе—визнàння, визнàття.

Дознать—довідатися;(дознаться)—дізнàти ся, перечѝти.

Доиграться до... (получить непріятность отъ собств. игры, шутки или шалости)—догрàтися, дожартовàтися.

Дойти (медленно)—додѝбати, допхàтись, дочвалàти.

Доказывать—доказувати, довòдити, досвідчàти.

Доканчивать (работу)—доробляти, (сов.)—доробѝти.

Докласть (напр. денегъ)—доложѝти, надоложѝти.

Доколѣ (до какихъ поръ)—дòки, дòкіль, докілѝ, докѝди.

Документъ—бумàга (Піск.).

Докучать—кѝчити, докучàти, прѝкритись.

Долбить—довбтѝ, довбàти.

Долбня (деревян. молотъ)—довбèшка; (на маслобойнѣ)—тарàн.

Долго—дòвго; (долѣе)—дòвше, дòлій. *Я дòлій живу на світі.*

Долгота—довжинà.

Долгъ, должекъ—довг, долг, довжòк, (въ долгъ)—у позѝчку, набор.

Долженствовать—мѝсити.
За лихими людьми, да за ворогами
Покинути мушу (пѣсня).

Должникъ—виновàтий.

Должно—трèба, тра, повинно, слід. *Так слід робити.*

Должно быть—мàбуть, либòнь, повѝнно бѝти, мѝсить бѝти, десь, вѝдно, впадàе. *Десь у тебе очей не було.*

Должность—урѝд.

Должный—вѝнний, повѝнний; (слѣдуемый)—слушнѝй. *Ушанованнѧ ему слушне треба заявлѧти.*

Долина, долинка—долѝна, долѝнонька; (длинная, чаще имѣющая посединѣ

рѣчку или ручей, въ Новороссіи)—бàлка, бàлочка; (небольшая балка)—яр, ярòк; (яр, поросшій лѣсомъ или кустарникомъ)—байрак; (круглая долина, котловина, въ Новороссіи)—макітра; (удолье, устье долины)—придолѝнок.

Домашній (членъ семейства)—домівнѝк (прил.)—*Ти у нас в хаті не домівниця, Нашому добру не кукібниця* (пѣснь). *И предъ власними домівниками...* (Кочуб. Закр.); домівський (Піск.); (домашніе, собир.)—семъѝне, домівці (Піск.); (о животныхъ и о прочем)—дворòвий, хàтній. *То не дика, а дворова качка. Хатня морква*—драка между супругами.

Домовой—дідько.

Домогательство—домагàння, допоминàння.

Домогаться—допевнѝтися, допинàтися, змагàтися, добивàтися, допоминàтися; (сов.) добѝтися. *Добився въ решті свого. Він допинається, щоб...*

Допевняйся, пан-гетмане,
Допевняйся плати;
Як не будеш допевнятись,
Будемо втікати (Пѣсня).

Домосѣдъ—домонтàрь.

Домохозяинъ—господàр.

Домохозяйство—господа.

Домъ—дом, будинок, (барскій)—хорòми: (каменный)—каменѝця; (молитвенный)—малитòвня.

Донникъ (раст.)—буркѝн (Melilotus officinalis.).

Доносчикъ—довòдчик.

Донышко—денцѐ.

Донять—дошкỳлити, допектѝ.

Допечь (допекать кому)—допѝти, пронѝти, допікàти, дошкỳлити, залѝти сала за шкỳру.

Дополненіе—додàток, додàча, доклàд, (дополн. сосуда и т. п.)—докладàння.

Допросить—вѝпитати, допитàти; (допроситься)—допитàтися.

Дорваться (до чего, добраться)—допàсти, допàстися. *Допався до горілки, тяне як воду.*

Дорога—шлях, дорòга; (зимняя)—зімнѝк; (лѣтняя)—літнѝк; (небольшая, полевая)—путивець (Конот.); (большая)—гостѝнець. *Вельвъ пословъ на гостинцю постинати* (Величко.) (Дорожка)—шляшòк; (тропинка)—стѐжка, стѐжечка; (дорога установившаяся вслѣдствіе погоды)—становкѝй шлях. *Хай колись зімдвної добѝ* (въ зимнее время) *поїдемо, як становкѝй шлях буде* (Кіев. губ. Васильков. у).

Дорогой—коштòвний, цінний, коштовѝтий (Харьк. Леб.); дорогѝй; (дороже)—дорòжче.

Дороговизна—дорожнѐта (Кіев. Вас.); дороговинà, дорожнѝ.

Досада (безпокойство)—докỳка, досàда. *Ото докука!*

Досадливый—докỳчливий.

Досаждать—докучàти, досажàти, допікàти, кỳчити, дотинàти, долегàти, прѝкритися. *Сі гори по дорозі дуже мені наприкли.*

Досаждающій — уїдливий, въїдливий, прйкрий, вторлйвий.

Доска, досточка—дóшка, дóщечка; (1½ вершка и толще)—хворшт (правоб.); (тоньше вершка)—безйменка; (½ вершка—тёсъ, тесница)—шалёвка; (дранка)—дрань, дранйця; (тонкія доски, употребл. для крыльевъ мельницы) лапшà; (тонкія доски, принор. для крытья крышъ)—гóнта; (полукруглая съ одной стороны, горбыль)—обàполок; (большой обаполок, составляющій половину распиленной вдоль колоды)—пластйна.

Досказывать—доказувати, довóдити.

Дослуживать (сроку)—дослýжувати, набувàти.

Досматривать—доглядàти, назирàти, дозирàти.

Досмотрщикъ—доглядчик.

Досмотръ—дóгляд, дозір.

Досмотрéть—доглядíти.

Доставать (1) пріобрéтать)—добувàти; (2) прикасаться)—сягàти, досягàти (пр.); (3) быть достаточну)—хватàти, стàти, вистачàти, вистарчàти, сягнýти. *Грошей хватить на усе. На усе не вистачиш. На усіх не вистарчиш. А як не сягне грошей* (Харьк. Лебед. ?

Доставить—пристàчити, достàвити.

Доставка—пристàвка (Кіев. Васил.), вистачéння?

Доставлять—вистачàти, постачàти. *Ти вже грошей постачай, скільки треба буде.*

Достатки—вжйтки. *Э, які наші вжйтки!*

Достаточно—довóлі, вдóсталь, дóсить (правоб.), ввóлю, бýде, чимàло. *Да буде (досить) тобі грошей: на твій вік достане.*

Достать (что, чего)—добýти, роздобýти, придбàти, розжйтись; (—изъ подъ чего)—видобýти; (—съ трудомъ, съ горемъ)—загорювàти, розгорювàти; (—до чего)—досягтй. *З під землі видобуду, а про то матиму.*

Що в день загорюеш,
То вніч прогайнуеш. (Пѣсня).

Достаться—дійтйся, впàсти у рýки, допàсти. *Мені дійшло усёго двадцять шагів.*

Достигать—досягàти *Брагиня досягнувшися.....* (Величко).

Достигнуть—добýтись, домогтйсь, встйгти, настйгти, осягтй, осягнýти, допнýти; (—до кого)—доступйтись, добýтись. *Называеться титулами, якихъ осягнути не можеть* (Мазепа, у Закр.). (Достичь своего)—доказàти, доконàти, встйгти, впàсти, добýтись, засàгти, допъàти? допъàстись? (—желаемаго)—досàгти. *А все таки свого (допъявся) доконав.*

Достиженіе—позискàння.

Достовéрно—пéвне, запéвне?

Достоинство—повàга.

Достойный—гóдний, вàртий; (достойный вѣчной памяти)—вікопомний.

Достопочтенный—шанóвний.

Достояніе—мàетокъ, худóба, вжйтки, мàетки.

Досугъ—дозвілля, гулйщий час. *Приходь до мене гулящого часу.*

До сумерокъ — завѝдна.

Досчатый — дощàний.

Досчитывать — долічувати.

Дотащить — донѐрти, (многокр.) допірàти; (—съ трудомъ) — доволокти́, дотарабàнити, дотягти́; (дотащиться) — доплѐнтатись, доволочи́тись, дотарабàнитись.

До того что-аж.

Дотронуться — доторокнýтись.

До тѣхъ поръ — дòти, дòтіль, пòти, до тòго чàсу.

Дохнуть — дихнýти (лѣвоб.), тхнýти (правоб.), хýкнути (наприм. чтобы согрѣть руки).

До чиста — згòла.

Дочь — дочкà, дòня, дòнечка, дòнька.

Дощупаться — домàцатися.

Дражайшій — любісенький.

Дразнить — дражни́ти, дратувàти.

Драка — бійка.

Драть — дѐрти, шàрпати, дрàти; (сѣчь) — лупи́ти; (—за волосы) — чýбити, скýбти, ви́хрити.

Дребезжанье — брязкотня́.

Дребезжать — деренчàти, джирчàти, дреньчàти.

Древній — предковічний (Шевч.), старовѝнний, старожи́тний, старосвіцький.

Древность — стародàвність, предковічина. *У предковіччину, кажуть, люде були такі, що, замість ціпка, на цілу сосну спірàлися.*

Древнѣйшій — віковічний.

Дремать — дрімàти, куня́ти; (шуточно) — окуні ловѝти.

Дрессировка — цвічѐння.

Дробь — дріб.

Дровни (сани для возки дровъ, сѣна, конные) — копильчакѝ; (— воловьи) — кгринджòла.

Дрожаніе — дриготà.

Дрожать — дріжàти, тремтіти, трýситись, драгліти, дриготіти, тіпатись. (Харьк.) *Оце розмордувàвсь! аж губи ёму тіпаюцьця.*

Дрожжи — дріжджи, дріжжі. *Росте, як на дріжджях.*

Дрожь — дриготà, дрижакѝ, здри́ги.

Другой (иной) — и́нший, инàкший (Нечуй).

Дружба — братѐрство, побратѝмство, панібрàтство.

Дружескій — братѐрський.

Дружиться (водиться) — братàтися, братѐрство мàти.

Дружно — одностàйне, односѐрдно.

Дрягать (ногами) — дри́кгати.

Дрянь — пòгань, нѐгідь; (о человѣкѣ) — паскýда, неготà?

Дряхлый — старинѐзний.

Думать — дýмати, гадàти, мѝслити.

Дунуть — дмýхнути, дýнути; (о вѣтрѣ) — війнýти.

Дуракъ, дурачекъ — дýрень, дýрник.

Дурачиться — дуріти, пустувàти, жирувàти. *Добре дуріти, коли припадає* (послов.).

Дурной—пагàний.

Дуть — дýти, дмýхати, (о вѣтрѣ)—віяти; (—порывисто) — бурхàти. *Вітер дме; вітер дмухнув, и огонь погас.*

Духи (ароматы)—пàхощі.

Духовенство—духовнйцьтво, попівство. (Кіев. Васил.). *Духовнйцьтво попівство од Бога нам надане.* (Духовнаго званія)—духовнйцького роду.

Духовная (духовное завѣщаніе)—духòвниця.

Душевный—душевісний?

Душистый—пахýчий, запашнйй, духовйтий (Харьк.), пахнючий (Кіевск.).

Душица (раст.)—матерйнка. *Origanum vulgare.*

Дыра—діра, дірка, дірочка.

Дышать—дйхати.

Дьяволъ—дйвіл, чорт, чортàка, біс, лихйй, нечйстий, лукàвий, сатанà, гàспед; (живущій въ избѣ т. е. домовой)—дідько, (въ полѣ)—полёвйк; (жив. въ лѣсу, т. е. лѣшій)—полісýн; (жив. въ водѣ)—водянйй, водянйк, болòтяник. *Дідько полёвик житяною пугою хлíб колíше* (пов.).

Дьячекъ—дяк.

Дѣвать — подіти, поділнути, заподіти; (—неизвѣстно куда) — запротòрити; (дѣваться)—подітися.

Дѣвица—дівка, дівчина, дівýля, (несовершенно-лѣтняя)—піддівок (прав.).

Дѣвичій—дівòчий, дівчàчий, дівòцький.

Дѣвичество—дівувàння, дівòцтво.

Дѣвственность—панèнство, панйнство.

Дѣвушка — дівчина (множ.). дівчàта, (собир.) дівòта; (уменьш.) дівонька, дівчинка, (малютка—дѣвушка)—дівчà, дівчàтко.

Дѣдъ—дід, дідýсь; (шуточно)—дідюгà, дідюгàн.

Дѣйствіе—вчйнокъ, дія? (лекарств.)—скýток.

Дѣйствительно—справді, въ самій рèчі, до прàвди, наспрàвжки, пèвно, пèвне, (о лекарствѣ)—скутèчно (правоб.).

Дѣйствительность—пèвность, (—лекарства, средства)—скутèчность (правоб.)

Дѣйствительный—справдѣшній, справжнйй, пèвний.

Дѣлать—діяти, робйти, чинйти; творйти, вчинйти, заподіяти; (—нѣчто неладное)—кòїти, витворàти; (дѣл. кое-какъ)—базгràти; (дѣл. что съ жаромъ, преимущ. играть)—затинàти; (дѣл. что вопреки, препятствовать)—перешкòжувати, перешкожàти.

Дѣльный—путàщий, путàчий.

Дѣти—діти, (собир.) малèча, малèччина; (собраніе, куча дѣтей)—дітворà.

Дѣтскій—дитàчий, дитйнячий (Харь. Леб.).

Дѣтство—малèньство? (съ дѣтства)—змàлку.

Дѣятельный—потовкýчий;(неусыпный)—невсипýчий.

Дядя—дàдько; (уменьш.)—дàдечко.

Е.

Едва—лѣдве, лѣдві, насѝлу, (едва-едва)—на превелѝку сѝлу; лѣдве на лѣдве; (едвали)—наврядѝ; (едва лишь)—залѣдві.

Единый—одѝний, одинець; (ласк.)—одѝнчик; (единая)—одѝная, одинàчка.

Единовременно (вдругъ)—заразòм. *Усі заразòм виїхали.*

Единогласно—одностàйне, згòдно.

Единодушно—одностàйне.

Единственный—одѝний, одѝнець.

Ежевика (раст.)—ожѝна. *Rubus.*

Ежегодно—щорòку.

Ежедневно—щоднѝ, щодѐнно.

Ежедневный—щодѐнний.

Еженедѣльно—що тѝжня.

Еженочно—що нòчі.

Ежечасно (во всякое время—що чàсу, що годѝни.

Ежъ—їжàк;(уменьш.)—їжачòкъ;(самка)—їжачѝха.

Ей Богу—Бíг-ме, ій Бòгу, дàлебі; присѝй Бòгу.

Ель—ялѝна.

Епанча—керèя; опòньча (у гуцуловъ).

Ерзать—гòрзатись.

Ершиться (задорно держать себя)—кострѝчитись.

Если—колѝ, як щò. *Як що зробили.* (Если бы)—колѝб, як бѝ, кобѝ.

Естественный (обыкновенный)—світовѝй (Харьк.). *Що вùпив чарку? Се ж світовѐ.*

Есть—е; (есть ли?)—чи е?

Еще—ще, ищѐ; (еще бы)—отò-ж бак, тò-ж бак.

Ж.

Жабры (у рыбы)—зàбри, ед. ч. зàбра.

Жаворонокъ (степной, птица)—жàйворонок, жàйворошок. *Alauda arvensis.*

Жадность—пожàдливость, хтѝвость, нѐсить.

Жадный—зажòрливий.

Жажда—жàдоба.

Жажданье—жадàння.

Жаждать—жадàти, прàгнути.

Жалкій—мізèрний.

Жалко—шкòда, жàль, жàлко; (болѣе жалко)—жальніше, шкодніш.

Жалоба—жàлоба; скàрга (правоб.).

Жалобный—жалібнѝй.

Жаловаться—жалковàтися, жалітися (лѣвоб.), скàржитись (правоб.).

Жалѣть—жàлувати, шкодувàти, жалкувàти, жалíти.

Жаренный—печèний, жàрений; (—въ маслѣ)—смàжений; (—на маслѣ, о тѣстѣ)—прàжений; (—о салѣ)—шквàрений.

Жарить—пектѝ, жàрити; (въ маслѣ)—смàжити;(—въ салѣ)—шквàрити; (—въ закрытомъ сосудѣ)—душѝти; (тѣсто въ маслѣ)—прàжити.

Жаркій—некýчий, жаркѝй.

Жарко—жàрко, гарàче; (о теплѣ соли-

ца)—шкварно. *На сонці так ш кварно що не вистоіш.*

Жаркое—печене.

Жаровня—жарівниця, жарівня.

Жаръ—жара, спека, шквара.

Жатва—жниво, жнива.

Жаться—тулитись.

Жгучій—пекучий, шкварний; (о крапивѣ) жалкій. *Жовтовата маленька кропива дуже жалка.*

Ждать—ждати, чекати, тривати, сподіватись.

Жевать (жвачку)—ремигати.

Желаніе—хіть, жадоба, жадання, хотіння; (сильное жел.)—бажання.

Желанный—жаданий, бажаний, зичений, помисльний; пожаданий (Закр.).

Желать—хотіти, волити, жадати, прагнути, (кому)—зичити; (сильно, нетерпѣливо жел.)—бажати.

Желающій—охочий.

Желвакъ, желваки—жовна.

Желе (мясное, рыбное)—студень, драглі; (сладкое)—павидло.

Желтуха—жовтяниця.

Желтый—жовтий.

Желтѣть—жовтіти, жовкнути.

Желудокъ—тлунок (Ніс), живіт, трунок. *Не йде на трунок* (Полт.).

Желчь—жовч.

Желѣза—залоза.

Желѣзо—залізо.

Жеманиться—комезитись, вихилятися манерітись, манежитись.

Жеманный—маніжний, манерний?

Жена—жінка; (ж. дьячка)—дячиха; ж. дяди)—дядина.

Женинъ—жінчин.

Женить—одружити, спарувати; (жениться)—женитися, побратися, одружитися, спаруватися, взять за себе, поняти жінку.

Женихъ—молодий, женилко (Харьк.). женило (Вол. губ.).

Женски, по женски—по жіноцьки.

Женскій—жіноцький, жіночий.

Женщина—жінка; (замужняя)—молодиця, мужня жінка, замужня. (Собир. т. е. бабьё)—жінота, жіноцина, жіноцтво, жінва (Екат. губ.). *На вулиці жінва черінями* (кучами, массами) *сидить.*

Жердь—лата; (привѣшенная какъ вѣшалка для платья и т. п.)—жертка, жергочка; (нетолстая)—дрюк; (тонкая)—тичина, тичка; (для сноповъ на возу)—рубель.

Жеребенокъ—лоша, лошак, стригун, стригунець.

Жертвенникъ—жертовник? Кіев. Вас.

Жесткій—твердий, хрусткий, мулкий, мулький, цупкий? *У тебе и руки цупкі, як залізо.*

Жестко—твердо, мулько? (Кіев. у.).

Жестокій—лютий, жорстокий, окрутний, закатний. Екат. губ.

Жестоко—люто, жорстоко.

Жестокость—лютість.

Жесть—жерсть, жорсть (*лѣвоб.*); бля̀ха (Правоб.).

Жестянка—бляша̀нка (Кіев. у.).

Жестяной—жерстя̀ний (Лѣвоб.); бляша̀ний (Правоб.).

Жечь—пали́ти.

Жженый—па̀лений.

Живо (скоро)—мѝттю, ху̀тко; (съ жаромъ)—шпа̀рко.

Нуте, хлопці, швидко! шпарко! Музики, заграйте. (Тверд. Г. Артемовскій.

(Живѣе)—ху̀тче, метчій, мерщій.

Живодеръ—гѝцель.

Живой—живи́й; (рѣзвый, быстрый)—порськи́й; (горячій)—шпарки́й; (поворотливый)—метки́й; (любопытный и быстрый)—шу̀стрий; (хватъ)—хапки́й.

Живопись—малёвання, жѝвопись, ма̀лево?

Животное—животи́на, тварю̀ка.

Живьемъ—живцем̀.

Жидкій—рідки́й. *Борщ зовсім рідкий, мало капусти положено.*

Жизнь—життя́, живіт; (время, продолжительность жизни)—вік. *Довгого віку! На мій вік стане. Тільки ёму й віку.*

Жилище—жилля́, осѐля, жѝло? (жилище хозяина)—госпо̀да. (*Просимо до господи*)—милости просимъ войти.

Жирный—жѝрний; (о живомъ существѣ)—гладки́й; тлу̀стий (Прав.); (—толстякъ)—глады́рь (Харь. г.).

Жиръ (вытопленный)—сма̀лець.

Житель—жилѐць, множ. жѝльці, жѝтельці; (жит. города, горожанинъ)—городя̀нин, міст̀юк; (—деревни, села)—сел̀юк, сел̀як; (—хутора)—хуторя̀нин; (—степн. мѣстъ)—степов̀як; (—слободы, селенія)—слобожа̀нин, слободя̀н̀юк; (горецъ, гал.)—горн̀як; (житель противоположнаго берега, стороны)—тогобоча̀нин.

Жительство—домівка.

Жить—жѝти, животіти; (пребывать постоянно)—пробува̀ти; (проводить жизнь) вікова̀та; (жить дома)—домува̀ти; (жить кое-какъ)—перемага̀тись.

Житье—життя́, житовъя́; (житье-бытье)—повожѐння.

Жнецъ—жнець, (множ. т. е. жнецы)—женці.

Жнивье—стерня́. (Остатки соломы на пнѣ, по уборкѣ хлѣба).

Жрать—лига̀ти, л̀опати, жѐрти, тріскати.

Жребій—до̀ля; (жеребья по рекрут. повин.)—жѐреб; (пустой жер.)—я̀ловий жѐреб (Кіев. Вас.).

Жужжаніе (пчелъ)—гудіння.

Жужжать—дзизча̀ти, густи́, гудіти.

Журчать—дзюрча̀ти, бурча̀ти; дзюркотіти (отсюда *бурча̀к*-шумный ручей).

Журчащій (о ручьѣ)—дзюркотли́вий, буркотли́вый; (звонкій ручей)—бурча̀к.

З.

Забава—втіха, ӯтішка, втішка, за̀бавка, потіха.

Забавлять—ба̀вити, потіша̀ти; (забавляться)—ба̀витись, потіша̀тись.

Забавный—втішний, потішний.

Забвеніе—забуття.

Забременѣть—завагоніти, заваготніти, зава̀жчати, зачерева̀тіти, черева̀тою ста̀ти.

Заблаговременно—загодя̀, заздалегі́д, завча̀су, спозара̀нку, загоди́ни.

Заболѣть—засла̀бнути, занемогти́, занедӯжати, захи́ріти, засла̀бти; (хроническою болѣзнію, съ упадкомъ силъ)—занепа̀сти; (многокр.)—занепада̀ти.

Заборонованный—заволо̀чений, заскоро̀жений.

Забороновать--заволочи́ти, заскоро̀дити.

Заборъ (досчатый)—ді́лува̀ння; парка̀н (Правоб.).

Забота—клопі́т, скрӯта.

Заботиться—клопота̀тись, дба̀ти, пекліва̀тись; (безпокоясь)—побива̀тись.

Заботливость—піклува̀ння, дба̀ння.

Заботливый—пеклива̀тий, дба̀лий.

Забреньчать—забри́нькати, забря̀зкати, забрязкоті́ти.

Заброшенный—занедбаний, (о вещи)—зава̀лящий, (о намѣреніи, занятіи)—занеха̀яний.

Забрызгаться—забо̀втатися, (грязью)—задри́патися.

Забывчивость—забуття.

Забывчивый—забутни́й, непамъятки́й непамъятӯщий.

Забыть—забӯти, запамъята̀ти.

Заважничать—зазна̀тися.

Завалинка—при́зьба.

Заведеніе (порядки, обычай)—поведѐнція, заводки (Радом.), поря̀дки. *Тепер у нас такі́ заво̀дки, шоб комини були цегля́ні.*

Завербовать (завлечь, захватить)—залучи́ти.

Завести (проводить)—запрова̀дити.

Завидовать—завидувати, заздрувати (Харьк.) *Заздруе на мою худобу.*

Завидѣть—забача̀ти, зазріти, зуздріти; (завидѣться, показатья)—на̀здритись. *Сюди туди,—нема ножа! глип!—аж блищить він у піску; сам на очі на̀здривсь* (Полтав. губ.)

Завизжать—заскавча̀ти.

Зависимость—підлѐглость?

Завистливый—завистни́й, завидӯщий, зави́сливий; заздросний (правоб.).

Зависѣть—залежа̀ти. *Хоча тое од ва̀шої волі залежить, однак....*

Завладѣть—заволода̀ти, заволоді́ти.

Завлекать—ва̀бити, мани́ти, прима̀нювати, на̀дити, прина̀жувати.

Завлечь—заманӯти, заманѝти.

Заводъ—завод; (—винокуренный)—ви́нниця, горі́льня; (—пивоваренный)—брова̀р; (—стекляной)—гӯта; (—поташный) бӯда, пота̀шня; (—селитренный)—бурти́; (—желѣзный)—рӯдня; (—кирпичный)—цегѐльня.

Завопить – заголосѝти, зарепетува̀ти.

Заворачивать (во что)—загорта̀ти, завертà̀ти.

Заворожить—зачарува̀ти.

Завсегда—усѐ, завсѝди; за̀вжде (Правоб.) *Він усе встає у дòсвіта.*

Завтракать – снідати.

Завтракъ – сні̀дання.

Завѣрить—запѐвнити. (Мнокр. т. е. завѣрять)—упевня̀ти.

Завѣщать – одказа̀ти.

Завязать (петлею)—зашморгнýти.

Завязнуть—застря̀нути, застря̀ти, встря̀нути.

Завянуть—зблѝкнути, забля̀кнути.

Загвоздка—закарлю̀чка, карлю̀чка. *У тім листі є таки закарлючка.*

Загибать (загнуть)—загина̀ти.

Заглазно—взадо̀чі, взадо̀чču.

Заглядывать—зазира̀ти.

Заговаривать – замовля̀ти.

Заговоренный (заколдованный) — замо̀влений.

Заговорить — заговорѝти, замо̀вити; (громко)—загомоніти.

Заговоръ—змо̀ва, змо̀вини, намо́ва.

Заговѣнье—за̀говіни, за̀пуст, пýщання.

Загонъ (для скота)—обо̀ра; (для овецъ)—кошà̀ра.

Загораться—займа̀тись; (Соверш. т. е. загорѐться)—загорітись, зана̀тись.

Заграбить—зага̀рбати.

Загресть—загорнýти.

Загромоздить—заторосува̀ти (отъ: *торос*—вѣтвь или хворость для настилки плотины.)

Загрязненный—покаля̀ний, завадѝний, замà̀заний.

Загрязнить (платье)—закаля̀ти; (загрязниться)—замà̀затись, закаля̀тись; (—замочить грязью платье)—задря̀пати, заля̀пати, забо̀втатись.

Загудѣть—загустѝ, загуготіти, застугоніти. *Сажа загорілась, аж у комині загуготіло (застугоніло).*

Задаромъ—ма̀рне. *Марне пропадаю.*

Задатокъ—завда̀ток.

Задвижка—засо̀вка. *Хижку покинувъ на засовку* (Шишацкій).

Задвинуть – засу́нути.

Задержать—забарѝти, перепинѝти (—человѣка)—затрима̀ти; (мнокр. т. е. задерживать)—припиня̀ти, впиня̀ти; (замедлять)—га̀яти, барѝти.

Задержка—впин, припина, притѝчина.

Задернуть (нитку, узелъ, петлю)—зашморгнýти.

Задобрять—задо̀брити, задо̀брювати.

Задорный—заїдливий, завзя̀тий, задѝристий.

Задрожать—задріжа̀ти, затремтіти.

Задумать—вмѝслити, змѝслити, задýмати. (Многокр. т. е. задуматься)—загада̀тись, замѝслитись.

Задѣвать—займа̀ти, чепа̀ти, чіпа̀ти, зачепа̀ти, зачіпа̀ти, чепля̀тися.

Задѣлать (камен. стѣну)—замурова̀ти.

Задѣть—зачепѝти, вразѝти.

Заѣмъ—позѝчка, позѝка; (повторяемый заемъ)—позичàння.

Зажечь—запалѝти.

Заживленіе (раны)—гоѐння.

Заживлять—гòїти, загòювати.

Заживляющій—гòючий. *Гоючая мазь.*

Зажигатель—палій.

Зажиточность—замòжність.

Зажиточный—мòжний, замòжний, засòбній, з достàтком.

Зажить (о ранѣ)—загòїтись.

Зазвучать—загучàти.

Заимствовать—засягàти; (подражать)—переймàти; позичàти. *Не раз пòмочі засягали.*

Заискивать (у женщины)—залицяѝтись, підсипàтися.

Закаливанье—гартувàння.

Закалить—загартувàти.

Закалъ—гарт, загàрт; (—недопекъ въ хлѣбѣ)—глевтѝк.

Закалять—гартувàти.

Закаяться—заректи́ся; (многокр.)—зарікатися.

Закладка (въ книгѣ)—застàвка.

Заключать (въ себѣ)—загортàти.

Закоренѣлый (закоснѣлый)—запѐклий, забісòваний.

Закоулокъ—зàкуток, зàкло, закамàрок, закапѐлок; глухой, непроходной переулокъ)—зàзубень (Харьк. губ.)

Закромъ засік, засіка.

Закрывать (глаза)—плющити, (соверш.)—заплющити (очі).

Закрыть (отверстіе)—затулѝти; *затули свій рѝт*; (закрыться одеждою)—запахнýтись

Закусить (подкрѣпиться)—підживѝтись, попоїсти.

Закуски—заїдки.

Залежь (поле незасѣянное)—толòка, перелòг.

Заливъ—сàга, зàводь.

Залогъ—застàва, застанòва (Харьк. Леб.), обезпечѐння.

Заложить (отдать въ залогъ)—застàвити, застановѝти.

Залѣчивать (рану)—гоїти.

Заманчивый—звабли́вий, замàнистий.

Замаранный—забузòваний, замàзаний. *Борода и пазли у єго снігом забузовані, а шия гола* (Гребенка).

Замарать (загрязнить)—замàзати, закалѝти, покалѝти, забрýдити; (—комнату)—набагнѝти.

Замарашка—замазýра; (—относительно платья)—задріпа, затёпа.

Замаскировать—заличкувàти.

Замасленный—засмальцёваний.

Замедленіе—гàйка, гàяння, загàйка, гаѝнка, гàення. *Не булоб нам через твое валантання загайки.*

Замедленный—загàяний.

Замедлить—загàяти; забарѝтись, забàвитись, загàїтись; (о дѣйствіи)—задлѝтись; (замедлиться, замѣшкаться)—загàятись, забарѝтись; (о дѣлѣ)—задлѝтись.

Замедлять - гàіти, барѝти.

Заметаться (въ разныя стороны)—заметушѝтись.

Замечтаться—загадàтись.

Замигать—замиготіти.

Замираніе—обмірàння, омірàння.

Замирать—обмірàти, омірàти.

Замолчать—занѝшкнути, замòвкнути.

Замочить (платье) захлю̀патись.

Замужество—заміжжя.

Замысловато—мудрò.

Замысловатый—метикувàтий.

Замышлять—вмишля̀ти, замишля̀ти.

Замѣтить—постерегтѝ, встерегтѝ, замітити, помітити, прикмітити, нагля̀діти, добàчити. *Я вже давно добачаю що тут щось недобре.*

Замѣтно—знать, вѝдно, прикмітно. *Хапнув, аж пальці знать. Видно що ти тут був.*

Замѣчаніе—увàга.

Замѣчать—завважàти, вмічàти, прикмічàти, помічàти, добачàти, постерегàти. *Старі люде помічали: нехай, кажуть, любляться молодята* (М. Вовчокъ).

Замѣшательство—сỳмяття, замятня̀.

Занимать (брать въ займы)—позичàти; (—гостей)—забавля̀ти.

Заноза—скàлка (Конот.); скѐпка (Радом).

Занозить—заскалѝти, заскепѝти.

Зануздать—загнуздàти.

Занятый - позѝчений.

За одно—за гỳрт.

Заочно—взаòчі, позàочі.

Западъ—зàхід.

Запаздывать—пізнѝтись, барѝтись.

Запальчиво—пàлко.

Запальчивый—палкѝй, завзя̀тий.

Запасный—зàйвий.

Запасти (призапасать)—припàсти.

Запахъ—дух, пахнò?

Ух! соломъяний дух!
Мене мати породила,
Нехрещену зхоронила (говорять, по народному повѣрью, *потерчата* или *мавки*).

Запачканный (о платьѣ)—закаля̀ний, задрѝпаний, загѝжений, замàзаний; (о человѣкѣ)—замỳрзаний.

Запачкать—замàзати, закаля̀ти, вгѝдити; (запачкаться) — забрудѝтися, закаля̀тись.

Запереть (дверь)—зачинѝти, запѐрти; (запереться въ комнатѣ)—причинѝтись, зачинѝтись; (отрекаться)—(запѐртись, запірàтись; запретѝтись (Харьк.). *Він запретивсь: я каже не брав грошей.*

Запечалиться — засмутѝтись, зажурѝтись, засумувàти, затужѝти.

Запирать (на замокъ —замикàти, (на крючекъ)—защіпàти.

Записка—писỳлька, кàртка.

Запихать—запхнỳти.

Заплакать (въ насмѣшку) — зарю̀мати.

Заплата—лàта, лàтка.

Заплатанный—лàтаний.

Заплатать (нашить заплату)—залатàти, накѝнути лàтку.

Заплатываніе—латàння.

Заподозрить—зазòрити.

Заподозрѣнный—зазòрений.

Заповдать—опізнѝтись, забарѝтись.

Запонка—шпòнька.

Заправлять (руководить) — орȕдувати, правувàти, перѐд вести, верховòдити.

Запретить—заборонѝти, заказàти.

Запрещать—боронѝти, заборонѝти.

Запримѣтить—постерегтѝ.

Запропастить (забросить)—заподіти, запропастѝти.

Запросить (за товаръ)—запрàвити, закерувàти (Екат.). *Закерувàв таку цѝну: (не по бòжому), не полюдському.*

Запросъ (въ цѣнѣ)—запрàва. *Заправа лиха не чинить.*

Запруда—гàтка, загàтка.

Запрудить—загатѝти, затамовàти.

Запруживанье—загàчування.

Запрятать—заховàти, подіти.

Запугиванье—лякàння.

Запуски (въ запуски)—вѝпередки, (наввѝпередки).

Запустить (оставить безъ вниманія)—занедбàти, занехàяти.

Запустъ—пȕщання.

Запустѣніе—пȕстка. *Як жінка померла, то єго хата пусткою оддає, що аж сумно.*

Запѣнившійся—шінявий.

Зарабатывать—заробляти.

Заработанный—зарòблений, випрацьóваний.

Заработать—заробѝти.

Заработокъ—заробіток; зàроб (Полт. Луб.).

Заразительный—заразлѝвий, верѐдний.

Заранѣе—заранній, зарàні.

Зардѣться—зашàритись, зачервонітись.

Зàриться—ласитись, квàпитись.

Зарница—блѝскавиця.

Заростать—заростàти, уростàти.

Зарядъ—набòй, набій.

Засаленный — засмальцьóваний, заялòжений.

Засалить—заялòзити, засмальцьóвати.

Засвататься—заручѝтися.

Засверкать—замиготіти.

Засвидѣтельствованіе (свидѣтельство)—свід. *Кім ти свідчишся? —Дідом свідчусь, алє й Грицько теж у свіді.* (Кіев. губ. Васильков. у.).

Засвидѣтельствовать—вѝсвідчити, засвідчити, посвідчити.

Засвѣтла—завидки, за сòнця.

Заселить—заселѝти, оселѝти (многокр. т. е. заселять)—осàжувати.

Заслонять—зàстувати.

Заслужить—заробѝти, зажѝти.

Заслышать—почȕти, перечȕти, зачȕти, счȕти.

Ой зачула моя доля,
Що не бути мені дома. (Народ. пѣсня).
Як счує собака вовка... (Кіев. губ Васильков. у.).

Засмотрѣться—задивѝтись.

Засорить (глаза)—запорошѝти.

Заставить—змȕсити, примȕсити, приневолѝти, присѝлувати.

Застарѣлый—вдàвнений, задàвнений.

Застать (на дѣлѣ)—застȕкати.

Застилать — застѣлювати, застілàти; (однокр.)—застелѝти.

Застить—зàстувати, заступàти.

Застрѣлить—встрѣлити.

Застыдиться—засорòмитись.

Застыть—захолòнути.

Засуетиться (заторопиться) — заметушѝтись, захапàтись, заходѝтись.

Засуха—посȕха, засȕха.

Засучить—засукàти, закасàти. *По локоть руки засукавъ* (Котляр.).

Затаскать (сослать)—запровàдити, (затерять) — запротòрити, запропастѝти. *Запровадили, де козам роги правлять.*

Затвердѣть (окрѣпнуть) — затужàвіти, закорѝвіти, заскорȕзнути, закоржàвіти, заклѝкнути.

Затворять(дверь)—зачинѝти, причинѝти.

Затерять—загубѝти, занапастѝти, затрàтити.

Затишье—зàтишок.

Заткнуть—затулѝти.

Затопить—запалѝти. *Запали в печі.*

Затормозить—загальмувàти.

Затосковать—засумувàти, зажурѝтись.

Затошнить—занудѝти, завàдити.

Затрепетать—затрусѝтись, затремтіти.

Затрещина—потѝлишник.

Затрогивать—займàти, зачепàти; (сов. верш. т. е. затронуть)—зачепѝти.

Затрудненіе—прѝтча, притѝка; (—умственное)—заморòка.

Затуманить—заморòчити.

Затылокъ—потѝлиця.

Затѣйщикъ—привідця.

Затѣмъ—засім, дàлі.

Затѣя—вѝгадка.

Затѣять—задȕмати, заподіяти?

Затянуть (узелъ)—зашморгнȕти.

Заупрямиться—затѝтися. *Затявся*—заупрямився.

Захватить—захопѝти, злàпати (Прав.); (—на мѣстѣ, на дѣлѣ)—застȕкати; (поймать, найти)—запопàсти; (перерѣзать путь)—заскòчити; (заграбить) загàрбати; (полонить)—занѝти. *Телят заняли на громадськім житі.*

Захваченный (награбленный) — загàрбаний; (захвач. на мѣстѣ преступленія)—застȕканий. *Застуканого в оборовка вбили.*

Захлопать—залящàти, залàскати.

Захожій—мандрівний, захòжий.

Захотѣть (сильно)—забажàти, захотіти.

Захотѣться — захотітись, заманȕтись; (сильно)—закортіти; (захотѣлось)—заманȕлось, заманȕлося (отъ гл. заманутися), закортіло. *Нам чогось иншого заманулось* (Кулишъ).

Зацѣпить—зачепѝти.

Зачинщикъ—привідця, привòдець, привòдчик, завòдчик, зачѝнщик.

Зачѣмъ (для чего)—нащò, нàщо, чогò; (почему)—чомý, чом; (къ чему)—на вѝщо? *Чого тебе туді понесло?* (за чѣмъ бы)—на що б?

Зашевелиться—заворушѝтись;(о множествѣ)—закишѝти, закомешѝтися.

Зашибить—забѝти; (зашибиться)—забѝтись.

Защелкнуть—защіпнýти.

Защекотать—заліскотàти.

Защита—застýпа (Харьк.), відборòна, оборòна, заслòна; (убѣжище)—зàхисть.

Защитить — оборонѝти, заступѝтись; (отъ невзгодъ, пріютить)—захистѝти.

Защищать—боронѝти, оборонѝти.

Защищаться—боронѝтись, оборонàтись.

Заѣзжій (посторонній)—навітний (Полт. Луб.).

Заявить (публично)—ознаймѝти; (многократ.) ознаймовàти.

Званный—клѝканий.

Звать—клѝкати, поклѝкати, заклѝкати, гукàти, звàти; волàти, (многократ.)—заволати (правоб.). *Заволай хлопця.*

Звонить—дзвонѝти.

Звонкій—дзвінкий, звенѝючий.

Звукъ—гук, гòлос.

Звучать—гучàти.

Звучно—гýчно, гòлосно

Звучность—гòлосність, гýчность.

Звучный (громкій)—голоснѝй, гучнѝй.

Звѣзда, звѣздочка—зорà, зірка, зірочка, зіронька; (род. мн.)—зір. *У ярмарку мужиків, як на небі зір* (поговорка) (Кіев. губ. Васильк. у.).

Звѣздный—зорàстий, зòрянний, зірчàстий, зòрявий.

Звѣриный—звірѝчий.

Звѣрски (поступать)—нелюдськи.

Звѣрскій—нелюдський.

Звѣрь (преимущественно волкъ)—звір, звірѝна, (увел.) звірюка, (умен.) звірючка, (множ.)—звірѝ, звір. *Сієї зіми звіру багато зъявилось: мабуть буде падѐж на скот.*

Зговариваться—змовлѝтися.

Зданіе—будівля, будòва, будѝнок.

Здороваться—здорòвкатись, вітàтися.

Здоровье—здорòвъя, здрівля, здрівлячко.

Здоровякъ — здоровѐць (Харьк. губ.), бецман, здоровѝло. (Подъ этимъ словомъ чаще разумѣется огромн. роста человѣкъ).

Здравствуй—здоров був! (Замѣчательно, что тѣ же слова, только въ обратномъ порядкѣ употребленныя, означаютъ ужэ привѣтствіе не встрѣчи, а прощаніе: *бувай здоров, бувайте здорові*—прощай, прощайте. *По сій мові бувайте здорові.*

Здравствуйте—добрàдень, здорòві булѝ.

Здѣсь—тут, тýта, тýтки, тýтечки, тýтеньки, ось тýт, òсь де, òсьдечки.

Здѣшній—тутѐшній.

Зеленоватый—зеленàстий.

Зелень — зелò; (множ. собир.) — зілля, (уменьш.)—зіллячко.

Земледѣлецъ (пахарь)—пàхарь, хлібо-

рòб, (шуточно) — гречкосій; (орющій землю)—орач, плугàтар; (работающій бороною)—волочйльщик, скородільник; (сѣющій хлѣбъ)—сівàч.

Земледѣліе—хліборòбство.

Землекопъ—грàбар.

Землемѣръ—мирчйй (Радом.).

Землетрясеніе—трус.

Земли собир.)—земляччя (Харьк.).

Земляника—сунйця. *Fragaria vesca.*

Зеркало — дзèркало, верцадло (лѣвоб); люстро, люстерко (Правоб.); свічàдо (старин. въ сказкѣ).

Зжога—згàга, печèя.

Зимовка—зімівля.

Злаки (злачные хлѣба)—жнйво.

Злобствовать—лютувàти.

Злобный—злослйвий, злючий.

Злодѣйство—злодійство, збрòдня?

Злодѣйствовать — лиховàти, лиховòдити? лиходіяти?

Злой—злий, лихйй.

Злословить—лихослòвити (Закрев.).

Змѣинный—гадючий.

Змѣя—гадюка, змія.

Знакомство—знакомість? (короткое пріятельство)—братàння.

Знакъ — озпàка, признàка, прикмèта, (—пограничный)—кляк. *Клякове дерево, клячити.*

Знаменитый—славèтний, славутній.

Знаменіе—ознàка; знамèно (К. Вас.). *Ото знамèно од Бога—метла на небі.*

Знамя—корòгва; (небольшое) — прапір, прапірець.

Знаніе—відання, знаття. *Як би знаття, що в кума пиття, тоб и жінку привів.*

Знатный—знàчний, вельмòжний.

Знатокъ—мастàк.

Знать—знàти, відати, (издавна)—зазнàти. *Хто скільки ни зазна, то сотниками були усе Забрèхи* (Квитка). (Знаться, съ кѣмъ)—знàтися, повòдитись.

Знать (нарѣч.=должно быть)—мàбуть, десь; вйдно. *Він десь вчора, ради свята, добре врізав, що й досі спить.*

Значекъ (флагъ)—прапорèць, прапірка.

Зной—спèка, жарà, шквàра.

Зобатый—волàстий.

Зобъ (у птицъ, воловъ, людей)—вòло.

Зовъ—клйкання; (—издали)—гукàння.

Зола—пòпел; (—горячая въ печи)—прісок.

Золовка (мужнина сестра) — зовйця, свістка.

Зоркій—зиркйй.

Зоря (раст.)—любйсток. *Ligusticum laevisticum.*

Зрачекъ—зінка, зіниця.

Зудъ—свербіж.

Зудѣть—свербіти.

Зыбкій—валкйй.

Зѣвака—розззàва.

Зѣвать—зіхàти, позіхàти.

Зѣвъ—хайлò, пàща.

Зябнуть—мèрзти, мèрзнути.

И.

Ибо—бо. *Бо ти ледащо.*

Ива (ветла)—верба. *Salix alba.* (Ивнякъ)—верболоз.

Игла — голка; (уменьш.) — голочка. (—хвойного дерева — листъ) — глиця (Радом.); (—деревянная для плетенія попругъ и т. п.)—швайка.

Иго—кормига (Закр.).

Иготь—мущир, ступка.

Игра (карточная и т. п.)—гра; (въ мячъ, скракли и т. д.) — граття;—(на музыкальн. инструм.)—гранна.

Играть (въ карты и т. п. или на музыкальн. инструментѣ)—грати; (въ карты также) — гуляти; (—забавляться)—гуляти.

Играться—гратись, гуляти.

Игрище—грище. *Зъ другими дітьми він не знавсь и въ грища зъ ими не вдававсь.* (Бодянскій).

Игрокъ (въ карты)—грач.

Игрушка—играшка, цяця, цяцька, лоло.

Идти—йти;(—о счастьи—идетъ, везетъ)—ведеться,(повезло)—повелося;(иди!)—ходи! См **ходить**.

Иждивеніе—держиво (Остер.); кошт. *На его держиві живе мати. Своім коштом спорудив.*

Изба—хата, хатка, (—лѣтняя, холодная)—хижа; (—бревенчатая)—рубленая. *Хата моя рубленая* (пѣснь). (—плетеная и обмазанная глиною)—мазанка; (—изъ глины съ соломою)—валькова; (—черная, для варенія пищи)—пекарня; (—чистая)—світлиця.

Избавить—визволити, ослобонити, одзволити.

Избавиться—визволитись, вибавитись, збутися, здихатись (Екат.) *Збувся свого лиха. Визволився з неволі. Ніяк їх не здихаєсся. Коли ми їх здихаімось?*

Избалованный—балований.

Избаловаться—зледащіти.

Избавленіе—визволення, визвол.

Избавлять—визволяти.

Избирать—обірати; (однократ.)—обрати. *Межъ себе на уряди судовыи обирали.*

Избраніе—обранна.

Избранный—обратий, вибраний; (—отборный)—визбірний, одборний.

Избрать—обрати, вибрати.

Избѣгнуть—увійти, ухилитися.

Извести (уничтожить, умертвить)—звести, згубити, стратити.

Известись—звестись, перевестись. *Усе господарство звелось въ ненащо.*

Известковый—вапенний, вапняний.

Известь—вапно.

Извиваться—повиватися, (однокр.) повитися; вилятися. *Річка повилась поміж берегами.*

Извилистый — покручений, кручений, вильний. (Порогъ на Днѣпрѣ *Вильний*, потому что рѣка тамъ *извивается* между скалами).

Извиненіе — вибачення, пробачення. (Нечуй. Чорні Хмари).

Извинить — вйбачити, пробачити, (извиниться); — перепроситись (Под. губ.) (извинять) — вибачáти, дарувáти. (Извините) — вибачáйте, звиніть. *Звиніть за слово.*

Извлечь — вйтягти.

Извозничать (заниматься перевозомъ товару волами) — чумакувáти, (—лошадьми) — хурувáти.

Извозъ (воловій) — чумáчка; (конный) — хýра.

Изволить — зволáтись, призволáтися. *Зволяйтесь, добродію, вйслухати.*

Изворачиваться — вивертáтися, обертáтися.

Изворотъ — визворóтка; (собир.) — вилúня; (множ.) — зворóти.

Извощикъ (биржевой) — звóщик; (воловій) — чумáк, воловій, погóнець, підвóдчик; (конний) — хýрщик (Черниг. и друг. мéстахъ), візтюк (Под. губ.).

Извéстіе — відомость, звістка, вість, вістка, чýтка.

Извéданный — дóзнаний.

Извéстить — звістúти; (—всéхъ) — оповістúти.

Извéститься — освідчитись.

Извéстно — вістúмо, звісно, відóма річ, відóмо, скáзано. *Скáзано злодíй. Чи можна ж чого доброго від éго ждати?*

Извéстность — слáва.

Да вжеж тая слава
По всíм свíті стала,
Що дівчина козаченька
Серденькомъ назвала (Пéснь).

Извéстный — знáний, звісний, свідóмий, знáемий, славéтный, відóмий, вістúмий. *Вістиме (знане) діло. Се чоловік свідомий.*

Извéщаться — звіщáти, сповіщáтися; (—всéмъ) — оповіщáтись; (совер.) — оповіститись.

Изгибъ — вйгин; (—рéки) — вилóга?

Изгнаніе — вигнáння, згон. (*Згон* составляетъ одну изъ эръ народнаго лéтосчисленія. *До згону* или *після згону се було* говорятъ мéстами по Поднéпровью. Подъ этимъ словомъ разумéется насильственное переселеніе украинскаго народа съ праваго на лéвый берегъ Днéпра, преимущественно послé Прутскаго мира).

Изгнанникъ — вигнáнець.

Изголовье — приголóвя, узголóвя.

Изгонять — виганяти, витурáти; (—хитростью или съ усиліемъ) — вирукгóвувати, випірáти.

Изгородь — огорóжа.

Изготовить — уготóвати, наготóвити, вйготовити; (—экипажъ въ дорогу) налаштувáти.

Изготовленный — вйготовлений, вготóвлений, заготóвлений.

Издавна — оддáвна, не від тепéр, здáвнёго дáвна: здáвніхъ дáвен.

Издали — оддалéкй, оддалí.

Изданіе — вйданнá.

Издержать — вйтратити; (издержаться) — вйтратитись; (многокр. т. е. издерживать) — трáтити, потрачáти; накладáти, покладáти; (—неразсчетливо) —

протрясàти. *На се грòшей чимàло поклав.*

Издержка – стрàта, потрàта, кошт, втрàта, наклàд. *Не руш, бо се кòшту стоїть.*

Издохнуть – здòхнути, опрягтйся, сковизнýти, одубіти.

Издыханіе – конàння.

Издѣваніе – глум, глумлѐння, глузувàння.

Издѣваться — знущàтися, глумйтися, глузувàти, кпйлити, кпйтися, кепкувàти, шкйлити.

Изжарить – знектй, засмàжити, (—тѣсто на маслѣ) — зпрйжити.

Излагать – викладàти.

Излишекъ – лйшок, лйшка. *Чи чіт, чи лишка?* (Игра).

Излишества – злйшки.

Излишне – влйшку, залйшне, лйшне.

Излишній—зайвий, лйшній, залйшній.

Изложеніе – вйклад.

Излучина – луковинà, вилюгà?

Измучить – замордовàти, замýчити, помýчити; (преимущественно о лошадяхъ) —помордовàти. (Измучиться) – змордовàтись, змучитись.

Измыслить—вйдумати, вйгадати.

Измѣльчить—роздробйти, розпорошйти (т. е. обратить въ порошокъ).

Измѣна—зрàда, изрàда.

Измѣнить – зрàдити; (—мужу)—скòчити у грѐчку; (перемѣнить)—змінйти, перемінйти, обмінйти, (измѣниться) — перемінитись, змінитись; (—въ лицѣ) — помінитись.

Измѣнникъ зрàдник.

Измѣннически—здрадѐцько, зрадѐцько. *Козаковъ зрадецько розгромленныхъ* (Величко).

Измѣннический — зрадѐцький, зрадлйвий.

Измѣнчивость—нестатѐчність?

Измѣнчивый—нестатѐчний?

Измѣнять — зражàти; (перемѣнять) —перемінйти, змінйти, мінйти; (—передѣлывать по своему)—инàчити; (измѣняться)—мінятись, мінйтися.

Измѣреніе—обмір.

Измѣрять—вимірàти, обмірàти, змірàти; —(однокр. т. е.—измѣрить глубину)— згрунтовàти, достàти дна, збагнути.

Изнанка—вйворот. (На изнанку)—на вйворот.

Изнемогать—приставàти. *Коні попристàвали.*

Изнеможеніе—знемàга. *Сёму конёві й знемаги нема.*

Изнуренный — змòрений, замòрений, спрацёваний, вйсилений; (—отъ болѣзни)—вйснажений (Полт. Луб.)

Изнурять—морйти, висилйти; (изнурить болѣзнью)—вйснажити (Полт. Луб.)

Изнѣженный—рознѐщений? (избалованный, о дѣтяхъ)—нещѐний.

Изобиліе—рòскіш.

Вилітали, буркотали (орли),
Роскощі шукàли (Пѣснь).

Изобиловать—роскошувàти.

Изобразить—намалювàти.

Изобрѣсть—змѝслити, вѝгадати, вѝмислити.

Изобрѣтенный — змѝшлений, вѝмишлений, вѝгаданий? вѝшуканий?

Изпещренный (всякими украшеніями) —цяцькòваний (то есть обременный *цяцьками*).

Изорвать—порвàти, пошàрпати.

Изпещрять — мерѐжити; (—украшеніями)—цяцьковàти.

Изразецъ—кàхля.

Изразцовый—кахлѝний.

Израсходованіе—потрàта, стрàта.

Израсходованный—потрàчений, затрàчений; (—о водкѣ въ корчмѣ)—вишинкòваний.

Израсходовать — стрàтити, потрàтити, (—вложить капиталъ) — затрàтити; (—силы)—вѝсилитись; (—силы отъ работи)—вѝробитись; (—о водкѣ въ корчмѣ)—вѝшинковати.

Изрыгать—виблёвувати, виригàти.

Изрѣдка—дѐ коли, колѝ неколѝ, чàсом, урѝдь, ѝнколи, врàди гòди; (по временамъ) — часàми; (—не густо сѣять, о растеніи)—впрòрідь. *Кукурузу впрорідь треба сіяти.*

Изрѣзанный — порізаний, покрàяний; (—нарѣзанный, насѣченный)—покарбòваний.

Изрѣзать — зрізати, порізати, покраѝти; (—мѣлко) покришѝти, посікти; (—о капустѣ) — пошаткувàти; (—насѣчь) покарбовàти.

Изрѣченіе—вѝрок.

Изслѣдованіе — висліжування, вѝслід, дознàння.

Изувѣръ—бузувір.

Изувѣчить—покалічити, скалічити.

Изукрашенный—цяцькòванный. (См. изпещренный).

Изумиться — здивувàтися, здивувàти, чудувàти.

Изуродовать — изнівечити? *Изнівечив мене так, що й на пѣч не злізу* (Пѣснь).

Изчезать—зникàти, счезàти.

Изчезнувшій—знѝклий, знѝкший.

Изчезнуть—знѝкнути, зслѝзнути, счѐзнути.

Изчислить—перелічѝти, налічѝти.

Изъ—з, зъ. *Кочубей и Искра посылалаются зъ Смоленска сюды до мене.* (Мазепа. Закр.). *Вѝн зо всѐю бере процен.* (Изъ всѣхъ силъ)—чим дѹж, як могà; (—дѣтства)—змàлку, змàлечку; (—изъ—подъ)—спід, из—під; (изъ подтишка)—спідтихà, нѝщечкомъ, нѝшком; знѝшка, стай; (изъ за)—спозà, ззà. *Споза хати, зза спини.*

Изъясненіе—вияснѐння, тлумачѐння.

Изъяснить—вѝяснити, вѝтлумачити.

Изъятіе—вилучѐння?

Изъянъ—шкòда. *Шкоду зробив, шибку у вікнѝ розбив.*

Изысканный—вѝшуканий.

Изыскивать—вишỳкувати, шукàти.

Изюмъ—родзѝнки.

Иконы—ікòни, богѝ, образѝ. *Богів малює.*

Икотка—йкавка, гйкавка (Полт.)

Икра (рыбья соленая)—кавъя̀р.

Икры (на ногахъ)—жи̇жки, ли̇тки.

Илемъ (дерево)—въяз, бѐрест. *Ulmus campestris.*

Или—чи; (—въ смыслѣ *развѣ* или а не то)—абò. *Чи так, чи сяк. Або ж ти збожевілів.* (Или то)—або тѐж; (или то бишъ)—чи бàк, чи тò пак.

Илистый—мулки̇й, глейки̇й, глеева̀тий. *Тута дно глеевате, пагано купатися.*

Илъ (въ рѣкѣ)—мул, глей.

Именинникъ—мени̇нник.

Именины—мени̇ни.

Именитый—славѐтний, мосьцівий?

Именно—сàме, я̀кось; (—именно тогда)—саме тоді. *Там було чимало людей, а саме* (якось): *Иван, Пилип, Хвеська и инші.*

Именной—менни̇й?

Именоваться — менова̀тися, зва̀тися. *Він менуеться грабя, а прото простий шляхтич, тілько розжився.*

Имущество (недвижимое) — маѐтність; (родовое)—ба̀тьківщина; (—благопріобрѣтенное) — набу̀ток; (—движимое —добрò, мàетки, животи̇, худòба, (преимущ. скоть) кінці? (Полт.); (—преимущественно зерновый хлѣбъ)—збіжжа; (—преимущественно одежда, бѣлье) —мана̀тки, мана̀ття.

Имѣть—мàти. (*Маю, ма, має, маємо, мавъ*; (если бы мы имѣли)—мàймо.

Имѣніе—маєтність, мàєток (Прав.) мàнок?

Имя—мѐння.

Иначе (инымъ образомъ)—и̇нше, ина̀кше (а не то)—а тò.

Индивѣть (не ясно виднѣться вдали) —мріти, бованіти.

Индѣйка—инди̇чка; (— самецъ-индюкъ)—инди̇к, (—цыплята)—индича̀та.

Иновѣрецъ (нехристіанинъ)—нѐхристь; (—бранно)—невіра.

Иногда—дѐколи, ча̀сомъ, и̇ноді, и̇нколи,

Иной—и̇нчий, и̇нший, и̇нкотрий.

Интрига—ка̀верза.

Интриговать — каверзува̀ти, каламу̀тити.

И прочее—тòщо, дòщо. *Купи на базарі чого треба на борщ: мняса, капусти, тòщо.*

Исказить—перековѐркати, сковѐркати.

Исканіе—шука̀ння.

Искать—шука̀ти; (—въ тихомолку) ни̇шпорити; (—въ головѣ)—ська̀ти.

Исключать—виключа̀ти, вилуча̀ти.

Искони—спокòн віку, спредвіку, зда̀вна.

Искорененіе — вибавлѐння, викоренѐння.

Искоренять — викореня̀ти, скореня̀ти, випустоша̀ти; (—деревья на лугу)—терѐбити (Полѣс.)

Искренній—щи̇рий.

Искренно—щи̇ро.

Искренность—щи̇рість.

Искусить—підкуси̇ти, спокуси̇ти, підвести̇.

Искусникъ—мітѐць, маста̀к.

Искъ (судебный)—нòзов.

Испареніе (дѣйствіе)—парува̀ння; (—вещество)—па̀рево? *Після парування земля відходить и можна починати ора̀ти.*

Испачкать—вѝмазати, покаля̀ти, скаля̀ти.

Изпестрить (полосами)—вѝполосувати; (—узорами)—вѝмережити.

Испытаніе—покýса? спокýса?

Исповѣданіе—визна̀ння, віра.

Исповѣдать—вѝсповідати; (—многократно)—сповіда̀ти.

Исповѣдникъ (исповѣдывающійся)—спасѐник.

Исповѣдь—спо̀відь.

Исподъ (низъ)—спід. *У самім споді у скрині була.*

Исподтишка—тѝшкомъ, нѝшком.

Исполненіе—відбýто̀к.

Исполненный—вѝповнений, спра̀влений.

Исполнить—спра̀вити, звершѝти, вѝвершити, вѝповнити, вѝконати, зробѝти; (—слово)—справдѝти; (многократ.)—виповня̀ти, сповня̀ти, справля̀ти, вершѝти; (—желаніе)—вволя̀ти, вволя̀ти. *Циганочко та Волошечко, вволи мою волю* (пѣснь); (исполниться предсказанію)—вѝповнитись, справдѝтись.

Испортить—попсува̀ти, понівечити, занапастѝти.

Испорченный—понівечений, попсо̀ваний.

Исправлять ла̀дити, справля̀ти; (вещественнымъ образомъ т. е. починять)—ладна̀ти, ла̀годити.

Исправляющій (должность)—наказнѝй. *Наказнѝй гетман, наказнѝй отаман.*

Исправно—поспра̀вно (Харьк.); гара̀зд. *Гляди, щоб було усе гаразд. Усе посправно—їдьмо.*

Исправность—спра̀ва.

Исправный—спра̀вний, пора̀дний. *Збудоване порядне* (Луцк. Брат. 20 февр. 1619 г. Закр.).

Испуганный—перел̀я̀каний, зля̀каний; (встревоженный)—переполо̀шений.

Испугаться—зляка̀тися, перелякà̀тися; (въ перен. смыслѣ)—охоло̀нути, попо̀лотніти. *Набачивши се, я й охоло̀в. Від переляку вона аж попо̀лотніла.*

Испугъ—перел̀я̀к, л̀я̀к, перепо̀лох. *З ляку (переляку) не знав що робити.*

Испытаніе (опытъ)—спѝток.

Испытанный—вѝпробований, спро̀бований, до̀знаний.

Испытать—спро̀бувати, попро̀бувати, покошгува̀ти; (—горе, радость)—зазна̀ти.

Истинно—нѐвно, нѐвне, запѐвне.

Истинный—спражнѝй, нѐвний, справдѐшній, щѝрий, иснѝй (Закр.)

Истлѣть—потрýхнути, зотліти.

Истлѣвшій—трýхлий, трухля̀вий.

Истопленный (о печи)—напа̀лений.

Истоптанный—сто̀птаний, стоптёваний (Піск.)

Источникъ—жѐрело, джѐрело; (кое-какъ оправленный)—кринйця.

Истощаться (въ силахъ)—висилѧтись; (многокр.)—вйсилитись.

Истощеніе—висилѐння.

Истощенный (о челов., живот.)—вйсилений, вйпрацёваний.

Истощить (челов, живот.)—вйсилити.

Истребить—вйгубити, вйнівичити, згубйти, звестй, вйкоренити, (насѣк. мышей)—вйбавити; (деревья, волосы)—вйтерѐбити; (—постройку) знѐсти; (о людяхъ, животныхъ — повальною болѣзнью)—вйповітрити.

Истребленіе — стрàта, вигублѐння; (—вредныхъ животн., растѣній) вибавлѐння; (—имущества, денегъ, проматыванье)—звод, перевòд. *То тільки перевод добра.*

Исходить (откуда)—виходѝти и вихòдити; (вездѣ, напр. весь городъ)—вйходити.

Исхудать—охлѧсти, захлѧти, змарніти, з тіла спàсти; (—на лицѣ)—з лиця спàсти.

Исчислить вйрахувати, вйлічити.

Исцѣлять (заживлять)—гоїти.

И такъ далѣе—тòщо, дòщо.

Іюль—чѐрвець.

Іюнь—Лйпець (Основа 1862 г.)

К.

Кабакъ—шинòк, корчмà, орѐнда.

Кадка—діжка, кадка. См. Бочка.

Кадь—кàдовб, кàдуб. См. Бочка.

Каждодневно — щодѐнно; (каждый день)—щоднѧ.

Каждый—кòжний (Лѣвоб.); жадний, жаднісенький (Правоб.); усѧкий. *Жаднісенький ёму несѐ й везе.*

Кажется—здаѐться, бàчиться; подòбно (Правоб.)

Казаться—здавàтися, вдавàти. *Вдає мовчоловік там ходить.*

Казенный—казѐнний (Лѣвоб.), скарбòвий (Правоб.)

Казна (въ см. касс.)—скарб.

Казнь — кàра, скарàння; (смертная)—стрàта.

Казнить—стрàтити.

Кайма—крòмка, кальмà; (на сукнѣ)—крàйка.

Какимъ-то образомъ—якòсь.

Каково!—ач!

Какой—якѝй; (—то)—якѝй-сь; (—нибудь)—абй-який, денѐякий; (никакой)—нiякий, жàдний; (какого)—якого! (какое-то)—якѐсь.

Какъ—як; (какъ то)—якòсь; (какъ-бишь?)—як-бак; (никакъ)—нейк; (какъ будто)—ненàче; ніби (Прав.) (какъ бы) мов, ніби; (какъ бы не такъ)—алѐ, алѐж, алѐж-бо, та-бà!—Мѣстами, какъ напримѣръ въ Влад. Вол. уѣздѣ, въ началѣ прибавляютъ букву *т*)—талѐж, талѐжбо; (какъ видно)—знать, мàбуть, буцім; подòбно (Правоб.); (какъ вдругъ)—аж ось! (какъ должно)—як слід, як трѐба, як гòже; (какъ нарочно)—як на те; (какъ нибудь)—абйяк; (какъ прійдется) до чòго дійдеться, як прѝйдеться; (какъ

слѣдуетъ) — як слід, слідом, доладу̀, гора̀зд, пора̀дком, на пора̀дках. *Треба слідом усе робити. Випили таки на порядках*; (какъ угодно) — як завго̀дно; про мою часть (Кіев. Василь.) *Про мою часть хоч и зараз їдь.*

Каламбуръ—прѝкладка. *Він на усякі прикладки гора̀здий.*

Каленіе (желѣза)—гартова̀ння.

Каленый (о желѣзѣ)—гарто̀ваний.

Калитка—хвіртка.

Калить (желѣзо — гартува̀ти.

Калуферъ (раст.) — кану̀пер. *Artemisia balsamita.*

Каменистый—каменя̀стий.

Каменный камьянѝй.

Камень — ка̀мінь; (уменьш.) камінѐць; (увел.)—камінюка, (собир.) — каміння; каменю̀ччя, камінячча (Харьк). (—мельничный)—жо̀рен, (множ.)—жо̀рна.

Каменьщикъ—мурівщѝк, мула̀р (Прав).

Камердинеръ—покоёвий, покоёвець.

Канава, канавка—рів, рівча̀к.

Кандалы (желѣзные)—кайданѝ; (—деревянные)—колодки, скрипѝці?

Канифоль—живѝця.

Канцелярія—писа̀рня (Котляр.)

Капать—кра̀пати, ка̀пати, капотіти, накрапа̀ти.

Дощик! Дощик!
Аж зо стріхи капотить (Пѣснь).

Капиталъ—готовѝна? стовп. (Говорится только при займѣ денегъ) *Готовини він має усёго сто карбованців. Росту ще не виплатив, а стовп само собою стоіть.*

Капля—кра̀пля, ка̀пля брѝзка.

Капризничать — вередува̀ти, кгѐдзатись; (перебирать) — перебѐндювати.

Капризный—вередлѝвий, вередю̀н; (переборчивый) — прѝмхливий, перебѐндя.

Капризы—вередува̀ння, прѝмхи; (затѣи) —вѝтінки (Харьк.). *Це все дівочі витінки.*

Капюшонъ—відло̀га; (—шуточно)—богоро̀дица; (—въ Подольск. г.) капа̀; ко̀бка (Полт.).

Карабкаться—дра̀батись, спина̀тись.

Карастель (птица)—деркач. *Kallus crex.*

Карауленье—стереження; вартува̀ння (Правоб.)

Караулъ — сторо̀жа, калаву̀р; ва̀рта (Правоб.).

Карикатура—потвора.

Карманъ—кишѐня.

Карнизъ—карнѝз; кару̀нки (Харьк.).

Картинки—ку̀нштики, малю̀нки.

Картофель—карто̀пля; (мѣстами)—бараболя, бу̀льба; (—въ Галичинѣ)—земнѝк. (*Бульбою* называютъ преимущественно—земляные груши *Helianthus tuberosus*).

Карусель — рѐлі (Каневс.); крутёлка (Полт.) (Устраивается карусель обыкновенно зимою на льду).

Касатикъ (раст.)—півники; *Iris germanica, hispanica etc*; ліліас, чоловічий вік. *Hemerocallis flava.*

Касаться—торка̀ти, черка̀ти.

Катать (бѣлье)—качѝти.

Кататься (на льду)—ковзатись, човгатись.

Катиться—котѝтись, точѝтись. *Так з гори й поточивсь.*

Католикъ—католѝк.

Католичество—католѝцтво.

Кафтанъ—каптѝн, жупѝн.

Качать—хитѝти; (на качеляхъ)—гойдати: *Гойда, гойдосі, свині в горосі. Да ще не всі,—половина в овсі* (припѣвъ при качаніи); (—ребёнка въ колыбели)—колихѝти.

Качаться—хитѝтись. *У мене зуб хитається, треба б вирвати*; (—на качели)—гойдатись, віхатись, хитѝтись; (—на доскѣ или бревнѣ)—у переваги грѝти; (—болтаться)—тіліпѝтись, мотѝтись, мотлѝтись. *Що то у тебе ззаду тіліпається (мотляется)?*

Качель—вішалка (Конот.); гойдалка, колѝска (Полт.); рѐлі (Радом.)

Кашица (жидкая)—куліш, кулѐшик.

Кашлять—кѝшляти, кахкѝкати, бухкѝкати.

Квартира кватѐра, кватѝра.

Квартировать (жить осѣдло)—домувѝти?

Квасцовый—галунѝвий.

Квасцы—галѝн.

Квашня (кадка, гдѣ разтворяютъ тѣсто)—діжѝ.

Кегли—крѝглі, крѝклі, скрѝклі.

Кибитка—халабѝда.

Кинуться—кѝнутись, метнѝтися; (—чтобы навѣдаться)—шатнѝтись; (—ринуться толпою)—гѝнути.

Кіотъ—божнѝця, божнѝк.

Кипятокъ—окріп, укріп, вар, кѝпень (Черн. Кон.) *Кѝторжна баба собаку вѝром ошпарила.*

Кирпичина—цегліна.

Кирпичникъ—цегѐльник.

Кирпичъ—цѐгла.

Кисетъ (для табаку)—капшѝк.

Кисея (грубая)—серпѝнок.

Кисловатый—кѝслявий, кисловѝтий.

Кислый—кѝслий; (очень кислый)—кислю̀чий.

Кисть (руки)—кисть; (—виноградная)—грѝно; (—къ снурку, поясу)—кѝтиця; (—рисовальная)—пѐнзель, пѐнзлик; (—для дёгтю, мазилка)—квач; (—штукатурная)—віхоть, віхтик; (—кукурузы)—почѝток, китѝг.

Кишнецъ (раст.)—колѝндра. *Coriandrum cativum.*

Кладовая—комѝра, чулѝн; (для съѣстныхъ припас.)—хѝжа; (для овощей въ Полѣсьи, отапливаемая зимою)—стѐбка, стѐбочка.

Кладьбище—кладовѝще, могилкѝ; гробовѝще (Кіев. Василь.).

Клеваніе—дзю̀бання, клю̀кання.

Клевать дзю̀бати, клю̀кати, клювѝти.

Клевета—наклѐп, нѝвисть (стар.).

Клей (столярный)—корѝк, карѝк.

Клеить (столярн. клеемъ)—карѝчити.

Клеймить—клейнѝти.

Клеймо—клейнò.

Крикнуть—гукнỳти, клѝкнути, поклѝкати.

Клокотать (о водѣ)—клекотіти, булькотà і)ти.

Клонить—хилѝти.

Клопъ—блощѝця.

Клубника—полунѝця.

Клыки—ѝкли.

Клѣтчатый (о матеріи)—кратчàтий, картàтий, з перѐтичками. *Купѝла білу хустку з червоними перѐтичками.*

Клювъ (птичій)—дзюб.

Клюква (раст.)—журавлѝна *Vaccinium oxycoccos.*

Ключница—господѝня.

Ключъ—ключ; (—источникъ)—жѐрело, джѐрело; (—кое-какъ оправленный)—кринѝця, кирнѝця.

Клясться—клàтися, присягàтися, заприсягàтися.

Клятва—клятьбà.

Кляча—шкàпа.

Кнутовище—пỳжально, пỳжало.

Кнутъ—пỳга, пỳжка, батіг, батіжок, малахàй, батỳра; (длинный, пастушій)—байбарà (Екат. губ.)

Коверъ, коврикъ—кѝлим, килимѐць (Лѣвоб.); кобѐр, кобѐрець (Вол. Овр.) (—узкій)—кòця (Харьк.); верѐта, верѐтка (Под. губ.) Преимущественно такъ называются тонкіе тканые ковры. Слово это напоминаетъ слав. *вретище.*

Ковылъ (раст.)—кійло (Херс. Ан.); тѝрса, ковилà. *Stipa pennata.*

Ковырять—корпàти, колупàти, копирсàти.

Когда—колѝ; (когда нибудь)—абѝ коли, коли нѐбудь; (когда то)—колѝсь.

Когти—кігті; пàзури (Правоб.).

Кое (гдѣ)—де не де; (кое какъ)—абѝ як; (кое кто)—дѐ хто; (кое что)—дещо, здебільша; (кое куда)—дѐ кỳди.

Кожа—шкỳра, шкỳрка; (—сыромятная)—линтвàрь, сирѝця; (—лошадиная)—шкаповинà; (—выдѣланная воловья) товàр, ю̀хта; (—выдѣланная телячья)—вѝросток; (овечья съ шерстью)—смỳшок; (—новорожден. ягнятъ)—вѝпороток; (кусокъ кожи)—шкурат, шкуратòк.

Кожевникъ—чинбàр, кушнір, кожемàка.

Козелъ (племенный)—цап; (—выложенный)—перч (Херс. г.).

Козій—козàчий.

Козлиный—козлàчий.

Козодой (птица)—лѐлик, лелàк (Полѣс.); сплю̀ха, дремлю̀га (Черкас.).

Козырь (въ картахъ)—світка.

Колдовать—ворожѝти, чарувàти.

Колдунъ—ворожбѝт, чарівник, характѐрник, знàхар, відьмак; відьмàр (Влад. Вол.).

Колдунья—чарівниця, ворòжка, знахарка, відьма.

Колебать—хитàти; (колебаться)—хитàтися, коливàтися. *Не білая билѝночка въ полі коливається* (Укр. пѣсн. Рубца);

(о вѣтви, а въ перен. смыслѣ — быть нетвердымъ)—хвіятися;(—нерѣшаться)—ваґа̀тися; (—болтаться)—тіліпа̀тись; (—о колыбели)—колиха̀тись.

Колесникъ—колодій.

Колесный—коліща̀тий.

Колесо—ко̀лесо, коло; (уменьш.)—коліща̀тко.

Колика (болѣзнь)—коло̀ття.

Колкій (о словѣ)—уразли́вий.

Колодка (на сапогъ)—копи́л.

Колоколъ—звін, дзвін; (уменьш.)—дзвоно̀к, дзво̀ник. (Колоколовидный)—звоча̀тий.

Колокольня—дзвіни́ця.

Колонистъ—оса̀дець (книж.); (—первый изъ новосельцевъ)—оса̀дчий.

Колонна—слуп, стовп (въ Кіевѣ монастырь *Миколо-Слупскій*, такъ названъ по колоннообразной архитектурѣ главной церкви).

Колосъ (ржи и т. п.)—ко̀лос; (проса)—во̀лоть.

Колотушка—довбѐшка.

Колоть—шпиґа̀ти, штирха̀ти, штирка̀ти, шпѐнити, коло̀ти.

Колъ—кіл, кілок; (собир.)—кілля; (тонкій)—ти́чка, тичи́на.

Колыбель—колиска, лю̀лька.

Кольцо—кільцѐ, пѐрстень, каблу́чка.

Колѣни—коліна, ко̀лішки. *Став на вко̀лішки.*

Комета—метла̀ (Черн.); віха (Херс.).

Комкать—гна̀ти. *Помагай Божа Ма̀ти коровай бґати. Зобґав у жмѐню.*

Комната—кімна̀та, ківна̀та, покій, го̀рниця, світли́ця.

Комнатный—ха̀тній.

Компанія (общество)—дружи́на.

Компаньонъ—това̀риш; (—по торговлѣ и т. п.) —спільник.

Комъ, комокъ—гру́да, гру́дка. *Цур дурня, да масла ґрудка* (Квітка); —(изъ глины или земли —валёк.

Конвой—ва̀рта (Правоб.).

Конвоировать—вартува̀ти (Прав.)

Конецъ—кінець, послідок. *На послідок він сказав.*

Конечно—аджѐж, авжѐж, таджѐж; пѐвне (Радом.); а пѐвна річ (Васил.)

Конопель — коно̀пля; (—сѣмянная) —ма̀тірка; (безсѣмянная — дёрганцы) —пло̀сконь; (—вытрепанная т. е. пенька)—пря́диво.

Конфузить—соро̀мити; (конфузиться)—соро̀митись, стиди́тись.

Конфузно—неи́ково, со̀ромно.

Конфузъ—со̀ром.

Кончаться (оканчиваться)—кінчитись; (—умирать)—кона̀ти.

Конюшня—ста̀ня, ста́йня (Правоб.).

Копаться(медлить)—вала̀нтатися; (—возиться съ чѣмъ) —копоши́тись, гомози́тись, гузя̀тись (Екат.).

Копить (деньги)—збива̀ти (гроші).

Копна (сѣна)—копи́ця; (—хлѣба) копа̀.

Копчикъ (птица)—ко̀бець, кібець. *Falco apivorus.*

Копытъ (лошади)—копи́то; (вола или овцы, т. е. раздвоённый)—ра̀тица.

Копье—спис.

Копьевище—ра̀тище.

Коренная (лошадь)—голобѐльна.

Коренной (зубъ)—ку̀тній (зуб).

Корзина—коша̀лка; кошо̀вка (Харьк.).

Корка (хлѣба)—скори́нка.

Корма (на суднѣ)—дѐмен, гуза̀.

Ой сидить козак да на демені (Макс. Укр. пѣсн. 81).

Кормить—годува̀ти; (—лошадей или воловъ въ дорогѣ)—попаса̀ти.

Кормчій, т. е. рулевой—сти́рник.

Один стѝрник сам керуе,
Весь корабель управуе (Дума гет. Маз.)

Кормъ—корм; (—зерновый для лошадей)—обро̀к; (сѣно или солома для лошадей и всякаго скота̀, а также подножный кормъ)—па̀ша.

Короткій—короткий; (о верхней одеждѣ)—ку̀ций.

Корчи—перело̀ги.

Коршунъ (птица)—шу̀ляк, шульпіка, ко̀ршик (Радом.).

Корыто—кори́то; (большое круглое для мытья бѣлья)—балія; (небольшое, въ которомъ въ Новороссіи дается рабочимъ горячая пища)—ваганкѝ. Тѣ самые, изъ которыхъ къ удивленію Текелія, ѣли Запорожцы, сказавшіе: *Ви істе з блюда да худо, а ми з корита—до сѝта.*

Косматый—кошма̀тий, кудла̀тий, волоха̀тий; (—длинно-волосый, только о человѣкѣ)—патла̀тий; (о курахъ, гусяхъ)—пелеха̀тий.

Косноязычный заика)—недоріка, заіка.

Коснуться—торкну̀тися.

Косоглазый—зизова̀тий.

Костеръ—стуг, бурт.

Костистый—коща̀вий.

Костоѣда (болѣзнь)—гостѐць.

Костыль—мѝлиця.

Кость—кістка: (уменьш.)—кісточка; (увелич.)—костома̀ха, костома̀ра.

Костюмъ—убранна̀.

Косьба (сѣна)—косовѝця.

Косякъ (оконный)—лу̀тка; (—дверной)—одвірок.

Котелъ (мѣдный)—мідень; (—чугунный)—каза̀н; (—безъ ручки въ видѣ горшка)—чугу̀н, чаву̀н, вага̀н, вагано̀к (Волынск.).

Котловина—маки́тра (Херс.); ма̀кортить (Хар.).

Котомка—то̀рба, торби́нка, то̀рбочка, торбѐшка, сума̀, су̀мка, су̀нка (Піск.).

Котъ—кіт, (увелич.) кото̀га; (уменьш.)—ко̀тик; (ласкат.)—коту̀сь.

Кофта—ю̀пка, юпчи́на; (на мѣху)—кожуша̀нка.

Кочерга (желѣзная)—кочерга̀, кочерѐжка; (—деревянная)—коцюба̀.

Кочережка (капусты)—кача̀н.

Кочки (замёрзшей грязи)—гру̀да; (отсюда Декабрь—*Грудень*).

Кошелекъ (для денегъ и табаку)—кап-

шýк, капшучóк; (—для денегъ только) —калитà, калúтка, габзà; (для огнива и трýту, четырехугольной формы — гаманéць.

Кошка—кíшка; кíтка (Гал. Бес. – Хот.) (уменьш.) — кíшечка; (ласк.) — кúця; (котенокъ)—котенú, котенú (Вол).

Кощунство—блюзнірство (книж.).

Крáй (стола, крыши и т. п.)—край, бéрег. *Поставив пляшку на самім березі столу: ще звалиться;* (—острый—доски, линейки)—руб, бриж. *Удáрився об двери, об сáмий руб;* (—блюда, тарелки —ободок, залом)—полú; (поля шляпы) —крáси; (край судна, бортъ)—облáвка; (—страна) — край, краíна, сторонà, палéстина.

Крáйне—навмір, гíрко. *Гíрко треба.*

Крáйность (критическое) положéніе—притýга. *У такúй притузí мусúвъ волíв продáти;* (въ крáйности)—всвíті, на свíті (употребл. только для выраженія отчаянія): *Що менí в свíті робúти!*

Кранъ—крант, рýлка.

Крáсиво—гáрно, гóже.

Крáсивый—гóжий, пригóжий, хорóший, гáрний, вродлúвий; огрядний (Под.); (сравн. ст.) крáщий, гарнíший.

Красúть—крáсити, мастúти; (—разкрашивать)—малювати, малювати; (—матерію)—красúти, хварбувáти; (—украшать)—красúти, скрашáти. *Такí волú увéсь гурт скрасять.*

Крáска — масть, крáска, хвáрба, бáрва?

Красноватый—червонáстий.

Краснота—краснинà?; (на тéлé)—краснóта.

Крáсный—червóний; (—уголъ въ избé) —пóкуть.

Краснéть—червонíти.

Крáсота—красà, врóда (Шевченко); огрáда (Под. Піск.).

Крáткій—корóткий, недóвгий.

Крашенный—малéваний, помалéваний; (о матерíи)—хварбóваний, крáшений.

Крáюха (хлéба)—окрáець, окрáйчик.

Кредúторъ—вірщак, вірник?

Кредúтъ—вíра; (въ кредúтъ)—на вíру на бір.

Крестúны—хрестúни; (—другой день крестúнъ) похрéстини (Вол губ.).

Крестúть—хрестúти.

Крестникъ—хрещéник.

Крестница—хрещéниця.

Крестный—хрéстний, хрещéний. *Хрещéний батько.*

Крестообразно—перéхрестям, нáхрест.

Крестообразный—крижáстий, хрещáтий. *Хрещатий барвíнок.*

Крестъ—хрéст.

Крестьянúнъ—кріпáк.

Крестьянство—кріпáцтво.

Крессъ-салатъ (огород. раст.)—жирухà *Lepedium sativum.*

Крещéніе (праздникъ)—хрещéння, волóхрище.

Крещенный—хрещéний; (—изъ евреевъ)—вúхрест, перéхрест.

Кривизна—кривина̀?

Крикливый—крикли̇̀вий, верескли̇̀вий.

Крикнуть — кри̇̀кнути, гукну̀ти, гукону̀ти, заволàти, зарепетувàти.

Крикъ—крик, гàлас, репетувàння, рѐпет, вѐреск; (—многихъ голосовъ)—кри̇̀княва (Харьк.) *Там така крикнява, свиснява.*

Кричать—кричàти, гукàти. *Ганчàр голомозий, по улиці горшки̇̀ вòзить. Его жінка глухà, та погòршки! гукà.* (—подымать содомъ)—галасувàти, репетувàти. *Кричить баба репетує!—ніхто еі не рятує*; (—во всю глотку)—зіпати. *Да що ти зіпаєш? Нікого не дозовесся.*

Кричать (подавать голосъ, о волахъ)—ревти̇̀, мугікати; (—о овцахъ)—мѐкати; (о собакѣ)—гàвкати, висчàти, скавчàти, дзя̀вкати, гарчàти; (—о кошкѣ)—мъяу̀кати, ня̀вкати, муркотіти;(—о свиньяхъ)—хрю̀кати, висчàти, квікати, кувікати, кургікати; (—о сорокѣ)—скрекотàти; (—о воронѣ)—крàкати, кàркати; (—о уткѣ)—кря̀кати; (—о гусяхъ)—гегетàти, кгѐлкгати, гоготàти; (—о лягушкѣ)—квàкати, кректàти, кумàти; (—о курахъ)—сокотàти, кудàхкати. *Кури сокòчуть, у міх не хочуть* (побасенка); (—о насѣдкѣ)—квоктàти; (—о кукушкѣ)—кувàти; (—о воробьяхъ)—цвірінькати; (—о сверчкѣ)—цвіркотàти; (—о пѣвчихъ птицахъ)—щебетàти; (—филинѣ)—пу̀гати; (—о индюкѣ)—белькотàти; (—о голубѣ)—буркотàти; (—о журавля̀хъ)—курлю̀кати; (о орлахъ)—клекотàти, буркотàти. *Клекіт орлячий. Вилітàли* (орли), *буркотали, рòскоши шукàли* (Пѣснь).—(—о лебедяхъ)—ячàти.

Кровать - ліжко.

Кровля—стріха, дах; покрівля (Нечуй).

Кровь — крòва, крів, крівця, мазкà; (—преимущественно о животныхъ)—рудà. *Треба коневі руду пусти̇̀ти.*

Кроликъ—кріль, тру̀сик;(—самка)—кроли̇̀ця.

Кромка (сукнà)—крàйка.

Кромѣ—окрім, окромѐ, опріч, поми̇̀мо.

Кротъ (живот.)—кріт; потурàй (Харьк.).

Кроха, крошка — кри̇̀хта, кри̇̀хотка, крішечка; (—множ.)—окру̀шки, кри̇̀шки.

Крошечный—малю̀хний, малю̀сенький.

Крошить—криши̇̀ти, сікти; (—о капустѣ)—шаткувàти.

Круглолицый—кругловидий.

Кругомъ—вокòло, навокòло, круг, округи̇̀, навкруги̇̀, звідусіль; òбертом (Хар. г.) *Так нездужаю, що й гòді! у пъятах—шпи̇̀г, шпи̇̀г, а голова òбертом йде* (Харьков. губ.) *Тут болото звідусіль. Круг ёго горить усе, а він байдужѐ. У тім Луцьку усе неполюдську: навоколо вода, а по середині біда* (Посл.).

Кругъ, кружокъ—кòло, òбід, обідѐць. *А так станьмо всі в коло* (Пон. Закр. (въ кружокъ)—кружкомà.

Кружка — ку̀холь, ку̀хлик, канòвка. *Куплю тобі гарнець меду, кановочку пи̇̀ва;* (—жестяная)—бляшàнка (Прав.); (—для денегъ, церковная)—карнàвка (Лѣвоб.).

Крутизна – крӯча; стромà (Харь.); (обрывъ, провалье) — бескѐдина, (множ). бѐскети (Екат.)

Крылатый – крилàстий.

Крыжовникъ (раст.)—àкгрус; вепринà (Гал.)

Крыльце (—безъ навѣса)—рундӯк; (—съ навѣсомъ)—кгàнок.

Крылышко (уменьш. отъ крыло)—крильцѐ.

Крыса – пацюк, щур.

Крыша—дах, верх; покрівля (Нечуй); (—выступ крыши)—стріха; (—широкій выступъ на аршинъ и болѣе)—піддàша.

Крышка (всякая вообще)—пòкришка; (—деревянная круглая, напримѣръ на *діжі*)—віко. *А сажають коровай в піч из віка* (Метл. пѣсн. 160).

Крѣпительный—кріпӯчий.

Крѣпкій—міцний, здорòвий; (—сильнаго сложенія, о человѣкѣ)—кремѐзний. *Кремезний дід. Здоровий мордз.*

Крѣпко (сильно)—міцно, здòрово, дуже. (—держать)—цӯпко (тримàти).

Крѣпнуть (о грязи, растворѣ глины и т. п.)—клѝкнути, тужàвіти, коржàвіти.

Крюкъ, крючокъ (желѣзный, напр. у —удочки)—гак, гачòк;(—у платья) гаплѝк, гапличòк; (—у дверей)—защіпка; (—деревянный) — карлюка, карлючка, закарлючка, клюкà, ключка.

Крючковатый – карлючковàтий.

Кстати—нàруч, о пригòді, припадàе, випадà. *Не випада тепер казати про се.*

Кто?—хто? (кто нибудь)—аби хто, хто нѐбудь.

Кувшинъ (глиняный) — глек, глѐчик; (уменьш.) — глетѝ (Харьк.); гладѝшка (Полѣсье); (—для молокà безъ рӯчки)—рѝнка (Херс. Анан.); (бутылкообразный или глиняная бутылка)—бàнька; (—шаровидная глиняная банька) — жбан.

Куда?—кудѝ? (куда нибудь)—абѝ кудѝ, абѝ-де; (куда то)—кудѝсь.

Кудри—кӯчері.

Кудрявый—кучерàвий.

Кузнецъ – ковàль.

Кузнечикъ (насѣк.) — кòник; прӯзик (Херс. г.).

Кузница—кӯзьня, ковàльня.

Кузовокъ — кòшик (Черн.); кошàлка (Полѣсск.).

Кукишъ (шишъ)—дуля; хвикга.

Кукла—лялька.

Куколь (плевелы)—кукіль. *Agrosthema githago.*

Кукушка (птица)—зозӯля.

Кулекъ (свертокъ, узелокъ)—клӯнок.

Купеческій—купѐцький.

Купленный—купòваний, кӯплений.

Куполъ – баня, màківка.

Курганъ (насыпной)—могѝла; (—естественный) — шпиль, шпілѐк, бугòр; (—песчаний, передвижнòй)—кучугӯра.

Курильщикъ (табаку)—курѐць, курій. *Коли курець, то май кресало й гаманець.*

Куриный—кӯрячий.

Курить (трубку)—палѝти (люльку).

Курица—кýрка, кýрочка.

Курносый—кирпàтий, кѝрпа.

Кýртка (камзолъ)—сердàк, сердачина? (—на бараньемъ мѣху)— кажанòк?

Курчавый—кучерàвий.

Курятникъ (въ избѣ)—кýча; (—перевозной)—кòйка (Хер. губ.), кòець (Под. губ.).

Кусокъ—кýс, кусòк, кавàлок; шмандèлокъ, ковèлок (Харьк.); (—отрѣзанный)—шмат, шматòк, (собир.)—шмàття. *Отой їжа моя: хліба ковелок, та сала шманделок. Вирвав кусок мъяса. Шматòк хліба.* (—полужидкаго или крохкаго)—грýдка, грýдочка. *Цур дурня и масла грудка* (Квітка). *Грудочку кашки, кільце ковбàски.* (—только крохкаго)—дрібòк. *Дрібок соли.* (—чего либо плоскаго: земли, материи т. е. лоскутъ)—клàпоть, клàптик.

Кустарникъ—чагàрь.

Кустистый—кущовàтий.

Кустъ—кущ, кýщик.

Кутежъ—гульнà.

Кутерма (безпор.)—гармидер, (шумъ)—буча, (—суматоха)—сумяття.

Кутила—гульвѝса, брàжник? гультай. *Ніхто не винен сама я, сама я! Що полюбила гультая, гультая! Гультай не рòбить, тільки пье, тільки пье* (Народ. пѣснь).

Кутить—гулàти. *Загуляв тепер мій чоловік на цілий тиждень.*

Кухарка—куховàрка.

Кухня—пекàрня, повàрня (Лѣвоб.).

Куча—кýча, кýчка, купа, купка, валàвъ (Піск.); (—людей)—громада, куча. *Куча народу.* (—нестройная или неотвѣянаго хлѣба)—вòрох.

Кучеръ—візник.

Кушанье—стрàва, потрàва.

Къ (предл.)—ик, к, до. *Ну тебе к бісу. По дорозі ик селу. До попа діло маю.*

Л.

Лавка—крамнѝця (книжн.).

Лагерь—тàбор, стан, кіш, (родит.)—кòша.

Ладонь—долòня; (уменьш. множ.)—долòшки.

Лазейка—вѝлазка, пролàзка. *Свині в городі, мабуть десь є вилазка.*

Лазить—лàзити, повзати.

Лазурный—блакѝтний.

Лазурь—блакѝт, блакѝття.

Лай—гàвкання, гавкотнà, брех?

Лакей—пахòлок.

Лакомиться—ласувàти; (—зариться)—квàпитись.

Лакомка (мужчѝна)—ласýн; (—женщина)—лàсуха.

Лакомо—зàсо.

Лакомства лàсощі, прѝсмаки.

Лакомый—лàсий.

Лапти—постолѝ; (—мочальные)—личакѝ; (—кожанные)—ходакѝ.

Лапушникъ (раст.)—лопу̀х. *Aretium lappa.*

Лапша (кушанье)—лòкшина.

Ларчикъ—скрѝнька.

Ласкаться—ла̀щитись, ла̀ститись.

Ласково—ласка̀во.

Ластикъ (матеріи)—китàйка (Піск.).

Ласточка (птица)—ла̀стівка.

Лахмотья—лахма̀ни, лохмі̀тя.

Лаять (о собакахъ)—брехàти, гàвкати.

Лгать—брехàти.

Лгунишка—брехà̀чка.

Лгунъ—бреху̀н.

Лебеда (раст.)—лобода. *Chenopodium atriplex.*

Легкій—легкѝй; (удобоисполнимый)—ла̀твий (Правоб.)

Легко—лѐгко, легѐнько; (—удобоисполнимо)—ла̀тво (Правоб.; (легче)—легш, лѐгше.

Легковѣрный—имовірний (Піск.)

Легкомысленность—пустòта.

Ледникъ леднѝця, лѐдòвня.

Лезвіе—лѐзво, гостріѐ! (Полт.).

Лекарство—ліка, знà̀дібья.

Лелѣять—голу̀бити, милувà̀ти; нестѝти, пестувà̀ти (Закр.). *Цілувала, милувала, як серденьку пригортала* (Пѣснь). *Іосифъ святый ся радуе, що на руцѣхъ Бога пестуе* (Колядка, Закр.).

Лента—стёжка, стёнжка, бà̀нда (Правоб.); (—шелковая)—кіндя̀к, скиндà̀чка; (—вплетаемая въ косу)—кіснѝк, скіндà̀чок; —(широкая бумажная)—стрічка.

Лепёшка—балà̀буха, балà̀бушка.

Лесть—лестощі?

Летѣть—летіти.

Лечь—лягтѝ.

Лещъ (рыба)—лящ.

Лжецъ—бреху̀н.

Ли (частица)—чи? (Ставится всегда впереди слова. (Правда ли?)—*чи правда?*

Либо—або̀. (Либо я, либо ты)—*або я, або ти.*

Ливень (сильный дождь продолжительный)—за̀лива; (—непродолжительный)—ту̀ча (Херс. Ан.).

Лилія (раст.)—лілія̀с. (Lilium). (*Лиліяс* называютъ также раст. *Hemerocallis flava*).

Лимонъ—лимо̀на; цитрѝна (Правоб.)

Линёкъ (туго свернутый платокъ въ видѣ плети)—джгут.

Липкость—липу̀честь.

Литвенный—листвѝнний; (—широколистый и густолистый)—листà̀тий. *Листата липка* (Пѣснь, Закр.).

Литаврщикъ—дòвбиш.

Лить—лѝти; (—о жидкохъ кушаньяхъ)—сѝпати. *Подсип ще борщу.* (Литься)—лѝтися; (—струею)—цебеніти; (—струею и сильно)—дзюрчà̀ти, дзюркотіти. (Предполагается, что такъ сильно льется, что даже звукъ паденія слышенъ, или могъ быть слышенъ). *Крівци аж дзюрчѝть.*

Лишать (преимущественно жизни) — збавля̀ти.

Лишить—лишѝти; (—ума) — обеглу̀здити. *Який вас обезглуздив кат?* (Энеида). (Лишиться чего)—збу̀тися, зба̀витись; (—имущества)—рішѝтись. *Усёго рішився*; (—чувствъ)—зомліти, омліти; (—довѣрія)—поневіритись, (—ума)—обезглу̀здіти, збожевòлити, здуріти, зсу̀нути з глузду.

Лишній—за̀йвий, лѝшній, залѝшній.

Лишь бы—абѝ, абѝб, абѝ-то, колѝб тільки; (лишь бы гдѣ)—абѝ де; (лишь бы то)—абѝ то.

Лихо (нарѣчіе)— хва̀цьки.

Лихорадка—тря̀сця, лихома̀нка, пропа̀сниця, пога̀нка (Полт.); лихора̀дка; хѝнди (Правоб.).

Лице—твар, вид, лицѐ; (—рожа)—пѝка; пицю̀ра (Харьк.).

Лично—осòбно. *Я се чув осòбно.*

Лобъ—чоло̀, лоб.

Ловкій—ру̀чий, меткѝй; зру̀чний (Правоб.).

Ловко—ру̀чно, зру̀чно, хва̀цько.

Ловушка—западня̀.

Логовище—берліг; мѝрлуга (Сѣв. Черн.) логово, лог.

Лодка—чòвен; (—парусная, въ Херсонѣ)—шала̀нда; (—большая длинная)—дуб; (—выдолбленная изъ цѣльнаго дерева)—душогу̀бка; (—легкая на Днѣпрѣ)—ча̀йка; (—весельная большая для прибрежнаго плаванія въ морѣ)—карба̀с.

Ложиться—ляга̀ти.

Ложь—брехня̀.

Локать—глòхтати.

Локоны—ку̀делі.

Ломать—лама̀ти, трощѝти.

Ломоть хлѣба—скѝбка, шматòк; (—на языкѣ нищихъ)—мѝнтус.

Лопаться—лòпатися, пу̀катися, рѐпатися, тріскатися.

Лопнуть—лу̀снути, лòпнути, тріснути, рѐпнути. *Земля від посухи порепалась.*

Лоскутъ—кла̀поть, кла̀птик.

Лоскъ—пòліск.

Лоснится (отливать чѣмъ)—поліскувати, виліскуватися.

Лохань—нòчви, ночòвки.

Лугъ—полòг; (—преимущественно заросшій лѣсомъ)—луг; (—поемный)—лука̀; (—близь города)—оболòнь, болòня.

Лужа—калю̀жа, ковба̀ня, ковбаню̀га, ковдòбина (или *колодовбина*, т. е. яма, выдолбленная колесами. Сухая колодовбина называется—*колевина̀*).

Лукавый—облу̀дний. *Облудна мова* (Закр.).

Лукавство—облу̀да (Закр.).

Луковица (лукъ раст.)—цибу̀ля.

Лукошко (кузовокъ изъ рогозы)—кòшик (Черн. г.,—родъ сакъ-вояжа для покупокъ на базарѣ); —изъ тонкихъ дранокъ)—кошà̀лка (Полѣсье).

Лучезарный—променѝстий (Закр.).

Лучина—скà̀лка, лучѝна.

Лучшій—кращий, лу̀ччий; ліпшій (Прав.).

Лучь—промі̀нь, (множ.)—промі̀ння, па-

руси (Харьк. и Конст.). *Сонце пàруси напускало.*

Лущить (орѣхи)—лу́скати; (—сѣмечки)—лузàти.

Льгота – вольгòта, пільга.

Льдина крúга.

Льнуть—тулúтися, пригортàтися, лúнути, горпу́тися.

Льстивый—улèсливий, облèсливий?

Льстить (подольщаться)—підлѣщуватися, підсипàтися, лáсти підпускàти; (льститься, зариться)—лàситись, квàпитись. *Ні, не квапся, ні чим не поживишся. Поласився на чуже добро.*

Лѣвша—шульга, лівша.

Лѣзть (ссорить ся)—сікатись, налàзитись, лізти; (—на четверенькахъ)—рачкувàтись.

Лѣниться—лінуràтися, ледащіти.

Лѣнтяй—гультàй, лѣжень, ледàй. *Сказано ледай, тільки спить, да лежить.*

Лѣнтяйка—гультàйка.

Лѣнь—лінощі.

Лѣпить—ліпúти.

Лѣса (подмостки)—рештувàння, рештýнок.

Лѣстница (неподвижная т. е. ступеньки)—схіцці;(—передвижная)—драбúна; (—небольшая, что кладется по бокамъ простого воза)—полýдрабок.

Лѣсъ—ліс, лісок; (—огромный)—пýща (—непроходимый, дѣвственный)—нѣтря; (—небольшой т. е рòща)—гай, гаёк; (—дубовый) дубрòва; (—хвойный)—бор, борòк; (—березовый)—березнúк; (—кустарниковый)—чагàр, чагарнúк; (—рѣдкій)—стерлúця; (—вырубленный)—зруб.

Лѣтнее—яя (жилье, дорога)—літнúк.

Лѣто—літо; (уменьш.)—літечко; (каждое лѣто)—літо-кріз-літо; (лѣто проводить, о людяхъ и животныхъ),—літувати.

Лѣтомъ (лѣтнею порою)—влітку, облітку, в літі, літнéї доби, літом.

Лѣченіе—ліки, ліковàння (Ніс).

Любезничать—лицàтися, женихàтися.

Любезно (любовно)—любъязно.

Любезный—любúй.

Любимый—кохàний.

Любить (кого)—кохàти, любити; (—что или что дѣлать?)—любити. *Кохà дівчину; любить горілку, а пьяний любить співати.* (—Другъ друга)—любúтися, кохàтися.

Любовникъ—полюбòвник.

Любовница—полюбòвниця, кохàнка.

Любовь—кохàння, любòва; (—сильная—любощі

Любопытный—цікàвий.

Любящій—любъячий,кохàючий;(—врать)—брехлúвий; (—гулять, кутить)—гулúвий; (—драться)—драчлúвий; (—дѣлать вредъ)—пàкосливий; (—лаять, о собакѣ)—брехлúвий; (—лягаться, о лошади)—бриклúвий; (—бодаться, о скотѣ)—битлúвий; (—кусаться, о собакѣ)—куслúвий; (—плакать)—плаксúвий, плàкса; (—проказить, о кошкѣ, собакѣ)—шкодлúвий; (—пѣть)—співýчий; (—что либо—охòчий (до чого).

Людской—людськи̂й, людя̀ний, чол вічий. *Чоловічий вік.*

Ляганіе (ногами)—брика̀ння, віка̀ння, брик. (*Брик* иносказательно значитъ капризъ). *На ёго брик напа̀в.*

Лягаться (о лошади)—брика̀тись.

Лягушка—жа̀ба, ропу̀ха.

Ля̀шка—седнò?

М.

Магазинъ—гамазѐл (Скороп. Закр.).

Мазать—масти̂ти, ма̀зати; (—жирнымъ) —шмарува̀ти.

Мазилка (для смазки колёсъ деггемъ) —квач.

Мазь—масть

Май (мѣсяцъ)—Тра̀вень (Осн. 1862 г.).

Маисъ—кукуру̀за (повсюду, напр. преимуществ. Херс. г.); пшени̂чка, пшінка, початки̂ (Черн. Полт.); кіяки̂, кіяхи̂, кійки̂ (Полѣсье).

Макушка—тімъя, тіммя.

Мало—трòхи, ма̀ло, небага̀то, трòшки; (мало по малу)—потрòху, зпоквòла.

Малолюдный—нелю̀дний.

Малосильный—неду̀жий, квòлий, мля̀вий, неси̂льний.

Малоумный—недоу̀мок.

Мальчикъ—хлòпець, хлòпчик; хлопча̀к (Под. Вин.); (уменьш.)—хлопъя̀, хлопча̀, хлопча̀тко; (—прислужникъ)—пахòлок, нахоля̀, пахоля̀тко; (мальчикъ съ пальчикъ)—півхлопъя̀ти.

Малютка—мали̂шко, малю̀к; (собир.) малѐча.

Маменька—ма̀ма; (зват. пад ма̀мо! мамо!); ма̀тінка, мату̀ся, маму̀ся, нѐня, нѐнька; ма̀мця (Прав.).

Манеръ (образецъ) — кштальт, взір. *Той Ляшòк збудовав собі палац на кштальт за̀мку.* (—Способъ)— роб, пòбит). *Яким би то рòбом (пòбитом) роздобути грошей?*

Манить—мани̂ти, ва̀бити, на̀дити?

Марать—ма̀зати, каля̀ти. *Чим то ти чи̂сту сорочку замазав?*

Маргаритка (раст.)—стòкроть. *Bellis perennis.*

Мартъ (мѣсяцъ)—Березіль (Осн. 1862).

Маска—личи̂на.

Маскарадъ—маска̀ра (Павл.)

Масло (скоромное)—ма̀сло; (—постное) —олія; (—деревянное)—оли̂ва.

Маслобойня—олійня.

Масляница—ма̀сляна, масни̂ця, масна̀ неділя.

Масляный (жирный)—масни̂й, ма̀сляний. *Слова масниі, а пирогѝ посниі* (Посл.).

Масса—ку̀па, грома̀да.

Мастерить—майструва̀ти. *Що він там майструе?*

Мастерская (живописца)—маля̀рня.

Мастерски (искусно) — майстѐрно, штучно

Мастеръ — ма̀йстер; (— искусникъ) —маста̀к.

Масть (животныхъ)—масть. (Здѣсь я перечисляю названія только тѣхъ мастей животныхъ, которые поукраински иначе называются, какъ по русски) (—о лошади, сѣро-буланый)—ми̇шастий, (— темносѣрый, съ просѣдью) —шпакова̀тий; (— пѣгій) — строка̀тий; (—вороной) — ворони̇й, ка̀рий; (пепельно-сѣраго цвѣта съ черными пятнышками) — дереш, дерешува̀тий (Волынск. губ.); (—о волахъ, сѣрый)— —полови̇й, попеля̀стий. *Ой воли ж мої, ой полòвиі!* (пѣснь). *Лисичка подала у суд таку бомагу, що бачила вона, як попелястий віл, на панській винниці, пив як мошенникъ брагу....* (Гребенка). (—О волахъ, темно-рыжій) — му̀рий;(— темнорыжій съ черными пòлосами) — муру̀гий; (—о лошадяхъ, собакахъ, рыжій) —руди̇й; (—о свиньяхъ, черная съ бѣлою поперечною полосою)—періста; (—о курахъ, рябая) — зозу̀ляста; (—о гусяхъ, желтосѣрый)—гли̇вий, загли̇вистий.

Матерія (язвенная)—гній.

Материкъ—суходіл.

Матка (анат.)—ма̀тка, ура̀з (Волын. г.), *uterus*.

Матовый (о стеклѣ)—мутни̇й.

Мать—ма̀ти, ма̀тір; (—ласк.)—ма̀тінка, мату̀ся, неня, ненечка: *Ой змилуйся, моя нене, біля мене хоч присядь* (Пѣснь). (Матушка) - пані-матка, пай-матуся.

Будь здорова, пай-матусю,
Обійдуся без Настусі (пѣснь).

(Матушкинъ сынокъ) — мамій, мазу̀н, мазу̀нчик.

Мачта—щòгла

Мгла - мла, имла̀.

Мглистый—имли̇стий.

Мгновеніе — хви̇ля, хвили̇нка, міть. *В одну міть збігав до чоловіка* (Кіев. губ. Васильков.).

Мадальонъ—личма̀н, дука̀ч.

Медвѣдь — ведмѐдь, ведмідь;(уменьш.)— ведмѐдик.

Медленно — пова̀гом, нешви̇дко, поквòлом.

Медленность - га̀яння.

Медлительно—ба̀вно, заба̀рно.

Медленность—бавіння, га̀яння, га̀йка, баріння? вала̀нтання.

Медлить—бари̇тися, га̀ятися, ба̀витися.

Медовый - медяни̇й.

Между - меж, межи̇, між, пòміж, прòміж, посерѐд. *Обірайте когось з посеред себе вата̀маном.* (Между тѣмъ)—тим ча̀сом, про те (Полт.) *Ти ка̀зки слухай, а про те роби.*

Мелкій—дрібни̇й, дрібнѐнький; (—неглубокій, о водѣ) — мілки̇й; (— о посу̀дѣ)—плеска̀тий. *Плеска̀та талірка.*

Мелко (не крупно)—дрібно; (—неглубоко) - мілко.

Мелочь — дрібòта, дрібъязок; (множ.) дрібъязки, ма̀лость, малота̀?

Мелькат (вдали) — манячи̇ти; (—объ огнѣ или о чемъ блестящемъ)—миготіти; (—быстро двигаться)—шмига̀ти. *Щось шмигонуло перед очи̇ма.*

Мѐльникъ—мірò̀шник; мукомѐл (Конст.).

Мел-ница—млин, млинò̀к; (—вѣтряная простого устройства, обыкновенно кубической формы)—вітря̀к; (—вѣтряная усовершенствованной конструкціи)—машѝна, підмашѝнок; (—конная)——тончà̀к; (—водяная—съ наливнымъ колесомъ)—корчà̀к (Радом.), (съ подливнымъколесомъ)—підсубійник (Конст; підсіпник (Радом.; (—дѣйствующая только весною) вешнà̀к; (—пловучая—наплавнѝй млин (на Днѣпрѣ);—плива̀к (на р. Горині);—плава̀к (на р. зап. Бугѣ); гончà̀к (на Сеймѣ); (—лѣсопильная)—тартà̀к; (—сукновальная)—валю̀ша, валу̀ша (—желѣзоковальная)—гамà̀рня (Радом.); (—для выдѣлки крупъ—круподёрня (Чер.), драч. (Херс. Ан.); (—для выдѣлки крупчатой мукѝ)—крупчà̀тка.

Мелюзга (мѣлкая рыба)—мулькà, мількà, молѝвка.

Мерещиться—верзтѝся, роїтися у голові. *Бознащо тобі роїться у голові.*

Мерзавецъ—пагà̀нець.

Мерзкій—гидкѝй, бридкѝй.

Мерзость—пò̀гань.

Мерлушка (кожа съ околѣвшей овцы)—мерлѝця.

Мертвецъ—мертвà̀к, мерлà̀к, мрець, (род.) мерцà̀; (множ.)—мерці.

Мигать (глазами)—блѝмати, мигà̀ти, лу̀пати.

Мигомъ—мѝгтю, вмах.

Мило (нарѣч.)—лю̀бо, любѐнько. *Любо дивитися.*

Милостивецъ (покровитель)—ласкà̀вець.

Милость—ла̀ска, мѝлость. *Коли ласка (мілость) Ваша буде, то позичте мені грошей.*

Милый, милая—лю̀бий, (женск.) лю̀ба; коханий, кохà̀на. *А я дюбі, моїй любі, черевички куплю* (Пѣснь. (—Возлюбленный, возлюбленная)—мѝлий, мѝла.

Мимо—поуз, повз, мѝмо; проз (Кіев. Василь.) *Їхав повз самісеньку хà̀ту; їдь проз млин.*

Миндаль—мигдà̀лі.

Миновать—обминȕти, поминȕти, минȕти.

Минута—хвѝля, хвилѝна, часѝнка, часѝночка. *Дай мені тілки на часѝнку (на хвилю).*

Миражъ—мà̀рево.

Мирить—мирѝти, годѝти. *Ходи лишень погоди їх, чого вонѝ сваряться?* (Жить въ согласіи) ла̀дити, в ладà̀х жити,

Миръ—згò̀да, мир; злà̀года (Павл.)

Мишура—блищà̀к (Пісн.)

Младенецъ—дитѝна; (—неговорящій—немовлѝтко.

Млѣть—мліти.

Много—багà̀то, багà̀цько, мно̀го, сѝла, страх. *Страх скільки!* (Чаще *страх* употребляется для усиленія выраженія)—*страх як багà̀то!*

Многолюдный—лю̀дний. *Людний базà̀р.*

Многоплодный (о деревѣ)—родю̀чий. *Родюча груша.*

Множество—гѝбель, сѝла, бѐзліч, багà̀то, багà̀цько, велѝкость, валà̀ва? тьма

тьмучая. (Послѣднее выраженіе можно понимать *многое множество*, но первоначальное значеніе, забытое народомъ, вѣроятно означало высшее число, до котораго умѣли считать наши предки. *Тьма* значило нѣкогда 10,000: *дву тьму убіенныхъ* (зван.) тѐмник.) слѣдовательно *тьма тмучая* могло значить— 10,000×10,000 или 100,000,000). (Многое множество)—тьма—тѐмрів. *Там людей—и сказано: тьма—тѐмріва!* (Харьк губ.) (—множество чего либо непріятнаго)—до чòрта, до біса, до л ха, до ста чортів, чòртів тиск. *И паньства чòртів тиск* (Гребенка).

Мнѣніе—дỳмка, гàдка. *Моя гàдка такà, що тобі не трѐба б тудѝ ходѝти.*

Могильница (раст.)—барвінок. *Vinca pervinca.*

Могущественный—могỳчий, могỳтний потỳжний, сѝльний, дỳжий.

Могущество—міць, сѝла; (—военное — потỳга. *Він мае у совіті велѝку сѝлу. Велику міць узяла жидова, що усіх панів посіла.*

Можетъбыть—мòже, мо, мàбудь: (даже)— а то мòже. *А то може ти у нас и переночуеш?*

Мозгъ—мізок, мòзок.

Мозолить (давить, натирать)—мỳлити. *Щось у чоботі мулить.*

Мокрота—вільготь, вохкість, мокротà.

Мокроты (отъ кàшля)—харкòтина.

Молва—помòвка, слàва, поголòска, чỳтка; (—дурная)—поговір.

Полюбила Петруся,
Поговору боюся (Пѣснь).

Про вовка помовка, а Москàль кобѝлу вкрав.

Молитвенникъ—молитòвник.

Молить—благàти, вблажàти, молѝти, самобòжити (т. е. именемъ Бога умолять. Конот.). *На силу усамобожила, шоб вернув гроші.*

Молнія—блѝскавка.

Молодёжъ—молоднѐча, мòлодь, (—о животныхъ)—молодовѝк, (Хер. А.).

Молодечество—юнàцтво.

Оставте се дурне юнацтво,
Панове виборне боярство (Энеида).

Молодечествовать — бадёрѝтись, молодцювàти.

Молодуха (молодая замуж. женщина)— молодѝця.

Молодцеватый--бадёристий, бадёрний.

Молча—мòвчки.

Молчаливый — мовчязлѝвий, мовчазнѝй, мовчàн.

Молчи!—цить! мовчи!

Молъ (сокращ. молвилъ)—мовлѝв. *Нехай, мовляв, сам скоштує.*

Мольба—благàння.

Молящій—благỳчий?

Монастырь—манастѝр, намастѝр; (—католическій)—клѝштор.

Монахиня—чернѝця.

Монахъ—чернѐць, манàх, ченѐць, (ум.) —чѐнчик; (множ)—ченці.

Моргать—лỳпати, моргàти, мрỳжити.

Ой здається, що не плачу,
Оченьками мружу (Пѣснь).

Морковь—мо̀рква.

Мортира—мущѝр.

Морщить лобъ (хмуриться)—су̀питись.

Моръ—моровѝця, мір; (эпидемія)—по̀шесть.

Мостовая—брук.

Мостить (камнемъ)—бруковà ти.

Мотать (проматывать)—перево̀дити, гайнувà ти, ѝндрити, могà ти, мантà чити.

Мотъ—мотѝга, мотѝга, мот.

Мотыка (землекоп. инстр.)—копанѝця.

Мощеный (камнемъ)—бруко̀ваний.

Мохнатый—кудлà тий, волохà тий.

Мочала—лѝко.

Мочь—могтѝ; (быть въ силахъ)—змогти, здоліти. *Ні! сёго нездолію!* (Мочь сдѣлать)—здѝжати; (—получить возможность)—зпромогтѝся; (не въ мочь)—не в моготу̀.

Мракъ—тѐмрява, темно̀та, мрѝка.

Мраморный—марморà ний.

Мрачный—хму̀рий, хму̀рний, пону̀рий.

Мститель—мѐстник.

Мстительный—местнѝй.

Мудрствованіе—му̀дрощі, мудрà ція.

Мудрствовать—мудрѝти, мудрà чити, мудровà ти.

Мудрствующій—мудрà чий.

Мужественный—му̀жний (Закр.).

Мужъ—чоловік, муж.

Музыкальный—музѝцький, музà чний.

Музыкантъ—музѝка.

Мука—бо̀рошно, мукà.

Мурава (глазурь)—полѝва; (газонъ, лужокъ)—муріг, мура̀жок, моріжо̀к; (—раст.)—спорѝж. *Polygonum aviculare.*

Муравей—мура̀шка, кома̀шка; (собир.) комашнѝ.

Муравейникъ—комашнѝ.

Муравленый—полѝвъяний.

Мурлыкать (о кошкѣ)—муркотіти.

Мусоръ—гро̀мозд, валѝва.

Мутить—каламу̀тити, баламу̀тити.

Мутный—каламу̀тний, му̀тний.

Мучной—борошѐнний, мучнѝй.

Мысль—дума, ду̀мка, гà дка.

Мытье (бѣлья)—праннѝ, праттѝ.

Мыть—мѝти; (—бѣлье)—прà ти; (—дерев. посуду)—бà нити; (—дерево, вытирая чѣмъ)—шарувà ти.

Мышеловка—пà стка.

Мышь—миша̀, (собир.)—мишва̀; (мышенокъ)—мишенѝ.

Мышьякъ—мишà к.

Мѣдный—мідний, мідянѝй.

Мѣловой—крейдянѝй.

Мѣлъ—крѐйда.

Мѣна—мінà, заміна, обмін; мішьбà (Гал.).

Мѣрило—мірево.

Мѣряньe (измѣриванье)—мірання.

Мѣстами—де-не-де.

Мѣстный—тубільний, місьцёвий.

Мѣсто—мійсьце, місьце; (—усадебное) кгрунт, кгру̀нтик; плець (Харьк.). *Чий*

кірунт того и будованіе (Литов. стадутъ), (—битвы)—боіще; (—закрытое)—захисть; (—заливаемое водою)—затон, затока; (—очищенное отъ заросли)—вітеребок, теребівля (отсюда вѣроятно и названіе *Теребовля*); (—гдѣ отдыхаетъ скотъ)—тірло; (—поросшее мхомъ)—омшар, омшарина; (—вереском)—вересчар; (—гдѣ былъ городъ или укрѣпленіе)—городіще; (—гдѣ былъ замокъ)—замчіще, замковіще; (—гдѣ было селеніе или усадьба)—сѣлище; (—гдѣ былъ дворъ)—двірище; (—гдѣ стоялъ стогъ сѣна)—стожалля; (—гдѣ былъ лѣсъ)—зруб; (въ одно мѣсто, о людяхъ)—до гурту, до купи; (—о неодушевленныхъ предмет.)—до купи, у місто, до міста. *Клади усѣ до купи, у місто.* (До этого мѣста)—досюди; (въ другомъ мѣстѣ)—дейнде. *Пошукай де инде, бо тут нема.*

Мѣхъ (шуба изъ пушнаго звѣря)—хутро; (—овечій)—смух, смушок; (—для ссыпки зерна и т. п.)—мішок, міх; (большой мѣшокъ)—лантух; (—нищенскій)—сума, торба, торбіна, міх; (—на языкѣ нищихъ)—кайстра; (мѣшечекъ для сыра, пшена и т. п.)—ворочок.

Мѣшкать—гаятись, бавитись, барітись.

Мягкій—мякій, мъякій.

Мягкость—мъягкота, мъякота.

Мякина (плева)—полова.

Мякишъ (хлѣба)—мъякушка.

Мясникъ—різнік.

Мясное—мъясіво. *Воно було б зовсім не диво, колиб він їв собі мясиво* (Гребенка).

Мясо—мъясо, мясо; (—говяжье)—яло вичина; (свиное, соленое)—буженіна; (—съ реберъ)—поребрина; (—съ живота)—почеревина; (—сычугъ)—хляки, рубці; (—сальникъ свиньи)—ковбик; (мясо съ груди)—грудіна, грудінка; (мясо борова)—кнуровина; (—собачье)—псіна; (—неидущее въ пищу)—требіж (Радом).

Мясоѣдъ—мъяснінці, пущання.

Мятежникъ—бунтовнік, повстанець.

Мятежный—бунтлівий.

Мятель—метелиця; (—при сильномъ вѣтрѣ)—хвіжа, заверуха; (—когда снѣгъ падаетъ большими хлопьями)—хуртовіна: (—когда снѣгъ идетъ густой, но очень мѣлкими, почти какъ туманъ, хлопьями)—мигічка; (—когда снѣгъсверху не падаетъ, но при сильномъ морозѣ вѣтеръ мететъ его струйками)—хвуга; (—когда, при морозѣ, вѣтеръ вздымаетъ снѣжную пыль)—кура; (—когда, при вѣтрѣ, падаетъ сильный, но мокрый или пополамъ съ дождемъ, снѣгъ)—хвіща.

Мять—мняти.

Мячъ (игрушка)—мъячик, мнячик, опука.

Н.

Набить (бочку)—набити; (—чемоданъ, мѣшокъ)—набити, напхати, натискати, напакувати; (—гвоздями)—нацвяшкувати; (—клиньями деревян. стѣну)—поклинцювати.

Наблюдательный—зіркій, доглядній?

Наблюдать—стерѐгти, назирàти, пильнувàти, доглядàти.

Набожный—побòжний.

Наборъ (на збруѣ, поясѣ)—наскòчка. *Нуздечка з срібною наскочкою.*

Набрать—(чего безъ разбору)—нагилѝти (Екат. губ.); (набраться народу куда)—натйскатись; (—запаху отъ чего)—напахàтись.

Набрести (случайно найти)—нагѝбати, надѝбати.

Наброситься (на что)—накѝнутись, допàстись (до чого). *Вже допàвсь до варѐників! Хоч дітям трòхи зостàв.*

Набрякать—набухàти; (отъ сырости)—бучàвіти, бубнѝвіти.

Набѣлъ (молочное хозяйство)—дійво; нàбіл. (Херс). *Кòло дійва треба поратись.*

Навалить (клàди на возъ)—навантàжити.

Навалять (сдѣлать кое какъ)—набазгрàти.

Навернуться – навинýтися.

Навзничъ—навпакѝ, навзнакѝ.

На виду—на вѝдлі, на виднàці (Харьк.). *Поклади батѝ на видлі.*

Нависать (о тучѣ)—драглíти.

Навлекать—наволòчувати.

Навозный—гноєвѝй.

Навозъ—гній.

Нàволочка—пошѝвка.

Навыкнуть – призвичаїтись, навѝкнути.

Навѣдаться—навідатись.

Навѣрно—напèвне.

Навѣрняка – напèвне.

Навѣстить—одвідати.

Навѣсъ (сарай безъ двери или воротъ)—повітка; (—крыши) стріха; (далеко выступающій навѣсъ крыши, съ одной или нѣсколькихъ сторонъ избы)—піддàша.

Навязаться – учепѝтись, навъязàтися; (навязываться)—вѝснути.

Нагадить—напàкостити.

Нагайка (ремен. плеть, короткая)—малахай, карбàч, гарàпник, нагàй; хвòйда (Вол.). *Циганська хвойда.*

Нагибаться—нахиля́тися, нагинатися.

Наглядно назирцѐм.

Наглядѣться—надивѝгись.

Нагнутый—нахѝлений, пригнýтий.

Наговорить (насплетничать)—намòвити; (—вздору)—нагородѝти.

Наговоръ—намòва, помòвка.

Нагой—гòлий, голюсенький.

Нагоняй—гòнка. *Задав ёму добру гонку.*

Нагонять—настигàти, наганя́ти, доганя́ти.

Наготовить—наготòвити, настàчити. *Настачай, жінко, усёго вволю, бо гостей буде багàто.* (На готовѣ)—вготòві, на поготові.

Награда—нагорòда.

Наградить—надгороди́ти.

Надвинуть—насýнути.

Надежда—надія, сподівàння, сподія?

Надежный—нѐвиий.

Надзиратель—дозо̀рщик, догля̀дач.

Надзирать—назіра̀ти, дозира̀ти. *Дозирай за дітьма, щоб не пустували.*

Надзоръ—дозо̀р, дозір.

Надиво—на про̀чуд.

Надлежащій—слу̀шний, належѝтий.

Надлежаще (надлежащимъ образомъ)—як слід.

Надобность—потрѐба, потрібка, нужда̀.

Надоѣданіе—докуча̀ння.

Надоѣдать—докуча̀ти; ку̀чити (Радом.)

Надоѣдливый—вѣдливий, вторлѝвий, мо̀торошний, доку̀чливий, нуднѝй.

Надоѣсть—обрѝднути, опрѝкритись, напрѝкрити, доку̀чити, впектйсь; (—до нельзя)—остогѝдити, осору̀житись, осточортіти. *Як мені осоружився оцей хлопець!*

Надрываться—надсіда̀тись, надверѐжуватись, надса̀жуватись.

Надсматривать—дозира̀ти, доглида̀ти, назира̀ти.

Надсмотрщикъ—догля̀дчик.

Надсмотръ—до̀гляд.

Надуваться—надима̀тися.

Надутый (о человѣкѣ)—бундю̀чний.

Надъ (предл.)—верх, повѐрх, над. (Надъ нимъ)—верх ёго, повѐрх ёго.

Надѣлать—наробѝти; (—чего либо дурного)—натворѝти, накоїти; (—приказъ)—наброї̀ти.

Надѣть (платье)—одягтйсь, одягтѝ, надягтѝ; (—сапоги) взутися; (—что на̀ голову)—надіти, вздіти (—бѣлье)—надіти. *Одягни кожух, бо змѐрзнеш. Ти й до̀сі не (взувся) обувся? Взділа новѝй очіпок̀ъ, да й хо̀дить наче па̀ва яка̀. Надінь білу сорочку.*

Надѣяться—сподіва̀тися, надіятися, ма̀ти надію.

Наединѣ—на самоті.

Наемникъ (наемн. рабочій)—на̀ймит; (собир.)—паймѝття.

Наемница—па̀ймичка.

Наемщикъ—наѐмець.

Наемъ (въ—пойти)—у наймѝ (піти.)

Наерошиться—настовпу̀житись, настовбу̀рчитись.

Нажать—надавѝти, нагні̀та̀ти; (—намозолить)—намѝлити.

Нажить—придба̀ти, надба̀ти, нажѝти, набу̀ти.

Назвать—паменѝти, назва̀ти; (—по имени)—поклѝкати на менн̀я.

На землѣ—до̀лі. *Шапка лежить до̀лі.*

На землю (внизъ)—до до̀лу, долі. *Сідай до̀лі. Зійдѝ до до̀лу.*

Назначать—вѝзначити, назначѝти, означѝти; (—въ должность)—настановѝти; (—поименно)—паменѝти.

Назойливость—докуча̀ння.

Назойливый—докучливий, вѣдливий.

Называть—узива̀ти, зва̀ти.

Наигрывать—вигра̀вати, награва̀ти; (—усердно)—нажа̀рювати, затина̀ти.

Наизворотъ—на-вѝворот.

Наизусть — на пам'ять, на мамàй. *Читай на мамай* (Полт.).

Найти—знайтѝ; (—нечаянно набрести) —надѝбати, нагѝбати; (—ощупью) налàпати, намàцати.

Наказаніе—кàра.

Наказать—покарàти, скарàти, накарàти. *Бог ёго гріхòм покарàв.*

Наклоненный — нахѝлений, похилий. *На похѝле дèрево кòзи скàчуть.*

Наклонно—похѝло, хилкòм.

Наклонность (къ чему)—хисть?

Наклонять—ся—нахиля̀ти-ся, схиля̀тися, нагина̀ти-ся; (наклонясь напр. пить изъ ведра)—в нахѝлку, нахильцèм.

Наковальня—ковàдло.

Наконецъ — напослѝдок, опослѝдок, в кінці, а дàлі, на останці (Лѣвоб.); на решті (Прав.)

Накормить—нагодувàти.

Накричать (голову)—натýркати.

Накуралесить—набрòїти.

Налегать—(употреблять усиліе или принужденіе) насідàти, налягàти.

Налить (о напиткахъ и кушаньяхъ)—усѝпати насѝпати. *Шинкàрочко молода, Усѝп мèду ще й винà* (Народ. пѣсня).

Наличникъ (у дверей)—òдвірки.

Наличность—готовѝзна, готовина.

Наложить (въ сундукъ, чемоданъ)—накла̀сти, (—много) — напакувàти; (—тѣсно)—натѝснути; (въ безпорàдкѣ) тѣсно)—напхàти.

Намекать—натякàти, пакидàти слово. *О то я кілько раз накидàвъ слово* (Мазепа, Закр.)

Намориться—натомѝтись, наморѝтись.

Намѣреваться — наважàтись, намірàтись, замірàтись.

Намѣреніе—замàх, думка, навага? замір (Величко II 477. Закр.)

Наниматься—наймàтися.

На оборотъ—навпакѝ.

Наобумъ (сказать, брякнуть)—збýхта-барахта; (—идти)—навманнѝ, манівцèм.

На память (говорить)—з головѝ; (въ воспоминаніе) — взнак, завзнакѝ, на незàбудь; (—дарить)—на пàм'ятку.

Напасть (на слѣдъ)—натрàпити; (захватить)—запопàсти; (—на кого)—напàсти.

Напасть (имя сущ.)—нахàба, напàсть.

На перекоръ—в сýпор.

На перерѣзъ—на òдсіч, навперèйми.

Наперсникъ—вірник (Вл. Вол.)

Наперсница—вірниця (Влад. Вол.)

Напирать—пèрти, пèртися.

Напиться (до пълна)—впѝтися, упѝтися, нарізатися, налигàтися.

Напихать—набгàти, натѝскати, напакувàти, напхàти. *Набгав собі грошей повнісеньку кишèню.*

Наповалъ—лòском, пòкотом. *Усіх лòском положѝв.*

Наподобіе—накштàльт, на взір; (словно)—нàче, ненàче, як сливè. *Неначе гора якась. Сливе як пàва якась вбралась.*

Наполнять-ся—виповня̀ти-сь.

Напомнить—нагада̀ти.

Напоръ—нава̀льность. *А Силичичъ въ единомъ дому запершися, любо одстрелювався, людской навальности однак не оборонился* (Величко).

Направить—напутѝти, напра́вити.

Направленный—навѐрнутий, повѐрнутий, намірений, націлений; (о ножѣ)—вйгострений.

Направлять—направляти, наворочà̀ти; (—судно)—керува̀ти.

Направляться—простува̀ти, прямува̀ти.

Напраслина—дурнйця, напастува̀ння, наклѐп.

Напрасно—ма̀рно(е), да̀рмо, га̀рмада̀рма (Вол.-Полт.-Харьк.) дѝрно, без путѝ, на тщѐ, надарѐмне, безвйпно. *(Причепйвся га̀рма—да̀рма, задивйвся, що я га̀рна.* (Пѣсня).

Напрасный—ма̀рний, дарѐмний. *Даремна праця.*

Напримѣръ—йк-ось, напрйклад.

Напроказить—наброїти, накоїти, натворйти.

Напроломъ (нарѣч.)—прожо̀гом.

Напротивъ—сѝпроти, про̀ти.

Напрягать (умъ)—розумова̀ти, пуска̀ти ро̀зум поголові. *А ну лйшень пустіть по голові, що тут робйти.*

Напрягаться—напина̀тися, змага̀тися; —напужа̀тися, натѝжатися.

Напряженіе—натѝга.

Напрямикъ—навпростѐць, манівцем, прямцѐм? кудѝ стрі̀ла̀, туди й брела̀; на впрошкй.

На пути (въ слѣду)—у тропі.

Напѣваніе—виспівування, співи.

Напѣвать—виспівувати.

Напѣвъ (пѣсни)—го̀лос.

Напяливать—напина̀ти.

Нарваться—наско̀чити, наразйтись, нахопйтись. *Сам наразйвся на лйхо.*

Нареченный—назва̀ний.

Нарисовать (перомъ, карандашомъ)—написа̀ти; (кистью)—намалюва̀ти.

Народить—наплодйти, породйти.

Народъ—люд, наро̀д.

Нарубить (напримѣръ, дровъ)—нарубà̀ти; (подѣлать насѣчки)—нацю̀кати, накарбова̀ти, наклячйти.

Наружно—з вйду.

Наружность—поздр, вид, взір, по̀гляд. *З поздру (вйду, пдляду) здається нічдго собі чоловік. То тільки для поздру він наче щось робить.*

Наружу—навйд, на вѐрх.

Наружный—околйшній (Полт.). *Околйшня ма̀зка*—(наружная обмазка).

Нары (широкая лавка, на которой спятъ)—пі̀л.

Нарывъ—пухйрь, болйчка, вѐред.

Нарѣзать—нарізà̀ти; (—дѣлать насѣчки)—карбова̀ти.

Нарядный—одягнйй, одіжний (Харьк.); вирядний?

Нарядъ—убраннй.

Нарядиться—вбрàтись, вйрядитись.

Наряжать ся—виряжàти-ся, вбірàти-ся.

Наряженный—(одѣтый) вбрàний, убрàтий, одàгнений; (—изыскапно)—вйряжений.

Насиліе—сйлування, присилкувàння.

Насильно—сйлою, силоміць, силоміццю, живосилом (Піск.); (—нахàльно)—нахрàпом.

Наскоро—нашвидкý.

Наскоблить—наскребтй, наскромàдити.

Наскучать—докучàти, надокучàти.

Наслѣдовать—унаслідувати, одідйчити.

Наслѣдство (наслѣдіе)—спàдок; (послѣ отца)—батьківщина; (послѣ матери), —материзна.

Насморкъ—пѣжить.

Насмотрѣть—наглѣдіти, назйрити.

Насмѣхаться—глузувàти, глумйтися, надсміхàтися, кепкувàти.

Насмѣшки—кепкувàння, глузувàння, глуміння.

Насмѣшливо—глуздлйво, глумлйво.

Насмѣшливый—глумлйвий.

Насмѣшникъ—глузівник?

На спину—на вспàк, навпакй.

Наставить (уши)—насторòшити (ýха).

Настаивать—напосідàти, насідàти, налягàти.

Наставлять (учить)—вчйти.

Настежъ (о дверяхъ)—навстіж, на встàж.

Настичь—наздогнàти.

На сторожѣ (быть)—на чекý (бути.).

Настоятельно—прйтьмом.

Настоящій—справдѣшній, пѣвний, правдйвий, щйростний; (—изрѣдка говорится)—настойщий.

Настращать—наллкàти, настрахàти.

Настурція (раст.)—красòля. *Tropaeolum majus.*

Насыщать—сйтити.

Насѣдка (о куриць)—квòчка.

Насѣкать—карбовàти, нацюкувати; (деревья, какъ межевые знаки)—клáйчити (Черн.).

Насѣкомые—кузàвки, кýзьки; щільне (въ Галич.).

Насѣченный—покарбòваний.

Насѣчка—карб, карбѣць, (собир.)—карбіж. (Отсюда *карбовнйчий*—счетоводъ, отмѣчающій что либо насѣчками на палкѣ (бірка).

Натаскивать—наволòчувати.

Натискаться (натолпиться) — натйснутись; (натолпилось)—натйслося, натйснулось.

Натискъ (скопленіе народа, толпа)—нàтовп, тиск. *И паньства чортів тиск* (Гребінка).

Наткнуть—настромйти.

Наткнуться—нахопйтись, наткнýтись.

Натопить (печку, баню)—напалйти, натопйти.

Натощакъ—на тщѣ серце, на щѣ серце.

Натравить (собаками)—нацькувàти, підцковàти.

Натянуть—натягтй; (—объ одеждѣ)—нацýпити, напъàти.

На удачу—на вга̀д.

На удивленіе—на здѝв, на дѝво, на дивовѝжу.

На утекъ (броситься)—на втіки, на втікача̀.

Научить—вивчити, повчѝти, навчѝти.

Научиться (чему)—переня̀ти, повчѝтись, навчѝтись.

Наушничать—натỳркувати (въ ỳха), наỳщувати.

Наущеніе—натỳркування, підмо̀ва, підмовля̀ння, підуст?

Нахватать—нахапа̀ти; (—награбить)—нага̀рбати.

Нахмуриться—насỳпитись, посỳпитись.

Находиться—знахо̀дитися, бỳти.

Находка—нахідка.

Нахохлиться (о птицахъ)—насторо̀шитись, настовпỳжитись.

Нацарапать—надря̀пати.

На цыпочкахъ—на вспиня̀чки, на па̀льцях.

Начало—почѝн, поча̀ток, зачѝн; (начала)—поча̀тки; (съ самаго начала)—з первонача̀лу, на сам перед.

Начальникъ—ватажо̀к, ватàг, старшѝй, старшина̀.

Начальство—зверхність (Закр.).

Начальствовать—правува̀ти, верхово̀дити, пра̀вити. *Нема Січи; пропав и той, що всім верховодив* (Шев.).

Нача̀ть—уча̀ти, розча̀ти, поча̀ти, вча̀ти, зача̀ти; (—стать дѣлать)—заподіяти.

На четвереньках—ра̀чки.

Начинать—почина̀ти, вчина̀ти, розночина̀ти.

На что?—навіщо? нащо? (на что то)—на щось.

На̀шесть (для курей)—сідало.

Нащупать—нама̀цати, нала̀пати.

На яву—увіч.

Наѣсться—наі́стись; (—шуточно)—набỳхатись; (—презрительно)—нало̀патись, натріскатись.

Не (частица)—не, ані. *Не він и не я. Ані він, ані я.*

Неблагодарный—невдя̀чний.

Небо (во рту)—підлокго̀ня (Екат.)—підлебѐння, піднебѐння.

Небольшой—невелѝчкий.

Небрежно—недба̀ло, неберѐжно, неува̀жно.

Небрежность—недбалість.

Не вдругъ—нера̀птом, нера̀зом.

Невеселый—смỳтний, невеселий.

Не взирая—невважа̀ючи.

Невидѣть—не ба̀чити, не вбача̀ти.

Невкусный—несма̀чний.

Невнимательно—неува̀жно.

Невнимательный—неува̀жний

Не во время—невча̀с.

Неволить—сѝлувати, нево̀лити.

Невольно—знѐхотя, мимоволі.

Невпопадъ—невла̀д, не до ладỳ, недого̀дно.

Невредить—нева̀дити.

Не въ домёкъ—невдога̀д. *Мені й невдогад, що завтра свято.*

Не въ одинъ разъ—незра̀зу, незаразо̀м.

Невыгодно—незго̀дно.

Невыгодный—незго̀дний, некорѝстний.

Невыносимый—нестерпу̀чий.

Невыѣзженный (о лошади)—нѐук.

Невѣдѣніе—невідання.

Невѣжда—неук. *Петръ I зъ неуковъ рускихъ починилъ учеными* (Величко II. 518).

Невѣжливость—незвича̀йність.

Невѣжливый—незвича̀йний.

Невѣрить—невірити, не ня̀ти віри, не дійма̀ти віри; (неповѣрить)—непоня̀ти віри; (невѣрится мнѣ)—неймѐцьця ві-ри; (утратить вѣру, довѣріе)—зневі̀ритись.

Невѣста—молода̀.

Невѣсть что—незнать що̀.

Негдѣ—ніде, нігде, нема̀-де.

Негодница—ледащѝця.

Негодное—нѐгідь.

Негодный — негода̀чий, непотрібний, непу̀тний, непута̀щий.

Негодяй—леда̀що.

Негодящійся—нездатний, непригодний, недогодний.

Недалеко—неподалеку̀, недалѐко, недалѐчко, неопода̀ль.

Недалекій — недалѐнний, недалѐкий, блѝгомий, блѝгом. (Блѝгомий, блѝгом—употребляется въ слѣдующемъ случаѣ: *бач, блѝгомий світ!*—или: *блѝгом світ!* т. е.—вишь близкое разстояніе)!

Недозрѣлый—неспілий, недоспілий.

Недосмотръ—недогля̀д.

Недоставать — бракува̀ти. *Дівчат у нас бракує, а хлопців—сила.*

Недостатокъ (въ чемъ, чего)—неста̀ток, недоста̀ча, (порокъ)—ва̀да. *Без жадної вади кінь.*

Недостаточность—неста̀ток.

Недоуздокъ—обро̀ть.

Недѣльный—тижнёвий.

Недѣля—тѝждень; (—св. Троицы)—клѐчальна неділя, зелені святкй, (уменьш.) —тѝжник. (Недѣлю времени пробыть проводить)—тижнюва̀ти. *Тижнюва̀ли у нас москалі* (Харьков. губ.)

Неестественный—нѐсвітний.

Нежеланіе—нѐхіть.

Нежели—як, ніж (Лѣвоб,); нім (Прав.).

Незабвенный—незабу̀тній, вікопо̀мний. *Нехай станеться на вікопомную памятку* (Орликъ, Закр.).

Незаботиться—недба̀ти.

Незабудка (раст.)—Люби-мене. *Myosotis palustris.*

Незамѣтить—незува̀жити, неприкмітити; (—какъ...)—незчу̀тись.

Незаконнорожденный — байстру̀к, байстря̀; (—иронически)—безба̀тченко, семиба̀тченко.

Незамѣтно—незна̀ть. *Сидить Ігнат, ёго приземлі незнать.* (Загадка, озн. *погребъ*).

Незанятый (свободный) — гуля̀щий. *Де е гуляще місце, там и сідай.*

Незаслуженно—ду̀рно.

Нездоровье — недомагання. (См. Болѣзнь).

Незнакомецъ—незнаѐмець?

Незнакомый—незна̀емий.

Неизвѣстно—незвісно, незнать; (незнакомо) не по знаку̀. *Незнать куди̇ подівся.*

Неизвѣстность—бѐзвість.

Неизвѣстный—недовідо̀мий, незна̀мий, безвістний. *З незнамого краю* (Мордовцевъ).

Неизмѣнный—непохи̇бний, незмі̀нний, неодмінний, ста̀лий?

Неизмѣримый -безмірний.

Неизчислимый - незлічи̇мий.

Неизъяснимый- невимо̀вний, неспогада̀ний (Закр.).

Неимѣется (нѣтъ)—нема̀, немае; (умен.) —нема̀ечки (Харьк.).

Не имѣть времени--не мати ча̀су, ніколитись. *Так мені заніколилось.*

Неискренность—нещи̇рість.

Неисчерпаемо- невиво̀дно.

Неисчерпаемый— невиво̀дний.

Некогда—ніколи.

Некрасиво—нега̀рно.

Некрасивый — нега̀рний; нехорошкува̀тий (Екат.).

Некрѣпкій—неду̀жий, не міцний, не кріпкий; (о людяхъ, слабаго тѣлосложенія)—крихкоті̀лий. *Ота молоди̇ця при сназі̀, а се—крихкоті̀ла.* (Полтав. губ. Лубен. у.). *Снага̀:* сила, здоровье.

Не крѣпко (не очень)—не ду̀же.

Не къ чему—нема чого; (—негодный) —не на̀що. *Став у нена̀що.*

Неловкій—неметки̇й (Закр.), незру̀чний, невклю̀жий.

Неловко (не по себѣ)—ніяково.

Нельзя — немо̀жна, нево̀льно, дзу̀ски, зась. *А дзуски* или *а зась*! (—вотъ тебѣ кукишъ).

Нелѣпица—невідь що, незна̀ть що, нісенітниця, дурмани̇на.

Нелюдимъ—нелю̀да, безлю̀дько. *И на взнаки̇ не дасть,—такий безлюдько!* (Навзнаки̇ не дати: не заявить своего присутствія (Екат. губ.).

Не мало -чима̀ло.

Немедленно—нега̀йно, незаба̀ром, за̀раз. *За̀раз иди̇.*

Немедленный—нега̀йний?

Немилый—нелю̀бий.

Неминуемо—немину̀че.

Немного—тро̀хи, не́бага̀то, небага̀течко, щось; тро̀шки, трішечки, небага̀цько; (немного не)—ма̀лощо. *Мало що не повний горщик.* (Почти что)—о̀маль. *Омаль не з батька буде заввѝшки.*

Не мочь (не быть въ силахъ)—незду̀жати, незмогти.

Ненавистный—ости̇лий, нена̀висний.

Ненадежный—непѐвний.

Не надо (не нужно) не трѐба, дармà, дàром; сількісь, сількось (Екат.).

Не напрасно—не даремне, не дỳрно. *Я працёвав не дурно, такѝ трòхи заробив.*

Не напрасный—недарѐмний.

Ненастье—негòда, хлю̀ща, хвѝща.

Ненасытность—несѝтство (Закр.).

Ненужно—нетрѐба.

Ненужный—непотрібний.

Необдуманно нерозвàжно.

Необрѣзанный (напр. о книгѣ)—неокрàяний, необрізаний.

Необходимо—неминỳче.

Необходимый—неминỳчий; (необходимѣйшій)—найпотрібніший.

Необыкновенно—надзвичàйно, незвичàйно.

Необыкновенный—незвичàйний, надзвичàйний, несвіцький (Харьк.). *З бàтька, з діда, с прàдіда не був я злòдій,—се несвіцький сòром.*

Неодѣтый—невдя̀гнений, неубрàтий.

Неожиданно (вдругъ)—несподівано, негàдано, рàптом, сусіль. *Сонечко сусіль у вікòнечко* (Поговорка, Екат. губ.).

Неожиданный—несподівàний.

Неопомниться—несчỳтись, нестя̀митись.

Неопрятно—нечупàрно, неохàйно.

Неопрятный—нечупàрний, неохàйний.

Неосмотрительно—необàчно, знеобàцька.

Неосмотрительность—необачність.

Неосмотрительный—необàчний.

Неосновательный—непутя̀щий.

Неостанавливаться—невгавàти.

Неосторожно—неберѐжно, необàчно.

Неосторожный—необàчний, неберѐжний.

Неотёса (грубый человѣкъ)—мугѝрь.

Неотступно—прѝтьмом, неодходимо (Харьк.). *Неодходимо благае грошей.*

Неохота—нѐхіть.

Не переставать—невгавàти.

Непобѣдимый—незвитя̀жний (Піск.).

Не по вкусу—не в смàк, не до смаку, недогòдно.

Неповоротливый—неповороткѝй, пришелѐповатий.

Непогода—негòда, слёта, хлюща, хля̀кга (Харьк.), хвѝща (когда идеть мокрый снѣгъ).

Неподвижно—непорỳшно, нерухòмо.

Неподвижный—нерухòмий, непорỳшний.

Неподдѣльный—щѝросний.

Непозволить—заборонѝти.

Непоколебимый—нехѝбкий, непохѝбний.

Непокорность—непокірливость.

Непокорный—непокірливий.

Непонимать—нетя̀мити, нерозуміти; (не пойму)—невтнỳ.

Непостоянство—нестàлість.

Непосѣда — непосидà̀чка, швèндя; побігýця (Екат.).

Непремѣнно — неодмінно, безодмінно, прйтьмом.

Непрерывно (неустанно) — безугà̀ву; безвідгà̀лу, безугавно.

Непрерывный — безустà̀нний, безугà̀вний.

Неприкосновенный — непорýшний.

Неприлично — негòже, не слід, не подòба річ, не до звичà̀ю. *Не слід тобі тудѝ ходѝти.*

Неприличный — негòжий, незвичà̀йний.

Непристойный — сороміцький, стидкйй.

Непріятельскій — врà̀жий, ворòжий. *Що за врà̀жа мà̀ти!*

Непріятно — нелюбо, прйкро.

Непріятность — прйкрість.

Непьющій (трезвый) — непитýщий.

Нерадиво — недбà̀ло.

Нерадивый — недбà̀лий.

Нерадивость — недбалість.

Неразговорчивый — неговіркйй.

Неразсудительно — нерозвà̀жно.

Неразумѣющій — нетямýчий.

Нерасположеніе (къ кому) — незичлйвість.

Нерѣшаться (колебаться) — вагà̀тися, перемінà̀тися.

Нерѣшительность — вагà̀ння.

Неряха — нехлюя, задрі(и)па, нечупà̀ра.

Несвоевременно — не в чà̀с, не в пòру.

Не сильный — недýжий, не міцнйй.

Несказанно — невимòвно.

Несправедливость — крйвда.

Несогласіе — незгòда.

Несогласный — незгòдний.

Несостоятельность — неспромòжність.

Неспокойный — невпокійний.

Неспособность — нездòльність, нездà̀тність.

Неспособный — нездà̀тний, нездòльний, недотèпний, нестíпний.

Неспѣлый (незрѣлый) — нèстиглий (Харьк.); (—о ржи) — свидовйй. *З свидового жита смашна каша.*

Нестарательный — недбà̀лий.

Нести покаяніе — покутувà̀ти.

Несчастный — бездòльний, безчà̀сний, несчаслйвий, бідолà̀шний.

Несчастье — недòля, безголòв'я, безталà̀ння, лихоліття, хà̀лепа, лиха година, лйхо, несчà̀стя; (—несчастный слýчай) — причйна.

Склà̀лась ёму причйна:
Головоньку пробѝла (пѣснь);

(Несчастная пора) — лихà̀ година, злйгодні.

Не только — не тільки; не одно̀ (Полѣсье). *Не одно̀ хà̀та, усѐ погорíло.*

Нетопырь (жив.) — кажà̀н; коржà̀н (Радом.) *Vespertilio.*

Нетрезвый — підпйлий, напйлий.

Не тугой — слабкйй.

Неуваженіе — зневà̀га.

Неуважительно — зневà̀жно, невà̀жливо, неувà̀жно.

Неуважительный—неува̀жний.

Неудачливость—бездо̀лля.

Неудачливый—бездо̀льний.

Неудержимый—непогамова̀ний?

Неудовлетвореніе—недого̀да.

Неудовлетворительность — недого̀дність.

Неужели—невжѐ, чивжѐж, хиба̀.

Неуклонно—непохи́бно.

Неуклонный—непохи́бний.

Неумолимый—невблага̀нний.

Неумышленно—неумы́сьне, нѐхотя, нена̀ро̀ком.

Неумѣстно—не вподо̀ба річ.

Неумѣющій — неумітний, нетямучий, невміючий.

Неунимающійся—невгаву̀чий.

Неупотребленіе—невжива̀ння.

Неурожай—недоро̀д, неврожа̀й.

Неурожайный—недоро̀дний.

Неурядица—безла̀ддя, розгардія́ш.

Неустрашимый—завзя̀тий, голінний.

Неуступчивость—завзя̀ття, завзя̀тість.

Неуступчивый—завзя̀тий, кремѐзний, неува̀жний, упи́ристий.

Неусыпный—невсипу̀чий.

Неутомимый—невгаву̀чий.

Неучтиво—незвича̀йно, негрѐче.

Нехорошо — недо̀бре, нега̀рно, нехо̀роше.

Нехорошій—недо̀брий, нега̀рний.

Нехотя—незна̀рошне; (—дѣлать) — нѐхотя, недба̀ло.

Нехуже (почти что такъ хорошо) — незгірш.

Нечаянно—зненà̀цька, ненаро̀ком, незна̀рошна, несподіва̀но.

Нечистота—нѐчисть, бру̀д: (—во влагѣ) —муть.

Нешутя—навспражкй.

Ни вочто (обратить)—вні́вець; (—ставить)—за нізà̀що (ма̀ти). *Вони уніятів за нізащо мають.*

Нивѣсть (гдѣ, куда)—незна̀ть, хто ёго зна̀, бо̀зна.

Ни гугу—ні́чичи́рк.

Нижній—до̀льний, ни́жній, низови́й.

Низменность—низовина̀, поло̀г, низкоді́л.

Низъ—дол, ни́з.

Никогда—ніко̀ли.

Никто—ніхто̀; (уменьш.)—ніхтоні́сенько.

Никуда—ні́ку̀ди.

Ни почемъ—ані га̀дки, байдужѐ. *Хоч горù усе: ёму ані га̀дки.*

Нить—ни́тка, ни́точка; (множ.)—ни́тки; (собир.) — ни́тя; (— несученныя изъ охлопьевъ)—вал; (—мониста) — разо̀к (намі́ста).

Ничего—дарма̀, нічѐго; (ничего не подѣлаешь! но увы!)—та-ба! *И рад би купити, та ба!—грошей катма.* (Ничего ровно)—анічогі́сенько.

Ничтожество—ні́кчемність (правобер.).

Ничтожный—ні́кчемний.

Ниша—заканѐлок, ні́чурка.

Нищенскій (бѣдный)—злидѐнний; (при-

надлежащій нищему)—старчàчий, старèцький. *Старецька торба.*

Нищета—убóзтво, злúдні.

Нищій—стàрець, стàрчик; (нищій ребенокъ)—старчй.

Но (а)—аж, алè; да, ено, ино, леч, та. *Не ляв вірі, аж вийшло усе правда.* (Но вѣдь)—аджè, аджèж.

Новогодній—новорòшний.

Новолуніе—молодúк.

Новость—новинà, новúнка, первинà, першинà.

Ноготокъ (раст.)—нагідка. *Calendula pluvialis.*

Ногтоѣда (болѣзнь)—вòлос.

Ножны—пòхви, піхви.

Ножъ—ніж; (—для хлѣба)—колодій, колодàч; (—сапожничій)—гнінèць; (плохой ножъ изъ косы)—косàрь, кіска; (—складной)—чепèлик.

Ночникъ—каганèць.

Ночь—ніч; (уменьш.)—нічка.

Ночью—вночі, ніччю.

Ноябрь (мѣсяцъ)—Грýдень.

Нравиться—подòбатись.

Нравъ—вдàча, нòров; (по нраву)—до вподòби.

Нужда—потрèба, нужда, потрібка.

Нуждаться—нуждàтись; (—въ нищѣ) голодувàти; (—во всемъ)—бідувàти.

Нужно—трèба, потрібно, трà.

Ну ка!—Дей ко! Ну лúшень.

Нынѣ—тепèр, тепèречка, тепèренька, нúньки (Волынск.)

Нырнуть—пурнýти, нирнýти; (многокр. т. е. нырять)—пуринàти, нирàти; (ныряя плавать)—наввúринки (плàвати).

Нѣжить—голýбити, милувàти, нестúти.

Нѣкогда (когда то)—колúсь. Некогда (нѣтъ времени)—нікóли.

Нѣкоторый—якúйсь, денèякий, дèкотрий, инкотрий (Полт.) *Денякі люде; якийсь час.* (Иной)—дèякий.

Нѣкто—хтось; (кое кто)—дèхто

Нѣмой—німúй, німàн (Піск).

Нѣсколько—скількись, дèкільки; кількòро (Правоб.); (—свыше десяти)—кільканàдцять (правоб.); (—нѣсколько десятковъ)—кількодесúт.

Нѣтъ (отрицаніе)—ні; (—не имѣется)—немà, Бíг-ма; (—неимѣется, говоря гнѣвно)—чортмà, катмà; (нѣтъ времени)—немà чàсу; (нѣтъ ужъ)—ні вже.

Нѣчто—щòсь; (—неподобное—бòзнащо. *Бо зна щò ти кàжеш!* (—неприличное)—бодай ёго не казать. *Там такè, що бодай ёго неказать!* (—дурное, скверное,) ка-зна що (т. е. кат-знаещо); кат-батька-зна-щò.

О.

Оба—обúдва, обòе; (обѣ)—обúдві.

Обварить—опàрити, ошàрити. *Ошпарив руку.*

Обвернуть—увинýти, обвинýти, обгорнути.

Обвинять—винúти, виноватúти; (претендовать на кого)—жалкувàтись; (—жалуясь на кого)—оскаржàти; (обвиня-

емый)—виновàчений,(обвиненный)—повиновàчений, обвиновàчений.

Обворовать—обікрàсти.

Обворожительный—чарівний.

Обворожить—зачарувàти, очарувàти, причарувàти.

Обворотить—обернýти, обгорнýти, загорнýти.

Обвѣнчать—звінчàти.

Обдергать—обсмúкати.

Обдертый (о человѣкѣ)—обшàрпаний, обдèртус.

Обдирало (взлточникъ)—драпіка, здúрця (Правоб.)

Обдуманность—розвàга. *Се треба робúти не зря, а з розвагою.*

Обдуманно—з розвàгою, розважно?

Обдумываньe—розважàння?

Одбумывать—розважàти, обмисля̀ти, міркувàти, мізкувàти, метикувàти.

Обдѣлать—обробúти; (опачкать)—уробúти. *У що се ти так уробив свùту?*

Обдѣлка—оправà; обрòба (Под. губ.).

Обезкуражить—збентèжити.

Обезпечить (снабдить)—зарàдити, (себя)—зарàдитись; (предупредить случайность)—запобігти.

Обезславить—ославити.

Обезумѣть—збожевòліти, з пантеляку збúтись, з плúгу збúтись, обезглýздіти, здуріти, знавісніти? з глýзду зсýнутись.

Обжечь (волосы)—опалúти, обшмалúти; (обжечься)—опектúсь;(обжигать шерсть, дерево)—осмалювати; (—кирпичъ, известь)—випàлювати.

Обжора—прожòра; прòїсть (Екат. г.).

Обжорливый—прожòрливий; проїснúй (Харьк. губ.).

Обзоръ—перегля̀д, оглядàння.

Обзывать—узивàти.

Обивать (сукномъ, матеріею)—побивàти; (однокр.)—побúти.

Обида—крúвда, врàза, обрàза (Пр.)

Обидно—крúвдно (Кіев. Вас.).

Обидный—уразлúвий.

Обидчикъ—напàсник.

Обидѣть—укрúвдити, окрúвдити, уразúти, скрúвдити; (обидѣться)—образитись; (многократ. обижать)—уражàти, ображàти, крúвдити, укривжàти, обіждàти, напастувàти.

Обиліе—рòскіш.

Вилітàли òрли
Зза крутої гòри,
Вилітàли, буркотали,
Роскоші шукàли (Пѣснь.)

Обильный (фруктами, цвѣтами, о деревѣ)—рясний. *Рясна вùшня.*

Обильно (о листьяхъ, фруктахъ на деревѣ)—рàсно.

Обиталище—жúтло, домівка, господа.

Обладаніе—володіння.

Облако—хмàра, хмàрина, хмàрка.

Область—край, країна, палèстина.

Облачный—хмàрний.

Облегчаться—лèгшати; (облегчиться)—

полѐгшати, одлѝгнути; (о скорби)—розвàжитись.

Облегченіе (обстоятельства)—вольгòта, пільга; (отъ болѣзни)—одлѝга, полѐгкість.

Облегчить—попільжити (Полт. губ.).

Обликъ—облѝччя, вид.

Облиться—влѝтися.

Облѣниться—розледащіти, розлінувàтися.

Обмакивать—вмочàти, мочѝти.

Обмануть—обдурѝти, одурѝти, піддурѝти, обманѝти.

Обманщикъ—дурѝсвіт.

Обманчивый—звòдний, облу̀дний.

Обманывать—дурѝти, обду̀рювати.

Обманъ—обмàна, мана, дурисвіцтво (Харьк.).

Обморочивать—морòчити, тумàнити, бàляси підпускàти.

Обмошенничать—ошахраїти.

Обмѣняться—замінѝтись.

Обмѣривать—умірювати, обмірювати.

Обнажить—заголѝти.

Обнародовать—оголосѝти (книжн).

Обнаруживать—виявлѝти; (обнаружиться)—вѝявитись, вѝзначитись.

Обнимать—обіймàти.

Обницать—зъубòжати, оболѝтись.

Обновить—поновѝти; (обновиться)—зновѝтись.

Ободокъ (сосу̀да и т. п.)—обідѐць; (сита, рѣшета)—обічàйка.

Ободранный—обшàрпаний, обдѐртий, обідраний; (ограбленный, или о деревѣ)—облу̀плений.

Ободрать—обідрàти, обдѐрти, обшàрпати, (—кожу съ животн.)—оббілувàти; (—кору по дереву)—облупѝти.

Обогатить—збагатѝти.

Обогащаться—багатіти.

Обогащеніе—збагачѐння.

Обогнать—вѝпередити.

Обожженный—опàлений, опѐчений; (—горячею водою)—опàрений, ошпàрений; (—о кирпичѣ)—вѝпалений.

Обозначить—означѝти, вѝзначити; (многіе предметы)—позначѝти.

Обозрѣвать—оглядàти, озирàти.

Обозрѣніе—оглядàння, перегля̀д, огля̀д.

Обои (стѣнные)—шпалѐри.

Обойтись—обійтѝся, перебу̀тися.

Обольщеніе—омàна, манà.

Обоняніе—нюх. *Добрий нюх має,—почув поживу.*

Обонять—чу̀ти (носом); (нюхать воздухъ, о собакѣ)—вітрити.

Оборванецъ—голодрàбець, обірванець, обшàрпанець.

Оборваный—обшàрпаний, пошàрпаний.

Оборвать—обірвàти, обшàрпати.

Оборона—відборòна, оборòна.

Обороняться—боронѝтись, відборонàтися.

Оборотень—перѐвертень, вовкулàка.

Оборотливый—зворо̀тчивий.

Оборотъ—поворо̀т, зворо̀т, зворо̀тка.

Обоюсторонній—обопо̀льний.

Обрадованный—зраді̀лий.

Обрядовать — зра̀дувати, пора̀дувати; (—ся)—зрадіти.

Образованный—письмѐнний.

Образумиться—схамену̀тися, прийтѝ до гл̀зду.

Обратить—поверну̀ти, оберну̀ти, наверну̀ти. *Нас ра̀бин наверну̀в би на жидівську ві̀ру.* (—ся къ кому)—оберну̀тися, поверну̀тися (—ся за дѣ̀ломъ) вда̀тися; (—ся во что волшебствомъ)—перекѝнутись, ста̀ти. *Відьма перекинулась (ста̀ла) сорокою.*

Обратно—поворітьма̀, наза̀д. *Повертай наза̀д!*

Обратный—зворо̀тній. *Зворотні коні.*

Обращать (вниманіе)—уважа̀ти, вважа̀ти. *Уважа̀й добре, куди йде дорога. Не вважа̀й на ёго слова!* (Обращаться къ кому за дѣ̀ломъ)—оберта̀тись, вдава̀тися.

Обременять—отя̀гча̀ти, заважа̀ти. *Не заважить тобі й самому зходити.*

Обрисовать—обмалюва̀ти.

Обриться—оголѝтися, оголѝтися.

Оброкъ—чинш.

Обронить—упустѝти, загубѝти.

Обрубить—обруба̀ти; (вѣтви)—обчухра̀ти.

Обрубокъ—оцу̀пок, цуру̀палок, утѝнок.

Обругать—вѝлаяти, нала̀яти.

Обрученіе—зару̀чини.

Обрученный—заручѐний.

Обручиться—заручѝтися.

Обрушиться (бѣдѣ)—окошѝтись.

Обрывъ—падь, кру̀ча.

Обрѣзъ (книги)—бѐрег (Піск.).

Обстоятельно—докла̀дно.

Обстоятельства—приго̀да, приго̀донька, околѝчность (*Наталка Полт.* Котл.).

Обсудить—зва̀жити, обмі̀ркува̀ти, обрахува̀ти, обметикува̀ти.

Обсужденіе—метикува̀ння, мі̀ркува̀ння.

Обсчитывать—улі̀чувати, облі̀чувати.

Обтянуть—обтягтѝ.

Обуза—глоба̀.

Обхватить—обійна̀ти.

Обходительный—ввічливий.

Обширность—розлегліст̀.

Обширный—розло̀гий, просто̀рий.

Обшлагъ—закавра̀ш, закарваш; карва̀ш (Влад. Вол.).

Общественный—громà̀дський.

Общество (сельское, городское)—громà̀да; (знакомыхъ)—товарѝство; (—коммерческое)—спі̀лка; (въ обществѣ съ кѣ̀мъ, съ обща)—поспі̀ль, поспо̀лу.

Общій—спі̀льний, соку̀пний, умі̀сний. *Сокупне по̀ле. У нас з бра̀том умі̀сне господарство.*

Община—громà̀да.

Общинный—громà̀дський, громадà̀нский.

Общность—спі̀льність (Піск.)?

Объѣдки—недоїдки; (—сѣна, соломы)—перѐїди (Херс.); зъїди (Полт.).

Объявить (публично)—оголоси́ти; (кому слѣдуетъ)—оповісти́ти, ознаймити.

Объявленіе (публичное)—ознаймова́ння.

Объявленный (публично) — ознаймо́ваний.

Объясниться—вйсловитись.

Обыкновеніе—поведѣнія, звйчай, обйклость. *Удержймося при старобытныхъ своихъ обыклостяхъ* (Скорон. Закр.).

Обыкновенно—звйчне.

Обыкновенный—звйчний, звича́йний.

Обыскать—перешука́ти, обшука́ти, обша́рити, переша́рити; (обыскивать по подозрѣнію въ воровствѣ)—трусйти.

Обыскивающій (дѣлающій обыскъ)—трусій (Харьк).

Обыскъ—трус.

Обычай—звйчай.

Обѣ—обйдві; (обѣими руками)—обіруч.

Обѣднѣвшій — збіднілий, зъубожа́лий, знища́лий.

Обѣднѣть—зубожати, збідніти.

Обѣжать—обібгти; (вездѣ)—обігати; вйшмигати.

Обѣтъ—зарок.

Обѣщаніе—обітниця, обіцянка.

Обѣщать—обіця́ти, обіща́ти.

Обязанность—обовъя́зок?

Обязанный повйнний, вйнний, вйнен.

Овладѣть — заволодіти, опанува́ти, засягти.

Овощи—горо́дина, городовина, ва́рево.

Овражекъ—яр, я́рок; (увел.)—я́руга; (—поросшій лѣсомъ)—байра́к.

Овца—вівця, овечка; (свыше 3-хъ лѣтъ)—ма́тка; (—двухлѣтняя)—невоа́ (Херс.) (—однолѣтняя)—я́рка; (—менѣе года)—ягнйчка.

Овчарня—кошара.

Овчина—смушок.

Овчинный—смушко́вий.

Огадиться—огидитись, опаскудитись.

Оглобли—голоблі.

Оглядываться—огляда́тися, озира́тися.

Огненный—огнйстий, огня́вий, огня́нний.

Огниво—кресало, кре́сево.

Огонь—вогонь, багаття; (горящій костеръ, или мѣсто гдѣ огонь былъ)—о́гнище.

Огораживанье—городьба́, горо́жа.

Огородъ—горо́д.

Огорченіе—жаль, прйкрость.

Ограбить—порабува́ти, обіра́ти.

Ограда—огоро́жа, загоро́да; (—плетень) тин, ліса; (—изъ жердей)—вирра́, завора; (—изъ досокъ—діло́вання (Лѣвоб.); парка́н (Правоб.); (—изъ вертикально стоящихъ бревенъ) — частокіл; (—для загона скота)—обора, загон.

Огромный — величе́нний, величе́зний, здоровенний.

Огурецъ—гірок, гурок, огірок; (уменьш.)—гірочок, огірочок.

Одежда — оде́жа; о́дяга (Полт. Луб.) (костюмъ) — убрання; (—парадная)—ша́ти.

Одинаковый—однàкий, одинàкий, однаковісенький.

Одинокій—самòтній.

Одиночество—самотà.

Однакожь—протòж, протè, однàче, однàк, усе такй. *Сім лiт городи не родùв, протò голоду не булò* (Посл.).

Одноколка—бідà, бідка; (о плохой, шуточно)—прйбідка.

Однолѣтній (о животныхъ)—годовйк.

Одолжать (давать взаймы)—позичàти; випозичàти. *Позùч менi плуга.*

Одолженіе—позùка, позùчка, мйлость; (сдѣлай одолженіе)—зроби мйлость, зділай милость; (сдѣлай одолженіе скажи)—скажи на мйлость.

Одолѣть—змогтй, перемогтй, здоліти, подужати, поборòти. *На сùлу змогли, у чотирёх на сùлу повалùли.*

Одряхлѣть—зстàрітись.

Одуванчикъ (раст.)—кульбàба, кульбàбка. *Leontodon taraxacum.*

Одуматься—схаменýтись, оханýтись, одýматись.

Одурѣть—здуріти, одуріти.

Одѣванье—одягàння, вдягàння, вбірàння.

Одѣвать—вдягàти, одягàти, вдівàти, зодівàти, зодягàти; (одѣваться, кромѣ словъ выше перечисленныхъ, съ прибавленіемъ *ся*)—вбірàтись. *Вбрався у нову свиту.*

Одѣтый—одягнений, вбрàний, вбратий.

Одѣяло (преимущественно посконное)—ковдра, кòдря (Кремен. Омельн.); дрюгàнка, дрюгàлка (Кременч. Келеб.); (изъ мягкаго войлока)—ліжник. (Впрочемъ дрюгàлкою называютъ также всякое рядно изъ толстаго вàлу).

Ожерелье—намйсго.

Ожесточеніе—заятрѐння?

Ожесточенный—запѐклий. *Запѐкла душà*—(грубый характеръ, ожесточенное сердце).

Ожесточиться—озвіритись.

Оживать—оджèвати, оживàти.

Оживлять—опоживлйти, оживлйти.

Ожиданіе—сподівàння, сподівàпка, жданкй, жданнй.

Ожиданный—сподіваний, ждàний.

Ожидать—ждàти, дожидàти, чекàти, трівàти. *Потрівай не тікай, куплю черевйчки* (Пѣснь); (—чаять) сподівàтись.

Озлиться—розъюшйтись, розізлйтись; (—вдругъ)—зкипіти.

Ознакомиться—обізнàтись, спізнàтися. *Зъ козаками обознавшись* (Величко).

Означать—знàчити; (мѣтить)—вимічàти, визначàти, значйти; (деревья, какъ погранич. признаки)—клячйти (Черн.)

Озябнуть—змèрзнути, змèрзти.

Окаймить—облямувàти.

Окаймленный—облямòваний.

Окалина—жýжелиця.

Окинуть (глазомъ)—озирнýти, òком зкйнути.

Окисать—кйснути, скисàти.

Окладъ (на иконѣ)—шàта.

Оклеветать—обрехàти.

Окно, окошечко—вікнò, вікòнце, вікòнечко.

Около—бíля, побíля, кòло, кíля (Харь.).

Околотень — убоїще (Упрямецъ, не боящійся побоевъ).

Околотокъ—околія?

Околѣть—здòхнути, издòхнути, здòхти, дуба дàти, одубíти.

Оконечность—ріжок, кінѐць. *Поставила горщок на самім ріжку стола.*

Окончаніе—скінчàння; (—жàтвы)—дожѝнки, обжѝнки (Такъ называется и пирушка, устраиваемая по этому поводу).

Окончить—скінчѝти; (—дѣла)—упòратися.

Окоченѣть—одубíти, задубíти, скоцюбíти.

Окрестность — окíл, околія, окòлиця. *Нема в світі до окола,*
Як мій миленький Микола (Пѣснь).

Окреститься (объ иновѣрцахъ)—вѝхреститись.

Окрестный—окíльний. *Усі окíльні селяне на се згòдяться*, (—мѣстà, крàй)—облеглі.

Окрещенный—хрещѐний; (—изъ иновѣрцевъ)—вѝхрещений.

Окрòшка (кушанье)—холодѐць.

Округлить (вещь)—вѝкруглити, скруглѝти.

Округъ—окíл; обвòд (Гал.). (Въ Бессарабіи, Хотинскій уѣздъ съ древнихъ временъ дѣлился на окòли, какъ бы волости).

Окруженный—отòчений.

Окружить—оточѝти. *Оточѝли гетмана сторóжою доброю на ничь* (Лѣт. Самов.)

Окружность (или окресность селенія)—окòлиця; (—круга, тарелки)—òбід.

Октябрь—листопàд.

Окупъ—скуп.

Олухъ—ёлоп.

Ольха (дер.)—вíльха. *Alnus incana.*

Омерзительный—мерзѐнний, огѝдний.

Омерзѣніе—огѝда.

Омерзѣть—огѝднути, згѝдитись.

Онѣмечить—понімчити, онімѐчити.

Опадать—спадàти. *Вода вже спадає.* (—опухоли)—зтухàти.

Опаленный — запмàлений, присмàжений, осмàлений; (о человѣкѣ)—опѐчений.

Опалить—осмалѝти, присмàжити.

Опаривать—шпàрити.

Опасеніе—опàска. *Чумакѝ без опàски спàти полягàли.*

Опасный—небезпѐшний. *Дорога небезпѐшна.*

Опеленать — повѝти, сповѝти. *За горами гóри, хмàрами повиті* (Шевч.)

Опереться—спѐртися, опѐртися, навалѝтися, злягтѝ, прислонѝтися. *Не злягай на мене.*

Опечалить—зажурѝти.

Опилки (дерева)—опѝлки (Лѣвоб.); трѝни, тѝрса (Правоб.).

Оплеуха—лѝпас, лящ.

За кучму сю твою велѝку,
Як дам тобі ляща у пѝку (Энеида).

Оплошать—зплоховàти, зхѝбити.

Оповѣстить — обвістѝти, сповістѝти. *Чрезъ пословъ своихъ обвистивъ* (Величко). (—разсказать)—оповідати, розповідати.

Оподздать—спізнѝтись, опізнѝтись, забарѝтись.

Опомниться—схаменѝтись, зтѝмитися, спохватѝтись, зчѝтися, зглѝнутися. *Зглянься на сѐбе!* (—послѣ обморока или сна)—очѝняти, прочѝматись.

Опостылый—огѝдлий, обрѝдлий.

Опостылѣть—огѝднути, обрѝднути.

Опоясаться — оперезàтися, підперезàтися.

Оправдать (слова, ожиданіе) — справдѝти.

Оправиться (отъ болѣзни)—вѝходитись, оплѝнути.

Опредѣлить (приставить къ чему)— приділѝти, настàвити, настановѝти.

Опрокидывать—вивертàти. *Вивернув глек з молоком.*

Опрокинуть-ся—перекѝнути-ся, перевернѝти-ся.

Опрометью—прожògом, мѝттю.

Опростать—опорожнѝти, вѝнорожнити, зпорожнѝти.

Опротивѣть — огѝднути, остогѝдити, обрѝднути, очорніти.

Опрятность—охàйність

Опрятный—чепурнѝй, охàйливий.

Оптовой—гуртовѝй.

Оптомъ (нар.)—гуртòм, вàлом, огѝлом.

Опубликовать —оголосѝти.

Опустить (голову)—понѝрнтись, похнюпитись; (опуститься нравственно)—розледащіти.

Опустошать—пустòшити, спустошàти, випустошàти, плюндрувàти.

Опустошеніе — спустошѐння, випустошѐння, плюндрувàння.

Опустошенный—спустòшений.

Опустѣлый—спустілий; (—домъ, жилище)—пѝстка.

Опустѣть—спустіти.

Опухоль—òпух.

Опушка (лѣса)—узлісся.

Опытность—досвідчѐння.

Опять—изнòву, изнòв, знòву, знов.

Оранжевый—жаркѝй, жовто-горàчий.

Орать—орàти, пахàти.

Оружіе — збрòя, орѝжжа, орѝжжина, броня. (Вооруженною рукою, съ оружіемъ въ рукахъ)—орѝжно.

Орѣхъ (плодъ)—горіх; (—грецкій)—волòський горіх.

Орѣшина (куст.)—лісчѝна. *Coryllus avellana.*

Осада (крѣпости, города)—облòга, облòжѐння.

Осажденные (о людяхъ)—облòжѐнці.

Осанистый (представительный)—пова̀жний, ставни̇̀й Павл.).

Осанка—по̀стать?

Освирѣпѣть — розлютува̀тись, озвіритись, розмордува̀тись.

Освободить — ви̇̀зволити, одзво̀лити; (освободиться)—ослобонитися, ви̇̀слобонитися, ви̇̀бавитися; (освобождать)—визволя̀ти, вислобожа̀ти; (освобожденный)—ви̇̀зволений, одзво̀лений.

Освобожденіе — вислобожѐння, визволѐння.

Освѣдомиться—довідатись, освідчитись.

Освѣдомленіе—освідчини?

Освѣщеніе—світло. *Вже світла невидно,—мабуть спа̀ти поляга̀ли.*

Освятить—посвяти̇̀ти, ви̇̀святити.

Освященный—свячѐний.

Осень—о̀сень, вісень; (осенью)—осенню̀, восені.

Осилить—перемогти̇̀, зду̀жати, поду̀жати, здоліти; покгу̀лати (Полт. г.).

Осина (дерево)—оси̇̀ка, оси̇̀чина. *Populus tremula.*

Осиновый—оси̇̀ковий.

Осиротить—посироти̇̀ти.

Осиротѣть—засиротіти; (осиротѣлый)—заси̇̀рочений, засиротілий.

Оскалить (зубы)—ви̇̀скалити, ви̇̀щерити. ви̇̀скерити.

Осквернить—опаску̀дити, опога̀нити.

Осколокъ — ска̀лка (Павл.); склёпок (Піск.).

Оскоплять—валаша̀ти, легчи̇̀ти, виклада̀ти, скопи̇̀ти.

Оскорбительный—уразли̇̀вий.

Оскорбить—урази̇̀ти, образи̇̀ти?

Оскорбленіе—ура̀зка, обра̀за.

Оскорбленный — обра̀жений, ура̀жений?

Оскорлять —обража̀ти; (оскорбляться)—уража̀тися? обража̀тися.

Ослабѣвать—слабішати, сла̀бшати; (ослабѣть)—ослабіти, осла̀бти, охля̀сти, охля̀нути, захля̀сти, захи̇̀ріти, занепа̀сти, підупа̀сти.

Ослушникъ—нѐслух.

Ослѣпительный—сліпу̀чий.

Ослѣпить—засліпи̇̀ти.

Ослѣпленіе—о̀сліп; (ослѣпью)—сліпма.

Осматриванье—огляда̀ння, розгляда̀ння, розгля̀дини.

Осматривать — огляда̀ти, розгляда̀ти, озира̀ти; (осма̀триваться)—огляда̀тися, озира̀тися.

Осмотрительный—ози̇̀рчивий, оберѐжний.

Осмотръ - огляда̀ння, огля̀дини?

Осмотрѣть—обдиви̇̀тись, роздиви̇̀тись.

Осмѣливаться — ва̀житись, осмілюватись, відва̀жуватись; (осмѣлиться)—всміти, насміти, посміти, відва̀житись.

Основаніе—осно̀ва; (съ основанія—передѣлать, перевернуть)—изо̀дна.

Основываться—засажда̀тися. *Шкода̀*

дармà.... и на кондиціяхъ неслушныхъ засаждàтися (Величко).

Особенно— особлѝве, найбільш.

Особнякомъ—òсторонь, на одлѐті; (отъ людей)—одлѝдно; (отъ построекъ)—на òдшибі.

Особый—окрімний, особлѝвий.

Оспа (болѣзнь)—віспа.

Оставить—зоставити; (—вычесть)—лишѝти.

Остальной—остàнній, остàтній.

Остановить—зупинѝти, спинѝти, впинѝти; (—заступая дорогу)—перенàти; (—теченіе воды)—затамувàти.

Остановка—впин, перестàнок.

Останавливать—впинѝти, спинѝти, припинѝти; (—заступая дорогу)—переймàти; (останавливаться)—ставàти.

Остатокъ—остàнок, послід, послідок; (—случайный)—забýток; (остатки)—послідки, остàнки.

Остаться—зостàтися, остàтися; (—неподвижнымъ отъ страха)—прикипіти до місця.

Остепениться—шануватися, статніти, статкувàти. *Тобі треба статніти; ідді ледащùцьця* (Полтав. губ. Лубен. уѣзд.). *Покùнь тую горілку; тобі треба статкувàти* (Кіевс. губ. Василь. уѣзда)

Остерегаться—берегтйся, стерегтйся, боронѝтися. *Боронись шоб не застудитися.*

Осторожно—бèрежно, по мàлу, обèрèжно.

Осторожный—обèрèжний, сторожкѝй, опàсливий.

Острастка—остràшка, остràх.

Остріе—шпиль, шпинёк, гòстре.

Острить—гострѝти; (—надъ кѣмъ)—прикладàти.

Остроконечный—спичàстий, шпилѝстий.

Острота—гострùна; (—на чей счетъ)—прѝкладка.

Острый—гòстрий.

Оступиться—спотикнýтись.

Остываньe—вистигàння, остýда.

Остывать—вистигàти, холòнути, суахàти, прочахàти.

Остывшій—вѝстигший, вѝстиглий, прохолòнутий.

Осуждать—спосужàти, посужàти, гýдити. *Робім добре,—нехàй люде нас не гудять.* (—сплетничать)—судàчити, пащикувàти.

Ось (въ повозкѣ)—вісь, òся.

Осьмёрка (въ картахъ)—осьмàха, восьмàчка.

Осѣдлость—жйтло.

Отбиваться—оборонàтися, боронѝти, пручàтися

Отбить охоту—відвàдити.

Отблагодарить—оддячити, віддячити.

Отборный—вибòрний, вибірнѝй.

Отбрасывать—відкидàти.

Отбываніе—відбýток, одбýток.

Отбыть (свое)—відбу̀ти. (Изрѣдка употребляется въ смыслѣ—сдѣлать). *Жменю прядева не відбудеш.*

Отважный—смілѝвий, відва̀жний, відва̀жливий.

Отвести—одвѐсти; (—насильно)—одирова̀дити.

Отводить—відво̀дити.

Отворачивать—одверта̀ти.

Отворить—відчинѝти, одчинѝти; (отворенный)—одчѝнений.

Отвратительно—брѝдко, гѝдко.

Отвратительный—гидкѝй, бридкѝй, гѝдосний.

Отвращеніе—о̀гидь; (—къ дѣлу)—нѐхіть.

Отвѣдать—скоштува̀ти, покоштува̀ти, попро̀бувати; (многокр. т. е. отвѣдывать)—коштува̀ти, смакува̀ти.

Отвѣтить—одказа̀ти, одповідати, відказа̀ти.

Отвѣтъ—одка̀з, одпо̀від, відпо̀від, одві̀т; (—письменный)—о̀дпис.

Отвязать—одвъяза̀ти, відчепѝти; (отвязаться отъ кого)—відвъяза̀тись, відчепѝтись, одкара̀скатись.

Отговорить—розра̀дити, відмо̀вити; (отговаривать)—одмовля̀ти, розра̀жувати, одража̀ти.

Отговорка—одмо̀вка, вимо̀вка.

Отголоски—вѝляски.

Отгребать—одгорта̀ти, відгорта̀ти, відгрома̀жувати.

Отдаленный—далечѐнний.

Отдаленность—далѐчиня, далечѐнь, далинà.

Отдаляться—віддаля̀тись, цура̀тись.

Отдать—віддà̀ти; (—возвратить)—верну̀ти; (—въ залогъ)—застановѝти.

Отдохнуть—віддѝхати, відпочѝти, одпочѝти, перепочѝти; (отдыхать)—спочива̀ти, опочива̀ти.

Отдыхъ—відпочѝнок, відпочѝвок, спочѝнок, спочѝвок.

Отдѣлить—відрізнѝти.

Отдѣльно—окромѐ, одрізно, на̀різно.

Отецъ—ба̀тько; (уменьш.)—ба̀течко, ба̀тенько; (—по дѣтски)—та̀то, тату̀сь; (батюшка)—пан-отѐць (такъ титулуютъ священника).

Отечество—родѝна.

Отеческій (отцовскій)—ба̀тьківський, отѐцький.

Отечественный—отчѝстий.

Отечески—по батьківськи.

Отказать—відмо̀вити.

Отказъ—одмова, відмо̀ва.

Отказываться—відмовля̀тися, відмага̀тися.

Откармливать—годова̀ти.

Откачнуться—одсахну̀тись, одхитну̀тись.

Откликнуться—обізва̀гися, відгукну̀тися.

Отклонить—відхилѝти.

Откормить—відгодова̀ти, одкорма̀ти.

Откормленный—годо̀ваний.

Откровенность—щирість.

Открыть—відкрити; (—окно, сундукъ)—відчинйти; (—присутствіе кого, чего)—назнàти, навідати; *Я назнав у лісі тетеруків*; (—грудь)—розхрістатися; (—ротъ)—роззявити; (—найти)—одшукàти. *Одшукав доброго майстера.*

Откуда—звідки, звідкіль, звідкіля̀, відки, відкіль, відкіля̀.

Откупорывать (—бутылку, бочку)—відтикàти.

Отличаться—визначàтись, відрізня̀тись, виділя̀тись.

Отломать—одломи̇ти; (—отъ чего либо крохкаго)—укорпнỳти, уколупнỳти.

Отлучать—одлучàти; (—выдѣлять)—вилучàти.

Отлучиться—одвихнỳтись. *Аби-б з хати одвихнулась, то зараз дітворà й нарòбить шкòди.*

Отмѣнить—одмінйти.

Отмѣчать—визначàти, значи̇ти, мітити, вимічàти.

Отнесть—занѐсти, однѐсти.

Отнять—відня̀ти; (—съ насиліемъ)—ви̇дерти, ви̇силити; (—часть)—одбàвити; (—телёнка отъ коровы)—відлучи̇ти.

Отобрать—відобрàти.

Отовсюду (со всѣхъ сторонъ)—звідусіль, відусю̀ди, з усіх усю̀д.

Отодвинуть—відсỳнути.

Отозваться—обізвàтися, відгукнỳтися.

Отомкнуть—одімкнỳти, відомкнỳти.

Оторвать—одірвàти; (—вѣтвь)—одчахнỳти.

Оторопѣвшій—торòплений. *Що ти дивисся мов тороплѐний?*

Отослать—одислàти, заслàти.

Отощать—охля̀сти, захля̀сти.

Отпереть (двери, замокъ)—відчини̇ти, відомкнỳти.

Отправить—ви̇правити, ви̇провадити; (многокр.)—виправля̀ти, випровàжувати, відправля̀ти.

Отправиться (пойти)—помандрувàти.

Отправленіе (кого)—випрàва; (—службы, очереди)—відпрàва, відбỳток, відбувàння.

Отпрыскъ—погòнець, брость.

Отпустъ (храмовой праздникъ)—òдпуст, прòща (Отсюда *прòчане*—богомольцы, идущіе на отпустъ).

Отрава—отрỳта.

Отравить—отруїти, струїти; (отравленный)—отрỳений, трỳений; (—о водѣ)—затрỳений?

Отрадно—рàдісно. *На душі у мене так рàдісно стало.*

Отрадный—радісний.

Отражать (цвѣта)—оддавàти.

Отраженіе—òдсіч (Закр.).

Отразиться (выказаться)—одізвàтись. *На мого батька гнівався, а на мені одізвалось.*

Отребье (негодное въ пищу мясо)—требіж.

Отрезвленный—ви̇твережений.

Отрезвить—ви̇тверезити.

Отречься—відцурàтись, зректи̇ся, від.

ректи́сь, ви́ректись; (—дать зарокъ)—заректи́сь.

Отрокъ—хло́пця, підро́сток.

Отростокъ—па́рость, па́гон, пагу́нець, одросток, па́рус (Конот. въ смыслѣ развѣтвленіе); (—неокрѣпшіе ростки)—на́молодь

Отроческій—хлопця́чий. *Хлопця́чі лі́та.*

Отрубить—відті́ти, одрубáти.

Отрубокъ (дерева) оцу́пок, пуру́палок; утя́нок (Радом.).

Отрывокъ—обри́вок, ури́вок.

Отрывочный—ури́вистий, ури́вчатий.

Отрѣзанный—відті́тий, відрізаний, відкра́яний.

Отрѣзать—відті́ти, відрізати, відкра́яти; (—шуточно)—одчикри́жити.

Отреченіе—вирі́кання, відцура́ння.

Отрядъ (войска)—заго́н; (—партія чумаковъ)—ва́лка; (—рабочихъ)—ватáга.

Отсовѣтывать—одража́ти.

Отстать (отвязаться)—відчепи́тись, відсочи́тись, відкаснýтись. *Відкаснися маня.*

Отступаться—відступа́тися.

Отступникъ—одщепе́нець, одмéтчик?

Отсутствіе—нéбуть, одлýка (Кіевск. Вас.). *Він в одлуці.*

Отсырѣть—одлúгти, одлúгнути.

Отсѣкать—одтина́ти, стина́ти; (однокр. отсѣчь)—зотнýти, одта́ти, відта́ти.

Отсюда (съ этого мѣста)—відсíль, відсíля, звідсíль, звідсі, звідсíля.

Оттепель—ро́зталь, о́ттепель, одлúга.

Оттопыриваться (о платьѣ)—оддува́тися, тутúрчитися.

Оттуда—звідти, звідті́ля, звідті́ль, звідті́ля, відти, відті́ль, відті́ля.

Оттѣснять—одпира́ти.

Отуманить (голову)—заморо́чити.

Отхватывать (въ см. дѣлать что съ жаромъ, наприм. объ игрѣ на скрыпкѣ)—затина́ти.

Отчасти—почáсти.

Отчаянный (въ см. закоренѣлый)—занéклий, забісо́ваний.

Отчего—чого́, чом, чому́, (отчего-то)—чого́сь.

Отщепить (вѣтку)—одчахну́ти.

Отъ—від, од, з; (отъ роду)—зро́ду. *Я там з роду не був.* (Отъ глупости)—здýру; (отъ радости)—з ра́дощів.

Отучить—одва́дити.

Отягощать—заважа́ти.

Отяжелѣть—обважні́ти.

Охапка—оберéмок.

Охать—ёха́ти; ёкати (Полѣс). *Діти заёкотали, побачивши се лихо.*

Охватъ—обíймище. *Дуб товстий, мабутъ обíймищів двоє буде* (Кулíш.).

Охватывать—обіймáти, загорта́ти, охва́чувати. *Вишневеччина загортала колись мало не усю Полтавщину.*

Охладѣть—охоло́нути; (охлаждаться)—холо́нути.

Охлажденіе—остýда. *Не дай грошей—остýда на час, а позич—сварка на віки.*

Охлопья—клòччя.

Охорашиваться—чепурѝтись.

Охота — хіть, охòта; (—съ ружьемъ) охòта; (съ собаками) — полювання, (—какъ промыселъ)—мисливство.

Охотиться—охòтитись, полювàти.

Охотникъ—мисливий, стрілець.

Охóтно—охòче, хітне, за любкй.

Охуждать -гѝдити.

Оцѣненный– оцінòваний, поцінòваний.

Оцѣнять– цінувàти, цінѝти.

Оцепенѣть—одубіти, одеревеніти.

Очарованіе—чàра, манà, омàна (Закр.). *На тебе десь ману у Литві навели* (Гребенка).

Очевидно - видòме, очевѝдьки, очевѝдячки.

Очевидный—очевѝстий (Закр.); видòмий,—очевидячкий (Квітка п. Шельменко). *Видòме діло.*

Очень—вèльми, дѝже.

Під ним кониченко,
Під ним вороненький
Вельми дужий (пѣснь).
Дуже гарний. (Не òчень)—недуже.

Очередной—черговѝй.

Очередоваться—чергувàтися.

Очередь—чергà, чèред. *Нехай ідуть своїм чередом.* Въ очередь—почерзі.

Очертить - окреслѝти. *Окресливши краткими словы* (Величко).

Очнуться — очѝняти, прочѝняти, очѝтись, прочѝматись, пробѝркатись.

Очутиться—опинѝтися.

Ошибиться — помилѝтись, омилѝтись; (ввесть въ ошибку)—змилѝти; (—принять за другое лицо)—оцізнàтись.

Ошибка — помѝлка, омѝлка, обмѝлка, обмѝл.

Ошибочный—омѝльний.

Оштукатуренный (известью)—вàплений, повàплений; (—глиною)—обмàщений.

Оштукатурить (известью) — овàплити; (—глиною)– обмàзати, омастѝти; порудѝти (Кіев. Вас.).

Ощипать (перья, волосы)—обскубтѝ.

Ощупать — полàпати, помàцати, облàпати, обмàцати.

Ощупыванье—мàцання.

Ощупью—нòмацки, нòлапки, òблапки, òбмацки, полапцѐм. *Чого треба, то й нолапцем намацаеш.*

П.

Павлинъ (самецъ)—павѝк (Черн.), пàвич; (самка)—пàва, павѝчка.

Падаль—пàдло, стèрво.

Падкій—лàсий.

Падучая (болѣзнь)—чòрна нèміч, чòрна бòлість.

Падчерица—пàсербиця, пàчериця.

Пазы -втòри, утòрі. Отсюда *вторлѝвий* (въѣдливый). *Богині в гніві тіїж баби, и также на утори слабі* (Котл.)

Пакостить — кàпостити, паскѝдити, пàкостити.

Пакостникъ—кàпосник, паскѝда.

Пакостный (вредный)—кàпосний, шкодлйвый, паскýдний, пàкосний.

Пакость—кàпость, паскýдство, пàкость.

Палатка—шатèр, шатрò; (Полт.) намèт; (ярмарочная)—ятка.

Палачъ—кат; (увел.)—катюга.

Палецъ—пàлець, пýчка.

Палка (посохъ)—цíпок, кій; (собир.)—кíяччя; (большая)—цíпýра; (нищенская) костýра; (съ крючковидною рукоятью)—карлючка, клюка, ключка, ковінька; (священнич. посохъ)—патерèця; (булавовидная — кíек; (грубоотесанная)—пàлиця,дрюк,дрючòк;(множест.)—палíччя, дрюччя; (неотесанная)—ломàка; (длинная чабанская съ крукомъ на концѣ)—кгирлíкга; (—для игры въ мячъ и т. п.)—гíлка; (желѣзная дорожная съ рукояткою въ видѣ топора)—кèлеп.

Палуба (судна)—чердàк (Куліш.).

Палящій—некýчий, шкварний (о днѣ).

Памятливый — памъятлíвий, памъятýщий.

Памятно—втямкй, взнакй, в памъяткй; вномкй (Харьк.). *Той день дався мені в тямкй. Чи в помкй Вам як пожежа була?*

Памятный — незабýтній, памъятнíй. *Памятного дати*—(дать помнить).

Память—пàмъять, пàмороки (употребляется только въ выраженіи—*забити памороки;* (вещь, предметъ) — памятка.

Панталоны — штанй; (широкіе *на очкурі*)—шаравàри; (узкіе, въ обтяжку)—галàнці; (изъ овечьихъ шкуръ шерстью внутрь)—мишíни (Херс.).

Параллельно—пòруч? *Треба ще рів викопати поруч лісу.*

Парень—пàрубок, парубíйка; (собир.)—парубòцтво; (множ.)—парубкй, парубъàта; (несовершеннолѣтній)—парубчýк, парубчй.

Парíть—шугàти. *Шуляк шугає.*

Пароконный—двукòнний.

Паромъ—порòн.

Партія (рабочихъ, нищихъ, и т. п.)—ватàга; (чумаковъ съ возàми)—вàлка.

Паръ—пàра, парлò?

Пасмурно—хмàрно.

Пасмурный—хмàрний; (о человѣкѣ)—хмýрий, понýрий, понýра, похнюпа.

Пасмурнѣть (о небѣ)—замолòжуватись, хмàрити

Пастухъ—пастýх, пастушòк; (младшій или помощ.)—підпàсач; (—коровій)—чередníк; (—овечій)—чабàн, вівчàр; (—скота) — стàдник, скотàр; (—откармливаемаго на сало скота,старшій)—гуртоправ, а остальные—гайдàй, гультàй; (—лошадиный) — табýнщик; (—свиной)—свинопàс, свинàр.

Пасть (зѣвъ)—пàща; пàщека (Влад. Вол.).

Пастьбище — пастівник; вíпас, (—сбитое)—стовквíще; (для телятъ навесненее время)—вíгон.

Пасынокъ—пàсинок, пàсербок; (множ.)—пасербенàта.

Патронташъ — ладівнíця, кулèшниця. *З трома шабельтасами и куле-*

шницями козацькими (Величко).

Паукъ—павȕк.

Паутина—павутȉння, павутȉна.

Паханье—ѐранка.

Пахарь—ѐрач, плугàтар, рàтай.

Пахать (землю)—орàти.

Пахнуть — пàхнути; (чѣмъ) — душȉти, нести, оддавати, пахтіти; (непріятно) — смердіти. *Від тебе горілка так и душить. Звідки се так гаррю несе? Чай щось милом оддає. Що тут смердить?*

Пачка (вязка)—жмут, жмȕток, жмȕточка

Пачкать — калȉти; (пачкаться) — калȉтись, наскȕдитись, мàзатись; нѐцькатись (Радом.).

Пектись (заботиться)—дбàти, піклувàтись, печалувàтись. *Отамане наш, не дбаеш ти нас* (Пѣснь).

Пеленать—повивàти, сповивàти.

Пеленка—пелѐшка, спòвиток.

Пеликанъ — баба-птица (Встрѣчается въ Новороссіи по берег. Черн. моря).

Пенька—прȉдево.

Пеньковий (изъ коноплян. нитокъ)—прядȉвяний.

Пенять (роптать)—нарікàти, жалкувàтися, рѐмствувати.

Первенецъ—первàк.

Первенство—першенство.

Первенствовать—головувàти.

Первоначально—знрежȕ, знѐршу, на сам перѐд, спочàтку.

Первый—пѐрший; первая въ чомъ бы ни было)—первітка; (въ первый разъ, в первые)—у пѐрве, вперве, упѐрше, в перш.

Перебраниться—полàятись.

Перебранка—лàйка, свàрка.

Перебросить—перекȉнути.

Перебиваться (кое-какъ)—перемогàтися.

Перевесть (съ другого языка)—переложȉти, перекласти; (многокр. т. е. переводить) перекладàти, тлумàчити.

Переводъ (съ другого языка)—переклàд.

Переворачивать (наприм. угли въ печи)—перегортàти, перевѐртати.

Перевѣситься—перехилȉтись.

Перевѣсъ (преобладаніе) — перевàга, перемòга (Піск.); (взять надъ кѣмъ перевѣсъ)—гòру узàти.

Перегадить—перенаскȕдити.

Переговариваться—перемовлȉтись.

Переговорить—перемòвити, перебалàкати.

Перегнуть (наклонить)—перехилȉти.

Перегонять — випереджувати, випереджàти; (—водку)—перегонȉти.

Перегородка — загорòдка, перебòрка; (въ рѣкѣ для ловли рыбы)—язь, кітець.

Передать (словесно)—переказàти, наказàти.

Передача (словами)—перекàз.

Передвигать—пересòвувати.

Передникъ (въ платьи)—запàска.

Передохнуть — віддȉхати, відпочȉти, перепочȉти.

Передѣланный — переонà чений, переро̀блений; (—о платьи) – перелицёванный.

Передѣлать — переробúти; (на свой ладъ)—переонà чити; (перевернуть на изнанку, о платьѣ)—перелицюва̀ти.

Переждать — перегодúти, переждà ти, перетрівà ти, перечекà ти, перечасува̀ти.

Пережечь—перепалúти.

Пережженный – перепà лений.

Пережить—перебу̀ти, пережúти.

Перезрѣвать—переспівà ти, перехожà ти (Перехожати собств. значить переходить извѣстный возрастъ).

Перекладина — перекла̀дина; (черезъ канаву) - кла̀дка; (связывающая пару стропилъ въ крышѣ) – бантúна; (связывающая двѣ стойки *шули*, въ досчатой постройкѣ)—трямо̀к; (множ.)—трямкú; (—связывающая полозья въ саняхъ)—перѐчка.

Перекликаться (наприм. въ лѣсу)—гука̀тися, перегу̀куватися.

Перекрёстокъ—перѐхрестя, роздоро̀жжа, роспу̀ття.

Переманить—переманúти, перена̀дити. *Я шевлію пересію, руту пересажу, таки ж свого миленького к собі перенажу* (Пѣсня).

Перемигиваться—перемо̀ргуватись.

Перемыть—перемúти, перебà пиги (Піск.) (вытирая)—перешарува̀ти.

Перемѣна—одмíна, змíна.

Перемѣнить—обмíнúти, змíнúти, одмíнúти; (перемѣниться самому)—змíнúтись; (съ кѣмъ, чѣмъ)—замíнúтись, обмíнúтись.

Перенестись (перемѣнить мѣсто жительства)—перебра̀тись; (на другой берегъ)—перехопúтись.

Перенимать—переймà ти; (однократное)—перена̀ти.

Переночевать—переночува̀ти; обночува̀ти (Піск.).

Переодѣванье—передяга̀ння.

Переодѣвать—передяга̀ти.

Перепелка—перепелúця.

Переписываться (съ кѣмъ)—листува̀тися.

Переплетъ (книги)—опра̀ва, корешо̀к. *Дав на церкву евангелію у дорогій оправі.*

Перепортить—перенівечúти; (иноск.)—перепаску̀дити, спаску̀дити, перепакостúти, попсувати, пошко̀дити.

Перепорченный—перенівечений, перепаску̀жений.

Перепоясаться—підпереза̀тись.

Переправиться—перепра̀вúтись, перехопúтись.

Перепрыгнуть—перестрибну̀ти, переско̀чúти, переплигну̀ти.

Перепуганный—перела̀каний, переполо̀шений.

Перепугать—переляка̀ти, переполо̀хати, перенолошúти.

Перепугаться—перелякà тись, злякà тись, переполошúтись.

Перепугъ—переполо̀х, перела̀к.

Перервать (перебить, напримѣръ разговоръ)—перехопи́ти, перечепи́ти, перетну́ти.

Перерывъ — перѐйма; (перерывами)—переймом, врѝди го̀ди.

Перерыть – переворуши́ти; (напр. постель)—перекуйо̀вдити.

Пересиливать — перемага̀ти, переважа̀ти; (однокр. т. е. пересилить)—подужати, перемогти́.

Перескочить см. Перепрыгнуть.

Пересматривать — переглядà ти, переглѐжувати.

Пересматриваться--переглядà тись, зглядà тись, взирà тись, передивлѝтись.

Пересмотрѣть—передивѝтись.

Пересмотръ—перегля́д.

Переставать — устава̀ти, переставà ти; (однокр.)--устà ти;(—шумѣть)—вгава̀ти.

Пересчитать—перелічи́ти, полічи́ти, пораховà ти.

Пересѣченіе—перѐтичка? *Біла хустка з червоними перетичками* (Слышалъ въ Вол. губ.).

Перетерпѣть — перетерпі́ти, стерпі́ти, вѝтерпіти, перестрівà ти.

Перетревожиться—переполоши́тись.

Переулокъ—провýлок, провýлочок; (глухой, тупикъ)—зазýбень (Харьк.).

Перехватить — перехопи́ти, перенѝти; (перехватывать)—переймà ти, перехо̀плювати.

Перечница—перчà нка (Конст.).

Перила—бà лясы (Закр.), пòручні, бѝльця.

Персикъ (раст. и плодъ)—броскви́на; (*amygdalus nana*)—чѐрсик (Херс. губ.).

Перстень—каблýчка, обідѐць, пéрстінь.

Перышко—пірцѐ, пірцѝчко, перѝнка.

Пестрить—мерѐжити.

Пестъ—товкà ч, макогòн, мцѝло.

Дай накаже не злізати:
Буду мцялом потяти (пѣснь).

Песчанистый – піскува̀тий.

Петля (у дверей)—завіса. *Хвіртка на поржавілих завісах* (Кв.).

Печалиться – журѝтися, тужѝти, сумова̀ти; (убиваться за кѣмъ)—побива̀тись.

Печаль—туга̀, сум, журба̀, смýток.

Печально—сýмно.

Печальный—журнѝй, смутнѝй.

Печатать—друкова̀ти.

Печень – печінка.

Печенья сладкія—пýндики.

Печь (сущ.) – піч; (кухонная)—варѝста піч; (—комнатная, печка)—грýба, грýбка; (кирпиче-обжигальная)—гартòвня (Прав.); (у горшечниковъ)—гòрен; (известковая)—вапнѝрка; (въ сѣнахъ или на дворѣ, для приготовленія пищи лѣтнею порою)—кабѝця (Херс.).

Печь (глаг.)—пектѝ, шкварà ти; (мучное въ маслѣ)—прѝжити.

Пещера—печѐра.

Пивоварня—бровà рня.

Пивоваръ—бровà рник.

Пигалица (птица)—чà йка.

Пика—рà тище, спис.

Персикъ (раст. и плодъ)—броскви́на; (*amygdalus nana*)—чѐрсик (Херс. губ.).

Перстень—каблýчка, обідѐць, пéрстінь.

Перышко—пірцѐ, пірцѝчко, перѝнка.

Пестрить—мерѐжити.

Пестъ—товкà ч, макогòн, мцѝло.

Дай накаже не злізати:
Буду мцялом потяти (пѣснь).

Песчанистый – піскува̀тий.

Петля (у дверей)—завіса. *Хвіртка на поржавілих завісах* (Кв.).

Печалиться – журѝтися, тужѝти, сумова̀ти; (убиваться за кѣмъ)—побива̀тись.

Печаль—туга̀, сум, журба̀, смýток.

Печально—сýмно.

Печальный—журнѝй, смутнѝй.

Печатать—друкова̀ти.

Печень – печінка.

Печенья сладкія—пýндики.

Печь (сущ.) – піч; (кухонная)—варѝста піч; (—комнатная, печка)—грýба, грýбка; (кирпиче-обжигальная)—гартòвня (Прав.); (у горшечниковъ)—гòрен; (известковая)—вапнѝрка; (въ сѣнахъ или на дворѣ, для приготовленія пищи лѣтнею порою)—кабѝця (Херс.).

Печь (глаг.)—пектѝ, шкварà ти; (мучное въ маслѣ)—прѝжити.

Пещера—печѐра.

Пивоварня—бровà рня.

Пивоваръ—бровà рник.

Пигалица (птица)—чà йка.

Пика—рà тище, спис.

Пиковая масть (въ картахъ)—вйни; (пиковая карта)—виновка, винò.

Пиковый (о картахъ)—вйнний, винòвий.

Піонъ (раст.)—півòнія. *Paeonia.*

Пировать—бенкетувàти; балювàти (Кан. Черкас.).

Пирушка—гульня̀, погуля̀нка?

Пиръ—бенькет.

Писаришка—писарчу̀к.

Пистолетъ—пистòль.

Письменно—листòвне.

Письмо—лист, письмò; (—открытое, незапечатанное)—отвòристий лист (Мазепа. Закр.); (—безденежное)—я̀ловий лист, пісьмо.

Питать—годовàти, опоживля̀ти.

Питательный—ситнйй; тревнйй (Харьк.). *Юшка тревна.*

Пить—пйти; (жадно) хлистàти; (говоря съ дѣтьми)—пйтки, пйтоньки; (—прямо изъ ведра)—пйти в нахйлку, нàхильці, нàхилки, нахильцѐм; (пить водку)—чаркувàти; (спиртнаго—много)—тягтй, ду̀длити, хилйти, лигàти, жлу̀ктити, цму̀лити, жлоктàти; (—спиртное же по немногу, но часто)—клю̀кати; (—круговую)—кружля̀ти, кружàти; (—о собакахъ т. е. локать)—глохтàти; (непьющій разум. водки)—непиту̀щий; (подпивший, на веселѣ)—на підпйтку, підпйлий

Питье—пиття̀; (—спиртное)—напій? тру̀нок; (для скота)—пійло; (—волшебное)—дання̀.

Пища—ї̀жа, ї̀дà.

Пищать—писчàти, пискотіти.

Плавно—повàгом, плàвко; (сравн. ст.)—плавкіш.

Плакать—плàкати, рю̀мати, рю̀мсати; (—на взрыдъ)—хлйпати; (—съ воплемъ)—голосйти, ревтй; (—неудержимо и продолжительно)—густй; (—потихоньку)—кйснути, пхйкати.

Пламя—пòлумъя.

Планета—планйда.

Платокъ—ху̀стка, хустйна, ху̀сточка.

Платье (одежда)—одѐжа, одѐжина; òдяга (Харьк.); (соб.)—манàття (Полт.); (—женское)—су̀кня (Прàв.); (—нѣмецкое или модное)—шарандàк (Конот.); фу̀ркало.

Плачъ—плач; (—громкій)—голосіння.

Плащъ—керея̀, кобеня̀к, опòньча; (Под. и Гал.); плащ. *Плащуваті Цигани.*

Племя—плѐмъя; (перен.)—кòдло; (бранно)—кàвідь (Харьк.).

Племянникъ—небòж, небіж.

Племянница—небòга.

Плесень—цвіль.

Плескати—плю̀скати, плющйти. *И лёд трещить и вода плющить.* (Пѣснь).

Плескаться—хлю̀патись.

Плестись (тащиться)—чвалàти.

Плетень—ліса; (уменьш.)—ліска, тин.

Плеть (изъ пеньки)—батіг, батіжок, пу̀га, пу̀жка; (—изъ ремня)—карбàч, малахàй, канчу̀к, гарàпник; (—короткая и толстая)—нагàй, нагàйка.

Плечо—плечѐ, рàмо; (плечо съ плечемъ)—òпліч, пліч-о-пліч.

Плеяды (созвѣздіе)—волосожàр, квòчка.

Плодовитый—(о деревѣ) - родю̀чий; (—о женщинѣ)—плодови̇та; (о свиньѣ)—порòслива.

Плодородный—родю̀чий. *Родюча земля*; хліборòбна (Полт.); хлібна (Харьк.).

Плодъ—плід? *Кляне свій рід и плід*; (—садовой фруктъ) - садовинà.

Плоскій—плескàтий, плескувàтий, плòский; (о лицѣ, носѣ) — пліскувàтий (Нечуй. Чорні хмари.).

Плоскость—плòща, площинà.

Плотина—грѐбля, гать, гàтка, загàтка.

Плотица (рыба)—плітка, пліточка.

Плотникъ—плòтник, тѐсля (Старин.).

Плотно—щільне (Лѣв.); суцільне (Прав.).

Плотный—щільний; (—о челов.)—опàсистий, гладки̇й.

Плохо—пагàно, не гàрно; (—сдѣлано)—не дòбре, пазнàть як (зрòблене), не до ладу̀, не гарàзд.

Плохой—плòхий; (сравн. ст.)—пліхший; пагàний, не знàть яки̇й.

Плошка—каганѐ..ь, каганòк.

Площадь—пляц (Прав.); майдàн (Лѣв.).

Плужникъ—(рѣзакъ къ плугу) леміш.

Плутовать—шахрувàти.

Плутовство—шахрàйство, (говоря с евреяхъ); шалапутня̀ва, (говоря о циганахъ); мошѐнство, (говоря о своихъ землякахъ или о великорусахъ).

Плыть—пли̇сти, пли̇нути.

Плѣнить — причарувàти; (—взять въ плѣнъ) заполони̇ти.

Плѣнникъ—полонѐник, брàнець.

Плѣнница—брàнка (Піск.).

Плѣнъ—полòн.

Плѣнять—чарувàти.

Плѣсна (рана на языкѣ)—пліснявка.

Плѣснѣвѣть - цвісти.

Плѣшивый—ли̇сий, голомòзий.

Плѣшь—ли̇сина.

Побасенка—побрехѐнька.

Побезпокоить—потурбувàти.

Побитый (о хлѣбѣ)—потолòчений, зби̇тий.

Ой у полі жито
Копитцями збито (Пѣснь).

Поблагодарить—подя̀кувати.

Поблажать—потурàти, потакàти.

Поблекнуть—зблякнути.

Поблѣднѣть — збліднути, побліднути, побіліти; (прошедшее время: *зблід, поблід*); (—вдругъ)—пополотніти, помінитись—(измѣниться въ лицѣ).

Поболтать (поговорить) — побалàкати, побазікати.

Побороть—поду̀жати, здоліти, змогти̇, поборòти, покгу̀лати.

Побранить—полàяти, покартàти.

Побресть—повія̀тись, пошкандибàти.

Побросать—поки̇дати.

Побрякушка—бря̀зкало, бря̀зкальце.

Побуждать—побужàти?

Побѣги (на деревѣ)—погòнці.

Побѣда—змòга (Піск).

Побѣдить—перемогти̇, поборòти.

Побѣжденный—побо̀рений.

Побѣлить—побілѝти.

Побѣлѣвшій—збілілѝй.

Повадиться — унà дитись занà дитись, внà дитись, понà дитись, улà ситись.
Унадився журавель
Та до наших конопель (пѣсня).

Повадный—унà дний? унà дливий.

Поваренокъ—кýхта, кýхтик (Прав.).

Поваръ—кýхар.

Повелѣвать—розказувати; (начальствовать)—верховòдити.

Повелѣніе—зà гад, наказ.

Повелѣть—звелíти, загадà ти, наказà ти.

Повергать валѝти.

Повернуть—оберну̀ти, повернýти, зверну̀ти, звертà ти.

Поверхностно—позверхòвне (Величко); (наверху воды и вообще жидкости—повèрсі, на вèрсі.

Поверхность—пòверх, верх.

Повеселѣть—повеселíшати.

Повесть—повестѝ; (—насильно,—попровà дити. *Попровадили бідолаху до стàну.*

Повидимому—здаèться, либонь.

Повилика раст.)—берізка. *Convolvulus arvensis.*

Повиноваться—слýхатись, послухà ти.

Повиновеніе—послухà ння.

Повиснуть—повúснути, почепúтись.

По вкусу—досмакý, до вподòби; в смак (*зготовив*), догòдно (*зробив*).

Повозиться—пововтýзитись, повозúтись; (умственно поработать) — поморокуватись.

Повозка—возòк, візòк, візòчок; (дрянная) - тарадà йка, чортопхà йка.

Поворачивать — повертà ти, звертà ти, обертà ти, оборочà ти, завертà ти, вертà ти. *Вертай до дому.*

Поворотливый — потовкýчий, повороткѝй, шамкѝй.

Поворотъ (о солнцѣ)—візворòт?

Повредить (дѣлу)—пошкòдити; (—внутренность) — надірвà тися, поверèдити, наверèдитись; (—здоровью)—завà дити, зашкòдити.

Поврежденіе—шкòда. *Шкоди наробив.* (—отъ усилій)—надсà да, пòрух, порýха.

Поврежденный (о предметѣ)—пошкòжений; (—о человѣкѣ)—наверèжений, порýшений.

Повременить — потрівà ти, пострівà ти, почекà ти; (по времени)—перегодом.

Повсемѣстный—сусвітний.

Повсюду—усю̀ди, скрізь, повсю̀ди, по всіх усю̀дах; (вездѣ)—усю̀дою. *Усюдою, біжить з єго кров.*

Повырывать (волосы, перья)—вúскубти, вúтеребити.

Повѣвать—повівà ти, подихà ти.

Повѣнчать—звінчà ти.

Повѣрить—понà ти вíри, нà ти вíри, повíрити; (повѣрять)—звірà ти.

Повѣса—палúвода, шúбеник, гульвíса палúсвіт.

Повѣсить повісити, почепи̂ти; (—голову)—пону̂ритись, похню̂питись

Повѣтствaніе—оповіда̀ння.

Повѣтствователь—повідач. *Будеш добрим вислухачем, будеш добрим повідачем* (Посл.).

Повѣсть—повістка, оповіда̀ння.

Повѣять—повіяти, пахну̂ти.

Погаснуть (объ огнѣ)—поту̂хти, сту̂хти, сту̂хнути, пога̀сти, пога̀снути.

Погибать—ги̂нути, загина̀ти, загиба̀ти, пропада̀ти. *Ой поїхав в Московщину, да там и загинув, Свою милу Україну на віки покинув* (Пѣснь).

Погибель—па̀губа, заги̂ба, заги̂н, поги̂бель.

Погибнуть—зги̂нути, поги̂нути, заги̂нути, пропа̀сти, запропасти̂тись, занапасти̂тись, изги̂нути, счѐзнути, сли̂знути, зсли̂знути; (пойти прахомъ)—посісти. *Тут моя сила огнем посіла.*

Поглотить—погли̂нути.

По глупости—зду̂ру.

Поговорить—побала̀кати, поговорити.

Поговорка—при̂казка, примо̀вка (Закр.).

Погода—годи̂на, пого̀да, верѐмъя; (погодное т. е. благопріятное лѣто, день)—годи̂няне літо, годи̂няний день (Полт. Луб.).

Погодить (подождать)—потрівати, пострівати; (погодя)—згодивши трохи, згодом, перегодом; (погоди)—трівай, стрівай лишень! Годи̂ лишень!

Погонщикъ—пого̀нич, пого̀нець.

Погостъ (церковный дворъ)—цви̂нтарь.

Погребать—хова̀ти, хорони̂ти.

Погребеніе—по̀хорони, погріб, похоро̀н.

Погребъ (въ видѣ ямы)—лёх, по̀гріб; (—подъ домомъ каменный)—пивни̂ця (Правоб.).

Погрозить—посвари̂тись; (погрозиться)—похвали̂тись, посвари̂тись.

Погрузить—зану̂рити, затопи̂ти.

Погрузнуть—загру̂зти, загру̂знути.

Погрустить—потужи̂ти, посумова̀ти, пожури̂тись.

Погрѣшность—огріх, огрішина, (такъ называются случайные пропуски, при оранкѣ земли); охи̂ба (Закр.). *Кожний свої охиби визначає* (Посл.).

Погрязнуть—загру̂знути.

Погубить—занапасти̂ти, запропасти̂ти, загуби̂ти, згуби̂ти, занівечити; (—о человѣкѣ)—стра̀тити.

По—до. *Вода дойшла до мосту.*

Подавить—подуши̂ти; (—о деревьяхъ молодыхъ)—потлумити, подавити.

Подай—ке, кей, пода̀й; (подайте)—кейте, кете, пода̀йте.

Подарить—подарувати; (подаренный)—даро̀ваний, подаро̀ваний.

Подарокъ—дару̂нок, подару̂нок, гости̂нець, ралѐць. *Подарунки без штанів ходять* (послов.). (Говорятъ, что ралець происходитъ отд древняго обычая, на новый годъ, приносить дары, владѣльцу земли, отъ *рала*. Теперь такъ называется подарокъ младшаго лица старшему, или взятка).

Подбить (мѣхомъ)—ви̂хутровати; (под-

битый мѣхомъ о платьи) хутрòваний.

Подборъ (сортировка)—добір, підбір.

Подбрить—підголùти.

Подбрюшный—подчерéвий.

Подвернуться (нечаянно надойти)—наверну̀тись, наскòчити, підскòчити.

Подвигать—посувàти.

Подвижной (о человѣкѣ)—меткúй, потовку̀чий; (—объ экипажѣ, т. е. легкій на ходу)—бігкúй.

Подговаривать—намовлùти, підмовлùти, підбивàти.

Подговорить—намòвити, підмòвити, підбúти, наустúти, підговорúти, підустúти.

Подданническій—піддàнський.

Подданный—піддàнець, піддàнок, піддàний.

Поддерживать—спірàти.

Поддернуть (платье)—підсмúкати.

Поддѣлаться (подольститься—присёрбатись

Поддѣть (обмануть)—піддурúти.

Подешевѣть—подешèвшати.

Поджать—підобгàти.

Сидить жінка на припічку,
Ніжки підобгавши (Пѣсня).

Поджигатель—палій.

Поджидать—сподівати, дожидàтись; (—съ негерпѣніемъ)—виглядàти.

Поджогъ—підпàл.

Подзадоривать—підбивàти.

Подзатыльникъ—потúлишник.

Подкарауливать—чигàти, пістерегати, засідàти.

Подкрасить—підмалювàти, підкрàсити.

Подкрѣпиться—підживúтись, підсúлитись.

Подкрѣпленіе—підживà, підсилок.

Подкрѣплять—оживлùти; (—войскомъ)—спірàти.

Подлаживаться—підлàгоджуватись.

Подлецъ—падлюка.

Подлинно—ажèж, авжèж, справдí, в самій рèчі.

Подлинность—щирість.

Подлинный—щúрий. (Отсюда *щирозлотий*—изъ чистаго золота).

Подлипало—підлùза, прилùза.

Подложный—підбòрний, підрòблений.

Подлѣ—вобік, вобіч, обіч, побіч, суміж, поузбік, попліч, білù, побілù,, опостін; кглі (Черн.). *Сів клі ёго.*

Подмигнуть—підмигнýти, підморгнýти.

Подмостки—рештувàння.

Подмѣтить—запримітити, встерегтú.

Поднимать—підніймàти.

Подниматься—підніймàтися, здніймàтися, знімàтися; (—о солнцѣ)—підбивàтись угору. *Уся рука знялась пузирем; сонце вже підбилось височенько.*

Подняться (о птицахъ)—пзнятися.

Подобрать (платье)—підтúкатись.

Подобрѣть—здóбритися, подобрíшати.

Пододвинуть—підсýнути.

Подождать—потрівàти, почекàти, по-

стрічàти, підождàти; (подожди)—почекàй, потрівàй, трівàй, підождй.

Подозвать—підклйкати.

Подозрѣвать—зазòрити. (Подозрительный)—зазòрливий, зазòрний. (Заподозрѣнный)—підздрѣнний.

Подозрѣніе—прйзра. *Не мав на єго призри.*

Подойти—доступйти, підойтй; (во время)—надійтй.

Подоконникъ—підлокòтник.

Подолъ (платья—пелена. *Забери въ пѣлену.*

Подольститься—підлàщитись, підлѣститись, улѣститись (отсюда: улѣсливий, облѣсливий).

Подоспѣть—надійти, настйгнути, наспіти.

Подпоясаться—підперезàтись.

Подпрыгивать—підстрйбувати, підскòкувати.

Подрать (платье)—пошàрпати, подѣрти, подрàти.

Подраться—побйтись.

Подробно—дрібно, дрібнѣнько, шйроко. *Вирилій и не намъ був рівня, а добре він начухав тімя, поки дрібненько описав* (Энеида).

Подробности—подрòбиця.

Подробный—дрібнйй?

Подрости—підбільшати, підростй.

Подростокъ—підліток.

Подрубить—підрòбати, підтàти, підрубàти.

Подруга—товàришка.

Подрѣзать—підрізати, підтàти, (платье)—підкраàти, підтàти. *Пелени підтяти. Дівки суки підполи и каптана підкроїли* (пѣсн). (—крылья)—прибòркати.

Подсматривать—підглядàти

Подсмотрѣть—підглѣдіти, приздріти. *Призділи люде, що він що ночі божої таскà сіно.*

Подсолнечникъ (раст.)—сòняшник, сòяшник.

Подстерегать (въ засадѣ)—чигàти.

Подстеречь—встерегтй, підстерегтй.

Подстрекательство—підбивàння, підмòва.

Подстрекать—підмовлàти, підвòдити, підбýрювати.

Подступить—наблйзитись; (многокр.)—наближàтись.

Подтвердить (дѣломъ)—справдйти.

Подтверждать—наказувати, стверждàти.

Подтолкнуть—підштовхнýти, підпихнути.

Подувать (о вѣтрѣ)—подихàти, повівàти.

Подумать—помйслити, погадàти, подýмати, помізкувàти.

Подурачить—покепкувàти.

Подурнѣть—знаганіти, попаганіти, змарніти.

Подучить—наустйти, намòвити.

По душѣ—до сподòби.

Подущать—намовля̀ти, нату̀ркувати.

Подхватить—підхопи̇ти.

Подчиванье (напиткомъ)—частува̀ння.

Подчивать (напиткомъ) — частува̀ти; рядува̀ти (Полт. Луб.). *Рядуй гостѐй; я не шкодую горілки.*

Подчиненность—підлѐглость.

Починять (поправлять)—ла̀дити, ла̀годити, ладна̀ти, рехтува̀ти.

Подчиняться (кому)—улягàтися.

Подъ (печи — чирінь; (—въ значеніи предлога)—під. *Під Полтавою.*

Подъемъ (въ дорогу)—руша̀ння.

Подъѣзжать (подольщаться) — підсипàтись.

Подыматься (вставать)—підво̀дитись.

Подѣлать—поробѝти.

Подѣлить—поділѝти, (—на всѣхъ) обділѝти, (раздѣлить)—переділѝти подува̀нити (Полт. Лубен.). *Подува̀нили зѐмлю на три руки* (Полтав. губ. Лубенск. у.).

Подѣть (заподѣть)—діти, подіти, заподіти, запрото̀рити. *Де ти дів мою шапку?*

Подѣться—дітися, діва̀тися.

Пожаловать—нада̀ти, пожа̀лувати. *Привилегіи, въ той час наданыи* (Закр.).

Пожалѣть—пожаліти, пожа̀лувати, пожалкува̀ти.

Пожаръ—пожѐжа, пожа̀р, пужа̀р.

Пожеланіе—жичѐння (Правоб.).

По желанію—до изво̀лу.

Пожелать—захотіти, зхотіти; (—сильно) — пожада̀ти, забажа̀ти; (— кому чего)—пожѝчити (Прав.).

Пожелтѣвшій—пожо̀вклий.

Пожелтѣть—пожо̀вкти, пожо̀вкнути пожовтіти.

Пожениться—одружѝтися.

Пожертвовать — поступѝтися, оджа̀лувати (Піск.); одказа̀ти.

Пожизненно—повік.

Пожизненный—довічний, доживо̀тний.

Пожилой—пристаркуватий, літний

Пожитки—животѝ, худо̀ба, спожитки, худібчина, мизѐрія; житовъя? (Піск.).

Пожить (вдоволь, гдѣ нибудь)—набу̀тися. *Що, вже мабуть набувся у місті, що до дому вернувся?* (—въ свое удовольствіе)—пороскошува̀ти.

Позавтракать—поснідати.

Позакладывать въ залогъ)—позаставля̀ти.

Позапрошлогодній—позаторішній.

Позариться—поква̀питись.

Позасыпать (уснуть всѣмъ)—посну̀ти.

Позатворять—позачиня̀ти.

Подбрасывать—підкида̀ти.

Позванивать — дзѐнькати, телѐнькати, дзелѐнькати.

Позвать — клѝкнути, поклѝкати, вклѝкати, гукну̀ти; узва̀ти (Харьк.). *Узвали мене в хату.*

Позволеніе—дозво̀л, дозволѐння.

Позволительно — вільно. *Вільно ёму мантачити, бо грошей повна кишеня.*

Позволить—дозво̀лити.

Позвонокъ—о̀кість, окісток.

Поздо—пізно, пізнѐнько, нера̀но; (поздновато)—надпізь. *Ото, учора надпізь пішли ми до дому.*

Позже—пізніш, пізніше.

Поздороваться—поздоро̀ватись, поздоро̀вкатись, привіта̀тись; (—цѣлуяся)—почоло̀мкатись.

Познакомиться—спізна̀тись, зазна̀ти, обизна̀тись, опізна̀тись.

Позорить—ганьбува̀ти, шельмува̀ти.

Позорний—ганѐбний (Прав.).

Позументъ—галу̀н, брузумѐнт.

Позывъ (на что)—жадіба, жадібка.

Поймать—пійма̀ти, вловѝти, зловѝти.

Поименовать—наменѝти, поменѝти; (поименованный)—помѐнений.

Поймище (поемный лугъ)—пійма, боло̀ня, оболо̀ня, лу̀ка, ліг? *Чурів ліг.*

Поискать—пошука̀ти.

По истинѣ—по правді. *Скажу тобі по правді.*

Пойти—пійти, піти; (отправиться)—почапа̀ти, помайнувати; (—поплетись)—повіятися, затіліпати; (потащиться)—попъя̀стися, попхатися; (скорыми шагами)—стригону̀ти; (пойдемъ ка)—ходім лѝшень; (пойдетъ)—піде.

Пока—до̀ки, до̀кіль, за̀ки, закіль, доку̀ди, тим-ча̀сом, по̀ки, ним. *Ним (поки) сонце зійде, роса очі виість* (Посл.). *Доки ти будеш пустувати? Посидь закіль я вернусь. Нехай тим часом посидить*; (пока еще свѣтло)—за̀видна.

Показать—вказати, показати; (примѣръ)—приво̀д (прѝзвід дати), *Батько привід дає, то й діти пъють.* (—примѣръ къ божбѣ)—призво̀дити до божіння (Полт. Луб.).

Показаться—вказатись, показатись; (вдали)—заманячити; (изъ за чего)—витнутись; (неясно вдали)—забованіти.

Показывать—вка̀зувати, показувати; (—языкъ)—солопити, висолоплювати язик; (—зуби)—скалити, вищерити.

По каковски—поякому.

Покамѣсть—покіль, покищо, тим часом, доки що.

Пока не аж. *Сидів аж сонце зайшло.*

Пока не жарко—захолодкѝ.

Покачать—похитати, погойдати, поколихати; (—о бѣшеной собакѣ)—покачати. *Скажена собака усіх наших собак перекачала.*

Покачаться—похитатись, погойдатись; (—о лошадяхъ)—повалятись. *Не годиться ходити по тому місьцю, де кінь валявся,—лишаі нападуть.*

Покачнуть—похитнути, віхнути, схитну̀ти.

Покачнуться—похитнутись.

Пока что—доки що, поки що.

Покашливать—кахикати.

Покаяніе—поку̀та.

Поклонит ся—уклонитись, вклонитись.

Поклясться—заприсягтись.

Покоиться—опочивати, спочивати.

Покой—спокій, покій.

Покойникъ—небіжчик, покійник.

Поколотить—побйти, потасувати, перегону дати.

Поколѣніе—коліно.

Покончить — скінчити; (съ дѣломъ)—впорати, упорати.

Покориться—повинитися, покоритися, підхилйтися, підклонйтися.

Покормка (лошадей)—пòпас.

Покормить (лошадей, воловъ)—попастй.

Покорность—покòра.

Покорный—покірливий, покірний, прихйльний.

Покоряться — упокорàтися, корйтися, покорàтися.

Покража—крадіж, крадіжка, крàжа.

Покраснѣть—почервоніти, зашàритись, зачервоніти.

По крайней мѣрѣ—хоча.

Покровитель—ласкàвець, добрòдій.

Покромка (отъ сукна)—крàйка.

Покрошить—покришйти.

Покрывало—завивàло, завивàйло.

Покрывать—крйти, вкривàти.

Покрываться—окривàтися;(—облаками, о небѣ)—хмàритися.

Покрыть—окрйти, вкрйти.

Покрыться—окрйтися, вкрйтися; (—туманомъ) — туманіти, затумàнитись; (—тучами) — захмàритись; (тѣнью)—помарніти? (—водою,—узàтися, понйтися водою; (—пѣною) — запінитись; (—пылью) — запорошйтись; (—пылью, снѣгомъ и т. п.) — прилàсти пйлом, снігом и т. п.; (—пятнами)—заплямитись;(—льдом)—зашèрхнути;(—струпомъ)—заструпйтись; (—корою)—закорàвіти; (исчезнуть изъ глазъ—выражается въ слѣдующей фразѣ: покрйвсь очйма й плечйма.

Покуда—дòки, докіль, доки щò, до чàсу, тим чàсом, пòки.

Покупатель—покупщйк.

Покупать—купувàти.

Покушаться—кусйтися. *Хочь кусилися воёвати, однак мало имьли щастя* (Величко).

Полагаться (на кого)—покладàтися, здаватися, спускàтися.

Поладить—погодйтись.

Полакомиться—поласувàти.

Полгода—півròку.

Полдень—південь: (въ полдень)—опівдні.

Полдникъ полýдник, підвечірок.

Полдничать — полýднати, підвечіркувати.

Поле—поле; (—пахатное, въ небольшомъ кускѣ)—нйва, нйвка; (большой цѣльный кусок, обыкновенно около 10-ти десятинъ)—лан; (—поораннное) — ріля; (засѣянное, Правоб.)—цàрина; (—вспаханное для осенняго посѣва)—пар, парй; (вспаханное для весенняго посѣва)—зяб, зàбля; (—засѣянное однолѣтними хлѣбами)—ярина; (—засѣянное озимымъ хлѣбомъ)—озимина, (—оставленное подъ выпасъ скота)—толòка; (—оставленное для отдыха)—перелòг, переліг; (—затвердѣвшій перелогъ)—облòг, облíг; (—давно или никогда не-

оранное)—цілина̀; (—близь деревни, не орющееся и назначенное преимущественно для выпаса телятъ)—ви̇гон; (—расположенное по склонамъ возвышенности, террасы)—пади̇; (—вдоль рѣки или долины, сухой, не поёмный лугъ)—поло̀г; (—гдѣ сѣются конопли, Херс. губ.)—підмети; (—смежное съ усадьбами и окопанное или огороженное)—лева̀да; (—гдѣ была пшеница)—пшени̇чище; (—гдѣ было просо)—просѧ̀нище, пріська; (—гдѣ была рожь, овесъ)—жи̇тнище, вівсѧ̀нище; (—гдѣ уцѣлѣла черезъ зиму прошлогодняя трава, Херс. губ.)—калдани̇.

Полезный — спожи̇точний, кори̇стний? пользови̇тий.

Полетѣть—полетіти, поли̇нути, полену̀ти.

Ползаніе—ла̀зіння.

Ползать—повзти̇, ла̀зити, плазува̀ти.

Ползунъ—лазнюк? (Піск.).

Полировать—лощи̇ти.

Полка—поли̇ця, поли̇чка.

Полководецъ—воёвник (Піск.).

Полно—по̀вно, повнісенько, (—довольно)—бу̀де, го̀ді. *Годі тобі дуріти. Да буде тобі їсти.*

Полнолицый—повнови̇дий.

Полночь—північ; (за полночь)—глу̀па ніч. (въ полночь)—опівночі.

Полный—по̀вний, по̀вен; (о человѣкѣ)—гладки̇й, опа̀систий, опо̀листий, бари̇лькуватий; *опо̀листа, румьяна черниця; оцѐ який бари̇лькуватий пано̀к!*

Половица (доска изъ пола)—мости̇на.

Положеніе—стано̀вище.

Положить—покла̀сти, положи̇ти.

Полоса—сму̀га, сму̀жка, стя̀га, стя̀жка, полоса̀, поло̀ска.

Полотенце—рушни̇к, втира̀льник; ути̇рач (Полт. Лубен.).

Полтора—півтора̀.

Полусвѣтъ—при̇смерок (Піск.).

Полуумный—причи̇нний, навісни̇й? навіжѐнний, дурни̇й.

Получать—одбіра̀ти.

Получить — одержа̀ти, здобу̀ти, одібра̀ти; (—возможность) — спромогти̇сь; (—неудачу, отказъ)—о̀близня пійма̀ти.

Полъ (досчатый)—по̀міст; (—земляной)—діл, долівка. (Долі значить не только на полу, но на землѣ, хотя бы на открытомъ воздухѣ). *Пошукай долі; положи долі.* Поищи, положи на полъ, на землю.

Польза—вжи̇ток, прок, спожиття̀, (прибыль)—кори̇сть. *Який прок з такого коня. Нехай тобі буде на спожиття.*

Пользоваться — кори̇стуватись, живи̇тися, вжива̀ти; зажива̀ти (Кіевск. Васильк.).

Польститься—пола̀ситись, поза̀ритись, поква̀питись, пова̀битись? заману̀тись?

По лѣвую сторону—улівору̀ч, ошуйбіч.

Полюбить—покоха̀ти, закоха̀тись, вподоба̀ти, сподоба̀ти.

Помават (рѣять, колебать)—ма̀яти.

Помазокъ (кисть для бѣленія стѣнъ)—віхоть, віхтик.

Помаленьку—потрòху, потрòшки, по малѐньку, по мàлу.

Померкнувшій—помѐрклий.

Померкнуть—змỳнити. *Сонце то засяє, то змуне.*

Помертвѣть—замѐрти.

Помершій—мѐрлий, вмѐрлий, вмѐрший.

Помимо—пòуз, мѝмо.

Помнить—памъятàти, памъятувàти; (быть современникомъ событія)—зазнàти. *И першу сарану зазнаю* (Энеида).

Поминутно—разъ у раз, що хвилѝни.

Помои—помѝі, вѝполоски.

Помолвка—помòвка. *Про вовка помовка, а москаль кобилу вкрав;* (—свадебная)—змòва.

Помолодѣть—помолòдшати, помолодіти, помолодішати.

Поморщенный—помòрхлий.

Помостъ—прѝмость (Черн.); рештувàння.

Помочь—помогтѝ, запомогтѝ, зарятувàти, порятувàти; (—словомъ и дѣломъ)—зарàдити; (—подняться)—підвѐсти.

Помощникъ—помічник, помàгач.

Помощь—підмòга, підпомòга, запомòга, пòміч; (—военная)—підсилок.

Помрачаться — хмỳритись; (соверш.) —заморòчитись.

Помраченіе (ума)—морòка. *Морока мені з тобою!* (—очарованіе) — манà. *На тебе десь ману у Литві навели* (Гребенка).

Помышленіе—дỳмка, гàдка. *А ні гадки. У тебе мабуть бісова думка.*

Помѣняться — замінятись, обмінятись, перемінѝтись.

По мѣрѣ возможности—як могà.

Помѣститься—змістѝтись, умістѝтись.

Помѣстье—дідина, мàеток, мàетность (Правоб.); держàва (въ смыслѣ временнаго владѣнія, поссесіи).

Помѣха—притѝчина, притѝка, поміха, перешкòда; перѐка (Кіев. Вас.).

Помѣшанный (сумашедшій) — навіжѐний, непѐвний, божевільний, дурнѝй.

Помѣшать—помішàти, перешкòдити, на перешкòді стати.

Помѣшаться (сойти съ ума)—здуріти, збожевòліти.

Помѣщать—містѝти, вміщàти.

Помѣщаться—містѝтися, вміщàтися.

Помять—помъяти; (—постель и т. п.)—покуёвдити; (—хлѣбъ, посѣвъ)—потолòчити.

Понадобиться — здàтися, знадобѝтися, згодѝтися, пригодѝтися, стàти у пригòду.

Понаклонять—понахилàти.

Понатужиться—посилкувàтися.

Понедѣльникъ—понеділокъ.

По немногу—потрòху, потрòшку.

Понижать—осàжувати, понижàти, (нравственно)—принижàти, (однокр.)—принѝзити.

Пониженіе (воды, опухоли)—спадàння, спàдок.

Пониклый (съ поникшею головою, о человѣкѣ)—понỳрий; (о растеніи)—поклàклий, похѝлений.

Понимать—розуміти, тя̀мити, шу̀пити, човпа̀ти, тямува̀ти (Харьк.).

Понимающій—тяму̀чий.

Пономарь—палама̀р.

Поносить (позорить) — шпѐтити, кобени̇ти, бѐштити, бешкетува̀ти.

Поносъ (болѣзнь)—отро̀ба, отрібка (Піск); бігунка, побігуха (Вол. г.).

Поношеніе—бѐшкет.

Понравиться—сподо̀батись, подоба̀тись.

По **нраву**—до сподо̀би.

Понурый—похню̀пий, похню̀па.

По **нынѣ**—до̀сі, й до̀сі.

Понятіе—тя̀ма, тя̀мка.

Понятливый—тямки̇й.

Понять—зрозуміти, втя̀мити, розчовпа̀ти, розшоло̀пати, второпа̀ти, вчовпа̀ти, взя̀ти у тямки̇, розібра̀ти, дорозумува̀тися.

По **одиночкѣ**—по о̀дному, по оди̇нці.

По **одаль**—осторо̀нь, оддалеки̇; (о постройкѣ)—на одлёті, на відши̇бі.

Поочередно—по черзі, по чѐреду.

Попадать—потрапля̀ти, втрапля̀ти, влуча̀ти, попада̀ти; (попадаться)—попада̀тись, трапля̀тись, луча̀тись; (попадется если)—коли тинѐться.

Попадья—попадя̀, пані-ма̀тка.

Попасть (кого, застать)—запопа̀сти, попа̀сти; (въ бѣду)—уло̀патись; (въ цѣль)—влучи̇ти, втра̀пити, попа̀сти; (на дорогу)—втра̀пити, утра̀пити; (угодить по чьему желанію)—потра̀пити. *В силу потрапив чого ёму треба.*

Поперегъ—впо̀перек, пѐрек?

Поперечный—переко̀вий, поперѐчний.

Попеченіе—дба̀ння, пеклува̀ння; (—въ перен. смыслѣ)—до̀гляд.

Попечительный—пеклува̀тий, дба̀лий?

Поплестить - повія̀тись.

Пополамъ—на впіл, піл на піл.

Попользоваться—покори̇стуватись, поживи̇тись.

Поподчивать (напиткомъ) — почастува̀ти.

Поправить — спра̀вити, пола̀дити, поладна̀ти, пола̀годити.

Поправлять—справля̀ти, ла̀годити, ла̀дити, ладна̀ти, виправля̀ти.

Попрекать — кори̇ти, доріка̀ти, наріка̀ти.

Попрекъ—докір, дога̀на, наріка̀ння.

Попривыкнуть — нави̇кнути, зви̇кнути, обви̇кнутись, ого̀втатись. *Та вже вона тута з нами оговтається.*

Попробовать — покоштува̀ти, посмакувати, попро̀бувати.

Попросить (чего)—попроха̀ти; (позволенія)—спита̀тись, спроси̇тись.

Попрошайка—проша̀к, ло̀бур; (—мальчикъ)—ла̀бза, лабзю̀к.

Попрятать—похова̀ти.

Попусту—на тщѐ, да̀рма, ма̀рне, ду̀рно, по дурно̀му.

Попущеніе—по̀пуст.

Пора—пора̀, верѐмъя, час, доба̀, годи̇на. *Лиха година.*

Пораженіе—пора̀за, пора̀зка, пора̀жка (Величка). *Такая їмъ* (туркамъ) *поразка була* (Самов. 60).

Пораспросить—розпита̀ти, розпита̀тись, пропита̀ти.

Поранить—уразѝти.

Пораньше—заранн̀я, зара̀ні, загодя̀, спозара̀нку.

Порванный—по̀рваний; (о одеждѣ)—поша̀рпаний, дра̀ний, розідраний. *Що ти в драній сорочці ходиш.*

Порвать—порва̀ти, подѐрти, поша̀рпати; (—на куски)—пошматува̀ти; (объ одеждѣ)—подра̀ти.

Порицаніе—ганьба̀, ха̀яння?

Порицатель—осу̀дчик.

Порицать—га̀нити, ха̀яти? спосужа̀ти, гу̀дити.

Порознь—окромѐ, різно, на̀різно, в осо̀бку, з осо̀бна. *Дай усякому окроме.*

Порокъ (недостатокъ)—ва̀да.

Порошокъ—по̀рох, порошо̀к; (один. частица)—порошѝна, порошѝнка; (—трухлого дерева, дождевика и т. д.)—порохня̀.

Порою—ѝнколи, ѝноді, ча̀сом, часа̀ми.

Портить—псува̀ти, нівечити, гайнува̀ти, шко̀дити; (—молодые деревья)—глумѝти (Вол. губ.).

Портиться—псува̀тись, шко̀дитись.

Портной—кравѐць, кра̀вчик; (принадлежащій ремеслу)—кравѐцький; (портняжское ремесло)—кравѐцтво; (портняжить)—кравцюва̀ти.

Портянка—ону̀ча, ону̀чка.

Поруганіе—нару̀га, пору̀га. *Щобъ Богъ не дававъ Украину на позоръ та на поругу невірнихъ* (*Зап. Стар.* часть II, № 1, стр. 41).

Поругаться—пола̀ятись.

Порука—зару̀ка.

По русски—по моско̀вському, по моско̀вски.

Порученіе—полецѐння (Правоб.).

Поручить приручѝти, уручѝти.

Поручиться—заручѝтись.

Порхать—пурха̀ти, перха̀ти?

Порція—пай, паёк; (—водки)—по̀рція.

Порча—шко̀да.

Порченный—верѐжений, поверѐжений.

Порывистый (о вѣтрѣ)—бурхлѝвий, рвачкѝй.

Порѣзать—порізати; (—говоря съ дѣтьми)—почѝкати; (на куски)—покрая̀ти, пошматува̀ти.

Порядочный—(по величинѣ)—чима̀лий; (—о человѣкѣ)—пу̀тьній, путя̀ший, людя̀ний. *З бабиного сина або дочки нічого людяного не буде.*

По свойски—по на̀ськи, по на̀ському.

Посвѣтлѣть—освінути.

Посвятить (въ духовн. санъ)—вѝсвятити; (—себя какому нибудь занятію)—присвятѝтися. *Коли присвятѝвсь на діти, то наберѐсся з їми мороки* (Полтав. губ. Лубен. у.).

Поселеніе—селѝтьба, осѐля, сѐльбище?

Поселиться—оселѝтися, осісти.

Поселять—вселя̀ти, оса̀жувати.

Поссесоръ—держа̀вець. *Що видячи панове державцї Украинскіе, мусили утекати* (Лѣтоп. Сам.).

Посидѣлки—вечернѝці.

По силѣ—з, зо, в силу. *Кожний умерти мусить зъ декрету Божого* (Густ. лѣтоп.).

Поскользнуться — посковзну̀тись, підсковзну̀тись.

Послабленіе—пільга.

Послать—засла̀ти. *Заславъ ординанець козакамъ* (Величко).

Пословица—приповідка, присловья, посло̀виця.

Послушаніе—послуха̀ння (Нечуй).

Послушать—послу̀хати; (послушаться)—послу̀хатись.

Послушный—слухня̀ний.

Послѣ—після̀, опісля̀, упо̀слі, навпо̀слі.

Послѣдній - оста̀нній, оста̀тній.

Послѣдствія—послідки.

Послѣдующій—пото̀мний (приказ. сл.).

Посматривать — позира̀ти, поглида̀ти, споглида̀ти.

Посмотрѣть—подивѝтись, згля̀нути, гля̀нути, спогля̀нути, погля̀нути.

Посмѣть—осміти, насміти, всміти, відва̀житись.

Посмѣшище—сміхо̀вище, по̀сміх.

Посмѣяніе—нару̀га, по̀сміх.

Посмѣяться (осмѣять)—насмія̀тись, посмія̀тись, поглузува̀тись.

Пособирать—позбіра̀ти, вѝзбірати.

Пособить—помогтѝ; (словомъ и дѣломъ)—пора̀дити, дора̀дити.

Пособлять—помага̀ти, допомага̀ти. *Боже допоможи!*

Посовѣтовать—пора̀дити, пора̀яти, нара̀яти.

Нарай, нарай, пане брате,
Де дівчину взяти (Пѣсня).

Посолъ—посланѐць.

Посохъ (трость)—ціпо̀к; (пастырскій)—патерѝця.

Поспѣть (ко времени)—наста̀ти.

Поспѣшить — поско̀ритись, поспішѝти, поспішѝтись.

Поспѣшно—спішно.

Поспѣшность—по̀спіх.

Поспѣшный—спішний, хваткий.

Посрамленіе—нага̀на, глум.

Посреди—посѐреду, посерѐд, насерѐд, осерѐд.

Посрубливать—постина̀ти.

Поссориться — посѐрдитись, посварѝтись.

Поставка—вистачѐння.

Поставлять—постача̀ти, вистача̀ти, настача̀ти, нада̀ти. *Така̀ прдість бісова, ніяк на їх не надасѝ.*

Постановленіе—постано̀ва, устано̀ва (Юрид. выр.).

Постеклить (окна)—вшѝклити.

Постель—постіль.

Постигнуть — второпа̀ти, зрозумі̀ти, збагну̀ти. *Хтож збагнув таємності людського життя?*

Постить — постувàти, пісникувàти (Куліш).

Постный — пісний.

Постоялецъ — пожилèць; (женщ.) — пожилѝчка.

Постоянно — усè, завсіди, раз у рàз, невивòдно. *Він усе сидить дома. Жінка моя раз у раз ходить на базар. У єго гості сидять невиводно.*

Постоянный — сталий; невивòдний.

Построенный — збудòваний.

Постройка — будòва, бýдище, будовàння, будѝнок.

Построить — збудувàти.

Постромка — посторòнок, посторòнка.

Пострѐлъ — трава (раст.) — Сон. *Anemone palsatilla.*

Постукивать — стукотіти, токотіти, грюкотіти, лопотіти.

Поступать — поступовàти, чинѝти. *Що будемо, синку, чинити?*

Поступить — вчинѝти.

Поступокъ — вчѝнок, подія?

Постучать — постýкати; (въ дверь, стѣну) — погрюкати.

Постъ — піст.

Постыдиться — посорòмитись.

Постыдный — стидкѝй, сорòмний.

Постылый — обрѝдний, огѝдний.

Посуда (каменная, глиняная, стеклянная) — посýда, пòсуд; (— деревян.) — начѝння.

Посхватывать — посхоплѝти.

Посчастливиться — посчастѝтись, посчастѝти.

Посылать — слàти, засилàти; (— кого, часто) — ганàти. *Раз у раз ганя мене до міста.*

Посѣвъ (количество зерна) — сів; (— засѣянная земля) — засів, посів; (— дѣйствіе) — сівба.

Посидѣть — посѝдіти.

Посѣтитель одвідач.

Посѣтить — навідатись, одвідати.

Посѣщать — навідуватись, навертàтися, (— часто) — вчащàти.

Посѣщеніе — одвідини, одвідання.

Посѣять — посіяти.

Посягать — квàпитись, вàжитись.

Потакать — потурàти, подражàти.

Потаскунъ (бродяга) — волоцю́га.

Потаскуха — потіпàха, паплю́га, хлёрка, кýрва.

Потасовка — прочухàн, халазія.

Потачка — потурàння, подражàння; потàка (Влад. Вол.), пòпуск.

Потащить — поволокти́, потаргàнити, потащѝти, поцýпити. *Вовк поцупив вівцю.*

Потащиться — поволоктѝся, попхàтися, попъѝтися, потягти́.

Потворство — пільга, потурàння, подражàння.

Потемки — темнòта; (въ потемкахъ) — пòночі.

Потеря — стрàта, згýба, шкòда.

Потерянный — загýблений, згýблений, втрàчений, пропàлий, пропàщий. *Про-*

пàщі гроші. (о человѣкѣ)—пропащий, несамовитий. *Став мов несамовитий.*

Потерять—згубѝти, загубѝти, стрàтити, решѝтися.

Потечь—потектѝ; (сильно)—порѝнути, гýнути.

Потихоньку—по мàлу, помалѐньку, стѝха; (тайкомъ)—тѝшком, нѝшком. *З гори їдь по малу.*

Вийди, Грицю, на юлицу
И ти, коваленку,
Пожартуем, попустуем
Этиха помаленько (пѣсня).

Потолковать—побалàкати, побазікати.

Потокъ—струмòк, струмѐнь, стружòк, течей, водотѐча (Радом.); (шумящій)—бурчàк (Радом.).

Потомки—щàдки.

Потомство—нащàдок.

Потому—затім; (—что)—бо, затім що, через тѐ що.

Потомъ—далі, а дàлі, потім, потім тòго, напослідок.

Поторопиться—поспішѝтись, поскорѝтись.

Потосковать—посумувàти, потужѝти.

Потрава (хлѣба, сѣна)—спаш.

Потребность—потрѐба, потрібка.

Потревожить (сдвинуть вещь)—зрýшити, зрухнýти; (—о людяхъ и животныхъ)—зполошѝти; (—рану)—уразѝти. *Не доторкайся до плечей, бо уразиш болячку.*

Потрескаться—порѐпатись.

Потрудиться—поробѝти, попрацювàти.

Потускнѣть (о глазахъ)—посоловіти.

Потушить—погасѝти.

Потъ—піт.

Потѣснiться—потіснутись.

Потѣшно—втішно, забàвне.

Потѣшный—втішний, кумѐдний.

Потянуть—потягтѝ.

По утру—врàнці.

Поучать (просвѣщать)—свічити.

По ученому—зпісьмѐнна.

Похаживать—похожàти.

Похвала—хвальбà, хвалà.

Похватать—похапàти.

Похлебать—посёрбàти.

Похлопотать—поклопотàтись, походѝти, попоходѝти, попіклувàтись. *Багато я попоходив біля неї.*

Походить (на кого)—вдàтися, вдавàтися.

Походка—ходà.

Похожій—схòжий.

Похоронить—поховàти.

Похорошѣть—покрàсчати.

Похоть—жирувàння, пòхоть.

Похудать—охлѝсти, охлѝнути, захлѝсти, помарніти; (—на лицѣ)—спàсти з лиця, (—на животѣ)—з чѐрева спàсти; (—на тѣлѣ)—з тіла спàсти.

Поцарапать—подрàпати.

Поцѣловаться—поцілувàтися; (шуточно говоря)—цмòкнутись; (здороваясь)—почолòмкатись.

Поцѣлуй—поцілýнок.

По цѣлымъ днямъ — день у день.

Поцѣпить (повѣсить) — почепи́ти.

По частямъ (по немногу) — видавцѣм.

Початой (о хлѣбѣ) — вкра̀яний.

Почаще — частіш.

Почва — ґрунт; (— нетронутая — цілина̀.

Почему? — чом? чого̀? чому̀? зачімъ? (— то!) — чому̀сь!

Почернѣвшій — почорні́лий.

Почесть (почетъ) — шано̀ба, ша̀на (Харьк.); пова̀га.

Почетный — пова̀жний, почѐсний. *Панове Запорозці, на почесне просим* (свадебное приглашеніе).

Починять — ладна̀ти, справля́ти, ла̀дити, ла̀годити.

Почитаніе — шанува̀ння, шано̀ба.

Почитать — шанува̀ти, поважа̀ти.

Почта по̀шта.

Почтальонъ — пошта̀р.

Почтеніе — шанува̀ння, пова̀га, (— отдать) — чолом дати?

Почтенный — шано̀вний, пова̀жний.

Почти — сли́вй, сливѐ; (— что) — ма̀ло що, тро̀хи не, бѐзмаль.

Почувствовать — почу́ти, почува̀тись, почу́тись. *Бий ёго дуже, щоб почувсь.*

Пошевелить — поворуши́ти, зворуши́ти, зворухну́ти.

Пошевелиться — поворуши́тися, зворуши́тися.

Пошевельнуться — ворухну́тися, зворухну́тися.

Пошлина — данина̀.

Пошутить — пожартува̀ти, пошуткува̀ти.

Пощекоталь — полоскота̀ти.

Пощечина — ля̀пас, лящ.

За кучму сю твою велику,
Як дам тобі ля̀ща у пи́ку! (Энеида).

Пощупать — пома̀цати, пола̀пати.

Появиться (неожиданно) — нагоди́тися.

Появленіе — зъя́вка, зъявлѐння.

Появляться — зъявля́тися.

Поясница — крижі, пояснйця. *Крижі болять*

Поясъ — пас, по̀яс, пѐрез? — (кожанный съ карманомъ) — пѐрес (Названіе отъ *чресла*).

Правдивый (разсказъ и т. п.) — справдѐшній; (о человѣкѣ) — правди́вий.

Правительство — уря̀д.

Править — заправля́ти, правува̀ти, порядкува̀ти; (— въ силу авторитета) — оруду̀вати, верхово̀дити; (— судномъ) — керува̀ти; (лошадьми) — пра̀вити.

Право такъ — далебі що так.

Праздникъ — свя́то, пра̀зник; (— Стрѣтенія Господня) — Громни́ці (Правоб.); Стрітення (Лѣвоб.); (— Успенія Богородицы, 15-го Августа) — перша Пречи́ста, Успѐння; (— Рождество Богородицы, 8-го Сентября) — дру̀га Пречи́ста; (— Покрова Богородицы) — трѐтя Пречи́ста, Покрова̀; (— св. Пасхи) — Вели́кдень, Велико̀дні Свя́та; (— Рождества Христова) — Різдво̀, Різдвя́ні Свя́тки; (— Преображенія Господня, 6-го Августа) — Спас; (Воздвиженія св. Кре-

ста, 14 Сентября)—Здвиженя; (—св. Тройцы)—Зелені Свàта.

Праздничать—празникувàти.

Праздничный—свàтошний, святчàний, праздникòвий.

Празднованіе—святкувàння.

Праздновать — святувàти, святкувàти, прàзнувати.

Праздношатаніе—бродня, швèндяння.

Праздный—гуляùщий. *На потіху гуляùщим людям* (Куліш).

Прачешная—прàльня.

Пребываніе—пòбит, пробувàння; (—постояпное)—вікувàння.

Пребывать—пробувàти, бýти; (—постоянно)—вікувàти.

Превзойти—узяти гòру, заломúти. *Над Грицькà нема й крàщого шевця на селі, бо він усіх шевців геть заломúв* (Кіев. губ. Василь. у). (Превзойдетъ)—перейде. *Цíна сéго коня перейдé за сто карбованців.*

Превозмогать—перемагàти.

Превозмочь — перемогтú, замогтú, здоліти, подоліти, покгýлати, подýжати.

Превозносить—величàти, звеличàти.

Превозноситься—величàтися, бундючитися, вихваляùтися.

Превосходить—перевàжувати. *А я свої (брови) змàжу, зглàжу, Таки твої перевàжу* (Народ. пѣсня).

Превосходный—чудòвий.

Преградить (путь)—застановúти, заступúти, затамувàти.

Предаваться (чему либо)—вдавàтися; (во что)—укидàтися. *Він у горілку вкидается.*

Преданность—прихúльність.

Преданный—прихúльний.

Предатель—зрàдник.

Предательскій—зрадèцький, зрадлúвий.

Предать—зрàдити.

Предвидѣть—забачàти. *У тім ділі він забачае щось недобре.*

Предводитель (руководитель)—верховòда, ватажòк, ватàг, привідця; (—дворянства)—màршал.

Предводительствовать—перèд вестú.

Предвѣстіе—віщувàння.

Предвѣстникъ—віщýн.

Предвѣщать—віщувàти.

Предки—дідú, предківья, прàбатьки; (принадл. предкамъ)—предківський.

Предметъ—річ.

Предостерегать—перестерегàти.

Предохраненіе—запобігàння? оберéжіння?

Предохранять—берегтú, запобігàти?

Предполагать—гадàти.

Предположеніе—гàдка, вгàдка.

Предпріимчивый—завзàтий.

Предпринять—заходúтися, наважúти.

Предпринятый—замірений, задýманий.

Предрѣкать—віщувàти.

Предсказатель—віщýн.

Представлять (играть роль)—удавàти.

Представляться (казаться)—здава̀тися, пока̀зуватися, привиджуватися.

Предстоящій (будущій)—бу̀дучий.

Предупредить—запобігти, заско̀чити.

Предупреждать—запобіга̀ти; (однокр.) запобігнути, запобігти.

Предупрежденіе—запобіга̀ння?

Предупрежденный—насторо̀шений?

Предусмотрительно—вгадлѝво?

Предчувствовать—предчува̀ти?

Предшествовать—передува̀ти.

Предшествующій—передую̀щий.

Предусматривать—забача̀ти.

Предѣлъ—крайнѝця? дільнѝця.

Прежде—перш, пѐрше, пѐрве, допрѐж сёго, наперѐд, спершу̀, предсі, до сёго, вперед, спереди сёго. *Я тобі вперед казав. Попереду так велося.*

Преждевременно—завча̀су, до часу? за врѐмя, заздалегідь, пора̀но.

Прежде всего—на сам перѐд, над усёго.

Прежній—прежній, давній; (когда-то бывшій)—колишѝній. *Бо зна колишне згадав.*

Презирать—зневажа̀ти, погоржа̀ти.

Презрѣніе—зневага; (презрѣніе нести)—поневіря̀тись.

Презрѣть (оставить безъ вниманія)—занеха̀яти; (считать недостойнымъ себя)—погордѝти.

Преимущественно—найбільше, самебільш, більш.

Преимущество—перѐд, перева̀га, гора̀; (дать преимущество)—перева̀гу, перед дати, го̀ру дати. *Він має гору, бо перший прийшов.*

Прекословіе—суперѐки, суперѐчки.

Прекословить—перѐчити.

Прельстить—зва̀бити; (—словами)—улестѝти; (многокр.)—улещà̀ти; (—видомъ)—зачарува̀ти, причарува̀ти.

Прельщать—зво̀дити, улещà̀ти. *Зводити жінок.*

Прельщеніе—зво̀да? ва̀ба?

Пренебрегать—гордува̀ти, погоржà̀ти, зневажà̀ти; гребува̀ти (Харьк.). *Він гребує моїм хлібом-сіллю.*

Пренебреженіе—погò̀рда, зневà̀га, гордува̀ння.

Ти, дівчино гордівнице,
Гордуеш ти мною!
Буде тобі гордування
Все перед тобою. (Пѣсня).

Пренебрежительно—неува̀жно, зневà̀жно.

Пренебречь (кѣмъ)—погордѝти; (—чѣмъ либо)—занедба̀ти, занехà̀яти.

Преобразиться (во что)—перекѝнутись; (—наружно въ кого)—пошѝтися. *Відьма перекинулась сорокою. Пошився в пана.* (Перекинуться происходитъ оттого, что, по повѣрью, вѣдьма чтобы принять наружность животнаго должна перекотиться (*перекинутись*) черезъ нѣсколько ножей).

Преодолѣть—змогтѝ, перемогтѝ, здоліти.

Препятствіе—притѝка, притѝчина, перешкòда, запѝнка, впин.

Нема впину вдовиному сину,
Що звів з ума дівку сиротину (Пѣсня).

Препятствовать—запинѝти, перешкòжувати, перешкожàти, впинѝти, у перешкòді стàти, боронѝти.

Прерываться—переймàтись?

Прерывающійся—зурѝвочний?

Преслѣдовать—угаиѝтися, гнàтися, гнати, стежѝти, слѝдкувàти.

Пресмыкающееся—гад, гàдина.

Прессовать—гнітѝти, нагнітàти.

Прессъ—гніт.

Преставиться (умереть)—переставитись. *Переставився він на той світ.*

Преступленіе—вѝступок, збрòдня. *З межи нас виросла збродня* (Самойл. Закр.).

Преступный—виступнѝй.

Пресѣчь (дорогу, предупредить)—заскòчити. *Орда людей живцем брала, де кого заскòчила* (Величко).

Претензія (ропотъ)—нарікàння.

Преувеличить—прибільшити.

Преходящій—минýчий, перебýтний. *Сей світ перебутний.*

Прибавить—добàвити, додàти, доточѝти, набàвити, приточѝти, долучѝти.

Прибавленіе (предметъ самый)—додàток, добàвка; (—дѣйствіе)—додàча, додавàння, долучѐння.

Прибавлять—додавàти, добавлѝти, доточàти, набавлѝти.

Прибирать—вбірàти, чепурѝти, пòрати.

Приближать—зближàти, наближàти.

Приближаться—блѝжчати, блѝзитись, наближàтись, надближàтись, зближàтись, надхòдити. *Свята надходять, наближаються.*

Прибрать—упòрати; (принарядить)—причепурѝти; вихаючити, придіяти (Харьк.). *Оце трòхи кімнàту придіяла, скрізь повимàзувала, ато такѐ гайнò було!*

Прибрежье—береговинà.

Прибыль—зиск, корѝсть, прибýток.

Привернуть (винтъ)—пришрубувàти.

Привесть—привèсти; (—силою)—приправàдити, прищýпити; (—въ порядокъ)—упорядкувàти, упòрати; (—въ убожество)—в старці ввèсти, знѝщити; (—въ разореніе)—спустошѝти; (—въ ярость)—розъярѝти, роздратувàти, роздрочѝти.

Привидѣніе—марà, прочвàра, манія, поторòча, видіння? *Одкаснися, манія.*

Була в мене, моя мати,
Поторoча у ночі (Пѣсня).

(Я слышалъ, что *манія*, въ первоначальномъ смыслѣ, значитъ полотенце или рубаха, прибиваемая, на плечѣ креста, на могилѣ холостого человѣка или дѣвушки. Такую *манію* можно видѣть на кладьбищахъ въ Черниговск. губерніи).

Привирать—прибрѐхувати, підбрѐхувати, долагàти. *Почує на верству, а доложить на милю* (Посл.).

Привлекательно—повàдно?

Привлекательный—повàдний? вабкѝй?

Привлечь—привàбити, затягтѝ, залучѝти.

Приводить въ порядокъ—порядкувàти?

Приволакиваться—женихàтися, залицѝтися.

Приволье—вòльниця, привілля.

Привстать—підвèстись.

Привыкать—звикàти; (однокр. т. е. привыкнуть) обгòвтатись; (о многихъ)—позвикàти; (сжиться) — понѝтись (Екат). *Нешвùдко понявся він із тиєю водòю солòною.*

Привыкшій—звѝклий, звѝкший.

Привычка—налòг, звѝчка, призвичàйка, навѝчка.

Привѣски (къ серьгамъ)—тіліпàнчики.

Привѣтливый—привітний.

Привѣтствіе — привіт, вітàння. Привѣтъ—віт (Екат.) *Нема од ёго ні вùту, ні привùту.* Привѣтствовать—вітàти, привітàти.

Привѣшивать—чеплѝти, причеплювати.

Привязанность—прихильність?

Привязаться (къ кому)—полюбѝти? (начать ссору)—присікатись.

Привязчивый (о человѣкѣ)—задирàка, налàзливий.

Привязь—припòн, прѝвъязь. *Собака на привùзі. А вжеж мої коні.*

В хана на припоні (пѣсня).

Привязываться—въѝзнути, лізти, сікатися.

Пригласить—запросѝти, заволàти.

Приглашать—запрòшувати, клѝкати.

Приглашеніе—запрòсини, зàклик?

Приглашенный—клѝканий, прòханий, (—для работъ)—припрòханий.

Приговаривать — примовлѝти; (осуждать)—присуждàти.

Приговариваться — домовлѝтися. *Чи знаеш, до чого він домовлявся?*

Приговоръ — прѝсуд, вѝрок. *Понеже той есть судебъ Божіихъ неизмѣнный вирокъ* (Духовн. Скороп. Закр.)

Пригодный—здàтний, догòдний, гòжий, годѝчий, придàтний.

Пригодиться (понадобиться) — згодѝтися, знадобѝтися, здàтися, стàти у пригòді.

Пригожество—врòда, урòда.

Пригожій—вродлѝвий, уродлѝвий, огрядний (Под. губ.); гòжий.

Ой нежаль було б воза,
Коли б дівка була гожа (Пѣсня).

Пригорокъ—узгірря, сугòрок?

Приготовить — вготòвати, зготòвити, наготòвити, налàгодити, спорядѝти; (—возъ въ дорогу)—налаштувàти.

Приготовленіе — готувàння, зàходи; (пищи)—готòвання.

Приготовленный—зготòвленний, наготòвлений, налàгоженний, споряжений; (—о кушаньѣ, пищѣ)—зготòваний, вготòваний; (—о возѣ въ дорогу) налаштòваний.

Приготовлять—заготовлѝти, готòвити, готувàти, наготòвлювати, споряжàти; (—возъ въ дорогу)—лаштувàти.

Приготовляться — готовитися, лагодитись. *Він лагодиться їхати з нами.*

Придавать—додавáти. *Хміль буде моёму серцю смілості додавати* (Дума. Коновченко).

Приданое—посáг, вúправа, віно.

Придать—додáти, (—жару, охоты)—завдáти.

Придвинуть—присýнути.

Придворный (дворовый)—дворáк, дворський.

Придираться—чеплáтися, налáзити, зачеплáти, сікатися, присіпуватися; (однокр.)—прискіпатись.

Придирка—зачíпка, причíпка.

Придирчивый (человéкъ)—налáзчивий, причипéнда, задирáка.

Придраться—присікатись.

Придуманный—пригáданий.

Придумать—змúслити, пригадáти, вúдумати, вúгадати.

Придéлать—доробúти, примайструвáти, приробúти.

Прижарить—присмáжити.

Прижать (къ себé)—притулúти, пригорнýти, притúснути; (—притéснить, налечь)—пристрýнити?

Прижаться — пригорнýтися, притулúтися.

Прижимать—тулúти, стискáти.

Приземистый—присадкувáтий.

Признаваться — виявúтися, признавáтись.

Признакъ—ознáка, прикмéта.

Признательно—вдячно.

Призракъ—манá, марá, манія, проявa, поторочня, тумá (Екат.). *Сидить собі як тума,—нідокого й слова непромовить.*

Приказать—загадáти. *Загадай коней сідлати.*

Приказанный (о дéлé)—загáданий.

Приказъ—зáгад, наказ.

Прикалыватъ—пришпúлювати.

Прикасаться—доторкáтись, дотикáтись, торкáти.

Прикидываться—удавáти; (бéднымъ)—бідкатись; (—невиннымъ) — невúнничати. *Певинничає мов Сусанна, незаймана ніколи панна.* (Энеида) (—незнающимъ, игнорировать) — невідничати? (Піск.)

Прикладывать—прикладáти, тулúти.

Приклонять—прихилáти, схилáти.

Приключеніе — притúка, притúчина (Нечуй).

Приключиться—спіткáтись, стáтись.

Приколоть—пристромúти. *Гадюку вилами пристромив.*

Прикосновеніе—зачéпка?

Прикрытіе (пріютъ)—зáхисть.

Прикрéпить (прибить)—припъáти (чаще говорится о ткани). *Припни над ліжком килимець, бо стіна сирова. Припъяв мов горбатого до стіни* (Посл.).

Прилагать—прикладáти.

Прилаживать—приправлáти, прилáжувати.

Приласкаться—прила̀ститись, пригорнутись.

Приличествовать—впада̀ти, годи̇тися; ли̇чити (Полт. Луб.). *Тобі личить червона стрічка. Тут нам бути не впадає, негодиться.*

Прилично—як слід, гоже, до звича̀ю, пригòже.

Сердце козаче небоже,
Чом ти неробиш як гоже. (пѣсня).
Не пригоже так робити.

Приличный—гòжий, людяний, звича̀йний.

Приложеніе—прикла̀д, докла̀д, дода̀ток.

Приложить—прикла̀сти, дода̀ти, притули̇ти, (—денегъ)—докла̀сти.

Прильнуть — припа̀сти, пригорну̀тись, притули̇тися; (о пыли, пухѣ)—прили̇пнути, приста̀ти.

Прилежно—щи̇ро, пи̇льно? *Щиро узявся до діла.*

Прилежный—роботя̀щий, працёви̇тий, пи̇льний, щи̇рий; беручки̇й, беру̀чий, (Харьков. губ.) (—къ книжнымъ занятіямъ)—прики̇дли̇вий, прина̀мний. *Він прики̇дливий до кни̇жки. Така̀ прина̀мна до письма̀* (Полтав. губ.)

Приманка—прина̀да; (для раковъ) —либѐць (Радом.)

Примануть (—завлечь)—вна̀дити, прина̀дити.

Примирить—замири̇ти, примири̇ти.

Примириться—помири̇тися, попрости̇тися. *Як би був попрости̇вcь з грома̀дою, був би ддсі старшинòю* (Кіев. губ. Васильк. у).

Примчаться—пригна̀тися.

Примѣненіе—спожи̇вок (Піск.)

Примѣнить—притули̇ти. *Куди б ёго притулити!*

Примѣрно—на згляд. *На згляд буде співпуда борошна.*

Примѣръ — при̇клад, при̇звід. *Добрий призвід даєш дітям.*

Примѣта—озна̀ка, прикмѐта.

Примѣтить — постерегти̇, прикмітити, доглѐдіти, наглѐдіти, зуздріти, завва̀жити.

Примѣтный—прикмітний, знатки̇й, мітний, видки̇й; маятни̇й, маячни̇й.

Примѣчаніе—ува̀га.

Примѣчать — постерега̀ти, прикміча̀ти, уважа̀ти. *Уважай добре що він буде тобі каза̀ти.*

Принадлежать – належа̀ти.

Принадлежащій — належа̀чий, налѐжний? належи̇тий (стар. сл.)

Принадлежность—належи̇тость? (собраніе снарядовъ мастерства и т. п.)—справа, причанда̀ли, приса̀да, справілля, припа̀си. *Уся шевська справа. У мене в гаманці усі люлешні причандали: кремінь, кресево и губка.*

Принарядить—причепури̇ти, ви̇рядити, вбра̀ти, оха̀яти?

Принарядиться—причепури̇тись, вбра̀тись, ви̇рядитись.

Принимать (гостей)—віта̀ти.

Приниматься—захòжуватись; (о растеніяхъ)—прийма̀тись.

Принудить—зневòлити, зму̀сити, при-

сѝлкувати, приневòлити; (себя)—поневòлитись.

Принуждать—невòлити, сѝлувати, сѝлкувати.

Принужденіе—сѝлування, пригòн, принỳка.

Принужденный—зневòлений.

Принятіе—обнѧття. *Гетман при обняттю свого уряду* (Орл. Закр).

Приняться (за что)—принѧтись, заходѝтись, стàти. *Заходилась лавкѝ мàти. Став дровà рубàти.*

Пріобрѣсть—добỳти, здобỳти, роздобỳти, нажѝти.

Пріобрѣтеніе—набỳток, прижѝток.

Припасти—придбàти, надбàти, назапàсити, настàчити.

Припечь—пришквàрити, припектѝ.

Приподняться—підвèстись.

Припомнить—згадàти, спогадàти, спамъятàти, пригадàти; (—всѣхъ, все)—позгàдувати.

Приправы (къ кушанью)—прѝсмаки.

Припялить—припъѧти.

Приревновать—прировнѧти *Ач якѝй! Прировняв мене, цур ёму, до Грицька.*

Природа—зрòда; зарòда (Харьк.). *Він вíд зроди такѝй.*

Присвоивать—свòїти.

Прислать—надіслàти.

Прислонить—притулѝти, прислонѝти.

Прислуга—чèлядь.

Прислуживаться—пàнькатись, прислугòвувати, слуговàти, пàнькати. *Вонà коло панíв прислугóвує.* (Кіев. губ). *Що я тобí слуговàтиму, чи що?* (Екат. губ). *То я коло тебе пàнькатиму, кòськатиму?* (Харьков. губ.)

Прислушиване—прислỳхування.

Прислушиваться—прислухàтись, дослухàтись, прислỳхуватись.

Присматривать—доглядàти, дозирàти, назирàти, наглядàти, приглядàти, пильнувàти, пантрувàти?

Присматриваться—доглядàтись, придивлѧтись, приглядàтись.

Присмирѣть—принѝшкнути; притѝхнути; (—о вѣтрѣ)—ущỳхнути.

Присмотръ—дòгляд, доглядàння.

Присмотрѣнный—догляжений.

Присмотрѣться—придивѝтись, доглядíтись.

Присовокупить—додàти, долучѝти, приточѝти.

Присовѣтовать—нарàяти, прирàяти (Прав.)

Присоединить—долучѝти, залучѝти, прилучѝти, додати. *До сíеї мови я мушу ще додàти.... Три села до иншоï волости залучили.*

Присоединять—еднòчити (Павл.).

Присосѣдиться—посёрбàтись.

Приспособить—прилàдити, приладнàти.

Приспособленіе—прѝлад?

Приспособлять—прилàжувати.

Приставить—притулѝти, прислонѝти.

Пристально—пѝльно, свѝльна.

Пристальный—пѝльний.

Пристанище—притýлок (Куліш), прихúлище, пристанóвище, притýлище (Харьк).

Пристегивать—пристёбувати.

Пристойность—звичáйність.

Пристраститься—закохáтись, кохáтись, вдáтися. *Він кохається в кóньох. Вдався у горілку.*

Пристроить—прибудувáти; (опредѣлить къ мѣсту)—приставити.

Приступать—(къ чему)—захóжуватись. *От! Заходилась у вечері хату білити.*

Пристыдить—посорóмити.

Пристяжка—óрчик.

Пристяжной (конь)—орчикóвий.

Присутствіе—буттѝ? *Те вдіялось за ёго буття там.*

Присутствующій—притóмний, бýдучий (приказн. сл.). *Старшина тутъ пришомная, радили* (Закр.). *Усім при тому будучим.*

Присущій—притамáнний (Основа).

Присыпать (пригресть)—пригорнýти. *Пригорни попелом багаття, щоб не згасло.*

Присягать—присягáти, заприсягáти.

Притащиться—приплестúсь, прихáтись, причвалáти.

Притворяться—удавáти.

Приткнуть—притулúти, приткнýти.

Притѣсненіе—ýтиск.

Притѣснитель—нанáсник.

Притѣснять—утіснúти, тіснúти, насідáти.

Приходиться—випадáти, впадáти, припадáти. *Ему випало йти у некрутá. Свято припадає саме у неділю*; (—роднымъ)—довóдитися. *Він доводиться Охрімовій Палажці, да Химиній Парасці упершим Юхим* (Смѣются надъ охотниками считаться родствомъ; (приходится)—припадає. *Добре дуріти коли припадає.*

Прихотничать—вередувáти, вигадувáти, перебéндювати.

Прихоть—прúмха.

Прицѣливаться—налучáтись, замірятись, цілити, мітити.

Прицѣпить (повѣсить)—почепúти.

Причастіе—причáстя, дарú.

Причина—прикліочка, причúна. *У мене своя причина, а в тебе своя* (Куліш). *Що за причина?*

Причинить—вчинúти, заподіяти, учинúти; (—вредъ)—нашкóдити, набрóїти.

Пришлецъ—захóжий, захóдень; (—ирон.)—приблýда, заволóка.

Прищуриться прищýлитись.

Пріемъ (гостей)—вітáння.

Пріемышъ—прúйма, приймáк, прúймит.

Прійти, приходить—прийтú, причапáти, приходити; (—въ негодованіе)—розюшитись; (—въ себя)—очýняти, очýнятись, очýматись, прочýнятись, стáмитись; (—въ упадокъ)—знебýтися; (—на мысль)—впáсти на дýмку, пригадáтись.

Пріобрѣтеніе—набýток, здобýток, добýток, придбáння, нажúва?

Пріобрѣтенный—набу̀тий, прида̀баний, прида̀батий, нажѝтий, добу̀тий; добувнѝй (Харьк.).

Пріобрѣсть—набу̀ти, здобу̀ти, нажѝти, придба̀ти, добу̀ти, надба̀ти, роздобу̀ти; (—тяжкимъ трудомъ)—загорюва̀ти: (—умѣньемъ)—заталàнити; (—стараніемъ)—вѝстаратись.

Пріобщить—прилучѝти, долучѝти.

Пріодѣться—причепурѝтись, прибра̀тись.

Пріостановить—впинѝти, припинѝти, зостановѝти, спинѝти.

Пріостановиться—впинѝтися, зостановѝтися.

Пріохотиться (до чего)—закоха̀тись, (ходить куда)—вна̀дитись.

Пріуныть—засумува̀ти, зажурѝтись.

Пріучать—привча̀ти, призвича̀ювати.

Пріученый (навыкшій къ дѣлу)—вправнѝй? нало̀маний.

Пріютъ—пристано̀вище, прихѝлок, за̀хисть, прихѝлище.

Пріятно—лю̀бо. *Се ёму любо.* (съ удовольствіемъ)—залю̀бки.

Пріятный—лю̀бий; (о порѣ, водѣ)—пого̀жий; (о погодѣ)—годѝнний.

Пробираться (изъ тѣсноты до..)—допіра̀тися; (сов.)—допѐртися; допиха̀тися, с. допха̀тися; дотиска̀тися с. дотиснутися; додира̀тися, с. додѐртися.

Пробка—про̀бка; (—изъ дерева)—чоп, чопо̀к; (—изъ какого нибудь матерьяла)—затѝчка.

Пробовать—куштува̀ти, про̀бувати.

Проборъ (на головѣ)—проді̀я.

Пробужденіе—прочѝнок.

Пробудиться—прочну̀тися, прочу̀матись, пробу̀ркатись; пробудѝтись, (—внезапно)—прокѝнутись.

Пробыть—пробу̀ти. (—опредѣленный срокъ)—вѝбути. *Мені треба вибути тут ще з тиждень.* (—цѣлый годъ)—вѝрокувати.

Провалиться—увалѝтись, провалѝтись; (—неожиданно)—шу̀рхнути.

Провести—провестѝ, проводѝти, (—въ опредѣленное мѣсто)—запрова̀дити; (—день)—переднюва̀ти; (—жизнь)—извіку̀ва̀ти; (—время)—прогуля̀ти, прокарата̀ти; (—недѣлю)—перетижнюва̀ти.

Провизія (провъянтъ)—жѝвность, харчѝ, запа̀с. *Ходить москаль по куреню, запасу шукає* (пѣсня).

Провиниться—провинова̀титись, прошпѐтитись.

Проводить (въ дорогу)—випрова̀жувати.

Проводникъ (нищихъ)—повода̀тарь, поводѝр.

Проволока—дрот, дро̀тик; (—для вязанья)—прито̀к.

Проволочный—дротянѝй.

Проворно—швѝдко.

Проворный—хапкѝй, *шустрий*, меткѝй, швидкѝй, шамкѝй.

Проворнѣе!—мерщій, швидчій.

Проворство—пру̀дкість, голінність.

Проворчать—пробурча̀ти.

Провѣдать—прочу̀ти, дізна̀тись.

Провѣтрить—провітрити.

Проглѣлина прòлісок, прогàйлёвина.

Проглотить—проковтнýти, проглинýти, поглинýти, злигàти. *Згинули мов їх земля поглинула* (М. Вовчок.)

Прогнать—одігнàти, прогнàти, протурàти.

Проговаривать—промовлàти, прокàзувати.

Проголодаться—вйголодатись, зголодніти?

Прогорьклый—їлкйй, гіркий.

Прогремѣть (о громѣ) — прогреміти; (—гуль отъ иной причины)—простугоніти. *Щось земля стугонить, мабуть з гармат стріляють.*

Прогулка—гулянка.

Продажа—прòдаж.

Продираться—дèртися, продирàтись.

Продлиться—задлѝтись, продлѝтись.

Продовольствіе—жйвність, занàс.

Продовольствоваться—живйтись.

Продолговатый—довгàстий, довганàстий.

Продолжаться—длѝтися, точйтися, діятись (Харьк.). (Въ продолженіе)—встйж. *Встяж того часу... Доки буде та розмова точитися. Воно вже давно діється ніч.*

Продолжительно—дòвго.

Продолжительность — велйкість. *По великості часу усе б можна зробити.*

Продолжительный—довгýчий.

Продѣвать—просòвувати.

Продѣлка—подія?

Продѣлывать (что либо дурное)—витворàти, коїти, бròїти.

Прожаривать—пронікàти.

Проживать—домувàти, проживàти.

Прожитье (до сроку)—доживàння. *Доживання року, віку.*

Прозваніе—прізвище.

Прозрачность—прозір?

Прозрачный — прозірний, прозòрий, просвітчастий.

Пройдоха — пройдйсвіт, прòйда, проно̀за.

Произведеніе (мѣстное —) здобýток. (книж. сл.).

Произвесть—вдіяти, вчинйти, зробйти; (—на свѣтъ)—вйплодити, зплодйти, породйти; (—замѣшательство, раздоръ)—наколобрòдити, накаламýтити.

Производит—робйти, чинйти; (о данной мѣстности, фабрикѣ)—вистачàти? *Глинськ (м. Полт. губ.) вистачає угорки на усю околію.* (—шумъ, объ огнѣ)—гоготіти. *У комині гоготить.*

Произволъ — звòл? *Роби по своёму изволу.*

Произойти—зкòїтись, зчинйтись, вчинйтись, стàти, вййти. *Що ся стало на Україні и т д. Вони з одного батька вийшли.*

Произнесть—промòвити, вймовити, проказàти. *Проказала вона сі слова, та й вийшла з хàти.*

Произнести—вимовлàти; (—приговоръ осужденіе)—вирікàти.

Произношеніе—вимòва, промòвка, говірка. *Яка у ёго чудна промовка!*

Произходить—діятися, коітися, робитися, чинитись, виходити, виникати, ставати, збитись. *З сёго нічого не вийде. Треба подивитися, що там коіться робиться. Гляди, щоб з еёго чого недоброго не виникло. Не так сталося, як ждалося. Счинилася сварка. Буча збилася.*

Произхожденіе—вийсьтя, первоначало.

Произшествіе—случай, подія?

Пройти—изійти (Харьк). *Сім місяць изійшло, як до нас родина приіздила?*

Проклятіе—проклін.

Проклятый—клятий, проклятий, проклятущий, проклятенний?

Проколоть—проштирхнути, проколоти.

Прокормить — прогодувати, виживити, пробавити; (многокр. — пробавляти. *Чим нам волів живити?* (пѣсня).

Прокормленіе—годівля. *Треба грошей на годівлю.*

Прокъ—пуття, прок. *Нема з тебе пуття. Що з того проку!*

Проливать (свѣть)—висвічувати. *Місяць ясно висвічує.*

Проливной (о дождѣ)—ливний.

Проложить (дорогу)—уторувати.

Промахнуться—хибити, схибити, невтрапити, промахнутись.

Промедлить—забаритися, прогаяти, загаятись, згаяти, забавитись, пробавитись.

Промежутокъ—перемежок; (между постройками, малый)—сутки, суточки.

Промежуточный—промежний?

Промокшій (о человѣкѣ) — промокший; (—о предметѣ)—замоклий

Промотать—проциндрити, промантачити, прогайнувати, рішити, перевести, розмаяти, просадити. *Кучу грошей просадив. Усе чисто рішив.*

Промѣниванье—міньба.

Пронзительный—шпуйний?

Проницательный—спритний?

Проныра—дойда, проноза.

Пронырливый—пронозуватий.

Пронять—продошкулити, доняти, донімати. *Морозом добре єго доняло!* (Пронимающій)—шкулький (Павл.).

Пропавшій—пропалий (Величко).

Пропасть—провалля, бескет, падь? (Піск).

Пропасть (гл.) — згинути, погинути, слизнути, загинути, пропасти; (—всѣмъ, постепенно)—вигинути; (—безъ вѣсти)—запропаститися.

Пропитаться—прогодуватися, проживитися; (перен.)—пробавитися; (—запахомъ)—напахатись, пропахти; (—сыростью)—набучавіти.

Пропускать—минати, обминати, пропускати.

Пропускъ — пропуск, обмин? огріх, огрішина. *З міста нема пропуску. Ти дрючи позоставляв багато огріхів!* (съ пропусками)—перескоком.

Пропустить (умышленно)—перепустити. *Перепусти годину, та знову ложку лікарства проковтни.* (—неумышленно)—пропустити. *Пропустив поїзд.*

Пророчить—пророкувати, віщувати. А

тим часом сичі в ночі недобре віщують. (пророческій)—пророчий (Шевч.).

Прорубь (въ лѣсу)—просіка; (—во льду)—полонка, ополонка, прогалёвина, дух.

Прорѣха (въ платьѣ)—прогайлёвина.

Просачиваться—просочуватись, протікати, текти. *Вишнівка з бочки тече.*

Просверлить—просвердлити, провертіти; просвидрувати (Радом.); пробуртіти. (Вѣроятно отсюда и *борть*).

Просвирки (раст.)—калачики. *Malva rotundifolia.*

Просвѣтъ—просвіток.

Просвѣщеніе—освіта.

Проситель—прохатарь (Павл.), прохач (Нечуй); (милостыни, у нищихъ)—прошак.

Просить—просити, прохати; (—за кого, ходатайствовать)—причинятись; (—усильно)—благати, самобожити; (Конот.) намагатися; (—нищенски)—лабзюкувати; (—позволенія)—питатись.

Прославить—славити, вславити; (—что либо дурное)—розславити.

Прославиться—славитись, прославитись.

Прославленный—славлений, вславлений?

Прославлять—вислављати, вихваљати.

Прослышать—прочути.

Прослѣдить—вслідити.

Просмотръ—прогляд.

Проснуться—обудитися, пробудитися, прокинутися.

Просохнуть—просохти, прохнути, просохнути, протрахти, страхти, страхнути.

Простачка—простуха.

Простереть (руку)—простягти, випростати.

Простирать—простягати.

Простираться—простягатись, досягати, сягати, тягти, доходити. *Степ тягне (доходить, сягає, досягає) аж до моря.*

Простить—дарувати, вибачити, пробачити, простити; звидити, збажати (Кіев. Вас.). *Хай їй Бог звидить (збажа).*

Проститься—попрощатись.

Простой (мужичій)—простацький.

Простолюдинъ—простий (чоловік).

Простонародный—простий, простацький; (старин.)—посполитий.

Простонародье—прості люде; (—мало употреб.)—посполство.

Просторный (о землѣ)—розлогий; (—объ одеждѣ)—просторий, просторний; (—объ одеждѣ въ смыслѣ—широкополий)—ополистий.

Пространно—широко, розлого, просторо.

Пространство—простор, розлог.

Простуда (болѣзнь)—остуда; (часто простуду называютъ)—пристріт, (приписывая эту болѣзнь зглазу).

Простудить—застудити, захолодити; (простудиться)—застудитись.

Проступокъ—вчинок.

За щож мене, мужу, бьеш,
За який вчинки? (Пѣсня).

Простыть—прохолòнути, остѝгти, охолòнути, простѝгти; (о печи, жàрѣ)—вѝчахнути, прочàхнути. *Нехай у печі трохи прочахне, тоді й трубу закриеш.*

Просфора—прòскура, прòскурка.

Просыхать—прочахàти, просихàти.

Проталина — тал; (талом-талувати—ѣхать саньми по протаявшему снѣгу); (—во льду)—òпарь (Конот.).

Протащить - проволоктѝ.

Противиться — опірàтися, впірàтися; (—неуступая ничему)—затя̀тися;(—нехотѣть идти)—змагàтися, пручàтися. огинàтися (Харьк.). *Не можна проти батька огинатися.*

Противный—огѝдний, гидкѝй, обрѝдлий, осорỳжний; (дѣвушка о женихѣ) —нѐлюб, нелю̀бий, не мѝлий.

Противникъ - супротѝвник.

Противодѣйствіе—перешкодà?

Противодѣйствовать—перѐчити. (Чаще говорится въ смыслѣ: противорѣчить).

Противорѣчіе — супереки, суперѐчка, суперѐччя. *Хай буде гречка, аби не суперечка* (Посл.).

Противорѣчить—перѐчити, суперѐчити.

Противъ (чего, кого)—прòти, напрòти, сỳпроти, сỳпротив, протѝвко, прòсто. *Супроти (проти) ёго нема луччого робітника. Стань противко его. Моя хата просто церкви:* (—въ противоположную сторону)—впакѝ, навпакѝ, на верлѐ. *На впаки сонця.. Чого ти крутиш прядку нà верле? попсуеш;* (—воли)—знѐхотя, мимо волі, мимовільне.

Проткнуть — простромѝти, проштирхнỳти.

Протолпиться—пропхàтися, протòвпитися.

Проточина (въ плотинѣ) прòрва.

Протягивать — простягàти; (протягиваться)—простягàтись; (протянуть руку, ногу)—вѝпростати, просьягтѝ; (протянуться)—простягтись

Профиль—? (въ профиль)—на вперѐк (Закр.), збòку.

Прохлада—холодòк.

Проходимецъ—швàйкало, пройдѝсвіт.

Проходить—минàти, прохòдити; (о времени)—упливàти. *Час-година упливае.* (Народн. пѣснь); (однокр.)—минỳтись.

Проходъ—ход; (узкій между построекъ) —суткѝ, суточкѝ.

Прохожій—перехòжий.

Процентъ—рост, зиск, прокàт? одсòток (Вол губ. Савк.).

Прочить (назначать)—прòчити, прямувàти. *Прямуя ему въ супружество дочь свою Марію* (Конис. 232 Закр).

Прочно (основательно) — кгрунтòвне, міцно, дòбре.

Прочный (основательный)— кгрунтòвний, міцнѝй, тривàлий, годя̀щий, добрѐнний.

Прочь—геть! (многимъ)—геть-те! *Иди синку геть від мене* (пѣсня).

Прошедшій (день часъ и т.п.) - минỳлий.

Прошлогодній—торішний.

Прошлый (о времени, событіи)—минўлий; (—годъ)—торік.

Прощай—бувàй здорòв, будь здорòв, прощавàй!

Будь здорова най-матусу,
Обийдуся без Настусі (пѣснь).

Прощайте—бувàйте здорòві, прощавàйте. *По сій мові, бзвайте здорові.*

Прощать—прощàти, дарувàти. *За се діло я тобі неподарую.*

Проѣзжій—подорожній, проїздній, проїжджàчий. *Тут рàз-у-рàз сùла чумакà, бо проїздне мìсто.*

Проясниться (о погодѣ)—вùяснитись, розгодùнитись, вùгодиннтись, на годùні стàти.

Прудъ—став, ставòк. (Не копаний, а устроенный задержаніемъ воды плотиною); (—викопанный)—сàжалка, сàжавка.

Прутъ—лозùна, хвойдùна, хворостùна, дубèць; пàлуза (Влад. Вол.). *У руки довгу взяв хвойдину, И по прошпехту так попхавсь.* (Гулакъ-Артемовскій).

Прыганье—стрибàння, скакання; (—при пляскѣ)—гòцання.

Прыгать—скакàти, стрибàти; (о жабахъ)—плùгати; (—во время танца)—гòцати.

Прыжокъ—стриб, плиг.

Прыткій—прудкùй, норськùй, похùпливий.

Прядильщица—прàха.

Прядь (волосъ)—кòсма, космùця; (—льну)—мùчка, мùчечка. (*Мичкою* же называются волосы, выставляемые замужнею женщиною, на затылкѣ изъ подъ платка).

Прямо—прòсто; (сравн. степень)—простій; (прямёхонько)—простісенько, прямісі(і)енько, навпростèць.

Прямой—прòстий. *Проста дорога.*

Прятать—ховàти, крùти, хоронùти.

Псинка (раст.)—Паслёнъ. *Solanum album et nigrum.*

Птенецъ—голопўцёк, пуцьверінок.

Птица—птàха, птах; (уменьш.)—птàшка. *Се вже бач непевна птаха. Летів птах о семи ногах* и т. д. (собират.)—птàсьтво.

Птичій—птàський, пташùний.

Публично—прилюдне.

Пугать—лякàти, пужàти; (—словами)—страхàти; (—крикомъ: тю! тю!)—тюкати; (пуганный)—лùканий; (пугаться)—лякàтися, жахàтися.

Пугливый—полохлùвий, лякўчий; (—преимущественно о лошади)—жахлùвий.

Пуговица—кгудзь, кгўдзик.

Пузырскъ (бутылочка)—бàнька, слоїк, плùшечка.

Пузырь—пузùр; (—на водѣ)—бўлька, бўльбушка; (на тѣлѣ, съ опухолью)—пухùр.

Пульсъ—жùвчик.

Пуля—кýлька; кýля.

Пускай—нехàй, хай.

Пускаться (во что, предаваться чему) —вдавàтися. *Не вдавайся у горілку.*

Пустое! (нарѣч.)—шкодà! дурнйця!

Пустой (о сосудѣ)—порóжній; (—о трудѣ)—дарèмний; (—о человѣкѣ—пустйй, безпýтний, ледàщо.

Пустословіе—базікання, теренèні.

Путаница—плýтанина.

Пучеглазый—лупàтий, вирлодкій, вирячкувàтий, витрищкувàтий.

Пучить (глаза)—пъяти очі.

Пучокъ (нитокъ, тряпокъ, словомъ не жесткаго)—жмут, жмýток; (—соломы, прутьевъ, травы)—пук, пучок.

Пушка—гармàта.

Пуще (сильнѣе, больше)—гірш. *А він ще гірш почав кричàти.*

Пчела—бджола, бджілка.

Пчеловодъ—пàсішник.

Пчельникъ—пасіка.

Пшенный—пшінний, пшонянний.

Пшено—пшонò.

Пыжъ—клèйтух, клочòк, клйпгух.

Пылать—палàти; (пылающій)—палаючий.

Пылить—курйти, порошйти.

Пылкій—палкйй.

Пыль (лежащая)—порох, пил. *Чи ти милий, припав пилом. Чи метелицею?* (пѣсня). (—взбитая на воздухѣ)—кýрява; (—трухлого дерева)—порохнй.

Пытаться—пробувати, добувàтись, сікатись.

Пышно—бýчно.

Пышность—пихà, бучність.

Пышный—бучнйй.

Пѣвецъ—співàка.

Пѣвица—співàчка.

Пѣвчій (о птицахъ)—співлйвий.

Пѣгій (о лошади)—строкàтий.

Пѣна (на жидкости)—шум; (на животномъ)—піна.

Пѣніе—спів, співàння

Пѣнистый—пінявий.

Пѣниться (о жидкости)—шумувàти

Пѣтухъ—півень; (уменьш.)—півник

Пѣть—співàти; (—про себя)—мугйкати; (—тихо)—курнйкати; (—вдоволь)—вйспіватись.

Пѣшкомъ—піхòтою, пішки, пішкòм.

Пялить (напяливать)—пъйти, пъйсти, розпинàти, напинàти.

Пятиалтинный (монета въ 15 коп.)—злòтий.

Пятниться—плямитись.

Пятно—плйма.

Пустословить (говорить о пустякахъ)—базікати.

Пустинникъ—пустèльник.

Пустырь—пýстка, пустйр.

Пусть—бодай (т. е. дай Бог). *Бодай тобі з твоєю правдою* (Квітка). (пусть бы)—хайби, нехайби. (пусть

его)—дарма, нехай еобі. (пусть ка)—нехай лишень.

Пустяки — дурнйця, переливки; (т. е. переливанье изъ пустого въ порожнее). *Се тобі брàтіку не перèливки.*

Пустякъ—дурнйця, мала річ.

Путаница—плýтанина.

Путешественникъ—вандрівець, подорожній, странній, мандрівний.

Путешествіе—мандрівка, прòчка. *Узяв жінку у торбйнку. Та й пішов на мандрівку* народ. пѣсня).

Путешествовать—мандрувати; (Путешествовать ко св. мѣстамъ)—йти на прòщу.

Путникъ—странній.

Путница—стрàння

Р.

Работа—робòта, прàця.

Работать—робйти, працювàти.

Работникъ—робітник; (—при плугѣ)—плугàтар, òрач, рàтай; (—погоняющій воловъ)—погòнич; (—приборонѣ)—боронувàльщик, скоролільник; (—сгребающій сѣно)—гребéць, громадільник; (—таскающій сѣно волами)—волочйльщик; (—складывающій сѣно въ скирды—кйдальщик; (—возящій снопы хлѣба на токъ)—возій; (—молотящій хлѣбъ)—молòтник; (—сѣющій хлѣбъ)—сівàч (Херс.); (—закидывающій неводъ)—забрòдчик; (—при возахъ) гарнйк (Радом.); (—участвующій въ облавѣ)—гучòк; (работникъ при винокурнѣ)—вйнник, гурàльник; колійщик. (Радом.); (—плетущій плетень)—плетій (Конот.); (работникъ на кирпичномъ заводѣ)—цегèльник; (—стригущій овецъ)—стрижàй (Хер. г.); (приготовляющій балки—балàр (Полѣс.); (—дѣлающій ограду: плетень, завору и т. п.)—городільник; (—кроющій крышу)—крйтник.

Равенство—рівня; (вровень)—врівні; (вровень съ краями)—вщирть.

Равнина—рівня; (—вдоль рѣки)—полòг, оболòнь, болòня.

Равнодушно—недбàло, байдужè, негàдки.

Равнодушный—недбàлий.

Равный—рівний.

Ради (того)—задлй (того); (ради Бога)—Бога рàди.

Радовать рàдувати.

Радоваться—радіти.

Радостно—рàдісно.

Радость—рàдість; (множ. какъ бы радованье)—рàдощи. *З радощів незнав що робйти.*

Радуга—весèлка.

Радѣть—дбàти, побивàтися.

Отамане наш,
Не дбаеш ти нас (пѣснь).

Не дуже ти побивàешся о мойй худòбі.

Разбогатѣть—забагатіти, збогатіти.

Разбойникъ—розбійник. (Въ прежнія времена существовало много названій однозначныхъ съ словомъ *разбойникъ*, какъ то: *харциз, комйшник, лупàрь, ушкàл* и другіе, но всѣ они, къ сча-

стью, позабыты народомъ, кромѣ названія—*гайдамак*; но какъ Поляки это имя давали *колійнъ* поднявшимся въ прошломъ вѣкѣ, подъ начальствомъ Гонты и Залізняка, на защиту правъ своего народа, то этимъ такъ сказать, освятили это названіе, которое теперь равнозначно Кавказскому слову—*абрекъ*.).

Разболѣться—рознемогтйся.

Разбудить — розбудйти, розбўркати; (—съ трудомъ)—добудйтись. *В силу добудився.*

Разбухать—бубнѝвіти; (однократ. т. е. разбухнуть)—набубнѝвіти.

Разбѣгаться—розтікàтись.

Разбѣгъ—розгòн; (съ разбѣгу)—з розгòну, з наскòку.

Развалина—руйна.

Развернуть—розгорнўти; (—о ткани)—розвинўти.

Развинтить—розшрубувàти.

Развиться—розвинўтись.

Развлекать—розважàти.

Розважайте отця й неньку,
Щоб ся не журили (пѣсн. Чуб.).

Развлеченіе (облегченіе въ горѣ, въ тоскѣ)—розвàга.

Развратиться—розледащіти, зледащіти.

Развратникъ—бàхур.

Развратница—бàхурка, наплюга, хлёрка.

Развратничать—бахурювàти.

Развратъ—розпўста.

Развѣ—хибà, чи, чиж, абòж, чи тòж. *Абож я з глузду зсунув, шоб таке зробити.* (развѣ только)—хибà що; (развѣ что)—хиба щò.

Развѣваться (о платьѣ и т. п.)—мàяти. *Ходять по риночку, хустоньками мають* (пѣсня).

Развѣдать—дознàтись, вѝзнати, довідатись, звідати, провідати.

Развѣдываньe—визнàття? розвідки.

Развѣять—розвіяти, розмàяти.

А я тую чорну хмару,
Рукавомрозмаю. Полт. г. нар п. Чуб.).

Развязный—похіпнйй?

Разглашать—розповідàти, розголошàти. *Розголошаючи такйй нашъ приказъ* (Мазепа. Закр.).

Разговаривать—розмовлйти. (См.—*говорить.*).

Разговорчивый—говіркйй, гомонлйвий.

Разговоръ—розмòва, балàчка (Полт. губ.). *Була й за вас балачка*; (—шумный)—говірня; (—невнятный)—гòмін; (собир. т. е. разговоры)—балàнці (Хар.).

Разгорѣться—розжèвритися, розгорітись, розпалйтись.

Разгрестъ—розгорнўти, розгребтй, розгромàдити.

Раздавать (въ долгъ)—розпозичàти, випозичàти.

Раздавить—роздавйти, розтрощйти.

Раздоръ—звàда, розлàдда, розбрàт, чвàра, свàри; (малоупотреб.)—розурàд (Харьк.).

Раздражать—дражнйти, дрочйти, дратувàти.

Раздражительный—уразли̇вий.

Раздразнить — роздражни̇ти, роздрочи̇ти, роздратува̀ти.

Раздуть (огонь)—роздму̀хати.

Раздѣваться—роздяга̀тись, розбіра̀тись. *Зовсі̀м був розібра̀всь, и соро̀чку ски̇нув.*

Раздѣлить—переділити, подува̀нити.

Раздѣлять—поділя̀ти; (—на порціи)—паюва̀ти, пайкува̀ти. *Срібло̀ й зло̀то на три ча̀сти паювали* (Слова изъ думы. Піск.).

Разжечь—розпали̇ти.

Разинуть (роть)—роззя̀вити.

Расколоться (о живомъ деревѣ)—розчахну̀тись.

Раскрыть — розкри̇ти, разгорну̀ти; (—глаза)—розплю̀щити; (—ротъ)—роззя̀вити; (—кулакъ, руку)—розібга̀ти.

Разливъ — половіддя, па̀водь, повідь (Харьк.);—поли̇вода, пійма, водопілля. *А у низу річка шумить, та гуде, звісно, як після паводі* (Квітка).

Различать—відрізня̀ти; (—ся)—відрізня̀тись, різнитись.

Различіе—розна̀ція, різна̀ція (Павл.).

Различный—уся̀кий, різний.

Разлѣниться—розлінува̀тися, зледащіти, розледащіти.

Размножить — розплоди̇ти, наплоди̇ти, намно̀жити: (—о растеніяхъ, животныхъ)—розвѐсти и розвести̇. *Розвів багато овець*; (размножиться) — намножи̇тись; (увеличиться въ количествѣ)—побага̀тшати. *На базарі усёго побагатшало*; (—преимущественно приплодомъ)—розроди̇тись.

Размолвка—ро̀стирка.

Размышлять—миркува̀ти, розумува̀ти, розду̀мувати, зважа̀ти, метикува̀ти, розумом розкида̀ти; (—шуточно)—пуска̀ти ро̀зум по голові. *А ну, добродію! Пустіть ро̀зум по голові, що̀ нам роби̇ти?*

Размельчить—подроби̇ти.

Размѣстить (кое-какъ)—розти̇кати.

Разнимать (ссорящихся)—розборо̀ня̀ти.

Разница—одміна, різнація.

Разные (употр. только во множ. числѣ)—уся̀кі. *Усякі люде бува̀ють—добрі и лихі.*

Разобрать—розібра̀ти; (—понять)—втя̀мити, зрозуміти, вчовпа̀ти, розчовпа̀ти, второпа̀ти, збагну̀ти, розторопа̀ти, розшоло̀пати.

Разогнуть (о горсти руки)—розібга̀ти.

Разойтись — розмину̀тися, розійти̇ся. *Він розминувся з правдою* (Величко); (— разорвать связи) — розпѐкатись (Харьк.), (Отъ словъ: *цуръ тобі! пек тобі!*)

Разорвать — розірва̀ти, розшматува̀ти, розпана̀хати.

Разореніе — разо̀р, руйнова̀ння, руіна, бурѐння, знищѐння. *До вели̇кого знищѐння прийшло̀* (Источ. М. Истор. 1. 213).

Разорить—зруйнува̀ти, сплюндрува̀ти, збу̀рити; (довести до разоренія)—зни̇щити; (—ся)—звестись на ніпа̀що.

Разорять—бу̀рити, руйнува̀ти, ни̇щити.

Распоряжаться—пòратися, орȕдувати.

Разспросить—розпитàти, (многокр. т. е. розспрашивать)—розпúтувати.

Распрощаться—попрощàтись.

Распуститься (о растеніи)—розвинȕтись, розпустúтись; (—раствориться)—розпустúтися, розчинúтися.

Распѣвать—виспівувати.

Разразиться—вúбухнути. *Огонь крúється, але як рàзом вúбухне?* (Мазепа, Закр.).

Разрушеніе—буріння.

Разрушить—збȕрити, зрȕйнувàти.

Разрывать (раздирать)—розривàти, шàрпати.

Разрывъ (объявленіе войны)—рòзмир.

Разрѣзать—розрізати, покрàйти; перебатувàти (Васильк. у.). *А чоловік той візьмú тай перебатувй ёму велúкого пàльця.*

Разрѣзывать—крàяти, розрізувати.

Разрѣшить—дозвòлити, зозвòлитись.

Разсвѣтать—світàти, розвúднюватись, на світ благословлятись, на світ займàтись; (однократ. в.)—розсвінȕти.

Разсвѣтъ—світàння.

Разсказать—розказàти, повідати.

Разсказчикъ—оповідач; рѐчник (Павл.).

Разсказъ—оповідàння.

Разсматривать—роздивлятись.

Разсмотрѣніе (пересмотръ)—прòгляд, перегляд.

Разсолъ (растворь соли)—ропà.

Разспросъ—рòзпитки, розпúтування, опúт; перèпитки (Полт. г.).

Ой заплакали мати, идучй до хати,
Що не можна за сина й опùта узяти (пѣсн. Чуб.).

Разстегнуть—розстебнȕти; (—о рубахѣ)—розхрістати (т. е. раскрыть грудь такъ, чтобы былъ видно крестъ).

Разстилать—стелúти, розстілàти; (разстилаться)—стелúтися.

Тоді тобі женитися,
Як гарбузам стелитися (пѣсн. Чуб.).

Разстроенный (о человѣкѣ)—несамовúтий.

Разсудительный—метикувàтий.

Разсудить—пометикувàти, порахувàти.

Разсудокъ—тàмка, глузд. *Глузд одбити* (—лишить ума); *прúйти до глузду* (—образумиться).

Разсуждать—метикувàти, міркувàти, мізкувàти.

Разсчитать—розлічити, зрахувàти, розрахувàти;(—ся)—розлічúтись; (—тывать)—рахувàти, лічúти, розлічувати, вилічувати, вирахòвувати.

Разсѣлина—розпàлина Беринда); розпàдина.

Разсѣять—розсіяти, розпорошúти.

Растаять—розтàнути, потàнути.

Растворять (двери, муку)—розчинàти.

Расторопный—справчивий.

Растратить—розмàяти, процúндрити, прогайнувати, потрàтити.

Растрепать (волосы)—розкȕдлати; (вѣтромъ)—розмàяти? *А розчешуть тер-*

нові кущі, а розмають буйні вітри (пѣсн. Чуб.).

Растрёпанный—разкỳдланий, розпàтланий.

Разузнать—вѝзнати, дознàтися, розізнàти, розвідати; (разузнаваніе)—розвідини, рòзвідки.

Разумѣется (конечно)—пѐвне, певно, пѐвна річ (Правобереж.); кòнче (Чернигов. губ.).

Разшевелять—розворушѝти; (—о человѣкѣ)—розбỳркати.

Разширять—шѝрити; (разширяться)—шѝршати.

Разъяриться—розлютувàтися.

Разъѣздъ (воен.)—чàта (старин.).

Разъясниться (о погодѣ)—вѝпогодитись, вѝяснитись, розгодѝнитись, вѝгодинитись, на годѝні стàти.

Разыскать—одшукàти, вѝшукати

Распросы—розпѝтування.

Распускаться (о растеніяхъ)—брòстатись, розпускàтися.

Разстояніе—далинѝ?

Разсчитаться—розлічѝтися.

Расточить—цѝндрити, гайнувàти.

Растревожить (о ранѣ)—розверѐдити.

Растрогать—жàлю завдàти, розжàлобити.

Рама (въ окнѣ)—рѝма. Рамки (для картинъ, грифельныхъ досокъ и проч., множ. чис.)—рѝмця (Полт.). *Завів під шклò у рямці.*

Рана—урàзка, рàна, вѝразка.

Раненый—рàнний, порàнений. *Рàнних зась жебы гоено* (Величко).

Ранить—порàнити, уразѝти.

Рано—рàно, ранѐнько; (очень рано),—ранѐсенько, ранісенько; (заблаговременно)—спозарàнку; (раннимъ утромъ)—рàнім рàнком, рàно врàнці.

Раскаяваться—кàятися, жалкувàти.

Раскаяніе—кàяння, каяттѝ.

Раскольникъ—роскòлець, роскòльник.

Расположенность (къ кому)—зичлѝвість.

Расположенный (къ кому)—зичлѝвий.

Распоряжаться—заправлѝти, орỳдувати, верховòдити, порядкувàти, правувàти; (—по хозяйству)—пòратись.

Распоряженіе—накàз.

Распоясаться—розперезàтись.

Распродавать—випродавàти.

Разпредѣленіе (расположеніе)—росполòг (Полт. Луб.).

Распредѣлить—розпорядѝти.

Распрашивать—розпѝтувати.

Распутье—перѐхрестя, перепỳття.

Распѣвать—виспівувати.

Растаять—ростàнути, потàнути.

Разтворить—розчинѝти.

Растворъ—розчѝна.

Растерять—розгубѝти, погубѝти (растеряться)—розгубѝтись. *Розгубивсь як швець з копилàми* (поговорка).

Растопка—підпàл.

Расторопность—хисть.

Расторопный—хисткій, дотѣпний, мотòрний, стіпний.

Расточать—марнувàти; màрчити (Павл.) (совершен. т. е. расточить)—процѝндрити, розтрàтити; вѝшастати, вѝшустити (Влад. Вол.).

Растравить (рану)—розверѐдити.

Растеніе—ростѝна, зелò, зелѝна, рослина? (собир.)—зілля.

Растянуться—простягтѝся; (—при паденіи)—розплатàтись.

Расходъ—затрàта, розхід.

Рвать — рвàти, шàрпати, шматувàти; (—отъ тошноты) — блювàти, ригàти; (звукоподр.)—вѝкати; (—за волосы)—скубтѝ, вѝхрити; (рваться, объодеждѣ)—рвàтись, дірвàвіти.

Рвеніе—пòхоп?

Рвота—блювòта, ригàчка.

Ребёнокъ—дитѝна, дитинчѝ, дитинѝтко.

Ребро (человѣка, жив.)—ребрò; (уменьш.)—ребѐрце; (доски и т. п.)—руб; (ребром ударить, поставить)—рỳбом, рỳба.

Ревностный — похапнѝй, похіпний, щѝрий.

Ревѣть—ревтѝ; (—о водѣ)—гуготіти, (этимъ словомъ выражается также шумъ огня: *сажа у кдмині загорілась, аж гуготить (стугонить)*.

Результатъ—послідок. *Не добрі послідки вийшли з того діла.*

Ремесленникъ—ремѐсник, рукомѐсник.

Ремесленный—рукомѐсний (Харьк. г.). *Ви люде рукомесні.*

Ремесло — ремествò, ремеслò; рукомѐство (Харьк. г.)

Ребенокъ—дитѝна, дитѝнка.

Религія—віра.

Ренегатъ—перѐвертень, перѐхрест (Перехрест говорится только о евреяхъ, принявшихъ христіанство).

Репейникъ—решъях, будàк.

Ржавчина—иржà, ржа.

Ржаной—жѝтній, житàний.

Ржать (о лошади)—иржàти.

Рига (сарай для хлѣба)—клỳня; стодòла (Прав.)

Рисованіе (карандашемъ и т. п.—писàння, (наприм. *писанокъ*); (красками)—малювàння.

Рисовать (красками)—малювàти; (—карандашомъ, перомъ)—писàти (Отсюда—*пѝсанка*).

Рисунокъ—малюнок.

Рисъ—риж.

Робкій—боязкѝй, страшлѝвий, полохлѝвий.

Ровъ—рів, рівчак, рівчачòк.

Рогатина—вѝла (мн.).

Родить (о женщинѣ)—родѝти, вродѝти, народѝти, породѝти, привестѝ. *Іще як сами дівували, то й по дитинці привели* (Энеида К). (—объ овцѣ, кошкѣ)—окотитись; (—о коровѣ)—отелитись; (—о кобылѣ)—ожеребитись; (—о сукѣ)—ощенѝтись; (—о свиньѣ)—опороситись; (родиться)—вродѝтись, народитись, зродитись.

Родникъ—жерело, джерело; (уменьш. джерельце.

Родной—рідний; крєвний (Прав.)

Родословіе (книга родства) — родівво. *Отсе у Евангелій і починається родівво І. Христа* (Полт. Луб.).

Родственникъ—ца — рівдич; родак. (Полт.); (ж.)—рівдичка; (собир.)—рідня, рід, (уменьш.)—родінонька, рівдонько.

Родство (кровное)—рідня, родіна. *при добрій годині куми й побратими, а при лихій годині, чорт ма й родіни.* (Посл.) (свойство) — повиновайтво (Величко. III. 161).

Родъ—кодло, рід; (отродье)—кавід (Хар. Сумск.).

Рожа (харя)—пйка; (—болѣзнь) — бешйха.

Рождество (Христово)—Різдвб.

Рожь—жйто.

Роза (раст.)—рўжа. Народъ такъ произноситъ (на Правоб.), чтобы отличить розу отъ мальвы (штокрозы Malva althaea), которую называютъ—*рожа*' (—центифолія)—троянда (Лѣвоб.).

Розга—дубець, різка. *Дубцем ёго, коли не слухае.*

Раздарить — породарювати, породарівувати.

Разиня—роззява, зівайло, кгава.

Размыслить—зміркувати, зважити.

Розовый — рожевий, ружевий. *Дівчинонько, ружевий квіте.*

Ромашка (раст.)—ромен (Лѣв.); Роман (Полѣс.); Ромўн. (Вол. губ.). *Matricaria chamomilla* и друг. *Ромун-зілля, ромун-зілля — По дорозі розстілается* (пар. пѣсн. Вол. г. Чуб.). (—цвѣточная)—Марўнка, *Anthemis nobilis.*

Ропотъ—рємство, нарікання.

Роптать—рємствувати, нарікати.

Росистый—росяний; (росно.)—рівсяно.

Роскошничать—роскошувати.

Роскошь—роскіш, пиха.

Рослый (о человѣкѣ)—рослявий; (о травѣ, хлѣбѣ)—буйний.

Роспуски — беньдюга, бендюг (Дроги безъ кузова или съ бочкою вмѣсто кузова.

Ростъ—зріст. *Хліб на зріст добрий, та на зерно плохий.*

Ротозѣй—роззява.

Роща—гай; (уменьш.)—гаёк.

Рубаха—сорочка; кошўля (Вол.); (дѣтс.) —лёля.

Рубанокъ (плот. инстр.)—скобель, гембель.

Рубецъ—рубець, пруг; (уменьш.) пружок; (—садно)—шрам; (насѣчка, нарѣзка)—карбіж.

Рубить—рубати, тати; (медленно и тихо)—цюкати; (однократн. т. е. рубнуть, хватить)—тнўти.

Рубище—рўбья, рубіж, дранка, лахмани, рамья, дрантя.

Рубль (серебр. монета)—карбованець.

Ругательство—лайка, лаяння.

Ругать—лаяти.

Ружье – рушни́ця, ружа́на, ружжо̀.
Дали ёму у руки рушницю:
Отсе тобі вірна сестриця;
Дали ёму у руки ружину,
Отсе тобі вірна дружина! (пѣсн. Чуб.).

Руководитель – привідця, повода́р, повода́тар.

Руководство – приво̀д. *Всюди приво̀д дае, а сам нелюбить за чужим приво̀дом ходи́ти* (Нѐмис).

Рукополагать – висвячѐти.

Рукоположеніе – висвячѐння.

Рукотвореніе – ро̀бленица. *Могила-ро̀бленица* (т. е. насыпной курганъ, Опис. Харьк. эпархіи).

Рукоять (ручка сабли, меча) – дѐржально, дѐржало; (—ножа т. е. черенокъ) – коло̀дка, коло̀дочка; (—топора) – топори́ще; (—метлы, черпака) – держа̀к, дѐржално; (—двери) – ру́чка.

Руль (у судна) – стир, стернò; (у плота) – трепло̀.

Русалка (утопившаяся дѣвушка) – руса̀лка; (—дитя, умершее некрещеннымъ) – ма̀вка, потерча̀.

Рухлядь – манàття, манàтки.

Ручательство – зару́ка.

Ручей – струга̀, стружо̀к, струмень, струмо̀к; водотѐча (Радом.); (журжащій р.) бурча̀к (Рад.).

Рыболовство – риба̀льство; (заниматься рыболовствомъ) – риба̀льчити.

Рыболовъ – риба̀лка.

Рыданіе – хлипання, голосіння.

Рыдать – хлипати, голосѝти.

Рыжій – руди́й.

Рыжикъ (грибъ) – рижо̀к; (множ.) – рижкѝ (Радом.); *Agaricus deliciosus.*

Рыжѣть (напр. о сукнѣ) – рудіти.

Рыхлый – пухки́й.

Рѣдкость (что либо рѣдкое) – дивовижа, дико̀вина.

Рѣдѣть – рідшати.

Рѣзвиться (о дѣтяхъ) – жирува̀ти; (о лошади) – вибри́кувати, басува̀ти.

Рѣзвый (мальчикъ) – хвисткѝй, шпаркѝй, жиру́н; (дѣвочка) – жиру́ха; (о лошади) – баскѝй, порськи́й.

Рысакъ (о лошади) – виноходо̀, ступа̀к. *И кінь – ступачо̀к и семеро овечо̀к* (вакхич. пѣсп.).

Рѣсницы – вії.

Рѣчь – мова. *По сій мові, бувайте здорові.*

Рѣшаться – ва̀житись.

Рѣшеніе – рішенець.

Рѣшетина (въ крышѣ) – ла̀та.

Рѣшетка (желѣзн. въ окнѣ) – кгра̀та.

Рѣшимость – відва̀га, завза̀ття?

Рѣшительный – завза̀тий?

Рюмка – чарка; кілих, кілишок (Прав.); (—большая) – чепуру́ха; (—серебряная, рѣповидная) – рі́пка.

Рябина (дерево) – горобѝна.

Рябой (о человѣкѣ) – дзюба̀тий, ря́бий, дзюбанѐнький, таранкува̀тий; (—о лошади, т. е. пѣгая) – строка̀тий; (—о курицѣ) – зозу́ляста; (—о всякомъ животномъ) – ря́бий.

Рябчикъ(птица)—горо̀бка, оро̀бка.

Рядиться (договариваться о работѣ)—годѝтися.

Рядомъ — по̀руч, ря̀дом; (напримѣръ; идти)—по̀пліч; у рядовѝцю (Кіев. Вас.).

Рядъ—ряд; рядовѝця (Кіевск Василь.).

С.

Сабля—ша̀бля, шабл'ю̀ка.

Садить (напр. деревья)—сажа̀ти, саді̀ти; (усаживать)—садовѝти; (—ся)—сіда̀ти, садовѝтись.

Садъ—горо̀д, сад; (уменьш. садо̀к, горо̀дѝк. *И ставок и млинок, и вишневенький садок* (пѣсня).

Сайга (животн.)—суга̀к.

Сало—са̀ло, сальцѐ; (—вытопленное, преимущ. гусиное)—смалець; (—свѣчное)—лой, лій; (—внутреннее)—здор, здір.

Салотопня—салга̀н (Херс.); сальня̀ (Ворон.).

Салфетка—сервѐта.

Сальный (о свѣчѣ)—лоёвий; (засаленный)—засмальцёваний.

Самодѣльный—саморо̀бок; о тканяхъ)—домотка̀ний.

Самопрялка—пря̀дка.

Сандалъ (дерево)—бразалія. *Треба на крашанкй бразалій купѝти.*

Сапогъ—чо̀біт; (множ.)—чо̀боти; (уменьш.)—чобітки; (старин.)—бут; (сапоги безъ голенищъ, какъ бы ботинки)—босовѝки; (—сафья̀нные)—сапья̀нці; (—желтые)—жо̀втянці; (сапогъ изношен.)—капѐць, шкарбу̀н; шкарба̀н (Кіев. Павл.).

Сапожникъ—швець, чобота̀р.

А мій батько чобота̀р,
Черевѝчки полата̀ (Пѣсня). (Сапожничье ремесло)—шѐвство; (заниматься сапожн. ремесл.)—шевцюва̀ти.

Сапожничій—шѐвський; (изрѣдка)—швѐцький. *Амѝнь, швецький ремѝнь, копѝлля, правилля, премудрий столѐць!* (народная *прѝкладка* про сапожниковъ).

Сарай (навѣсъ)—повітка; (—для возовъ и экипажей)—возо̀вня; (—для хлѣба т. е. рига)—клу̀ня (Лѣвоб.); стодо̀ла (Правоб.).

Саранча (насѣк.)—сарава̀. *Gryllus migratorius.*

Сафьянъ—сапья̀н.

Сбереженіе—прѝкоп, прикоплѝни?

Сберечь—зберегтѝ, приберегтѝ; (съэкономить)—прикопѝти.

Сбить (съ толку)—збѝти з плѝгу, збѝти з пантелѝку.

Сбоины (конопляного сѣмени)—макýха.

Сборы—за̀ходи.

Сбродъ—на̀волоч.

Сбросить—скѝнути.

Сбытъ—збу̀ток, сбыт, сход.

Сбыть (съ рукъ)—збу̀ти; (—ся)—збу̀тися; (—оправдаться предсказанію)—справдѝтися.

Сбѣжаться—збігтися, поназбіга̀тися.

Свадебный—весільний.

Свадьба—весілля.

Сварливый—сваркій.

Сватовство—сва̀тання.

Свая—па̀ля.

Свергнуть — зрѝнути, зкѝнути, зіпхну̀ти; (сверженный)—зкѝнутий, звѐрнений.

Свекла—бура̀к.

Сверкать—миготіти, мигтіти, поліскуватися; (—тускло)—блѝмати.

Сверкающій — блискучий (т. е. бля̀стящій).

Свернуть—звину̀ти, згорну̀ти, звернути, (—преим. о одеждѣ)—зібга̀ти. зібга̀ти (—ся) — звѝтись, згорну̀тись, звернутись.

Сверстникъ — ровѐсник; перевѐсник (Хар. Павл).

Свертокъ—сувѐрток (Полѣс). (—холста) —сувій, сувійчик; (—въ видѣ кольца) —каблу̀чка, бу̀блик.

Сверхъ—над, на (свыше) —злѝш, збільш, чѐрез; (сверхъ силъ)—*над сѝли, через сѝлу;* (сверхъ, свыше десяти) — *збільш десятѝ.*

Свиданіе—зобачѐння; (до свиданія)—до зобачѐння.

Свидѣтель—свідок; (малоупотр.)—свідчик (Харьк. Павл.).

Свидѣтельство—свидцтво; свідкува̀ння, свід (Павл.) *Петро й Демко теж у свіді, що мене ля̀яно й бѝто.*

Свидѣтельствовать—свідчити; свідкува̀ти (Павл.).

Свидѣтельствоваться — свідчитись. *Свідчусь Богом.*

Свидѣться—поба̀читись.

Свиной—свина̀чий.

Свинскій—свинякува̀тий.

Свинья—свиня; (молодая свинья)—підсвинок.

Свиристель (птица)—костогрѝз (Полѣс.) *Ampellis* (*Bambucilla*) *garrulus*.

Свирѣль—дудка, сопілка.

Свирѣпствовать—лютува̀ти.

Свирѣпый—лю̀тий.

Свитокъ—навій, навійчик, сувѐрток.

Свобода—во̀ля; (уменьш.)—во̀ленька.

Свободно—вільно, слобо̀дно.

Свободный—вільний, слобо̀дний; (незанятый и о времени)—гуля̀щий. *Як буде гуля̀щий час—зроблю.*

Сводничать—свашкува̀ти.

Сводообразный—дужнѝй. *Дужна стеля.*

Своевольникъ—самово̀лець (Піск.).

Своевольство—свово̀ля, во̀льниця.

Своевременно—в час, в пору, в са̀ме час.

Свойственный—властѝвий.

Сволочь—гольтіпа̀.

Сворачивать—звертà̀ти.

Свѣрять—звіря̀ти.

Свѣтёлка (чистая изба)—світлѝця.

Свѣтильникъ—світѐць, свічà̀рня. *З головй буде ліхта̀рня, з очей буде сві-*

чàрня (Нар. п. Чуб.); (плошка)— кагàнець, кагàнок.

Свѣтильня (въ свѣчѣ)—кгнот, кгніт.

Свѣтить—світи́ти; (—о звѣздахъ)—зòріти.

Свѣтло (нар.)—ясно. *На дворі ясно як у день.*

Свѣтлоглазый—білозòрий, ясноòкий.

Свѣтлый—ясни́й.

Свѣтлѣйшій (титулъ)—ясновельмòжний.

Свѣтъ—світло (освѣщеніе); світ. *Вже світа не видно, мабуть усі спàти полягàли. Не тільки світу, що в вікні.*

Связаться—звъязатись; (съякшаться)—спèкатись (Харьк. Павл.), злигàтись. *Отò вони собі спèкалися, та швèдко щось и розпèкалися.*

Связка—въязанка, въязка.

Связываньe—въязàння.

Связь—звàзка.

Свянуть—зблѣкнути, зовъàнути.

Святоша (о женщинѣ)—святèнниця (Полт. Павл.).

Святыня—свàто. *И що Эней таке за свято?* (Энеида); (собир.)—свàтощі.

Сгибать—згинàти.

Сглазить—зъурòчити, навròчити, призòрити. *Десь то нàших курчàточок призòрили люде* (пѣсня).

Сглазъ—пристріт, врок.

Сговориться—змòвитись.

Сговоръ—змòва, змòвини.

Сгребать (сѣно)—гребти́, громàдити.

Сдавить—стиснути, здави́ти.

Сдвинуть—зсу̀нути, посу̀нути, зру̀шити пору̀шити.

Сдерживать—зупини́ти, впини́ти, здèржувати.

Сдирать—здирàти; (—кожу)—лупи́ти; (—шелуху и т. п.)—злу̀щувати.

Сдѣлать—зробѝти, вдіяти, подіяти, вчини́ти. *Нічого з ним не вдіеш!* (Сдѣлать что либо дурное)—зкоїти, набròїти; (—кое-какъ)—збазгрàти, злѝпати; (—убытокъ, вредъ)—нашкòдити; (—несчастнымъ)—обездòлити, знещастѝти.

Сдѣлаться—зробѝтися, зчини́тися, вчини́тися, здіятися, подіятися, стàтися. *От що стàлося з моїм добрòм!* (—чему дурнòму)—зкоїтися; (—бѣднякомъ)—звèстись в ненàщо; (—лѣнтяемъ, бездѣльникомъ)—зледащіти; (—легче)—полèгчати; (—тяжелѣе)—повàжчати; (—добрѣе)—подобрішати, подòбріти; (—сильнѣе)—поду̀жчати; (—чѣмъ, обратиться во что)—перекѝнутись. *Відьма перекинулась сорокою.* (—лучше, красивѣе)—покрàщати, покращі̀шати; (—теплѣе)—потеплі̀шати, (—холоднѣе)—похолоднішати; (—бариномъ, усвоить барскія привычки)—попанѝти, запанѝти.

Седмица—семѝця.

Седмой—сьомий.

Селезень—селех (Черн. Кон.); кàчур.

Селезенка—легу̀шка (Вол. г.).

Сельдь (рыба)—оселèдець; (увел.)—оселèдь? (Павл.); (уменьш.)—оселèдчик.

Селянинъ—селюк; (женс.)—селю̀чка.

Семёрка (въ картахъ)—сёмàка, сёмàчка.

Сентябрь—Жòвтень.

Сердцевина (въ дер.)—стрйжень.

Сердиться—сèрдитись, гнiватися; зловàти (Полѣс.).

Серебрянный—срібний.

Серебро—срібло.

Сермяга—свйта, свйтка, свитйна.

Серьги—серèжки, пучкй; (—серебр.)—ковткй.

Серьезно—настойще, в заправду, навспражкй, справді.

Сжать—зжàти, стулйти, стйснути; (—о зубахъ)—сціпити. *Стиснув кулаки; стулив дулю; сціпив зуби.*

Сжечь—знàлйти.

Сжога—згàга, печей.

Сзывать—скликàти.

Сигналъ—гàсло.

Сидѣлка (въ лавкѣ)—сідýха.

Сидѣніе (состояніе)—сиднй, сидячка; (мѣсто)—сіжа, сідало.

Сидѣть—сидіти; (—дома)—домувàтись; (сидя)—сидючй; (въ сидячемъ положеніи)—навсідки, навсидячки, у сидячку. *У летячку* (влётъ) *негарàзд качки стреляти, а в сидячку дóбре* (Полтав. губ. Лубенс. у.).

Сила—змòга, снàга, сила, міць, міц. *Вiн при снàзі* (Полт. т. е. онъ въ силахъ); (сила военная)—потýга. *Що Турчинъ подъ Кiевъ конечне зъ потугами своими быти мылъ* (Самойл. Закр.); (со всѣхъ силъ)—чим дýж, як могà, з'усій сйли; (въ силу, едва)—на сйлу, лèдве; (по мѣрѣ силъ, возможности)—як посйлля (Полт. Луб.). *Роби, сину, як посилля.*

Силачъ—силàч; дужàк (Кіевс. Полт. Павл.).

Силиться—сйлуватись, змагàтись.

Силокъ (ловушка съ петлями)—сйлка, сильцѐ.

Сильно—міцно, здòрово, дýже. *Дóбом тріснувся здòрово.*

Сильный—міцний, сильне-дýжий, дýжий, дужèнний, здорòвий; (малоупотребительное слово)—снажнйй (Полт. Павл.). *Снажний кінь*; (—о вѣтрѣ, преимущественно въ пѣсняхъ)—бýйний; (—о войскѣ)—потýжний.

Синева—сининà; (—отъ побоевъ)—синйтина (Харьк. Павл.).

Синодикъ—помйнник, помъйник.

Сирень (раст.)—бузок, буз. *Syringa offic.*

Сіяніе—сйево (Галиц.).

Сіять—сйти, сйяти.

Сказать—сказàти, повідати; (—брань, колкость)—загвоздйти.

Сказанный—мòвлений, кàзаний, говòрений.

Сказка—кàзка.

Скакать—скакàти, стрибàти; (—только о лягушкѣ)—плйгати; (однократн.)—скікнýти, скаконýти, стрибнýти, плигонýти.

Скала—скèля.

Скалка (валекъ для качанія бѣлья)—качàлка.

Скамья, скамейка—ослон, ослін, ослінець, ослінчйк, скамнйця (въ пѣсняхъ); (классная —пàрта; (классная, малоупотребительное)—шпàрт. *Треба шпàрти полàгодить* (Павл. Кіевск. губ. Васильков. у.); (—неподвижная)—лàва, лàвка, прилàвок.

Скаредный—шкарàдний.

Скатерть—настільник, скàтірка, скатернйця, скатертйна.

Скачекъ—скік; (скачками, напр. бѣжать)—скòком, перèскоком, вйстрибом, вйбриком; (скачками или съ перерывами напр. что либо дѣлать)—прйхопцем.

Скачущій—скакýчий, стрибýчий.

Скважистый — дірчàстий, діркувàтий, продіркувàтий.

Скверно—пагàно, гйдко, мерзèно.

Скверный—пагàний, гидкйй, мерзèний, бридкйй.

Сквозной—крізнйй.

Сквозь—кріз, крузь, чèрез; кèрез (Кіев. Васильк.). *Керез скло дивиться.*

Скворецъ (птица)—шпàк.

Скипетръ—берлò.

Скитаться—туля́тись, тинàтись.

Складно—до ладý, складно.

Складывать—складàти.

Склонившійся — нахилившійся, похйлий.

Склонить—схилйти, прихилйти, похилйти; (—обратить убѣжденіями къ чему)—намòвити, привернýти, навернýти; (склонить голову)—понýрити, похнюпити, схилити голову.

Склонность — хіть, охòта, прихйльність.

Склонный—прихйльний, схйльний.

Склонять—хилйти, схилйти, прихилйти, еднàти, змовлйти, підмовлйти; (—ся)—хилйтися, нахилятися, схилятися; (склонившись, согнувшись)—хйльці.

Козак молоденький
Тай того злякався,—
Хильці, хильці по під тином
Та в зілля сховався (нар. п. Чуб.).

Скобка (у дверей)—плямка.

Скоблить—скребтй, шкромàдити.

Скользкій—слизькйй, склизькйй.

Скользко—слйзько, склйзько.

Сколько—скільки, кільки, кілько, якого. *Якòго багàто війська йде!* (сколько можно)—як могà, як посйлля; (сколько силъ хватитъ)—чим дуж; (сколько угодно)—до схòчу, вволю.

Скомкать—зобгàти; пожмàкати (Павл.); (—ся)—зкомшйтися.

Скончаться—сконàти.

Скопить—прикопйти. *Прикопив трохи грошей.*

Скорбь—тугà, жалощі, жаль, скорбòта. *З жàлю слòва не вимовить.*

Скорбѣть—тужйти, сумувàти, вбивàтися.

Скорлупа (орѣха)—лушпàйка; (—яйца)—шкарлýпка, шкаралýпа; (—рака)—шкаралюща, скорýпа.

Скорнякъ (кожевникъ)—чинбàрь (Хар.); кушнір (Лѣв.); гàрбар (Правоб.).

Скоро—хю̀тко, скòро, мѝттю; (проворно)—швѝдко, (сравн. ст.)—швидчій; (прытко)—прю̀дко. (Послѣднее употреб. только при словѣ бѣжать и его синонимахъ); (сравн. степень)—скоріш, скоріше, хутчій, швѝдче, прудчіш, метчій, боржій, мерщій. (Послѣдніе два слова неимѣютъ положительной степени. Боржій, надо думать, происходитъ отъ неупотребительнаго нынѣ—*борзо*).

Скоропостижно—рàптом, нàгло. (Скоропостижная смерть)—нàгла смерть.

Скорый—швидкѝй, прудкѝй, шамкѝй, похоплѝвий, скваплѝвий? (сравн. степень отъ швидкѝй)—швѝдчий. *Оттак швѝдча справа буде.*

Скотскій—бидля̀чий, това̀рячий.

Скотъ—това̀р, худо̀ба, скот, бѝдло; (одна штука)—худо̀бина, това̀рина, скотѝна, това̀рка.

Скрежетать (зубами)—скреготà̀ти.

Скрежетъ (зубовъ)—скрѐгіт.

Скресть (царапать, наприм. о мышахъ)—шкря̀бати, шкряботіти, шарю̀дити.

Скрипучій—риплѝвий, скриплѝвий.

Скрипъ (частый)—рѝпнява (Павл.).

Скрипѣть—рипіти, рѝпати.

Скромный—сумѝрний, тѝхий, плохѝй.

Скрывать—ховà̀ти, таїти, крѝти; (—отъ поисковъ)—перехо̀вувати.

Скрытный—потайнѝй. *Се потайна̀ собака—не гарчѝть, а куса̀.*

Скрѣпленіе—скріпа, закріпа.

Скрѣплять—крішити, зкріпля̀ти, змоцня̀ти, умоцня̀ти.

Скряга—жмикгруд, скупердя̀.

Скука—нуда̀, нудьга.

Нудьга мене сушить,
Нудьга мене вбялить (Пѣсня).

Скула—вѝлиця.

Скупой—скупѝй; скупю̀чий (Харьк. Павл.).

Скупиться—скупѝтися; (въ перен. см.) жалкува̀ти, жаліти; шкодува̀ти; (поскупиться)—пошкодува̀ти. *Шкодує карбо̀ванця да̀ти* (Полтав. губ.).

Скучать—нудѝтись, нудьгува̀ти.

Скучно—нѝдно.

Скучный—нуднѝй.

Слабый (слабосильный)—мля̀вий, кво̀лий, слабѝй, неміцний; (слабаго тѣлосложенія)—крихкотілий (Полт.; (ненатянутый, напр. о веревкѣ)—слабкѝй.

Слабѣть—сла̀бшати, слабіпати.

Славный—сла̀вний, славю̀тній, славѐтний.

Славящійся—славю̀чий?

Сластолюбецъ—ласю̀н, ласощохлѝст, лягомѝнець.

Слеза—слёза̀, сльозка, слізонька.

Слишкомъ—через край, на̀дто, дю̀же.

Словесно—на слова̀х, з уст.

Словесный—ю̀стний; (передача, приказъ)—мо̀вний?

Словно—будсім, нена̀че, на̀че, ніби, мовля̀в, мов; (словно бы)—мов бак, мов би, моб.

Сложить скла̀сти; (—о ткани)—згорну̀ти; (сложиться, о мальчикѣ, дѣвушкѣ)—вѝрівнятись.

Слой — лйства, шар, верства̀; (тонкій слой чего нибудь, напр. слоёнаго пирога)—лу̀стка, лу̀сточка.

Слоиться—лйствитись, лущйтись.

Слоистый—лусткйй.

Сломить—злама̀ти, вламàти.

Слоняться—блука̀ти, тинѝтися, тулѝтися, хилѝтися.

Служитель - челѝдник, пахòлок; (служанка)—челѝдка.

Слухъ (чувство)—слих? *Слихом слихати, вòдом видати* (сказка); (—въ смыслѣ молва)—чу̀тка, поголòска.

Случай—пригòда, вѝпадок; оказія; (—непріятный)—случа̀й; (въ противномъ случаѣ)—ато̀, а ѝнче. *Вийми горщòк, а то збіжѝть.*

Случиться — лучѝтися, тинѝтися; (—кстати)—нагодѝтися, знагодѝтися; (встрѣтиться обстоятельствамъ)—спіткà̀тися, тра̀питися; (сложиться обстоятельствамъ) — прина̀сти, скла̀стися. *Не так жда̀лося, як скла̀лося* (Идти счастью) — поводѝтися. (Видъ многократн.)—луча̀тися, бува̀ти, прихòдитись, трапля̀тися, випада̀ти, впада̀ти, довòдитись. *Довелось рибаку раз на вік.*

Слушатель—слу̀хач.

Слушать—слу̀хати; (—ся)—слу̀хатися, послуха̀ти.

Слышать—чу̀ти; (—многокр.)—чува̀ти.

Слышно—чу̀тно, чу̀тко, чуть, чу̀ти.

Слѣдовать (за кѣмъ)—слідѝти; (—надлежать)—припада̀ти, випада̀ти, впада̀ти, належа̀ти. *Бо припада̀ ёму пропа̀сти* (Котл.). *То тобі випада̀ їхати. Ему належить дяка за се.* (Слѣдуетъ)—впада̀е, годѝться, гòже. *Чом ти не ро̀биш як гòже?*

Слѣдовательно—сèбто, зна̀чить, вихòдить, зна̀читься. *Себто ми ро̀дичі. Зна̀чить, ти був до̀ма. Выходить моя правда. Значиться мені три карбованці доведеться.*

Слѣдъ—слід. (Въ слѣдъ)—слідомъ, слідкòм, у слід, у тропі. *Ми їхали у тропі за тобою.*

Слѣпень (насѣк)—òвод.

Слѣпо (очертя голову)—сліпмà, òсліп. *Ослипъ пошли на обозъ* (Величко).

Слѣпой—тèмний, сліпйй, сліпèць, незря̀чий, невидющий.

Слюна—слйна, слйня.

Смазать—змà̀зати, обмà̀зати, помастѝти, вѝшмарувати.

Смазываньe—мащèння, шмарува̀ння мà̀зання, омà̀стка, помà̀стка. *Трèба глйни на помàстку хàти.*

Смеркаться—сутеніти.

Смиренный—плòхий, смирня̀к.

Смирить—спинѝти, зупинѝти, утихомѝрити, угамува̀ти

Смоква (винная ягода)—хвйга, инджйр, инжйр.

Смола—смола̀; (—бѣлая, канифоль)—живѝця; (—сапожничья)—шèвська смола̀ вà̀р; (затвердѣвшая около оси или ко-

лесъ)—колòмазь. *Не крутись біля воза: коломаззю обмажешся.*

Смолкнуть—змòвкти, замòвкти, замовчàти, унѝшкнути.

Сморкаться—сякàтись; (соверш. вид.)—вѝсякатись.

Смородина (красная)—порічки; (—черная)—смородина.

Смотрѣть—дивѝтися, глядіти; (внимательно, наблюдать)—пильнувàти; (—выпуча глаза)—вѝщиритись. *Що ти вищерився на мѐне?* (—свирѣпо, звѣремъ)—вѝзвіритись. *Так визвірився, що зъїв би...та бà!* (Смотри ка)—дивѝсь бак, дивѝсь лѝшень!

Смрадный—смердю̀чий.

Смуглый—чорнѝвий, чорномàзий, смýглий.

Смута—колотнѐча; (собир.)—чвàри.

Смыкать (глаза)—жмýрити, щýлити (òчі); (смыкаться, о глазахъ)—склепѝтися.

Склепилися карі очі,
Не можу я глянуть (н. п. Чуб.).

Смыслить—тàмити, тямувàти, шýпити, маракувàти, розуміти; (смыслящій)—тямýчий; раховѝтий (Павл.).

Смыслъ—тѝма, тѝмка, глузд.

Смычекъ (напр. въ скрыпкѣ)—лучòк, смик.

Смежно—сýміж, опостін.

Смекнуть—вгадàти, зрозуміти.

Смѣло—безбòязно, сміло, смілѝво; смілко (Павл.), сміливісенько.

Смѣлость—сміливость, відвàга, смілость.

Смѣлый—смілѝвий, смілий, одвàжливий, відвàжливий.

Смѣна—заміна, зміна, (—поля)—рукà.

Смѣнить—замінѝти; (—служащаго)—зкѝнути.

Смѣненный (о служащихъ)—скѝнутий, скѝданий, скѝдан. (Отсюда извѣстная въ истор. Мал. фам. *Скидан*).

Смѣсь—мішанѝна, місево?

Сметка—догàдка.

Смѣтливость—вгàдливость, догàд. *На вдогад буряків, щоб далѝ капусти* (Поговорка).

Смѣтливый—тямкѝй.

Смѣть—сміти, вàжитись.

Смѣхъ—сміх, смішки; (—громкій, хохотъ)—рѐгіт.

Смѣшаться—помішàтись, змішàтись.

Смѣшливый—смішлѝвий, сміхýн; (—о женщинѣ)—сміхýха.

Смѣяться—сміятися; (—громко, хохотать)—реготàти; (—потихоньку)—хіхікати; (фыркать)—пхѝкати; (—насмѣхаться)—надсміхатися, скалѝти зýби, глузувàти.

Смятеніе—сýмятня, сýмятиця, замішàння, колотнѐча.

Смять—помъѝти, зімъѝти; (—постель, прическу)—скуёвдити; (—хлѣбъ, траву)—потолòчити.

Снабдить—впридòбити, настàчити; (удовлетворить)—надàти. *Сказано проїсть! нікòли ім не надасѝ* (Екатер. губ.). *На їх хліба з рòду не надасѝ.*

Снабжать—постачàти.

Снаружи—з вѣрху, з поверху, з надвòру, з пòля, òколо (Полт.). *В середині не вспіем змàзати, хоч би òколо.*

Снарядить—спорядѝти.

Снаряжать—споряжàти, зряжàти, опоряжàти; (—въ путь)—виправлѝти, збірати, виряжàти; (—возъ)—лаштувàти.

Сначала—з почàтку, попѐреду, перш, пѐрше, спершỳ, пѐрве, на сам перѐд.

Снесть—знѐсти.

Снимать—здіймàти, знімàти; (—обувь)—ззувàти, роззувàтись; (—одежду)—розбірàтись, роздягàтись; (—голову)—стинàти; (—кожу съ животнаго)—облỳплювати, лупѝти, дрàти, обдирàти, білувàти; (—шапку, здороваясь)—шапкувàтись. *Я тільки оддалекѝ пошапкувався з ним*; —платокъ съ головы женщины)—простоволòсити; (снять шапку, или стоять безъ шапки передъ кѣмъ)—шапкувàти; (снимающій часто шапку для привѣтствія и проч.)—шапковѝтий (Подольской губ.).

Снова—изновỳ, знòву, знов.

Сновать (—шататься)—сновигàти, нѝкати, вѐштатись.

Снурокъ—швòрка, мотузòк, матỳзка, поворòзка.

Снять—изнѝти, знѝти.

Собака—собака, пес; (увелич.)—собацюга; (уменьш.)—цỳцик, цуценѧ, цуцинѧтко; (по дѣтски)—цюця; псюк; (борзая)—хорт; (—лягавая)—вѝжел; (—дворняга)—кỳндель; (овчарка)—байрак (Херс. губ.); (ирландская)—меделѧн, *Canis molossus*; (гончая)—гòнча, кгòнджа (Полт. г.); (бульдогъ)—британ; (мопсъ)—мỳцик; (комнатная собачка)—саща (Мирг. Гяд.); (собир. т. е. стая собакъ)—собашнѧ; (собачье мясо)—псѝва.

Собираніе (съемка фруктовъ)—рваннѧ.

Собирать—збірати, громàдити, кỳпчити; (— ся)—збіратись; (—намѣреваться)—наважàтись; (—въ одну массу)—кỳпитись, громàдитись, згромàжуватись; (—массами)—кỳпчитись.

Соблазнительный—скваннй, залàсний. *Козак та воля—заласна доля* (Поговор. Номисъ).

Соблазнъ—спокушѐння?

Соблазнять—звòдити, спокушàти.

Соблюдать—глядіти. *Ми раз-у-раз празникѝв глядимо*; (соблюдать обычай)—мати (звичàй); (соблюдая обычай)—мàючи (звичàй).

Соболѣзнованіе—жàль, жàлнощі. *Такий мене жаль узяв. Не так жалнощі, як тіи мильнощі* (Кіевс. губ. Васильк. у.).

Соболѣзновать—уболівàти, жаліти.

Собраніе (людей для опредѣл. цѣли)—громàда; (случайное)—гурт.

Собратъ—побратѝм.

Собственно—сàме; влàсне? (собственноручно)—саморỳч.

Собственность—власність; (—недвижимая)—маѐтність.

Собственный—влàсний.

Совершенно—зовсім, згòла, геть чѝсто,

геть, чѝсто. *Зовсім такѝй; зюла обібрали; усе чисто погоріло.* (Совершенно такъ)—так сàме, так сàмо, самісенько так, зовсім так.

Совершеннолѣтній—дорòслий, вòзросний?

Совершить—вдіяти, вчинѝти, зробѝти; (совершиться) — сподіятися, здіятися, зкоїтися. *Загоїться поки весілля зкоїться*; (совершаться)—діятися, ставàти. *...що ся на Украïни сталo, як вона Литвою завладѣна.* (Совершаться дурному)—кòїтися.

Совладать—здоліти, здолàти, змогтѝ, осягтѝ, подýжати, покгýлати.

Совмѣстникъ—сумісник; (въ предпріятіи)—спільник (Пр.).

Совмѣстно—укýпі, сумісно, рàзом, спільне; (въ предпріятіи)—у спільці; (жить)—при кýпі. *Вони живуть при купі*; (—вообще)—посподу. *Спасибі Богові Святому та й усій громаді посподу* (Поговор. Правобереж.).

Совмѣстный—спільний.

Совокупленіе—кýпчення; (—паръ)—парувàния.

Совокупно—рàзом, укýпі, при кýпі.

Совѣстливый—сумінний.

Совѣстно (не ловко)—нейково.

Совѣсть—суміння.

Хіба б же я суміння не мàла,
Щоб я тобі загинути дала (нар.п.Чуб.)

Совѣтникъ—порàдник.

Совѣтовать—рàдити, рàяти.

Совѣтъ—рàда, порàда; (совѣтъ держать)—рàду рàдити.

Совѣщаніе—нарàда, порàда.

Совѣщаться—рàдитись, миркувàти.

Согласіе—згòда, злàгода.

Согласить—зъєднати, згодѝти, погодѝти; улàгодити, (—ся съ кѣмъ)—згодѝтися, поєднàтися, погодѝтися; (—съ мнѣніемъ другихъ)—пристàти. *На сю думку и я пристàну.* (—на что)—зволѝтися; (соглашаться)—згòжуватися.

Согласно (съ чѣмъ)—згòдно. *Згòдно з нàшою умòвою.* (Жить согласно)—у згòді, любенько; у злàгоді (Харьк.). *Живіть, дітки, любенько, у згòді. Живім у злагоді, при добрій годині.*

Согласный—згòдний, злагідний.

Соглашать—єднàти, згòжувати.

Согнать—зігнàти.

Согнуть—зігнýти, изігнýти.

Содержаніе (иждивеніе) — дèрживо (Остер.); кошт. *Він мае на своїм дèрживі стару мàтір.*

Содрать—злупѝти.

Содроганіе—здрѝжка.

Содрогнуться—издригнýтись.

Соединеніе—звъязка, злучѐння, лучѐння? спòна? (Отсюда шпòнька)?

Соединенный—злýчений.

Соединить—злучѝти, прилучѝти, зъєднàти, злигàти; (соединится)—злучѝтися; (—собраться вмѣстѣ) — зкýпчитись; (—въ пары, о птицахъ)—спарувàтись; (соединять)—єдинòчити (Хмельн. Куліш.); (соединяться)—єднàтись.

Сожалѣть—жаліти, жалкувàти.

Сожитель—соживець (Піск.).

Сожрать—пожѐрти, злòпати, стріскати.

Созвать—склѝкати, поскликàти.

Создать—спорудѝти.

Созрѣть—поспіти; (преимущественно о плодахъ и огородныхъ растеніяхъ)—пристѝгти; (созрѣвшій)—стѝглий, пристѝглий. *Стѝглий кавун. Пристѝглі слѝви* (Харьков. губ.).

Сойти—зійтѝ; (—съ ума)—здурѝти, збожевòліти; (сойтись)—зійтѝся, здѝбатися; (—соединиться) — злучѝтися; (—сговориться) —погодѝтись, поеднàтись, знюхатися; (—сдружиться)—спізнàтись, злигàтись, зізнàтися, полигàтись, побратàтися; (въ цѣнѣ)—цінòю зійтѝся.

Сократить — вкоротѝти, прикоротѝти; (сокращать)—корòчати, каратàти, вкорочàти.

Сокровище—скарб.

Сокрушеніе—жаль, скрỳта. *З жàлю не знав, що робѝти.*

Солгать—збрехàти.

Солдатъ — москàль, салдàт, слỳжба. (Послѣднее названіе употребляется изъ вѣжливости, какъ бы титулуя); (солдатскій) — московський; (принадлежащій солдату)—москалів, (солдатскій сынъ)—москалѐнко, москальчỳк, москальчѝ.

Солёный — солòний; (питаться соленымъ)—солонцювàти, посолонцювàти.

Солнечный—сòняшний, сòяшний.

Солнце—сòнце; (уменьш. т. е. солнышко) сòнечко.

Солодуха (народн. кушанье)—квàша.

Солодъ—дрожжàнка (Радом.); сòлод.

Солома—солòма; (—въ куляхъ)—околòт; (—мятая)—мѐвра, (—гороховая)—гороховѝння.

Солонка (сосудъ для соли)—солàнка.

Сомлѣть—зомліти.

Сомнительно—непѐвне.

Сомнительный—непѐвний.

Сомнѣваться—сумлівàтись.

Сомнѣніе—сумління; (безъ сомнѣнія)—запѐвне, авжѐж.

Сонливость—сплàчка.

Соображать — розважàти, метикувàти, миркувàти, розумувàти; (сообразить)—розвàжити, змиркувàти.

Сообразоваться — подражàти, потраплàти; підбармòвуватись (Павл.).

Соорудить—спорудѝти, збудувàти, вѝбудувати; (сооружать)—будувàти.

Сооруженіе—будòва.

Соотвѣтствовать—одповідàти.

Сопредѣльно—сỳміж.

Сопротивленіе—змагàння? суперѐччя?

Сопротивляться—змагàтись, перѐчити, огинàтись; спірàтися. *То то бо й е! против батька неможна огинàтись* (Харьков. губ.).

Соразмѣрно—помірно, доміри.

Соразмѣрный—помірний.

Сорванецъ — палѝвода, одірвѝ-голова, палѝ-світ, шѝбеник.

Сорить—смітѝти; (—деньгами)—гатѝти (грішми), сѝпати (грішми).

Соръ — сміття.

Сосать — ссàти, смоктàти, сосàти.

Соскабливать — скребтѝ, вискрібàти, скромàдити.

Соскочить — зоскòчити.

Соскучиться — занудѝтись.

Сослать — заслàти, запровàдити.

Сословіе - стàн; стать (Полт. Павл.). *Ми козàчої статѝ. У нашій статѝ такѝй звичàй.*

Составить — вѝложити, уложѝти; (многократ. т. е. составлять) — складàти; (— частьчего) — становѝти? (составиться) — вѝтулитись. *По всіх кишèнях грòшей шукàла: то по шажку, то по сімаку, та й вѝтулилась копà з шагòм.*

Составъ (тѣла) — сѝглоб, чèлен.

Состарить — остàрити, изстàрити. *Остарили, брате, все думки да гадки! Все думки, да гадки — мої недостатки.* (Нар. п. Лебед. у. Чуб.)

Изстарили, братíку, мої недостатки, Мої недостатки, да чужі хатки (idem).

Состояніе (имущество) — маетність, добрò, худòба; майнò (Галиц.); (положеніе) — стан. *У якім станí твоя худоба?*

Состоятельность — достàток, заможність.

Состоятельный — замòжний.

Сострадательный — жàлосливий.

Сострадать — жаліти, жàлувати, спострадàти?

Сотъ (меду) — стільнѝк.

Сосудъ (глинян. фаянс. или стекл.) — посѝдина; (— дерев.) — начѝння.

Сосчитать — полічѝти, злічѝти, перелічѝти, зрахувàти, порахувàти.

Со, съ — зо, з. *Со всѣми — з усімà.*

Сосѣдъ — сусід, сусіда, сябèр, сябрò.

Соусъ — підлèва, підлѝва, підлѝвка.

Соучастникъ (въ воровствѣ) — воропàй?

Чоловíче воропаю!
Деж я тебе похóваю? (пѣсня).

Сохнуть — сòхнути, схнѝти, чàхнути, клàкнути. *Нехай земля трохи проклякне* (прочахне), *тоді будем орàти.*

Сохранять — крѝти, ховàти, хоронѝти. (Сохрани Боже) — крий Бòже, хоронѝ Бòже, боронѝ Боже; (сохранить) — доховàти.

Сочетаться (бракомъ) — брàтися; (видъ соверш.) — побрàтись.

Сочинить — зложѝти, склàсти, уложѝти. *Таку брехню склали, що страх! Він и пісні складае.*

Сошникъ — лемíш.

Спадать (о водѣ) — збувàти; (— о опухоли, нарывѣ) — одтухàти.

Спазмы (въ желудкѣ) — завійнà, завíйниця.

Спаржа — зàлчий холодòк, підчòс. (Высохшіе стебли этого растенія, а также *кураю*, *Hipsophyla paniculata*, называютъ *перекотѝполе*, *котѝполе*).

Спасать — рятувàти.

Спасеніе — рятѝнок.

Спасибо — спасѝбі, дàковать. *Дяковать тобі за се!*

Спасительный — збавѐнний. (Спасительный совѣтъ)—збавѐнна рàда.

Спасти — вйрятувати, зарятувàти, врятувàти, порятувàти.

Сперва—пѐрше, перш, спершỳ.

Спичка (для зажиганія)—сірнйк, сірничòк.

Сплётни—поговір.

Сплетникъ—брехàчка.

Сплошной (не составной)—суцільний.

Сплошь—усе, рàдом, скрізь.

Сподручно—нàручь. *Тобі се буде нарỳчь.* (Сподручнѣе) — зручніш, способніш.

Сполна – вповні.

Спорить—спòрити, спречàтись.

Способность—хисть, кебѐта, кебà, дотѐпа, дотѐпність, талàн.

Способный—дотѐпний, вдàтний, сквапнйй, стіпний; (пригодный)—здàтний, гòдний.

Способствовать—запомогàти, запомагàти, запромогàти; (—о счастьи)—счастйти.

Способъ—побит, спосіб, роб. *Яким би то пòбитом (робом) грошей добути?*

Спохватиться—схаменỳтись, стямитись.

Справиться (съ дѣломъ)—упоратись.

Спробовать—зкоштувàти.

Спросить—спитàти, поспитати; (многократ.)—питати, питатись.

Спускаться (полагаться на кого)—здавàтися. *Сам не стерíг коней, а здався на наймита.*

Спѣсивиться—бундючитись, гордувати.

Спѣсь—гòрдощі, гордовàння. *Будe тобі гордовання все перед тобою* (пѣсня).

Спѣшить—спішйти, поспішàтись, хапàтися, квàпитися.

Спѣшный (нетерпящій отлагательства, напр. о дѣлѣ, работѣ) — пйльний (Правоб. Новор.). *Я до ёго пильне дíло маю.*

Сравнивать—рівнàти. *Що ти себе рівняеш до ёго?* (Въ сравненіи)—сỳпроти. *Супроти сёго коня нема красчого на усім базарі.*

Сраженіе—потрѐба, потйчка, бой.

Сразу—зрàзу, одрàзу, дорàзу, змàху.

Среди—серѐд, òсередь, посерѐд. *Серед степу широкого, на Вкраíні милій.*

Средина—серѐдина; (въ срединѣ)—посерѐдині.

Средній—серѐдній, посерѐдній; (среднихъ лѣтъ)—средовічний; (по лѣтамъ, братъ или сестра)—середỳльшний.

Срисовать—списàти; (красками)—вймалювати, змалювàти.

Срубать—стинàти; (срубить)—стяти, зрубàти.

Срѣзать—зрізати, зітнỳти.

Срѣзъ (полубочка)—зрізок (Конот); перéріз (Ананьев.); шаплйк, шерітвас, перѐпуст.

Ссора—свара. сварка, звàда; (—легкая) рòстирка, розлàд; (—шумная)—буча, колотнѐ; (—безпрерывная, съ укорами)—гризнѐ.

Ссориться—сварйтися, спірàтися; (на-

чинать ссору) — завѣдитися; (безпрестанно ссориться) — грѣзтись.

Ссужать — позичáти.

Ссылаться (на кого) — здавáтися *Здався Циган на свої діти* (Посл.).

Ставня — ікóнниця.

Стадо (скота, свиней) — стáдо; (— лошадей) — табýн; (— кобылъ съ жеребцомъ) — косяк; (— овецъ съ баранами и ягнятами, въ числѣ около 1200 шт.) — кéрд (Херс. губ.); (— овецъ, откормл. на сало) — конарá; (— овецъ только матокъ съ ягнятами) — сагмáл (Херс.); (— скота откормл. на сало) — згон; (згон въ 120 штукъ) — гурт; (смѣшаннаго скота, преимущественно дойныхъ коровъ) — чередá.

Сталь (томлянка) — крúця.

Становиться — ставáти; (— хуже) — гiршати; (— гаже) — погáнiти; (— лучше) — крáсчати, лýчшати; (— красивѣе) — крáсчати; (— глубже) — глúбшати.

Станокъ (ремесленный) — верстáк.

Стараться — старáтися; (— усиливаться) — сúлитися, силкувáтись, змагáтися.

Старина — давнинá, старосвiтчина, старовинá; (— отвѣчная) — предковiччина; (— временъ Б. Хмѣльницкаго) — руïна, (— временъ Палiя) — палiївщина; (— временъ Гонты) — колiївщина. *То ще до колiївщини було. Полонне збурене за руïни. Київ збудований ще за предковiччини.* (Въ старину) — у старовинý, давнiй. *Давнiй лучче було в свiтi жити.*

Старикъ — дiд; (старичокъ) — дiдок, дiдýсь; (старичина) — дiдюгá, дiдугá, дiдýган, старигáн. *Ой ти старий дiдюга, изiгнувся як дуга* (пѣсня).

Старинный — старовúнний, стародáвнiй, старосвiцький.

Старуха — баба, бабýся; бабýня (Прав.); (старушечiй) — бáбський; (принадлежащiй старухѣ) — бáбин. *Зовсiм бабою стала. То бабське убрання. Бабина хустка.*

Статный (представительный) — ставнúй, показнúй.

Стать — стáти; (— невидимымъ, изчезнуть) — зникнути; (— бездѣльникомъ, лѣнтяемъ) — зледащiти, розледащiти; (— бариномъ) — запанiти; (— не въ терпежъ, сильно желать) — приспúчити; (станемъ, будемъ дѣлать, спать и т. п.) — нýмо, нум.

Стая — зграя.

Стебель (злака) — стебло, стебли́на, стебелúна; (— травянист. раст. преимущественно сухой — бадúлина; (собир. — бадúлля; (съѣдобный стебель) — опýцёк; (— огуречнаго или тыквен. растенiя) — гýдина, огýдина; (— картофеля) — гич.

Стегать (иголкою, хлыстомъ) — стёбати.

Стекло — шкло; (— оконное) — шúбка, оболóнка.

Стеклянный — шклúний; (— заводъ) — гýта.

Степенность — повáга.

Степенный — повáжний.

Стеречь — стерегтú, глядiти, берегтú; вартувáти (Правоб.).

Стеченiе (народа) — навáл, сходúще,

на̀товп; (—обстоятельствъ) — случа̀й; (—тяжелыхъ, затрудн. обстоятельствъ) —лиха̀ годи̇на.

Стирать (бѣлье)—пра̀ти.

Стоимость—кошт, вартость.

Стоить—коштувати, стоїти; (стоющій)—варт, ва̀ртий, годен. *Не будеш ти го̀ден христіянських синів ма̀ти* (отвѣтъ Запорож. Султану); (стоющій заплач. денегъ, недорогой)—поцінний.

Стойкій—непохи̇бний.

Стойко—непохи̇бно.

Стойло—стійло.

Стоймя (нар.)—стоя̀чки.

Столбъ (дерев.)—стовп; (каменный, т. е. колонна) — слуп. *(Миколо-Слупскій* монаст. въ Кіевѣ, такъ названъ по колонно-образной архитектурѣ своей церкви).

Столкнуть — зіпхну̀ти; (столкнуться)—зіпхну̀тись? зігну̀тись?

Столъ—стіл; (уменьш.)—стілець.

Стонать—стогна̀ти.

Сторожъ—сто̀рож, сто̀ріж; варто̀вник; (малоупотреб.)—вартови̇к (Прав.).

Сторона—бік, сторона. *По той бік річки;* (въ сторонѣ)—осторонь, на одлїті, по обо̀чі; (въ противную сторону) —навпаки̇, на верлѐ (Полт.). *На впаки сонця*—противъ движенія солнца, т. е. отъ запада къ востоку; (съ двухъ сторонъ)—оба̀поль; (съ одной стороны и одною стороною)—одни̇м бо̀ком; (со стороны)—збо̀ку.

Стража—сторо̀жа; ва̀рта (Прав.).

Страмный—стидки̇й, соро̀мний, соромицький; срамо̀тній (Павл.).

Страмъ—со̀ром.

Страна—сторона̀, край, країна, полѐстина; (уменьш.)—сторо̀нонька.

Странникъ — вандрівець, вандрівний.

Страница (книги)—сторона̀.

Странно—чу̀дно, ди̇вно.

Странный — чудни̇й, ди̇вний, неподо̀бний.

Странствовать — вандрува̀ти, мандрува̀ти.

Страшилище — страхо̀вище, страховина̀; страхіття, страховіття (Павл.)

Страшить—страха̀ти, ляка̀ти; (—ся)—страха̀тися, ляка̀тися, боя̀тися, жаха̀тися.

Страшно—бо̀язко, бо̀язно, стра̀шно.

Страшный—страшни̇й; (очень страшный)—страшѐнний, страховѐнний.

Стращать—страха̀ти, ляка̀ти.

Стремглавъ—сторч, сторчака̀, стрімголов, прожо̀гом. *Прожо̀гом ки̇нувся в во̀ду.*

Стремиться — прямува̀ти, простува̀ти, ли̇нути; (достичь чего)—допина̀тись, домагатись, уганя̀тись.

Стремительный—поту̀жний.

Стремленіе (сильное желаніе) — жада̀ння; (тенденція)—змага̀ння; (стремя впередъ)—розго̀н.

Стремнина—кру̀ча; строма̀ (Хар. Пав.)

Стремя—стрѐмено.

Строгать — струга́ти; (—рубанкомъ)—гемблюва́ти.

Строеніе—будова́ння, будівля.

Строить—будува́ти; (—войско)—шикува́ти.

Стройный—струнки́й.

Строка—стрічка; (въ книгѣ)—стѣ́жка (Кіевс. Василь. Павл.).

Стропило (въ крышѣ)—кро́ква.

Строптивый—сварли́вий, сварки́й.

Струиться—хвилюва́ти; (течь струею)—дзю́рити.

Струсить—злака́тися, сполоши́тися.

Струя (ручеекъ)—струмо́к (Прав.).

Стрѣлокъ—стрілѐць.

Спряпать—гото́вати.

Стряпня—гото́вання, ю́рання.

Стряхнуть—струси́ти, отруси́ти.

Стукъ—сту́кот; (—сильный, но отчасти глухой, напримѣръ въ дверь)—грю́к; (—продолжительный)—стукотня́; стукотня́ва, сту́княва, грукотня́ва, гру́княва (Харьк. Павл.); (—сильный, но глухой, наприм. отъ выстрѣловъ)—бу́хання; (продолжит. ногами)—топотня́.

Стулъ—сту́лець.

Ступеньки—східці.

Ступка (мѣдн. и чугун.)—мущи́р.

Стучать—сту́кати, стукотіти, грю́кати, грюкотіти, токотіти, торохтіти; (—сильно, но глухо)—бу́хати; (—ногами)—то́пати, тупотіти, го́пати; (—ся въ дверь)—добува́тись.

Стыдить—сорóмити; (—ся)—соромитись.

Стыдливый—сорóмливий; соромъязли́вий (Полт.); соромляжли́вий (Кіевс. Пав.).

Стыдно—со́ромно.

Стыдъ—со́ром, соромо́та.

Ледащиця з мене кпиться—
Мені соромо́та (Нар. п. Куліш).

Стѣна (дерев.)—стіна; (—каменная)—мур.

Стянуть (украсть)—підцю́пити, сцу́пити.

Сугробъ(снѣгу)—за́мети,су́гроб;(передвиж. песку)—кучугу́ра.

Сударь—добро́дій; (сударыня)—добро́дійка, господи́ня; (хозяйка)—господа́рка.

Судиться—позива́тися.

Судорога—перело́ги, ко́рчі.

Судьба—до́ля, до́ленька.

Суетить—метуши́ти, колота́ти; (—ся)—метуши́тися, мітуси́тися.

Сукновалъ—валій (Полт.).

Сукновальня—валю́ша.

Сукровица—пасока, мазка; (съ мертваго человѣка)—роп̀а.

Суматоха—ко́лот, су́мяття, сумятиця, біганина.

Сумашествіе—дурійка (Подольск. губ.); навіжѐнство.

Сумашедшій—божевільний, навіжѐнний, дурни́й, навісни́й.

Оженився навісний,
Да взяв дурнова́ту (пѣсня).

Сумрачный – хмýрий, хмýрний.

Сундукъ—скрúня; (уменьш.)—скрúнька.

Супъ—юшка, сёрба, щерба; (супный)—юшечный. Напримѣръ: *юшечна ложка*, т. е. та, которою ѣли или пробовали супъ.

Сурокъ (животное)—бабáк.

Сухой—сухúй; (о лѣтѣ) – посýшне, сухе.

Сучить (нитки) сукáти.

Сушеный (о плодахъ)—сушнúвий, сýшений. *Сушняві (сушені) слúви. Сушняві яблука.* (Сушенные фрукты, а также усохшее дерево)—сушнúк.

Существенно—йсно (Закр.).

Существенный—йсний, йстий (Закр.). *Не тільки ростъ, да и исте пропало* (Квитка. Закр.).

Существо (твореніе)—истóта (Нечуй); тварúна, тварюка. *Создáв же Господь таку тварюку.*

Существовать—животíти.

Схватить — вхопúти, схопúти; (—ся съ кѣмъ)—схопитúся, счепúтися, зітнýтися; (—за что)—вхопúтися.

Схватка (воен.)—потúчка.

Сходно (о цѣнѣ)—поцíнно.

Сходство—подóба.

Сходствовать (съ кѣмъ)—вдавáти (на кого), вдатися, вдаватися (в кого).

Счастливиться—счастúти.

Счастье—счáстя, талáн.

Счетчикъ—лічúльник; (о женщинѣ)—лічúльниця. *Э, шкодá! такий з тебе лічúльник, й досі сороківки грóшей не полічúв* (Харьк. губ. Лебедянскаго у).

Счетъ—лік, лічба, лічíння. *Горобці вибірали зерно,—ліком зосталось. Як на мое лічíння, то він три тúжні у недузі був* (Харьков. губ. Лебединскаго у).

Считать—лічúти.

Сцѣпиться — зчепúтися; (столкнуться напр. въ ссорѣ)—зітнýтися.

Сшибиться—стýснутись. *Як же здорово стуснулись лобами барани!*

Сшить—пошúти. *Я пошила собí нову сорочку;* (сшить изъ кусковъ)—пошукувáти.

Съобща — у кýпі, гуртóм, огýльне, спíлкою.

Съ (пред.) з, зо. *Чи ти поїдеш зо мною? Я буду з тобою усе дíлити.*

Съумѣть—зъумíти, втямити, второпáти; (—сдѣлать)—потрáпити.

Съѣдобное—їстовнé, їстівне.

Сѣстное (провизія)—їжа, ідево?

Съѣсть—зъїсти; (—грибъ)—доблизня піймáти.

Съэкономить—прикопúти.

Сырой—сирúй; (влажный)—вохкий.

Сычугъ (свиной)—кóвбик.

Сѣдина—сивинá.

Сѣдлать—кульбáчити.

Сѣдло—сідлó; (уменьш.)—сідéльце, кýльбака.

Сѣдой—сúвий.

Сѣдѣть—сивíти.

Сѣмена — насíння, сімя; (сѣмечко)—

сімѣячко, насіннячко. (На базарахъ насіння называютъ преимущественно подсолнуховые и тыквенные сѣмена; послѣдніе называются также *кабачки*).

Сѣнокосъ (мѣсто, гдѣ косятъ сѣно)—сіноко̀с, сіножа̀ть.

Не хочуж я хатки,
А ні сіножатки (пѣсня);

(пора сѣнок. и дѣйствіе т. е. косьба) —косовѝця.

Сѣра—сірка.

Сѣрмяга—свѝта, свитѝна, свѝтка.

Сѣрый—сірий; (о быкѣ)—половѝй.

Сѣсть—сісти; (въ смыслѣ погибнуть)—посісти. *Тут моя сила огнем посіла* (народ. загадка).

Сѣтованія—жа̀лощі.

Сѣть—сітка; (—рыболовная большая въ нѣсколько десятковъ сажень)—нѐвод; (неводъ небольшой)—во̀лок, волочо̀к; (небольшой волокъ)—брѐдень, бредешо̀к, тягу̀ня; (шитье въ видѣ сѣточки или арабесокъ)—мерѐжка; (нарисовать или вышить узоры *мерѐжки*)—померѐжити; (украшенный такими узорами) —мерѐжаний. *Мережаний комір; мережані ярма.*

Сѣчь—сікти.

Сѣчь (Запорожская)—Січ; (сѣчеваго товарищества членъ)—січовѝк.

Сферическій—опу̀клий, кулѝстий, банькà стий.

Сѣяніе—сівба̀.

Т.

Табакерка—кабатѐрка.

Табакъ (курительный)—тютю̀н, табà к; (нюхательный)—табà ка, кабà ка; (табакъ амертсфортскій) — махо̀рка; (лучшіе сорта махорки) — баку̀н, ру̀банка; (худшій сортъ, остатки, несвязанные въ папуши)—по̀терть.

Табачникъ (любящій курить)—курій (Номис); курѐнь. *Коли курець, то май кресало й гаманець.* (—курящій только трубку)—люлѐшник.

Табуретъ—стілѐць.

Тазъ—міднѝця.

Тайно (тайкомъ) нѝшком, нѝщечком, крадькома̀, потà й.

Тайный—потайний.

Также—теж, тож; (а также, къ тому же)—то̀ж бак.

Такой—такѝй; (такой то, чтобы не повторять брани)—сякѝй—такий; (такой онъ! изъ такихъ)—таківський.

Такъ—дак. *Не ти мені скажеш, дак мати.* (Такъ какъ)—затім що; (такъ куда)—такдѐ; (такъ ли?)—чи та̀к? (такъ точно)—так са̀ме, самісенько так; (такъ что)—аж. *Аж підскочив.* (Такимъ образомъ)—та̀кеньки, та̀кички, такѝм ро̀бом.

Талантъ—кебѐта, кеба̀?

Талантливый—кебѐтний, кебѐтливий (Харьк.)

Тамъ—там, та̀мо, та̀мечки, та̀меньки; (тамъ далеко)—гень-гень, геть-геть; (тамъ ли?)—чи там? (гдѣ-то тамъ)—десь там.

Танцовать — танцюва̀ти.

Танцоръ — танцю̀ра.

Тарантулъ (ядов. наукъ) — мизгѝрь.

Тараторить (скоро говорить) — цокотіти, лопотіти, дробо̀тіти. *Попа ще у церкві немає, а дяки вже дроботять.*

Таскаться — швендя̀ти, блука̀ти.

Тащить — тащѝти, волоктѝ, тарга̀нити, тѝрити. *Здоровенний коняка въ силу тирить ві по снігу* (Гребенка). (Тащиться) — волоктѝся, тягтѝся.

Таять — та̀нути.

Тварь — твар; (единст.) — тварина̀; (увел.) — тварю̀ка.

Твердить — торо̀чити, товктѝ, довбтѝ, твердѝти. *Що дня ему треба усе одно торочити. Скільки не довбай ему — нічогісенького не второпає.*

Творится — витворя̀тись, коїтись.

Теленокъ — теля̀; (множ.) — теля̀та, (однолѣт.) — бу̀зівок (Херс. Ан.); (прошлогодній) — назімок.

Телка (корова, неимѣющая теленка) — я̀лівка, я̀ловиця; (моложе 2-хъ лѣтъ) — телѝця, телѝчка.

Телѣга — віз, візо̀к.

Темникъ (кладовая для пчелъ) — мша̀ник, омша̀йк (Черн.); стебо̀к (Овр.); стебнѝк (Новогр. Вол.).

Темноцвѣтный — тма̀стий?

Темнѣть — темні̀ти, мѐрхнути.

Теперь — тепѐр, тепѐрички, тепѐренька.

Теплота — тепло̀, гріво. *З барочних дров більш гріва, ніж з плотових.*

Тереть (давить, о сапогахъ и т. п.) — мну̀ти.

Тернъ (раст.) — тѐрен, тернѝна. *Prunus spinosus.*

Терпѣливый — терпля̀чий.

Терять — губѝти, тра̀тити; (соверш.) — згубѝти, загубѝти; (— время) — га̀яти час.

Тесъ (доска, тесница) — шалёвка.

Тетеревъ (птица) — тетеру̀к.

Течь — тектѝ; (тонкою струею) — дзю̀рити; (— сильно, о крови) — юшѝти. *Так и юшить.*

Текущій — идучий; (о водѣ) — бігу̀чий, теку̀чий, живѝй. *Хоча річка й невеличка, да усе жива вода — не болото.*

Тина — тань.

Типографія — друка̀рня.

Тиски — лещата; (грубые деревянные) — лисѝці. *Треба грушу у лисиці узяти, а то розчахнеться.*

Титуловать — велича̀ти.

Тихо — тѝхо, нома̀лу, стѝха.

Пожартуєм, попустуєм
Стиха помаленьку
пѣсня).

(Тихонько) — тихѐсенько.

Тишина — тѝша.

Ткачиха (женщина умѣющая ткать) — тка̀ля.

Тлѣть — жевріти.

Товарищество — (торговое и т. п.) — спілка.

Товаръ (мелкій, разнообразный) — крам.

Тогда—тогді, тоді; (именно тогда)—сàме тоді.

Тоже—теж, тож.

Тожественный—одинàкий.

То—те; (то и дѣло)—раз у раз, раз по раз; (то то же)—тож бо; (то самое)—теж; (то есть)—себ то, знàчить. То есть третьяго дня—*значить по завчора.* То есть на рынкѣ—*сèбто на базарі.* (То то, то другое)—ба те, ба инше.

Толкать—пхàти, пихàти, штовхàти; (въ бока, спину и т. п. сильно)—штурхàти.

Толковать—вписнйти.

Толкотня—потòвп.

Толочь—товктй.

Толпа—гурбà, юрбà, юрмà; стòвпище (Лобод.); (одного назначенія людей, партія)—ватàга; (густая толпа)—пàтовп, тиск. *Там на базарі такий пàтовп, що страх.*

Толстый—грýбий, товстйй; (—о человѣкѣ)—гладкйй, опàсистий; (очень толстый)—товстючий; (толсторожій)—мордàтий, пикàтий.

Толстѣть—грýбшати, грубіти, товстіти.

Толстякъ—товпйга.

Толчекъ—стус, стусàн.

Толчея—стýпа; (маленькая толчея, иготь)—стýпка, мущйр.

Толщина—грубинà, тòвща, товщинà.

Только—тільки, тілечки; однò (Полѣс.), однò лиш, однò лишень. *Не одно хата, й комора згоріли.* (Только бы)—абй, абйб, абй то, тільки б. *Абиб болото, чорти будуть.*

Томиться—пудйтись.

Топкій—грузькйй.

Топнуть (ногою)—тýпнути.

Топотъ (конскій)—тупотнйва (Павл.).

Топоръ—сокйра; (—плотничій)—бàрда, бàлта; (дорожній въ видѣ ручки на палкѣ)—кèлеп; (тупой топоръ)—тупйця.

Топтать—топтàти; (хлѣбъ на полѣ)—толочйти; (топча)—пòтопом. *Усіх потоптом въ болото загнали.*

Топь—багнйна, багнюка.

Торговать—торгувàти; (о евреяхъ)—гандлювàти; (—мелкимъ товаромъ)—крамарювàти.

Торговецъ—купèць; (—мелкимъ товаромъ)—крàмар; (разнощикъ мелкихъ товаровъ)—варйг (Черн.), ходèбщик, коробèйник; (—вымѣнивающій мелкій товаръ)—рàшевець, щетйнник; (—торгующій кормленымъ скотомъ)—прасòл.

Торговка (съѣстными припасами)—перèкупка; (—сидящая въ лàвкѣ, сидѣлка)—сідуха.

Торговля—торг; (—о евреяхъ)—гàндель, гандлювàння; (—мелкимъ товаромъ)—крамарювàння, (—скотомъ, откармливаемымъ на сало)—прасольство.

Торжествовать (праздновать)—святкувàти.

Тормозить—гальмувàти.

Торопить—галйти (Котл.); (торопиться)—галйтись, хапàтись, квапйтись, поспішàтись.

Торопливо—скваплйво?

Торопливый — поспішний, хапкий? спішний.

Торчать — сторчàти, стирчàти, стреміти. *Чого воно тут стремить?*

Торчмя — сторч.

Тоска — нудьга, нудà, сум.

Тоскливо — журлѝво.

Тоскливый — сумний, журлѝвий.

Тосковать — нудѝтись; сумувàти, вбивàтись.

Тотчасъ — зàраз.

Тотъ — той; (тотъ именно) — той самісенький.

Точило (оселокъ) — брус, брусòк; (круглое) — точѝло.

Точка — крàпка.

Точно — непàче, наче, сливѝ, мов, буцім. (Точно и не онъ) — *сливѝ й не він;* (точно вотъ будто) — непаче; (точно такъ) — так сàме.

Тошнить — нудѝти, вàдити.

Тошно — вàдко, нỳдно, мòторошно; млосно (Прав.).

Тошнота — нудòта: млость (Правоб.).

Трава — травà, травѝця, травѝнка; (выросшая, послѣ сѣнокоса, въ другой разъ) — отàва; (прошлогодняя, перемерзшая, но годная на кормъ) — калдàн (Херс. Ан.); (прошлогодняя, сухая) — старнѝк.

Травить (отравлять) — труїти; (вытравливать наприм. на мѣди узоръ) — травѝти; (— собаками) — цькувàти.

Транспортъ — хỳра; (воловый) — вàлка. *Прийшла вàлка з пшеницею.*

Трауръ — жалòба (съ Польск.).

Требованіе — жадàння, вимагàння.

Требовать (насильно) — вимагàти; (на основаніи права) — допоминàтися; (долгъ) — прàвити.

Тревога — сполòх, переполòх, кòлот, колотнèча, сỳмятня; (боязнь) — жахàння.

Тревожить — полòхати, полошѝти, колотѝти; (о животныхъ) — колòшкати; (тревожиться) — полòхатись, полошѝтись; (безпокоиться) — турбувàтись.

Трезвый — тверèзий.

Треножникъ — тагàн, таганòк.

Трèпетать (дрожать) — тремтіти, тріпотати; (— биться) — тріпатись.

Трескаться — рèпатись, тріскатись; (соверш. т. е. треснуть) — лỳснути, рèпнути, тріснути.

Трескъ — тріскотня̀.

Трефи (въ картахъ) — хрести, жирѝ.

Трещать — тріщàти, тріскотàти.

Трещина — розкòлина.

Три — три, трое; (только три) — трòечко.

Трижды — трѝчі.

Трогательно — жàлосно, жàлібно.

Трогательный — жалісний, жàлібний.

Трогать — чіпàти, займàти, торкàти, рушàти; (не тронь!) — не руш! не займàй! (трогай!) — рушàй! торкàй! (трогаться съ мѣста, выѣзжать) — рушàти, вирушàти, вирỳшувати.

Тройкою (ѣхать) — утрѝконь (їхати).

Тройственный — троїстий.

Тронуться (съ мѣста)—ізнѝтись, порýшитись, рýшити; (сойти съ ума)—ізрухнýтись.

Тропинка— стѐжка, стѐжечка.

Тростникъ—очерѐт, комѝш.

Трость—цінòк, цінýра.

Труба (печная, часть находящаяся въ хатѣ)—кòмін; (часть трубы внѣ избы, выше потолка)—димàри; (печная труба, стоящая въ сѣняхъ)—бовдýр; (духовой инструментъ)—трýба; (старин.)—сурмà; (пожарная)—трýба (Лѣв.); пòмпа, смок (Прав.).

Трубить—трýбити; (старин.)—сурмѝти.

Трубка (курительная)—лю̀лька; (всякая другая)—дýдка, дýдочка, рýрка (Прав.).

Трудиться—працювàти.

Трудно—сутýжно, трýдно.

Трудолюбивый—трудовѝтий, працьовѝтий, трудà̀чий, роботà̀га; робýчий (Под.).

Трудъ—прà̀ця; (съ трудомъ)—залѐдве, в сѝлу, на сѝлу.

Труситъ (бояться)—страхà̀тить, боя̀тись.

Трусъ—страхополòх.

Трутъ—гýбка; жягвà и жѣгвà (Влад. Вол. *ъ* выговаривается какъ въ велико-русскомъ языкѣ).

Труха (порошокъ трухлаго дерева)—порохнѝ.

Тряпка—ганчірка, віхоть, віхотка, лохмітка; (тряпье)—лохміття, манà̀ття.

Трясти—трясти; (фруктовые деревья)—трусѝти; (трястись)—трусѝтись. *Мов Каїн затрусився увесь* (Кот.).

Туземецъ—тубілець

Туземный—тубільний.

Тулупъ (крытый)—байбарà̀к; (наго льный)—кожýх; (короткій, въ видѣ куртки)—кажанòк; (женскій, короткій)—кожушà̀нка.

Тумакъ (ударъ кулакомъ)—стус, стусà̀н.

Тунеядецъ—дармоїд, гультà̀й.

Тунеядство—гульнà

Тускнуть—мѐркнути; (о глазахъ)—соловіти.

Туфли—патѝнки. *Набула без паньчох патѝнки* (Котл.).

Туча—хмà̀ра.

Тушить—гасѝти.

Тщетный—мà̀рний; дарѐмний (Правоб.); порожній (стар.). *Же порожняя тому надія на Запорожцівъ* (Лѣт. Сам.).

Тыква (раст.)—гарбуз; кабà̀к (Херс. Ап.).

Тыквенный—гарбузòвий.

Тьма—темнотà, тѐмрява.

Тьфу! междоим.—пху!

Тѣнистый—тінявий.

Тѣнь—тінь.

Тѣснота—тіснява, тиск, пòтови. *И паньства чортів тиск* (Гребенка).

Тѣсно (плотно)—щільне.

Тявкать (о собакахъ)—дзя̀вкати.

Тягаться (заводить тяжбу)—позива̀тись, завòдитись. *Не заводься з ним.*

Тягостно — вàжко.

Тяготить—заважàти.

Тягучій—тягли́стий?

Тяжело — тя́жко, вàжко, сутю́жно.

Тяжеловѣсный - заважни́й, важли́вий (Піск).

Тяжелый—важки́й.

Тяжелѣть—вàжчати.

Тяжесть—вагà, тяготà.

Тянуть - тягти́, цю́пити; (имѣть вѣсу)—вàжити.

У.

Убавить—одбàвити, збàвити, лиши́ти; (—спѣси)—хвоста вкрутйти.

Убавлять—збавля́ти.

Убаюкать—заколихàти.

Убивать — губи́ти, збавля́ти; (соверш. т. е. убить)—згуби́ти, загуби́ти, стрàтити, заби́ти; (—убиться)—вби́тись.

Убиваться (надъ чѣмъ) — вбиватися, мордувàтися.

Убі ца—вби́вця, душогу́б.

Убійство—вби́вство, душогу́бство.

Убирать (наряжать)—зряжàти, виряжàти, вбірàти, пòратись; (цвѣтами)—заквічàти, вквічàти; (—комнату)—прибірàти, вбірàти.

Ублюдокъ—пòкруч (Радом.). *То не справдешній хорт, а пòкруч.*

Убогій—вбòгий.

Убытокъ — шкòда, потрàта, втрàта. *Шкоди наробив.*

Убѣдить — вговори́ти, вмòвити; (убѣдиться)—вви́ритись? дознàтись?

Убѣжавшій—збіглий.

Убѣжать—втекти́.

Убѣждать (доказывать)—довòдити; (уговаривать) — вмовля́ти, вговòрювати, улещàти.

Убѣжденіе (уговариванье) — вгòвор, вмòва, улещàння; (мнѣніе) — здàння (Правоб.); (—полученное опытомъ)—дознàння, досвідчѐння.

Убѣжище—притю́лок, зàхисть.

Уважаемый—шанòвний.

Уважать—поважàти, шанувàти.

Уваженіе—шанувàння, шанòба, ушановàння.

Уважить—згля́нутись, ввàжити.

Уваленъ (лежебокъ)—вайлò.

Уваренный—вготòваний.

Уварить—вготòвити, вварѝти.

Увеличиваться—більшати.

Увертка—визворòтка.

Увеселять—весели́ти, звеселя́ти, розважàти.

Увидѣть—угледіти, забàчити, зуздріти, наглѐдіти, нази́рити, зòчити; (увидѣться) - побàчитись.

Увлекать (захватывать) — залучàти; (увлекаться)—маню́тись.

Увольненіе—визволѐння.

Увѣдомить—повісти́ти, оповісти́ти, звісти́ти, освідчити; (старин.)—ознайми́ти. *Вспмъ въ обецъ и комуждо зѣсобне*

.....ознайомуємъ и освѣдчаємъ (форма универсаловъ).

Увѣрять—завѝрати, упевнѝти; (соверш. т. е. увѣрить)—завѝрити.

Увѣчить—калѝчити.

Увѣчный—каліка; (уменьш.)—калічка.

Увѣчье—увічча, каліцтво.

Увядать—вѧнути, блѣкнути; (соверш. т. е. увянуть)—зовѧсти, зівѧнути, облѣкнути.

Угаръ—чад.

Угасать—гѝснути; (соверш. т. е. угаснуть)—згѝснути, погѝснути, згѝсти, погѝсти.

Угнетать—гнестѝ, гністи. *Горе мене гніте.*

Уговаривать — вмовлѧти, улещѝти; (соверш. т. е. уговорить)—вмо̀вити, улестѝти, намо̀вити, вговорѝти; (уговариваться) — домовлѧтися, умовлѧтися, годѝтися.

Уговоръ—умо̀ва, уго̀да.

Угодный—вго̀дний

Угождать—догожѝти, годѝти. *Годи як болячці.* (Соверш. т. е. угодить)—догодѝти; (попасть въ цѣль)—влучѝти. *Влучив у самісенький висок.*

Угожденіе—дого̀да?

Уголокъ (закоулокъ) — 1) закамѝрок (клѣтушка или особое отдѣленіе въ кладовой, шкафу или даже въ сундукѣ); 2) закапѐлок (укромный уголъ въ хатѣ напр. между печью и стѣною, а также ниша, дѣлаемая въ печи близь двери, гдѣ кладутъ трутъ, сірнички, соль и т. п.); 3) зѝкло (часть двора, сада или поля, вдающаяся клиномъ въ чужія владѣнія).

Уголъ (вдающійся)—кут, кутѐк; (выдающійся)—ріг. *У кутку під лавкою. Его хата на самім розі, де дорога повертає на праву руку.*

Уголь—вѹголь; (множ. имен. род. и вин. Под.)—вугѝлля.

Угольный—кѹтній.

Угорѣть—учѝдіти.

Угощать — трактувѝти; (напиткомъ)—частувѝти.

Угощеніе—трактовѝння, частувѝння.

Угроза—пѐстрах, грізьба, похвѝлка, погрѐжка? хвѝлка? сварьба?

Угрюмый—понѹрий.

Удалецъ—палѝвода, юнѝк.

Удалиться—одбігти, одійтѝ

Удалой—удѝтний, голінний.

Удальство—юнѝцтво.

Покиньте се дурне юнацтво,
Панове виборне боярство (Энеида).

Удалять—віддалѧти.

Ударить—вдѝрити; (раскрытою рукою)—лѧпнути; (преимущественно въ голову)—брѧзнути; (—хлистомъ, кнутомъ)—стѐбонѹти, джикгонѹти; (по лицу)—хвѝсьнути; (—вѣтвью) — морснѹти; (—впоперегъ)—оперезѝти;(—тяжелымъ чѣмъ)—упері̀щити; (—съ размаху)—зацідѝти; (—какимъ либо оружіемъ или палкою, сверху внизъ)—полоснѹти; (—сильнымъ одиночнымъ толчкомъ въ шею, спину или грудь)—затопѝти;

(—объ землю)—гѣпнути; (удариться) —вдаритись, хрѣпнутись.

Удача—вдача.

Удачно—вдачно, вгадно, до ладу.

Удержать—здержати, спинити, впинити, зупинити, задержати; втримати, затримати (Правоб.); (—въ памяти)—запомнити; (удержаться)—задержатись, зупинитись, стріматись; (многокр. т. е. удерживать)—пинити, впинати, зупинати, перепинати, задержувати, здержувати.

Удивительно—чудно.

Удивительный—чудний, дивний, дивовижний.

Удивленіе—дивування, дивота? (на удивленіе)—на диво. *Збудував церкву на диво усёму світові.*

Удивлять—дивити; (удивляться)—дивувати.

Удлинять—довжити. *И не довжи и не короти свити.* (Удлиняться)—довшати. *Весною дні довшають.*

Удобно—зручно, вигодно.

Удобный—зручний, вигодний; (удобное время)—слушний час.

Удобоваримый (для желудка)—стравний, травний.

Удобство—придоба, вигідя, вигода.

Удевлетворить—вдовольнити; (—желанію)—вволити волю; (—нуждѣ)—заспокоїти нужду.

Удовольствоваться—вдовольнитися.

Удовольствіе—втіха, потіха, вподобання; (въ удовольствіе)—до снодоби; (съ удовольствіемъ)—охоче.

Удоліе—придолинок.

Удостоить—сподобити.

Уединеніе—самота.

Уединенный—самотний?

Ужасать—жахати; (ужасаться)—жахатися.

Ужасный—страшенний, страховенний.

Ужасъ—жах, страхота.

Уже—вже; (уже то)—одно. *Одно, що він чоловік певний.*

Ужинать—вечеряти.

Ужинъ—вечеря.

Ужъ (животн.)—ужака, вужака.

Узда—гнузда, нузда; (уменьш.)—гнуздечка, нуздечка.

Узелъ, узелокъ—вузел, вузлик; (что либо завязанное въ салфеткѣ, платкѣ и т. п.)—клунок; (узелъ петлею)—зашморг. *Завяжи сорочку зашморгом.*

Узнать—пізнати, взнати, дознати, спізнати, звідати; (стать знать)—зазнати. *Я зазнав его ще парубком.*

Узникъ—невольник; (старин.)—вязень. *Невольники метуть вулиці. А як в вязнях был у Дорошенка...* (Величко).

Узорчатый—мережчатий, мережаний; (съ цвѣточнымъ узоромъ)—квітчастий.

Узоры—розводи, мережки.

Уйти—втікти, вдрати, майнути, шмигонути, драла дати, тягу дати, пятами накивати.

Уклоненіе—одхил? (Піск.).

Уклоняться — ухиля̀тися; (соверш.)— ухилѝтися, ухитну̀тись.

Укоротить—прикоротѝти.

Укоръ—докір, дорі̀кання, допрік.

Укорять — дорі̀кати, докоря̀ти, допрі̀кати.

Украдкою—нѝшком, нѝщечком, пота̀й, крадькома̀

Украшать—красѝти, вдобѝти; (—цвѣтами)—вквіча̀ти, заквіча̀ти.

Укропъ (раст.)—окріп, укріп, кріп. *Anethum graveolens.*

Укрѣплять—змоцня̀ти, зкріпля̀ти, кріпѝти; (укрѣплять*ся*)—змоцня̀тися; (собираться съ силами)—змага̀тися. *Зміся таки на пару волів*; (дѣлать фортификаціонныя укрѣпленія) — обсина̀тись (старин.).

Укупорить—запакува̀ти, улашту̀вати.

Улей — ву̀лій, колу̀дка; (уменьш.)—ву̀лик; (небольшой)—бучо̀к (въ сѣвер. Черн.); (большой монастырскій)—стоя̀н; (въ деревѣ)—борть.

Улечься—улягтися, укла̀стись.

Улика—доказ.

Улитка (древесная) — ла̀врик, ра̀влик, слима̀к; масля̀к (Кіевъ); (водяная)—пъявку̀шник.

Улица—ву̀лиця, ву̀личка, ву̀лонька.

Уложить вкла̀сти.

Уломать (уговорить)—власка̀вити.

Улучить (минуту)—вѝгадати час.

Улыбка—усміх, усмішка.

Улыбнуться—усміхну̀тись.

Уменьшать—збавля̀ти; (уменьшаться)—мѐньшати.

Умереть — вмѐрти, помѐрти, скона̀ти, переста̀витись; (о пчелахъ)—одійтѝ; (о животномъ)—здо̀хнути, здо̀хти, одубі̀ти, опрягтѝсь.

Умершій—змѐрлий, мѐрлий, помѐрлий.

Умертвить—згубѝти, погубѝти, стра̀тити.

Умилостивлять—вблажа̀ти.

Умилостивиться — змилу̀ватися, власка̀витись, згля̀нутись.

Умирать—мѐрти, вмі̀рати.

Умиротворить—утихомѝрити.

Умница—у̀мник.

Умничанье—мудрува̀ння.

Умно—розу̀мно.

Умножать (прибавлять)—приспора̀ти.

Умный—розу̀мний.

Умолять—блага̀ти, вблажа̀ти.

Умоляющій—благу̀чий.

Умъ—ро̀зум, глузд; ум (рѣдко употребляется).

Умыселъ—ду̀мка.

Умышленно—назна̀рошне, на̀рошне; умисьне (Правоб.).

Умѣнье—умі̀ння, умі̀ток.

Умѣренно—помірно, в міру.

Умѣренный—помірний.

Умѣть—вміти, уміти, зна̀ти.

Умѣющій—умію̀чий, умілий, зна̀ючий.

Унавоженный—згно̀єний, здо̀брений.

Унавоживать—гноїти; (соверш. т. е. унавозить)—згноїти, здобрити.

Уніатъ—унѝта.

Уничтожать—губѝти, нѝщити, нівечити, збавля̀ти, тра̀тити, зво̀дити, вибавля̀ти; (соверш. т. е. уничтожить)—збава̀ти, звѐсти, перевестѝ, знівечити, вѝгубити; (поросли или же деревья на лугу)—вѝтеребити (Полѣс.).

Уничтоженіе—нівечення, стра̀та.

Уныло—сумно.

Унылый—сумнѝй, понӯрий.

Унынie—туга̀, сум.

Унять—перекромѝти, вгамува̀ти.

Упадать (ухудшаться)—занепада̀ти, марніти.

Упасть—впа̀сти; (о неоодушевленныхъ предметахъ)—рӯхнути; (съ глухимъ шумомъ)—бӯхнути, гѐпнути, бебехнути; (съ рѣзкимъ стукомъ)—бря̀знути.

Упасть въ обморокъ—зомліти.

Упереться упнӯтись. *Кін упнувся у тин, да й став.*

Упираться (упорствовать)—змага̀тися, орта̀читись.

Уплата—запла̀та; (—постепенная)—вѝплата.

Уповать—сподіва̀тись, покладатись.

Уполовникъ (разлив. ложка)—ополо̀ник.

Упоминаніе—змінка, спомѝнка.

Упоминать—зга̀дувати; (соверш. т. е. упомянуть)—згада̀ти, намепѝти, наменӯти; (упомянуто)—наменѝлося, наменӯлося.

Упорный—упѝристий, завзя̀тий, запѐклий.

Упорство—завзя̀ття, запѐклость.

Упорствовать—зата̀тись, завзя̀тись.

Употребить—ужѝти, спожѝти; (употреблять)—споживà̀ти, вживà̀ти, уживà̀ти; (водку, табакъ нюхать)—заживà̀ти.

Употребленіе—спожѝття, споживà̀ння, уживà̀ння, пожѝток, ужѝток; спожѝвок (Піск.).

Управиться—спра̀витись; (съ дѣломъ)—впо̀ратись.

Управлять—пра̀вити, заправля̀ти; (—въ силу авторитета)—орӯдувати; (—судномъ)—керува̀ти; (управляться съ дѣломъ)—по̀ратись.

Упрекать—допріка̀ти, докоря̀ти, доріка̀ти, уріка̀ти; (пенять)—наріка̀ти.

Упрекъ—допрік, докір.

Упругій—хвисткѝй (Говорится только о древесной вѣтви).

Упрямиться—спіра̀тися, спина̀тися, пруча̀тися, змага̀тися, кобенѝтися; (заупрямиться)—зата̀тися.

Упрямство—завзя̀тість? змага̀ння?

Упрямый—завзя̀тий? упа̀ртий (Нечуй).

Уразумѣть (понять)—зрозуміти, утопа̀ти, розчовпа̀ти, разшолопати, вчовпа̀ти, вта̀мити; (глубоко постигнуть)—збагнӯти.

Уровень—рівня? (въ уровень)—в рівні, врівень. *В рівень з берега̀ми.*

Уродить—вродѝти, зродѝти, породѝти.

Уродливый—виро̀дливий?

Уродъ—вѝрод? вѝродок, почва̀ра.

Урожайный—зарòдливий.

Урожденный—рòжений.

Уронъ—шкòда, стрàта.

Урочище—врòчище.

Урчаніе—гуркотнѝ; (въ желудкѣ)—бурготнѝ.

Урчать (игрушкою или чѣмъ подобнымъ)—гурчàти; (въ желудкѣ)—бурчàти.

Урывками—урúвцем, прúхопцем.

Урѣзать (отрѣзать кусокъ)—вкрàяти, пíдкраяти.

Усадьба—селúтьба, осèля; обúйстя; (усадьба за исключ. сада)—садúба (Прав.).

Усаживать—садовúти. *Гостей багато, де їх и садовити.*

Усердіе (ревность)—горлúвость?

Усердно—щúро, пúльно, горлúво? *Щиро узявся за діло.*

Усидчивый—посидю̀чий.

Усиливаться—сúлкуватись, сúлуватись, змагàтися.

Усиліе—сúлування, сúлкування, змагàння; зусúлля?

Усильный (напряженный)—сутю̀жний?

Ускользнуть—вúсклизнути, вúпорснути, вúхопитись.

Ускорить—поскòрити.

Усладить—осолодúти.

Услажденіе—осолòда.

Условіе—умòва, змòва, згòда.

Условиться (договориться)—умовúтись, змовúтись, згодúтись, погодúтись, поеднàтись; (условливаться)—змовлàтися, умовлàтися, годúтися, едиàтися.

Условленный—вговòрений? вúговорений.

Условный—домовнúй, умовнúй.

Услуга—послу̀га.

Услужить (угодить)—догодúти.

Услужливо—догòдно.

Услужливость—догòдливість.

Услужливый—догòдливий.

Услышать—почу̀ти, вчу̀ти, перечу̀ти, дочу̀ти.

Усматривать—вбачàти. *У тім ділі вбачається щось не добре.*

Усмиреніе—гамувàння, поскромлѐння.

Усмирить—поскромúти, вгамувàти, вгомонúти; (усмирять)—гамувàти, поскромлàти.

Усмотрѣть—углèдіти, вбачити, побачити, назúрити, встерегтú, постерегтú.

Уснуть—заснути; (—многимъ т. е. позасыпать)—посну̀ти.

Успокоеніе—одпочúвок.

Успокоить—заспокоїти, угомонúти, втúшити?

Успокоиться—вгамуватись, угомонúтись, заспокòїтись; (о вѣтрѣ)—ущу̀хнути.

Успѣть—поспíти, вспíти, здолати, вскурàти. *Нічого не вскурав, скільки не бився*; (достичь)—встúгти.

Уставить глаза (на кого—вúтрищитись.

Усталость—истòма.

Устарѣлый—вдàвнений, задавнений

Устать — втомѝтися, вморѝтись, пристàти.

Усторонье (на—ньи)—на одлёті, на убочі, на вбіччі

Устраивать—впоряжàти, порядкувàти, опоряжàти, рештувàти; (устраиваться) —впоряжàтися; (устроенный)—впоря̀жений.

Устрашать—страшѝти, страхàти; (совершен. т. е. устрашить)—настрашѝти, налякàти.

Устремиться—поленỳти, шугнỳти, поринỳти; (—толпою)—гỳнути.

Устройство — спрàва. *У тім млині добра справа.*

Устроить (привести въ порядокъ)—упорядкувàти, впорядѝти, роспорядѝти; (—дѣло, согласить)—улàгодити.

Уступать—поступàти, поступàтись. *Поляки поступають, чого въ рукахъ немають* (Самойл. 1686 г. Закр.); (соверш. т. е. уступить)—поступѝтись; (—прозьбѣ)—увàжити

Устье (рѣки)—гірло.

Усы—вỳси.

Утащить (украсть)—підцю̀пити.

Утверждать—стверждàти, твердѝти.

Утенокъ—качя̀, качя̀тко, качиня̀, утя̀, утя̀тко.

Утерять—згубѝти, загубѝти; (утерянный)—загỳблений.

Утиральникъ (полотенце)—рушнѝк.

Утихать — вгавàти, втихàти; (соверш. т. е. утѝхнуть)—затѝхнути, втѝхнути, стѝхнути, угомонитись, вгамувàтись, утихомѝритись; (о погодѣ)—ущỳхнути; (замолчать)—занѝшкнути.

Утишить—угомонѝти, утихомѝрити.

Утка—кàчка, утка; (—дикая, кряковая) —крѝжня; (—чирокъ)—чѝрка, чѝрочка; (—нырокъ) — нирѐць; пурнѝкозà (Херс. Ан.).

Утомляться — томѝтися, втомля̀тися, морѝтися, приставàти; (соверш. т. е. утомиться)—пристàти, втомѝтися, вморѝтися, заморѝтися.

Утончить—утонѝти, вѝтонити, вѝтоньчити, стонѝти.

Утратить—згубѝти, втрàтити; (утратить довѣріе)—зневіритись.

Утренній—рàнішний.

Утро—ранок, порàнок; (съ утра)—з рàнку; (съ ранняго утра, заблаговременно)—спозарàнку; (утромъ)—врàнці.

Утѣха—втіха, втішка, потіха.

Утѣшать—втішàти, розважàти.

Утѣшеніе—утіха, порàда, порàдонька.

Утюгъ—прас, прàска (Прав.).

Утюжить—прасувàти (Прав.).

Уха—щербà (сёрба?), ю̀шка. (Юшкою называется не только рыбья уха, но всякій отваръ (бульонъ) какъ изъ рыбы, такъ и изъ мяса, а щербà только изъ рыбы).

Ухаживанье (за дѣвушкою или женщиною)—лицàння, женихàння; (за нужнымъ лицомъ)—пàнькання.

Ухаживать (за дѣвушкою или женщиною)—лиця̀тися, женихàтися; (за нуж-

ною или важною особою)—пàпькатися; (за больнымъ)—пàдькатися.

Ухватиться—вхопѝтись, схопѝтись.

Уходить—втікàти, тікàти.

Уходъ (присмотръ) — дòгляд, пильнувàння

Ухудшаться—гіршати.

Участь – дòля.

Учащать ходить (увлечься) — унàдитись.

Ученіе – вчѐння, наýка; (военное)—мýштра. *Сина в науку віддав.*

Ученикъ—школя́р, вченѝк.

Учить—вчѝти, навчàти, обучàти; (военной службѣ)—муштрувàти.

Учтиво—звичàйно.

Учтивый—звичàйний; грѐчний (Прав.).

Ушатъ—цебѐр.

Ухо—вýхо, ýхо; (множ. число)—уші, вýхи; (твор. под. множ. ч.)—ушѝма, вушѝма.

Ушибиться—забѝтись.

Уѣздъ—повіт.

Уютный - затѝшний, захистнѝй.

Уязвить—уразѝти, вразѝти.

Уяснить—вѝяснити.

Ф.

Фазанъ (птица)—бажàнт (съ польск.).

Фамилія—прòзвище.

Фантазеръ—химѐрник, вигàдчик.

Фантазія—химѐри, вѝгадки.

Фантастическій—химѐрний.

Фарватеръ (т. е. самое глубокое мѣсто въ рѣкѣ)—стрѝжень

Фартухъ—опѝнка, запàска, перèдник.

Фарфоровый—порцелѝновий.

Фарфоръ—порцелѝна.

Фаршъ—потрібка.

Фасоль (вьющіеся бобы)—квасòля, красòля. *Phaseolus.*

Февраль—Лю́тий.

Ферма—хýтор.

Фигура—постать?

Физіономія—пòгляд.

Филинъ (птица)—пýгач. *Strix bubo.*

Фитиль (свѣтильня)—гнот.

Фланелевый—хваналѐвий.

Флейта—сопілка, дýдка, жоломійка.

Фокусъ—штýка.

Фонарь—ліхтàрня.

Форейторъ—хвòреш (Правоб.).

Форель (рыба) - пестрю́га (Подольск.).

Фортепьяно—клавір? (Піск.).

Форточка (въ окнѣ)—кватèрка, вікòнко.

Франтъ—хвèртик, хвѝнтик, чепурýн.

Фронтъ(развернутый,воен.)--лàва(у коз.).

Фрукты—садовинà.

Фуражъ—1) пàша (только сѣно и солома, но не зернò); 2) оброкъ (только зерно, т. е. овесъ, ячмень и т. п.).

Футляръ—покровѐць.

Фыркать—чмѝхати; (однокр. т. е. фыркнуть)--чмихнýти, пѝрхнути.

Х.

Характеръ—вдача, норов.

Харкать—хркати.

Харя—пика, мурло.

Хвастанье—хвастовня, хвальба, величання.

Хвастать (превозноситься) — вихвалятися, величатися.

Хвастунъ—хвастун, хвалько?

Хватать — хапати, поривати, цапати; (хватить) — потягне. (Хлеба хватитъ дней на пять)—*хліба потягне день на пять.* (Хвататься)—хапатись, хвататись, вхоплятись.

Хвать! (междуим.)—хап! хоп!

Хворать – недужати, нездужати, недомогати, хворувати, хирити, кволити; слабувати (Херс. Ан.); (упадать въ силахъ)—занепадати.

Хворостъ—хмиз, хворост.

Хворий—хирий.

Хвоя (игла хвойнаго дерева)—гляця.

Хилый—плохутка.

Хитрить—хитрувати.

Хитрость – хитрощі.

Хищность – хижацтво.

Хищный—хижий.

Хламъ — заваль (Полт.); базалуччя (Екат. г.); валява (Піск.).

Хлебать—сербати.

Хлестнуть — хвиснути, джигонути; (вѣтвью по лицу)—морснути. *Морське дерево*—нависшее надъ дорогою.

Хлопать—ляскати; (глазами)—лупати; клипати (Нечуй); (соверш. т. е. хлопнуть)—ляснути; (—дверью)—грюкнути.

Хлопотать—клопотати; (заботиться о комъ)—падькатись; (о документахъ)—виправляти бумаги.

Хлопотливо—клопітно, заходно.

Хлопоты—заход, заходи, клопіт. *З тим ділом багато заходу.*

Хлопчатая бумага баволна (Правоб.).

Хлынуть—рinути, гунути.

Хлѣбъ—хліб. (Часто говорится съ эпитетомъ—святий); (уменьш.) — хлібець, хлібчик. (Послѣднее слово употребляется только для означенія—печенаго хлѣба); (всякій зерновой хлѣбъ) — пашня, збіжжа; (смѣшанный съ соромъ зерновый хлѣбъ, идущій на кормъ домашнихъ животныхъ)—послід, вітечки; (смѣсь ржи съ пшеницею)—сужик; (хлѣбъ въ видѣ муки)—борошно; (печеный хлѣбъ)—печево; (коврига хлѣба)—бохін; (ломоть хлѣба)—скибка, скибочка; (ломоть хлѣба на языкѣ нищихъ)—мінтус; (краюха, горбушка)—окрaець, окрайчик; (пеклеванный хлѣбъ)—сітниця; (бѣлый хлѣбъ)—булка; (гречневый х.)—гречаник, стовпець; (изъ гороховой муки)—горохвяник, малай. *Ой малаю! малаю! за хліб тебе не маю* (сказалъ Цыганъ въ народн. разсказѣ). (Небольшая лепёшка)—балабуха, балабушка; (лепешка здобная)—книш; (лепешка плоская, сухая т. е. голета)—корж.

Хлѣвъ—хлів, хлівець, хлівчик; (безъ дверей)—повітка; (для овецъ) – кошара;

(для свиней)—свинàрник; кýча (Херс. Ан.); (для откармл. свиней)—саж; (для откармливаемаго скота)—бичнѝ, волівня; (для телятъ)—телѝтник.

Хмурить (лобъ, брови)—хмýрити, сýпити, насýплювати.

Хмѣльной (о человѣкѣ)—підпѝлий, на підпѝтку.

Ходатай (повѣренный)—ходàк.

Ходатайствовать (о комъ)—причинѝтися.

Ходить, идти—ходѝти, йтѝ; (покачиваясь или большими шагами)—дйбати; (скорою походкою, сѣменя ногами)—тюпати, потюпати; (—поспѣшая)—чимчикувàти; (—взадъ и впередъ или дѣлая круги)—кружлѝти; (—на прямикъ, прямо къ цѣли)—простувàти, просто йти (Шевч.); (—шаркая или по грязи)—шлёпати; (—въ дальній путь)—вандрувàти, мандрувàти; (—еле передвигая ноги)—брестѝ; (—прихрамывая)—шкатульгàти, шкандибàти; (плестись)—чвалàти; (тащиться)—тягтѝ, пхàтися, плéнтатись, чàпати; (—частя ногами)—дробцювàти; (—тяжело ступая)—челепàти; (—медленными шагами)—чàвкати; (—мимо чего, проходить)—минàти; (—взадъ и впередъ, сновать)—сновикгàти.

Ходули—дйби.

Ходьба, хожденіе—ходнѝ.

Хозяйка, хозяюшка—господѝня; (въ видѣ титулованья)—пані-мàтка, пайматýся.

Хозяйничанье—пòрання, господарювàння.

Хозяйничать—хозяйнувàти, пòратись, господàрити, господарювàти.

Хозяинъ—господàр.

Хозяйскій и хозяйственный—господарський.

Хозяйство—господàрство, господàрка; (въ смыслѣ дома жительства)—господа. *Просимо до господи.*

Холмъ, холмикъ (природний)—шпилёк, бугòр; (искуственный, насыпной)—могѝла, могѝлка, копѐнь. *Де кінчиться наша межа, копѐць насипаний.*

Холодный—холòдний, зімний (чаще говорится о водѣ); (свѣжій о водѣ же)—погòжий.

Холодъ—хòлод, холоднѐча; (по дѣтски)—дюдя.

Холостить—валашѝти, викладàти.

Хорёкъ (жив.)—тхір.

Хороводъ—танòк.

Хоронить—ховàти.

Хорохориться—прѝндитись. *Такъ розприндився, що й не підступай.*

Хорошій—дòбрий, гàрний, добрѝчий, хорòший.

Хорошо—гàрно, дòбре, хòроше, до ладý, гаразд. *Добре роби, добре й буде* (послов.). *Усе буде гаразд* (до ладу). (Чудесно)—дйвно. *Дивно зроблено.*

Хорошѣть—гарніти, гарнішати, хорошіти.

Хоругвь—корòгва.

Хотѣть—хотіти; волѝти. *Ти б волів усе дома сидіти.* (Страстно хотѣть

—бажàти. *Ти мабуть смерти моеі бажаеш.* (Хотѣться)—хотітись, кортіти. *Тобі кортить викупатись.* (Чувствовать влеченіе)—манỳти, манỳтись. *Шоб не побачив зараз манутись.* (Хочется)—бажаеться, кортить; (хочется чего неудержимо)—приспѝчило. *От приспичило їй на базар!*

Хотя—хоча, хоч, хоть.

Хохолъ—чуб, чубòк, чуприна; (хохолокъ птичій)—чубàйка.

А кулик чайку,
Взяв за чубайку. (Пѣсня).

Хохлатый—чубàтий.

Хохотать—реготàти; гігікати, гіготіти (Вол. губ.).

Хохотъ—регіт; гігікання (Вол. г.).

Храбриться—храбрувàти.

Храпѣть—хропти̇.

Хромать—шкандибàти, шкитільгàти.

Хромой—кулявий, кривѝй.

Хрупкий—крихкѝй, крухкѝй.

Хрупкость—крѝхкість.

Хрусталь—кришталь.

Хрустѣть—хрупотіти, хрумтіти. *Сніг під ногами хрупотить. Чутно було як кістки в зубах у ёго захрумтіли.*

Худать—худіти, марніти.

Худо (не хорошо)—пагàно; (хуже)—гірше, гірш.

Худой (дурной)—пагàний; (худшій)—гірший, пліхший, паганіший; (худощавый)—худѝй, щỳплий.

Хула—ганьбà.

Хулить—гàнити, хàяти.

Ц.

Цапля (птица)—чàпля, чапỳра.

Царапать—дрѝпати, шкрѝбати, скребти̇. *Миши скребуть десь на полиці.*

Царскій скипетръ (раст.)—Дивинà (Правоб.); Зàяче вỳхо, Коровъяк (Лѣвоб.). *Verbascum thapsus.*

Царствованіе—панувàння, царювàння.

Царствовать—панувàти, царювàти.

Цвѣтокъ—квітка, квіточка; (—бумажный)—теремòк.

Цвѣточный—квітковий, квітчàстий.

Цвѣтъ (цвѣтеніе, цвѣтокъ)—цвіт; (краска)—кòлір, бàрва, масть (Послѣднее слово употребляется преимущественно говоря о животныхъ).

Цугомъ (о запряжкѣ)—на встѝж.

Цыпленокъ—курчѝ, циплѝ.

Цѣлебный и цѣлительный—цілючий.

Цѣликомъ—зовсім, всуціль.

Цѣлить—мітити.

Цѣлковый (рубль)—карбòванець.

Цѣловаться—цілувàтись; (—здороваясь)—чолòмкатись; (—говоря съ насмѣшкою)—цмòкатись.

Цѣломудріе—панѝнство

Цѣлый—цілий, увесь; (цѣлёхонькій)—цілечкий, цілісенький; (цѣлый день)—увесь дѐнечки.

Цѣль—міта, метà.

Цѣна—ціна; (—значеніе)—вагà.

Ой мамо, мамо,
Жаль ваги не мае (пѣсня).

Цѣнить—цінйти; (оцѣнять)—цінувàти.

Цѣнность—кошт, коштовність.

Цѣнный—коштòвний.

Цѣпь. цѣпочка—ланцю̀г, ланцюжòк, ретя̀з, ретязòк.

Ч.

Чавкать (губами)—плямкати: (—при ѣдѣ)—жвйкати, жвйхтати, жвакувàти.

Чанъ—кàдуб, перèріз, зрізок, ширйтвас.

Чародѣй—чарівник, ворожбйт, чаклу̀н, химорòдник; (у Запорожцевъ)—характèрник.

Чародѣйствовать—чаклувàти, чарувати, ворожйти.

Часовня—камилйчка.

Часовой—вартівник (Правоб.).

Частность (въ частности)—з особна (Закр.).

Часть—частйна, чàстка. дільнйця.

Часъ—годйна.

Чаша—мйска; (неглубокая)—полу̀миcок; (глубокая съ толстыми стѣнками, служащая для разстиранія маку, гороху и т. п.)—макітра.

Чаща (лѣса)—гущинà, густвинà, густйня.

Чаще (сравн. ст. отъ часто)—частійш, частіше.

Чваниться—величàтись, пишàтись, бундю̀читись, прйндитись.

Чванство—пихà, величàння.

Чей?—чий?

Челнъ—чòвен, чòвник; (небольшой, выдобленный изъ цѣльнаго дерева)—душогу̀бка; (—небольшой съ парусомъ)—шалàнда (Херс.); (большой челнъ)—дуб.

Человѣкъ—чоловік, людйна; (относясь о комъ, высказывая расположенность)—чоловъйга; (множ.)—лю̀де, людці.

Человѣческій—людський.

Челюсти—щèлепи.

Чемоданъ—тлу̀мок; (въючной)—саквй.

Чепуха (вздоръ)—несенітниця, незнàть що, бо-зна-що, ка-зна-що, гіль, теревені-вені, курзю-верзю. *Незнать що верзе. Курзю-верзю Борисихо, дай на кутю гречки.*

Чепчикъ—очіпок.

Червь—червйк; (лошадиный, личинка овода, а также живущій въ трупахъ)—робàк, гробàк; (собир. а также личинки пчелъ)—червà; (множ.)—чèрви; (червонная масть въ картахъ)—чйрва, чйрви.

Чердакъ—горà, горйще. *Поскидай усе з гори, щоб там нічого не було.*

Чередоваться—черговàтись.

Черезъ то—из зà того; через це то (Прав.).

Черенокъ (ножа)—колòдка, колòдочка; (—древесный для прививки)—жйвчик.

Чернь—голòта.

Черпакъ—корйк, кòрчик.

Черта—смýга, смýжка, стрічка, пругà, пружòк, разòк.

Чесаться (чесать тѣло или голову рукою)—чу̀хатись; (—зудѣть)—свербіти.

Чесотка—коро̀ста.

Чесоточный—каро̀стявий.

Честить (титуловать)—величàти. *Пане добродію, не знаем як Вас величати, скажіть на милость, куди нам з отсім вдатися? Як Вас по батюшці величати?* (Бранить)—кобенѝти, картàти.

Чешуя (рыбья)—лускà.

Чинаръ (дерево)—явір. *Acer pseudoplatanus.*

Чинить—ладнàти, лàдити, лàгодити.

Чирей (нарывъ)—чѝрка, вѐред, болѧ̀чка.

Чирикать (о воробьяхъ)—цвірінькати.

Число—лічба, число̀.

Чистоплотный—охàйний, охàйливий.

Читатель—читѐць.

Чихать—чхàти.

Членъ (тѣла)—чѐлен, су̀глоб.

Чмокать (языкомъ)—цмо̀кати.

Чорный (о глазахъ)—кàрий.

Чортъ—чорт, чортѧ̀ка, біс, дѧ̀вол, ку̀ций; (домовой)—дідько; (—водяной ч.)—водянѝк (предполагается синій); (лѣшій)—полісу̀н, лісу̀н. (Чортъ знаетъ что)—чор-зна-що.

Чрезмѣрно—назауміру, чѐрез верх.

Чрезъ—чѐрез, круз, крузь, крізь.

Что—що, шо; (что-то)—щось; (нѣчто)—дѐщо; (что нибудь)—абѝщо; (только что)—тільки що; (что-ли?)—або що? чи що̀? (что то непутное)—Бо̀-зна-що; (что-то скверное)—ка-зна-що; (вотъ что)—он-що, ось-що; (что до меня касается)—як на менѐ. *Як на мене, то я и не подивилася б на такого;* (что есть мочи)—чим дуж; (за что)—за віщо? (ну чтожъ?)—або що? ну щож? (что такое?)—що-що? що таке?

Чтобы—щоб, шоб, бодàй.

Чувствительно (больно)—бо̀ляче.

Чувствовать—чу̀ти; (чувствуется что то, предчувствуется)—пàхне. *Тут добрим заробітком пахне. Се вже болотом пахне* (т. е. это вздоръ).

Чудо—дѝво; (большое)—предѝво, проѧ̀ва, чудо-дѝво.

Чудо-диво таке мені трапилось,
Що й в сні ще кому а чи марилось.

Чудовище—чу̀дище, марà, почвàра.

Чудотворный—чудотво̀рний, чудо̀вний.

Чужбина—чужѝна.

Чуждаться—цурàтися.

Чулки—поньчо̀хи.

Чуть-ли—либо̀нь; (чуть-чуть)—мàло що не, тро̀хи-тро̀хи, тро̀шечки не.

Чучело—манѧ̀ка, опу̀дало.

Чѣмъ—чим; (вмѣсто того)—ніж чим. *Ніж йти на прощу у Київ за двісті верстов, лучче поїхати залізною дорогою. Чим мать пагано орать, лучче випрягти..*

Ш.

Шагать — дѝбати.

Шайка — зграя, ватага.

Шалашъ — бу́да, бу́дка, курінь; катрага (Полт.); бурдій (Херс. Ан.).

Шалить — пустува́ти, жирува́ти.

Шалость — пустота́, пустува́ння; (собир.) — ша́лощі (Волынск. г.).

Шалунъ — пусту́н, жиру́н; (рѣзвый) — брику́н.

Шалунья — пусту́ха, пусту́шка, жиру́ха; (рѣзвушка) — брику́ха.

Шалфей (раст.) — шевлія. *Salvia offic.*

Шальной — божевільний, несамовѝтий, шале́ний, навісни́й, навіже́ний.

Шампиньонъ (грибъ) — печерѝця.

Шапка — ша́пка; (изъ овечьяго мѣха) — ку́чма; (— войлочная безъ полей бѣлая) — яломо́к, шеломо́к, макгѐрка; (съ длинными ушами, теплая) — капелю́х; (съ ушами поднятыми вверхъ, обшитая лисьимъ или волчьимъ мѣхомъ) — малахай (Конот.).

Шапочки (раст.) — Купча́к. *Tagetes erecta.*

Шарить (искать вездѣ) — нишпорити.

Шаркать (ногами, скользить) — чо́вгати.

Шарлатанъ — шахра́й.

Шарманка — катерѝнка.

Шаровидный — кула́стий, опу́клий, банька́стий.

Шаръ (деревянный) — га́лка; (стеклянный) — ба́нька; (металлическій) — ку́ля, ку́лька; (изъ тѣста) — га́лка, галу́шка, бала́буха, бала́бушка; (изъ шерсти и т. п. мячъ) — опу́ка.

Шасть! (междум.) — шусть!

Шатаніе (ходьба безъ опредѣленной цѣли) — ве́штання.

Шатать — хита́ти; (шататься, колебаться) — хита́тись; (бродить) — ша́стати, блука́ти, шве́ндяти, гаса́ти.

Шаткій — валкѝй, хитки́й.

Шаткость — ва́лкость.

Шаферъ (на свадьбѣ) — дру́жко, боя́рин.

Швабра (метла изъ мочалъ или тряпокъ) — помело́.

Швея — шва́чка; (мастерица вышивать) — гапта́рка.

Швейный — шва́цький.

Швырять — шпурля́ти, верга́ти, швирга́ти, бурхати; (однокр. т. е. швырнуть) — шпурну́ти.

Шевелить — ворушѝти, поруша́ти; (однокр. т. е. шевельнуть) — ворохну́ти, поворохну́ти, зворохну́ти, пору́шити; (шевелиться) — ворушѝтися, ворохатися, порушатися.

Шелестѣть — шамотіти (если шелестъ глухой какъ наприм. платьемъ) — шелестіти (шелестъ переворочиваемой бумаги, листьевъ и т. п.).

Шелкъ — шовк.

Шелуха — лушпа́йка; (собир.) — лушпа́ння, луска́.

Шептать — шепота́ти, шепотіти.

Шероховатый — шершàвий, кострубàтий.

Шерстобитъ—шаповàл.

Шерстъ—шерсть; (овечья)—вòвна.

Шерстяной—вовнàний.

Шестёрка (въ картахъ)—шістка, шостàка.

Шестокъ (у печи)—прѝпічок; (насѣсть для куръ)—сідало.

Шестъ—жердѝна, жертка; (употребл. на суднѣ)—ялѝна.

Шея—шѝя; (имѣющій толстую шею)—шиян; (шейные сухожилья) — въязи, вязи.

Шибкій—швидкѝй, прудкѝй.

Шибко—швѝдко, прỳдко.

Шинель—керѐя, опàшень.

Шиповникъ (раст.)—шипшѝна. *Rosa eglanteria.*

Шипъ—колю̀чка, шпѝнек.

Шипѣть (о змѣѣ)—сичàти; (о жарящемся мясѣ, салѣ)—шкварчàти.

Ширина—шир, ширинà, широтà; (шириною)—завшѝршки, навшѝршки; (въ ширину)—у шѝр.

Широкій—ширòкий; (о верхнемъ платьи)—опòлистий; (о древесн. листѣ)—лапàстий, ширòкий; (очень широкій)—широчѐнний; (широколицый)—пикàтий.

Шишка (на тѣлѣ, волдырь)—кгỳля.

Шишъ—хвѝкга, дỳля.

Шкатулка—скрѝнька.

Шкафъ—шàхва; (посудный, буфетъ)—поставѐць, сỳдник; крѐденець (Прав.).

Шлюзъ—òпуст, лотокѝ.

Шляпа—бриль.

Шляться (лѣниво и какъ бы безъ цѣли)—швѐндяти; (безпокойно туда и сюда)—вѐштатись; (всюду заглядывая)—нѝкати. *Сюда ник, туда ник, та й день не велик.*

Шмель—чміль.

Шорникъ—рѝмар, лѝмар.

Шорохъ—шамотнѝ.

Шпанская муха—мàйка.

Шпоры—острòги.

Штукатурить—вàпити, вивàплювати.

Шумно—гỳчно, бỳчно. *Гучно гуляли.*

Шумный—бучнѝй, гучнѝй. *Гучнее було весілля.*

Шумѣть—галасувàти, гомоніти; (листьями)—шелестіти; (платьемъ) — шамотіти; (передвигая что тяжелое)—гуркотіти; (становиться шумнѣе)—гучніти. *Компанія гучніе.*

Шумъ (крикъ) — гàлас; (отъ ссоры)—бỳча; (—глухой, отъ говору)—гòмін; (—разныхъ голосовъ)—гармідер; (рѣзкій)—гук; (—отъ передвиженія громоздкихъ предметовъ)—гуркотнѝ; (—воды) — клѐкіт, булькотàння, бурчàння, дзюрчàння, дзюркотнѝ; (—дождя) — плюск.

Шуринъ—шурàк.

Шутить—шуткувàти, жартувàти.

Шутки—жàрти, жартувàння.

Шутливый—жартлѝвий, жартовлѝвий.

Шушуканье—шопотнѝ, шопотàння.

Щ.

Щебетунья—щебетýха, цокотýха.

Щеголиха—чепурýха, красúчка.

Щеколда—плáмка, защíпка.

Щекотать—лúскотати.

Щелкать—лáскати; (—зубами)—клацáти; (—сéмечки)—лузáти.

Щелокъ—луг, мúтель (Мителемъ называется также все приготовленіе для мытья т. е. вода теплая и холодная).

Щель—щілина.

Щенокъ—щенá, цуценá.

Щепить (деревья, оспу)—прививáти.

Щепка—тріска (Лѣвоб.); скáлка, скéпка (Правоб.).

Щепотка—щíпка; щýпка (Вл. Вол.). *Дай мені щупку соли.*

Щипчики—кліщáтка.

Щупать—мáцати.

Щурить (глаза)—жмýрити, щýлити (очі).

Ѣ.

Ѣда—їда, їжа, їдло.

Ѣдкій (о словѣ)—ущиплúвий (Правоб).

Ѣзда—їзда; (частая или безпрерывная)—їздá.

Ѣздокъ—їздець.

Ѣсть—їсти; (—съ апетитомъ, уписывать)—лигáти; (—жадно)—тріскати, лóпати; (—въ тихомолку)—жýмрити; (—говоря съ дѣтьми)—їстки, їстоньки, гáмати, гáмці.

Э.

Эва! (междум.)—оввá!

Экипажъ—повóз.

Экъ! (междум.)—іть! ач!

Эмаль—полúва.

Энергически—гóряче, шпáрко.

Энергическій—завзя́тий? шпаркúй?

Эпидемія—пóшесть, поліття.

Эпитимія—покýта.

Этажъ—пя́тро (Закр.).

Этотъ, эта, это—сей, ся, ся́я; се, сéе; цей, ця, це; (этою дорогою)—сюдóю; (этотъ не будетъ, не надѣйся)—не звикáй!

Эхо—луна́, вúляски.

Ю.

Югъ—південь.

Юла (игрушка—волчокъ)—дзúкга.

Юноша—пáрубок, парубíйка.

Юношескій—парубóчій, парубоцькúй, молодéцькúй.

Юношество—парубóцтво.

Юпка—спіднúця.

Юркій, юрливый—порськúй, шýстрий.

Юръ—белебéнь. *Хата стоїть на белебені*—изба стоитъ на юру.

Юфть—юхта.

Я.

Ябедничать—набріхувати?

Яблоко—я̀блуко; (дикое)—кисля̀ця.

Явленіе—зъя̀вина (Нечуй).

Явственно (слышно, видно)—ви́разно.

Явственный—виразни́й, ви́дний.

Ягненокъ—ягня̀, овча̀.

Ядро—ку́ля.

Ядъ—отру́та, яд.

Язва—боля́чка.

Язвительно—уразли́во.

Язвительный—уразли́вий, го̀стрий.

Языкъ (органъ тѣл.)—язи́к; (бычачій, телячій)—ля́зень; (рѣчь)—мо̀ва.

Яишница (кушанье)—яє̀шня.

Яма—яма; (подземная)—лёх; (подводная)—ковба̀ня, ковбанюга.

Январь—січень.

Янтарь—бу́рштин.

Яриться—ярува̀ти

Ярмарка—я̀рмалка, я̀рмарок.

Ящерица—ящірка, я̀щурка.

Ящикъ—скри́ня, скри́нька; (выдвижной)—шухля̀дка.

ЛИЧНЫЯ ИМЕНА ЮЖНОРУССОВЪ.

Здѣсь собраны тѣ имена, которыя преимущественно употребляютъ Южноруссы; поэтому сюда вошли также имена произносимыя совершенно одинаково, какъ Великоруссами, такъ и Южноруссами (какъ напримѣръ: *Максимъ, Тарас, Конон* и друг.). Это сдѣлано съ цѣлью составить по возможности полный народный календарь личныхъ именъ Южноруссовъ. У Великоруссовъ въ употребленіи до двадцати мужскихъ именъ, которыхъ не употребляютъ Южноруссы *), у Южноруссовъ же мужскихъ именъ, исключительно у нихъ употребляющихся, почти нѣтъ (развѣ только: Разумникъ—*Розум* и Корнилій—*Корній*), но женскихъ есть нѣсколько, почти неупотребляющихся Великоруссами **.

Южноруссы почему-то особенно пристрастны къ нѣкоторымъ именамъ и охотно ихъ употребляютъ, не смотря на то, что тѣ имена не особенно часто встрѣчаются въ святцахъ, какъ напримѣръ: Тарасій (*Тарас*), Панкратій (*Панкрат*), Спиридонъ (*Свирид*), Потапій (*Потап*), Пантелеймонъ (*Пантелей*), Мартинъ и другія. Изъ женскихъ можно упомянуть: Агриппина (*Горпина*), Акилина (*Кулина*), Ксенія (*Оксана*), Евфросинія (*Пріська*), Дарья (*Одарка*), Домна (*Домаха*), Мотрона (*Мотря*) и другіе. Замѣчательно имя—*Евдокія* тѣмъ, что оно (хотя въ святцахъ встрѣчается всего три раза) очень любимо нашими земляками и въ разныхъ мѣстностяхъ произносится иначе: *Явдоха, Явдя* (въ Полт. губ.), *Докія, Докійка* (по Поднѣстровью), *Авдюшка* (въ Полѣсьи).

Другія же имена, встрѣчающіяся въ святцахъ довольно часто, Южноруссы или вовсе не употребляютъ, или, если и употребляютъ, то весьма рѣдко. Такъ напримѣръ вовсе неупотребляютъ: *Юліанъ* (въ святцахъ 14 разъ), *Клавдій*

---

*) Никандръ, Никаноръ, Акендинъ (Анкудинъ, Кудимъ), Меркурій (Меркулъ), Памфилъ, Парамонъ, Ириней, Пафнутій, Поликарпъ, Поліевктъ, Севастьянъ, Протасій, Трифонъ, Флегонтъ, Ѳалалей, Ѳеодулъ, Ѳеофилактъ, Ѳеофилъ, Ѳерапонтъ. Послѣднія шесть вѣроятно неупотребляются ради букви *ѳ*, трудно-произносимой для южнорусса.

**) Епистимія (*Пестима, Пѣстя*), Гликерія (*Ликѣра*), Олимпіада (*Липа*), Синглитикія (*Секлѣта*), Соломонія (*Солоха*) и Христина (*Хрістя*).

(въ святцахъ 8 разъ), *Маркелл* (въ св. 7 разъ), *Θеодул* (9 разъ), *Θеофил* (11 разъ).—Имя Александръ, столь обыкновенное у Великоруссовъ, у Южноруссовъ употребляется, сравнительно, довольно рѣдко. Въ заключеніе считаю нужнымъ замѣтить, что нѣкоторыя имена употребляются не иначе какъ въ сильно измѣненной (чаще сокращенной) формѣ, какъ напримѣръ: Спиридонъ (*Свирѝдо*), Емельянъ (*Омѐлько*), Григорій (*Гриць̀ко*), Пелагея (*Палàжка*), и т. п. Такія имена возстановляются въ первоначальной формѣ только когда называютъ кого по отечеству; тогда говорятъ, напримѣръ — *Омельян Семенович* и т. д.

МУЖЕСКІЯ ИМЕНА.

Авдѣй—Овдій.

Аверкій—Овѐрко.

Авксентій—Оксѐн, Овксѐн.

Аврамій—Оврàм.

Агаѳонъ—Гапòн.

Аггей—Огій.

Адріанъ—Андріàн.

Александръ—Лексàндер, Лесько.

Алексѣй—Олексій, Олѐкса.

Амвросій—Амрòс, Омрòс.

Анастасій—Настàс.

Андрей—Андрій, Андрійко.

Андроникъ—Андрòн.

Антипа—Антіп.

Антоній—Антін.

Арсеній—Арсѐн.

Артемій—Артѐм.

Аѳанасій—Опанàс, Панàс, Панько (Лѣвоб.); Танàс (Правоб.).

Богданъ—Богдàн, Богдàнко.

Борисъ—Борѝс.

Варлаамъ—Варлàм.

Василій—Васѝль, Васѝлько, Васю̀та.

Викторъ—Вѝктор (рѣдко).

Владиміръ—Ладѝмир, Володѝмер, Володарь, Волòдько.

Власій—Улàс.

Вуколъ—Вакӯла.

Гавріилъ—Гаврѝло, Гàврик.

Георгій—Юрій, Юркò, Юрàсь.

Герасимъ—Гарасѝм, Гарàсько.

Гордѣй—Гордій (рѣдко).

Григорій—Гриць̀ко, Гриць, Григòр; Рѝгір (Правоб.).

Давидъ—Давѝд.

Даміанъ—Демья̀н.

Даніилъ—Данѝло, Данилко, Данько.

Димитрій—Дмитрò, Дмѝтрик, Дмитрӯсь, Митрò.

Діомидъ—Демѝд.

Діонисій—Денѝс, Денѝско.

Дометій—Демѐнтій, Денкò.

Дороѳей—Дорòш.

Евгеній—Ганькò.

Евдокимъ—Явдокѝм.

Евсевій—Овсій.

Евстафій—Остàп.

Евтихій—Івтӯх (*І* произносятся какъ *йі*).

Емельянъ—Омѐлько.

Ермолай—Ермàк (*Е* произнос. какъ *ѣ*).

Ефремъ—Охрім.

Захарій—Захàр, Захàрко.

Зиновій—Зінькò.

Зосима—Зосѝм.

Игнатій—Игнàт, Гнат, Гнаткò, Игнàтко.

Иларіонъ—Ларівòн, Ларькò.

Илія—Ілля, Илькò.

Ипполитъ—Иполѝт (рѣдко).

Исаакій—Сак, Сачòк.

Исидоръ—Сѝдор.

Іаковъ—Яків, Яцькò.

Іеремія—Ярѐма.

Іероѳей—Ярòш.

Іоакимъ—Якѝм, Якѝмко.

Іоаннъ—Иван, Ивась, Ивàшко.

Іосифъ—Осип, Іосип (*Іо* какъ *ё*).

Іустинъ—Устѝн, Юстѝн.

Каллиникъ—Калѐник.

Карпъ—Карпò.

Кассіанъ—Касѝн.

Кипріанъ—Купріѝн, Купрій (рѣдко). (Отсюда фам.—*Купріенко*).

Кирик—Кѝрик.

Кириллъ—Кирѝло.

Климентъ—Клѝм.

Кодратъ—Кіндрàт.

Козьма—Кузьмà.

Кононъ—Кòнон.

Константинъ—Костянтин, Кость, Кòстик, Костѝк.

Корнилій—Корній.

Лаврентій—Лаврін.

Лавръ—Лаврò.

Лазарь—Лàзар.

Левъ—Левкò.

Леонтій—Левòн.

Логгинъ—Лòгвин.

Лука—Лука (*Лѣвоб.*); Лукàш (*Правоб.*).

Лукіанъ—Лукъѝн, Луцькò.

Макарій—Макàр.

Максимъ—Максѝм.

Мануилъ—Манӯйло.

Маркъ—Марко.

Мартинъ—Мартѝн, Мартинѐць.

Матѳей—Матьвій (*Лѣвоб.*); Матей (*Правоб.*).

Меѳодій—Мехѐд, Мехѐдко.

Мина—Мѝна.

Миронъ—Мирін.

Михаилъ—Михàйло, Михàйлик.

Моисей—Мусій, Мусійко.

Назарій—Назàр.

Наумъ—Наум, Навӯм.

Несторъ—Нестір.

Никита—Микѝта.

Никифоръ—Ничѝпір.

Николай—Микòла.

Никонъ—Нѝкон.

Онисимъ—Онѝсим, Онѝсько.

Онуфрій—Опопрій, Онӯфрій.

Павелъ — Павлò, Пàвлик, Павлỳсь; (рѣдко)—Пашкò. (Отсюда фам. Пàщенко).

Панкратій—Панкрàт.

Пантелеймонъ—Пантелѐй, Панькò.

Парѳеній—Пархвѐн, Пархѝм.

Патапій—Потàп.

Пахомій—Пахòм.

Петръ—Петрò, Пѐтрик. Петрỳсь.

Прокофій—Прокіп, Процькò.

Прохоръ—Прòхор.

Разумникъ—Рòзум.

Радіонъ—Радивòн, Радькò.

Романъ—Ромàн.

Савва—Сàва, Сàвка.

Самсонъ—Самсòн.

Самуилъ—Самійло.

Серапіонъ—Сарапівòн.

Сергѣй—Сергій, Сергійко.

Сила—Сѝла.

Сильвестръ—Сильвест.

Симеонъ—Семѐн.

Симонъ—Сѝмон.

Созонтъ—Созòн.

Софроній—Супрỳн, Сохврòн.

Спиридонъ—Свирѝд.

Стефанъ—Степàн, Стецькò.

Тарасій—Тарàс.

Терентій—Терентій, Терѐшко.

Тимофей — Тимòха, Тиміш, Тимкò. (Отсюда фам.—*Тимчѐнко*).

Титъ—Тит, Титкò.

Тихонъ—Тѝхон, Тишкò. (Отсюда фам. —*Тѝщенко*).

Трофимъ—Трохим, Трушкò.

Филимонъ—Халимòн.

Филиппъ—Пилѝп.

Флоръ—Хлор.

Харлампій—Харлàм.

Харитонъ—Харитон, Харькò.

Ѳеодоръ — Хведір (Лѣвоб.); Тòдор (Правоб.).

Ѳеодосій — Хведòс, Хвескò (Лѣвоб.); Хтодòс, Тодòс (Правоб.).

Ѳеодотъ—Хведòт.

Ѳома—Хомà.

ЖЕНСКІЯ ИМЕНА.

Агафія—Гàпка.

Агрипина—Горпѝна.

Акилина—Килѝна, Кулѝна.

Александра—Лексàндра, Сàня.

Анастасія—Настàся, Нàстя, Настỳня, Настỳся.

Анисія—Онѝська.

Анна—Гàнна, Ганнỳся, Гàля.

Варвара—Варвàра, Вàрька.

Василиса—Василѝса.

Вѣра—Вірка.

Гликерія—Ликѐра.

Дарія—Одàрка.

Домна (Домникія)—Домàха.

Евгенія—Івга.

Евдокія—Явдòха, Явдòшка, Вівдя; Докія, Докійка; Авдòшка (Полѣс.).

Евфросинія — Пріська, Пріся; Хросѝна.

Евфимія—Хѝма, Хѝмка.

Екатерина—Катерѝна, Ка̀тря.

Елена—Олѐна, Олѐнка.

Елисавета—Лисавѐта.

Епистимія—Пестѝна, Пѐстя.

Зинаида (Зиновія)—Зино̀вія, Зі̀нька.

Ирина—Орѝна, Орѝшка, Орѝся; Ярѝна, Ярѝнка.

Іулита—Улѝта.

Іуліанія—Улѝна, Уля.

Іустина—Устѝна, Устя.

Ксенія—Оксѝна, Оксѝнка.

Любовь—Лю̀ба, Лю̀бка.

Людмила—Людмѝла (рѣ̀дко).

Мавра—Мавра, Мавру̀ня.

Макрина—Мокрѝна.

Марина—Марѝна, Марѝнка.

Маріамна—Маррѝна.

Марія—Ма̀рря, Ма̀рріечка, Мару̀ся, Мару̀шка, Ма̀ня.

Марѳа—Ма̀рта.

Матрона—Мотро̀на, Мо̀тря.

Меланія—Мела̀ня, Мела̀нка, Мела̀шка.

Надежда—На̀дька.

Наталія—Ната̀лка, Ната̀ля.

Олимпіада—Лѝпа.

Ольга—Ольга, Олѐся.

Паулина—Полѝна, Полѝнка.

Параскева—Пара̀ска, Пара̀ся.

Пелагея—Пала̀жка.

Проскудія—Проксѐда (рѣ̀дко).

Пулхерія—Пулхѐра.

Сингклитикія—Секлѐта.

Соломонія—Соло̀ха.

Софія—Сохвія, Сохві̀йка.

Стефанида—Стѐха.

Татьяна—Тетѝна.

Ѳевронія—Хівря.

Фотинія—Хвотѝна.

Харитина—Харитѝна, Харѝта.

Христина—Христѝна, Хрѝстя.

Ѳекла—Хвѐкла, Вѐкла (Лѣв.); Текля (Правоб.).

Ѳеодора—Хведо̀ра, Пидо̀рка (Лѣв.); Тодо̀ра (Правоб.).

Ѳеодосія—Хведо̀ска, Хвѐська (Лѣвоб.); Тодо̀ска (Правоб.).

ГЕОГРАФИЧЕСКІЯ ИМЕНА.

Въ этотъ отдѣлъ я внесъ имена странъ и народовъ, извѣстныхъ нашимъ селянамъ, а также названія рѣкъ, городовъ и цѣлыхъ мѣстностей Россіи, которыхъ народныя украинскія названія разнятся съ оффиціальными.

Австрія—Цесàрщина.

Австріецъ—Цесàрець, Австріѝк.

Англичанинъ—Агличàн.

Бугъ (рѣка)—(Южный)—Бог; (Западный)—Буг.

Бѣлоруссія—Литвà.

Бѣлоруссъ — Литвàк, Литвѝн, Білорýсець.

Бѣлая Церковь (гор.)—Біла-Цѐрква.

Валахія—Волòщина.

Валахъ—Вòлох. (Наши земляки *Вòлохами* чаще называютъ бессарабскихъ Цыганъ, говорящихъ по малдавански).

Великороссія—Москòвщина, Росѣя.

Великоруссъ — Рýський, Москòвець; (шуточно)—Кацàп; (собир. шуточно)—Кацапнà.

Великороссіянка—Руська, Москòвка; (шуточно)—Кацàпка.

Венгрія—Угòрщина.

Венгерецъ—Угòрець, Угрин, Угор; (венгерскіе Русняки говорятъ—Мадѝр).

Галиція—Галѝчина.

Германія—Німеччина.

Голландецъ—Галàнець.

Градижскъ (гор. Полт. губ.)—Городѝще.

Днѣпръ—Дніпро, Нѝпрò, Дніпер.

Еврей—Жид, Жидовѝн; (уничижительно)—Жидюгà; (уничиж. собирательно)—Жидовà; (еврейскій ребенокъ)—Жидà, Жидинà.

Еврейка—Жидівка.

Екатеринославль—Катеринослàв, Половѝця.

Елисаветградъ (гор. Херс. губ.)—Елисавѐт.

Земля войска Донскаго—Доньщинà, Дін.

Итальянецъ—Тальѝнець.

Калмыкъ — Кемлѝк, Комлѝк. (Наши земляки знаютъ Калмыковъ, такъ какъ въ прошломъ вѣкѣ они были поселены въ г. Чугуевѣ (Харьк. губ.), и нынѣ живутъ, по сосѣдству съ Малороссіей въ землѣ войска Донскаго).

Кіевлянинъ — Кіянъ, Кіянин; (рѣдко употр.)—Кіянйця; (множ.)—Кіяне.

Кременчугъ (гор. Полт. г.)—Кременчу̀къ.

Кубанская область—Чорномо̀рія.

Лембергъ (гл. г. Галич.)—Львів.

Малороссія—Украї̀на; Півдѐнна Русь (книжное).

Малоруссъ—Украї̀нець, Ру̀син, Русна̀к. (*Украинцами* называютъ сосѣди, преимущественно жителей Кіевской губерніи, (кромѣ Радомысльскаго уѣзда); Русинами называютъ себя, наши сплеменники, живушіе въ Польшѣ и Австріи; *Руснака̀ми*, живущіе въ Бессарабіи и въ другихъ мѣстахъ въ сосѣдствѣ съ Молдаванами, для отличія себя отъ сихъ послѣднихъ. Жителей Полѣсья сосѣди называютъ—*Поліщуками*; жителей Волынской губерніи, (кромѣ Полѣсья),—*Волинякà ми*, *Волѝнцями*;—Подольской губерніи—*Подолякà ми*, *Подолянами*;—западной части Херсонской губерніа, между Бугомъ и Днѣстромъ,—*Ганьчуками* и *Бессарабами*, такъ какъ эта мѣстность извѣстна въ народѣ подъ именемъ *Ганьщины*, (т. е. бывшаго ханскаго владѣнія) и Бессарабіи. Жителей Хотинскаго уѣзда (въ Бессарабіи), называютъ—*Раянами* и *Патлачà ми*. Всѣ же остальные Украинцы чаще всего называютъ себя просто—*Люде*.

Маріуполь (гор. Тавр. губ.)—Марйо̀поль.

Молдавія—Молда̀вщина.

Негръ—Ара̀п.

Новороссія—Степовина̀, Низ.

Новградъ Волынскъ (гор. Волынской губ.)—Зва̀гель.

Ново-Московскъ (гор. Ек. губ.)—Сама̀ра.

Нѣмецъ—Німець; (уменьшит.) — Німчик; (презрительно)—Німчура̀; (собир. презрит.)—Німо̀та.

Нѣмка—Німкѐня.

Ольгополь (гор. Под. губ.)—Голопо̀ль.

Подольская губ.—Поділля.

Полтавская губ.—Пілта̀вщина.

Польша—По̀льща.

Полякъ (баринъ, господинъ)—Лях; (селянинъ)—Мазу̀р. (Украинцы не имѣютъ яснаго понятія о томъ, что Мазуры только одно изъ племенъ Поляковъ, по этому всѣхъ селянъ-Поляковъ, неисключая Кракусовъ въ Галичинѣ, называютъ—*Мазурами*.

Россія—Руське царство, Росѣя, Росия.

Ромны (г. Полт. губ.)—Ромѐн.

Сербъ—Сѐрбин.

Силезія—Шлёнск.

Сѣдлецкая губ. (въ Польшѣ)—Подля̀щина.

Таврическая губ.—Та̀врія.

Трансильванія—Семигоро̀дчина.

Турція—Турѐччина.

Турокъ—Ту̀рчин.

Турчанка—Туркѐня.

Французъ—Хранцу̀з.

ВАЖНѢЙШІЕ ОПЕЧАТКИ.

Стр.	Столб.	Строка.	Напечатано:	Слѣдуетъ читать:
7	1	1 и 2 (снизу)	(искуст.)—шнилёк, могила	шпилёк; (искуств.)—могѝла.
12	2	5	*Вняти не вняв*	*Не вняв.*
—	1	8 (снизу)	стай	отѝй.
28	1	3 (снизу)	ганчар	гончѝр.
29	2	10 (сверху)	трупа	трунѝ.
30	2	4 (снизу)	кебѐга	кебѐта.
33	1	18 (сверху)	обложни	обложнѝй.
38	1	11 (сверху)	*Rubus*	*Rubus frutisosus.*
39	1	9 (сверху)	кропива	крапѝва.
40	1	6 (снизу)	жйло	жилѝ.
50	1	19 (сверху)	воловій	воловід.
53	1	24 —	маегність	маетність.
57	2	22 (сверху)	*cativum*	*sativum*
59	2	7 (спизу)	валянтатися	валѝнтатися.
60	2	7 (сверху)	стуг	стус.
—	—	4 (снизу)	кочережка	кочерыжка.
61	1	4 (сверху)	ободок. заломъ	ободокъ, заломъ.
—	2	12 (сверху)	вірщак	вірщик.
62	2	12 (сверху	потурай	потурой.
65	2	12 (снизу)	Литвенный	Лиственный.
67	1	1 (сверху)	(Конст.)	(Конот.)
70	1	9 (сверху)	(Конст.)	(Конот.)
72	1	2 (сверху)	мушир	мущѝр.
—	1	9 (сверху)	пиндрити	цѝндрити.
—	2	21 (сверху)	миша	мѝша.
73	1	2 (сверху)	стадутъ)	статутъ);
75	2	17 (сверху)	нагнітати	нагнітѝти.
76	1	7 (снизу)	одвірки	одвірок.
80	2	19 (сверху)	пехіть	нѐхіть.

82	1	15 (сверху)	неминȕчий	неминȕчий.
85	1	11 (снизу)	Ноябрь (мѣсяцъ) Грудень	Ноябрь (мѣсяцъ) Листопад.
90	2	24 (сверху)	знàчити.	знàчити.
93	2	8 (сверху)	оскорлять	оскорблять
110	2	11 (сверху)	вищерити	вищерȁти.
117	1	3 (сверху)	(женщ.)—пожилйчка	(женщ.)—пожилйця; (умен.) —пожиличка.
118	1	13 (сверху)	*по маленько*	*по маленьку.*
124	2	4 (сверху)	тумà	тумà объяснено мною ошибочно;—это собственно значитъ — *метисъ* (человѣкъ смѣшанной породы) или можетъ быть—*креолъ*, какъ можно судить по слѣдующему: *....тумы з христіянъ въ Кримъ родившіися.* (Ист. пѣсни Мал. нар. Ант. и Драгом. т. I, стр. 266).
129	1	13 (сверху	(—гулъ отъ неизвѣст. причины)	(—выражая гулъ отъ неизвѣстной причины).
130	2	13 (сверху)	продошкȕлити	дошкȕлити.
133	1	9 (сверху)	*бзвайте*	*бувайте.*
139	1	9 (снизу)	Расточить	Расточать.
141	1	9 (сверху)	родонько	родонька.
—	2	4 (сверху)	Марȕнка	Марȕнна.
143	1	12 (снизу)	сервега	сервѐта.

Пискуновъ Ф. Словниця украіньскоі (або юговоі-руськоі) мови. Одесса 1873 г., ц. 1 р. 50 к.

Роговичъ А. С. Обозрѣніе семенныхъ и высшихъ споровыхъ растеній кіевскаго учебнаго округа. Кіевъ 1869 г. ц. 1 р. 25 к.

Романовичъ-Славутинскій. Дворянство въ Россіи отъ начала XVIII в. до отмѣны крѣпостнаго права Спб. 1874 г. ц. 3 р. 50 к.—Государственная дѣятельность графа Сперанскаго. К. 1873 г. ц. 50 к.—Пособіе къ изученію Русскаго Государственнаго права. 2 в. К. 1871—2 г. ц. 2 р. 50 к.

Рубецъ. Сборникъ украинскихъ народныхъ пѣсень. Спб. 1870 и 1872 г. 3 выпуска, цѣна каждаго выпуска по 75 к.

Рудченко. Народныя южно-русскія сказки. Кіевъ 1869—70 г. Вып. I. и II. цѣна кажда вlпуска 1 р.—Чумацкія народныя пѣсни, съ нотами. Кіевъ 1874 г. ц. 1 р. 30 к.

Сборникъ матеріаловъ для исторической топографіи Кіева и его окрестностей. Кіевъ 1874 г. ц. 1 р. 50 к.

Старицкій. Байки Крылова. Кіевъ 1874 г. ц. 10 к. — Сорочинскій Ярморокъ. Кіевъ 1874 г. ц 10 к.

Терлецкій. Угорская Русь. Кіевъ 1872 г. ц. 20 к.

Тиндаль. Вода въ видѣ облаковъ и рѣкъ, льда и глетчеровъ. Популярныя лекціи съ 25 рисунками. К. 1874 г. ц. 1 р. 25 к.

Тумасовъ. Дворянство Западной Россіи въ XVI в. К. 1869 г. ц. 40 к. —Историческо-юридическій бытъ русскаго крестьянина до конца XVI ст. Кіевъ 1872 г. ц. 60 к.

Указатель выставки при третьемъ археологическомъ съѣздѣ въ Кіевѣ. К. 1874 г. ц. 25 к.

Ундрицъ. Домашній скотолѣчебникъ. Спб. 1874 г. ц. 2 р.

Чубинскій. Труды этнографическо-статистической экспедиціи въ западно-русскій край. Юго-Западный отдѣлъ. Матеріалы и изслѣдованія. Т. II, ц. 2 р., т. III ц. 2 р. 50 к., т. V ц. 3 р., т. VI ц. 2 р., т. VII ц. 3 р. 50 к.

Шаповаленко Полное практическое наставленіе въ пчеловодствѣ, извлеченное изъ 24-хъ лѣтняго опыта, съ 32 рисунками и портретомъ автора. Кіевъ 1873 г. ц. 1 руб.

Шейковскій. Опытъ южно-русскаго словаря. Кіевъ 1861 г. ц. 30 к.

Константиновичъ. Химическія бесѣды. К. 1874 г. 1 р. 50 к.

Левицкій. Рыбалка Панасъ круть. Разсказъ. К, 1874 г. ц. 10 к.

Симашкевичъ. Римское католичество и его іерархія въ Подоліи. Ц. 2 р.

Дѣло Гадяцкаго полковника Михаила Милорадовича съ генеральнымъ судьею Иваномъ Чернышемъ въ 1716 г. М. 1870 г. ц. 25 к.

Тарасъ Бульба. перел. на малороссійскій языкъ. К. 1874 г. Ц. 50 к.

Троцкій. Як отбуватимется тепер военна служба. К. 1874 г. ц. 3 к.

Ефименко. Изслѣдованія о языческ. богѣ Ярилѣ. Ц. 40 к.

Ефименко. Заклинанія Южно-Русскаго народа. Ц. 30 к.

М. Левченко. Опытъ Русско-Украинскаго Словаря. Цѣна 1 р. 30 к. Вмѣсто копѣекъ можно прилагать почтовыя марки.

При выпискѣ книгъ, неменѣе какъ на 3 р. иногородные за пересылку ничего не платятъ, а гг. книгопродавцы пользуются обычною уступкою.

Здѣсь же можно достать почти всѣ книги относящіяся къ мѣстной археологіи, этнографіи и исторіи.